

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

NAČRT ZA
OKREVANJE
IN ODPORNOST

Financira
Evropska unija
NextGenerationEU

POROČILO

O ANALIZI STANJA IN POTREB PO FINANČNI PISMENOSTI ODRASLIH V SLOVENIJI

FINANČNA PISMENOST

Andragoški center Slovenije

Ljubljana, 2024

POROČILO O ANALIZI STANJA IN POTREB PO FINANČNI PISMENOSTI ODRASLIH V SLOVENIJI

Besedilo Poročilo o analizi stanja in potreb po finančni pismenosti odraslih v sloveniji je nastalo v projektu Finančna pismenost za odrasle, ki ga je v letih 2022–2024 izvajal Andragoški center Slovenije s sredstvi Ministrstva za vzgojo in izobraževanje ter Načrta za okrevanje in odpornost (NOO).

Uredila: doc. dr. Petra Javrh

Avtorji: doc. dr. Petra Javrh, dr. Tina Kompare Jampani, mag. Ester Možina, Jana Plaznik, Darija Premk

Tehnično urejanje: dr. Tina Kompare Jampani, Jana Plaznik

Založnik: Andragoški center Slovenije, Ljubljana

Leto izdaje: 2024

Elektronska izdaja, spletna stran: <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/porocilo-o-analizi-stanja-in-potreb-po-financni-pismenosti-odraslih-v-sloveniji/>

Besedilo ni lektorirano!

Priporočila za citiranje:

Javrh, P. (ur.). (2024). Poročilo o analizi stanja in potreb po finančni pismenosti odraslih v Sloveniji. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, elektronski vir.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](https://www.cobiss.si/)-ID **196413955**

ISBN 978-961-7116-60-1 (PDF)

Spremna beseda

Besedilo o analizi stanja in potreb po finančni pismenosti odraslih v Sloveniji je nastalo v projektu Finančna pismenost za odrasle, ki ga v letih 2022-2024 izvaja Andragoški center Slovenije s sredstvi Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport ter Načrta za okrevanja in odpornost (NOO). Projekt Finančna pismenost za odrasle (v nadaljevanju FPO 2022-2024) sodi v reformni del ukrepov NOO, ki je namenjen prenovi vzgojno izobraževalnega sistema za zeleni in digitalni prehod. Z reformnim delom se uresničuje komponenta krepitev kompetenc, zlasti digitalnih in tistih, ki jih zahtevajo novi poklici in zeleni prehod, s čimer se dosegajo cilji v okviru razvojnega področja NOO Pametna, trajnostna in vključujoča rast. Za ukrep Finančna pismenost za odrasle sta predvideni dve fazi izvedbe. Razvojna faza (2022-2024) predvideva razvoj izobraževalnih programov na področju finančne pismenosti odraslih in jo vodi ACS. V nadaljevanju v t.i. investicijskem delu pa so načrtovana sredstva za izvedbo javnega razpisa v okviru katerega se bodo izvajali novo razviti programi finančne pismenosti za odrasle (2024-2026), v omrežju izobraževalnih organizacij za odrasle.

Najbolj splošno lahko načrtovanje (razvoj) izobraževalnih programov za odrasle opišemo kot določanje ciljev, ki jih želimo doseči, ter sredstev in načinov, ki se pri tem uporabljajo. Analiza stanja in potreb je v izobraževanju odraslih prvi in zelo ključen korak pri programiranju oziroma kurikularnemu načrtovanju izobraževanja odraslih (tudi razvoju izobraževalnih programov za odrasle), na katerem temeljijo vse ostale faze ali koraki pri pripravi izobraževalnih programov za odrasle. Vsebinsko in metodološko ustrezno pripravljena analiza izobraževalnih potreb omogoči vpogled v znanje, spretnosti in kompetence na področju finančne pismenosti pri odraslih in v značilnosti ciljnih skupin odraslih. Poleg tega pa do določene mere pojasnjuje družbeni kontekst in okoliščine, ki določajo potrebe oziroma v katerih odrasli spretnosti, znanje in kompetence uporabljajo. Zato smo v tem poročilu zbrali vse dostopno gradivo, s katerim lahko osvetlimo do sedaj v Sloveniji manj raziskano področje, še posebej, ko govorimo

o finančni pismenosti odraslih. Osredotočili smo se na več raziskovalnih vprašanj: kaj je finančna pismenost, kakšno je trenutno stanje v izobraževanju o finančni pismenosti, kakšne so potrebe, kdo že izvaja izobraževanje za to področje.

V izvlečkih, ki smo jih postavili na začetek gradiva, kratko povzemamo vsebino posameznih poglavij in shematično prikazujemo vsebinsko strukturo, da bi bralcu olajšali iskanje primernih informacij. Takoj nato smo navedli nekaj izbranih ključnih pojmov in opredelitev, ki se dotikajo problematike finančne pismenosti. V prvem delu gradiva smo se osredotočili na konceptualizacijo finančne pismenosti, saj ugotavljamo, da gre za novejši koncept, kjer definicije še niso poenotene. V poglavjih, ki sledijo, so najprej predstavljeni pravni in strateški dokumenti, ki postavljajo okvire za pripravo in izvajanje izobraževanja za finančno pismenost odraslih. V nadaljevanju so zbrani podatki in izsledki iz vseh raziskav finančne pismenosti pri odraslih in mladih v Sloveniji, s katerimi opisujemo obstoječe stanje finančne pismenosti in kjer je mogoče tudi primerjave z drugimi državami. Poglavje Analiza sedanje izobraževalne ponudbe je celosten pregled izobraževalnih programov za odrasle, ki so jih pripravili izobraževalci odraslih, zasebne organizacije in podjetja na primer s področja bančništva in zavarovalništva ter pregled programov usposabljanja za izobraževalce. V posebnem delu tega poročila predstavljamo analizo različnih slovenskih in tujih konceptov, modelov in kurikulov finančne pismenosti. Sintezno povzemamo tudi ključne ugotovitve in spoznanja, ki bodo usmerjala nadaljnje razvojno delo pri pripravi izobraževalnih programov za odrasle.

Pričujoče poročilo prinaša tudi mnogo odprtih vprašanj, ki jih nakazujejo predstavljena literatura, rezultati raziskav ter opisi dosedanjih konkretnih rešitev na področju finančne pismenosti, tako v mednarodnem prostoru kot v Sloveniji.

Ljubljana, december 2022

Kazalo vsebine

1/ Izvlečki.....	7
2/ Ključni pojmi in opredelitve	12
3/ Konceptualizacija finančne pismenosti: nepogrešljiva življenjska zmožnost za doseganje finančnega blagostanja.....	26
3.1 Novejši koncept s kontekstualiziranimi definicijami	26
3.2 Finančna zmožnost	31
3.3 Finančna pismenost.....	32
3.4 Finančna odpornost.....	34
3.5 Finančno izobraževanje	35
4/ Pravne in strateške podlage za spodbujanje finančne pismenosti odraslih.....	38
4.1 Slovenski zakoni in strateški dokumenti o finančni pismenosti odraslih	38
4.2 Nacionalni načrt za okrevanje in odpornost (NOO)	44
4.3 Strategija razvoja Slovenije 2030.....	46
4.4 Mednarodni dokumenti in smernice za finančno pismenost odraslih.....	47
4.5 Primeri nacionalnih strategij finančne pismenosti.....	56
4.6. Povzetek.....	61
5/ Kaj kažejo raziskovalni in primerjalni podatki v Sloveniji in mednarodne primerjave	63
5.1 Domače raziskave	63
5.2 Mednarodne raziskave	95
5.3. Povzetek.....	113
6/ Izkušnje nekaterih evropskih držav z oblikovanjem strategij in pristopov.....	119
6.1 Pregled stanja in pristopov: Hrvaška	119
6.2 Pregled stanja in pristopov: Italija	121
6.3 Pregled stanja in pristopov: Avstrija	123
6.4 Pregled stanja in pristopov: Nemčija.....	123
6.5 Povzetek.....	124
7/ Analiza ponudbe izobraževalnih programov finančne pismenosti za odrasle in programov usposabljanja za učitelje.....	127
7.1 Izobraževalni programi finančne pismenosti za otroke, mladino in odrasle	129

7.2 Programi usposabljanja učiteljev na področju finančne pismenosti za otroke, mladino in odrasle	159
7.3 Povzetek.....	163
8/ Analiza izbranih teoretskih konceptov, pristopov, kurikulov in ciljnih skupin	166
8.1 Podrobnejša predstavitev nekaterih konceptov	166
8.2 Ciljne skupine, ki bi potrebovale več pozornosti	193
8.3. Povzetek.....	199
9/ Ključne ugotovitve	202
9.1 Kako definiramo finančno pismenost.....	202
9.2 Mednarodni podatki o stanju	203
9.3 Domači podatki o stanju in zoznane potrebe	204
9.4 Zakonske osnove za finančno izobraževanje.....	206
9.5 Kakšno ponudbo na področju finančnega izobraževanja že imamo v Sloveniji.....	206
9.6 Vodila za pripravo novih javno veljavnih programov	207
10/ Viri in literatura	209
11/ Seznam preglednic in slik.....	223
12/ Priloge	226

1/ Izvlečki

- **Finančno pismenost** smo želeli razumeti predvsem z vidika posameznika in sicer kot eno izmed zelo pomembnih življenjskih zmožnosti, ki omogočajo aktivno participacijo v vsakdanjem življenju, ustrezne finančne odločitve in doseganje finančnega blagostanja. Finančno pismena oseba bo znala načrtovati svojo finančno prihodnost, se znala izogniti zadolževanju in tudi prevaram ter goljufijam, razumela bo potrebo po nenehnem utrjevanju svoje finančne odpornosti.
- Oblikovali lastno smo **delovno definicijo finančne pismenosti**, ki nam bo služila za pripravo javno veljavnih programov:

Finančna pismenost je sestavni del finančne zmožnosti, ki ena od pomembnih življenjskih zmožnosti. Razvita finančna pismenost omogoča sprejemanje ustreznih finančnih odločitev in doseganje finančnega blagostanja zase in za svoje bližnje. Omogoča finančno vključenost in aktivno participacijo v vsakdanjem življenju.

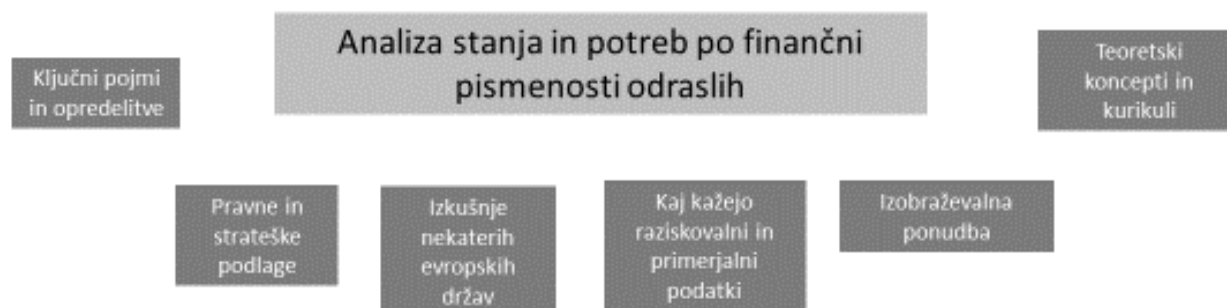
- **Finančno zmožnost** smo razumeli širše in sicer kot kombinacijo finančne pismenosti in finančnega ravnanja, s katerima želimo doseči finančno blagostanje. Finančna zmožnost poleg finančnega znanja, finančnih spretnosti, ustreznega odnosa do finančnih vprašanj, finančno vzdržno vedenje/ravnanje obsega tudi aktivno finančno odpornost.
- **Mednarodna merjenja, analize in raziskave** konsistentno kažejo na slabo stanje finančne pismenosti tako v Sloveniji kot po svetu, saj večina ljudi ni bila deležna izobraževanj s področja finančne pismenosti.
- Kaže se **potreba po izobraževalnih programih**, v katere bi družba oziroma država vložila javna sredstva, da bi bili dostopni celotni populaciji, tudi ranljivim ciljnim skupinam, ki so v tem oziru v najšibkejšem položaju.
- **Prva raziskava** o finančni pismenosti v Sloveniji je bila izvedena leta 2011, sledilo je več parcialnih interesnih raziskav. Zelo nizki so bili rezultati v skupinah »mladi« (od 18 do 29 let) in »starejši« (od 56 do 65 let). Slovenski 15-letniki so mednarodni preizkus iz področja finančne pismenosti v raziskavi PISA 2012 rešili podpovprečno.

- V mednarodnem merjenju leta 2019 sta v Sloveniji spet **dve starostni skupini** (od 25 do 35 let in od 55 do 65 let) odstopali navzdol. Pogosto se kot izjemi pokažeta prav skupini mladih in starejših. Podatki v različnih časovnih obdobjih torej kažejo na potrebo po programih za ciljni ti ciljni skupini »mladih« in »starejših« v populaciji.
- **Zakonske podlage** v Sloveniji v zvezi z izobraževanjem odraslih na področju finančne pismenosti so skope. Vendar pa NOO in Strategija razvoja Slovenije 2030 vidita finančno pismenost kot sredstvo za krepitev odpornosti, družbene odgovornosti in za učinkovitejše delovanje finančnega sistema nasploh.
- **Analiza ponudbe izobraževanj** s področja finančne pismenosti je pokazala pestro ponudbo, ampak tudi, da se večinoma izvajajo plačljivi programi, ki so še posebej nedostopni ranljivim skupinam. Zelo malo je izobraževalnih programov, ki se financirajo iz javnih sredstev.
- Nekatero finančne kompetence se kot **vsebine** pojavljajo praktično v večini analiziranih programov, druge, prav tako bistvene, pa so večinoma zapostavljene ali celo izpuščene. Trenutna ponudba programov se osredotoča predvsem na spremljanje lastnega proračuna in naložbe, v veliki meri spregledane pa so vsebine prepoznavanja in rokovanja z denarjem, razumevanja pogodb, dolgov in njihovega odplačevanja, razumevanja tveganj in koristi, poznavanja regulacije in varstva potrošnikov ter poznavanja zanesljivih virov finančnih informacij.
- Zaznane so **potrebe** po novih kakovostnih izobraževalnih programih za odrasle, ki so jasno definirani in neodvisni od različnih – četudi skrbno prikritih - interesov institucij na področju financ.
- **Področje usposabljanja strokovnih delavcev**, ki naj izvajajo programe za finančno pismenost je podhranjeno. Strokovni delavci, ki želijo izvajati izobraževanja finančne pismenosti za mlade dobijo znanja s tega področja v sklopu študija na Pedagoški fakulteti in seminarja pri časniku Finance. Za usposabljanje s področja izvajanja programov za odrasle pa sta na voljo dva programa, ki sta nastala v sklopu mednarodnih projektov (FINLIT in Finally).
- Potrebno je doseči večjo angažiranost in etiko finančnih institucij samih (npr. bančnih), ki lahko s primernim načinom podajanja znanj pomembno prispevajo k spremembi finančnega vedenja ljudi.

V nadaljevanju podajamo zgoščene poudarke posameznih poglavij. Izraz finančna pismenost odraslih ponekod krajšamo kot FPO.

Slika 1: Glavna vsebinska področja, ki jih obsega Analiza stanja potreb po finančni pismenosti odraslih

Vir: lastni

Kratek povzetek poglavja *Konceptualizacija finančne pismenosti*: V lastno (delovno) definicijo finančne pismenosti smo vnesli nujne elemente, da nam bo lahko služila za pripravo javno veljavnih programov. Ljudje z nizko stopnjo finančne pismenosti pogosto ne razumejo finančnih storitev, ki jih imajo na voljo, in se velikokrat tudi napačno odločajo pri upravljanju svojih financ, kar nenehno poslabšuje njihov finančni položaj. Finančni trgi postajajo zapleteni in za povprečnega potrošnika težko razumljivi, aktualizira pa se predvsem potreba po zagotavljanju vsaj osnovne finančne stabilnosti v starosti. Pregled literature o finančni pismenosti pokaže, da gre za novejši koncept s številnimi, raznorodnimi definicijami, ki so predvsem kontekstualizirane glede na interes oziroma primarno področje pisca. Med najbolj citiranimi avtorji na področju sta Lusardi in Mitchell (2014).

Kratek povzetek poglavja *Pravne in strateške podlage*: Zakonske podlage v Sloveniji v zvezi z izobraževanjem odraslih na področju finančne pismenosti so skope. ZIO-1 finančne pismenosti posebej ne navaja, Zakon o varstvu potrošnikov pa le omenja vzgojno-izobraževalne aktivnosti s področja varstva potrošnikov. V Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju pride potreba po finančni pismenosti do izraza predvsem pri dodatnem pokojninskem zavarovanju, ki je temeljna oblika varčevanja za starost v Sloveniji. V resoluciji o nacionalnem programu izobraževanja odraslih je finančna pismenost eno izmed številnih področij, na katerih je potrebno pripravljati javnoveljavne in neformalne programe za odrasle. Evropska unija je v zadnjem letu po pandemiji covid-19 okrepila delovanje na področju finančnega izobraževanja. OECD v svojih zadnjih priporočilih med drugim predlaga, da se področje izobraževanja na

področju finančne pismenosti uredi s sprejemom ustrezne zakonodaje. V poglavju je analizirana vrsta dokumentov, ki odslikavajo stanje na tem področju.

Kratek povzetek poglavja *Stanje finančne pismenosti v Sloveniji in mednarodne primerjave*

- kaj kažejo raziskovalni in primerjalni podatki: Prva raziskava finančne pismenosti v Sloveniji iz leta 2011 je zaznala zaskrbljujoče stanje. Najslabše so se odrezali mladi (od 18 do 29 let) in starejši (od 56 do 65 let). Sledilo je še več parcialnih raziskav, ki pa niso imele reprezentativnega vzorca glede na splošno populacijo. Tudi te so pokazale slabo razvitost finančne pismenosti, pogosto še posebej pri mlajših odraslih. Z uteženim reprezentativnim vzorcem anketirancev (1019 oseb) je bila leta 2019 narejena raziskava o finančni pismenosti med Slovenci po naročilu Slovenskega zavarovalnega združenja. Izvedena je bila po mednarodni metodologiji OECD/INFE in podatki uporabljeni v poročilu OECD/INFE za leto 2020. Ta raziskava, ki sodi med novejše, finančno pismenost prikazuje s pomočjo splošnega indeksa finančne pismenosti. Slovenija je med državami OECD pri tej raziskavi dosegla nadpovprečen rezultat. Pokazalo se je, da splošni indeks finančne pismenosti s starostjo narašča. Edini dve starostni skupini, ki odstopata od tega trenda, sta skupini starih od 25 do 35 let in od 55 do 65 let. Drugače so pokazali rezultati raziskave PISA 2012, kjer so slovenski 15-letniki preizkus iz področja finančne pismenosti rešili podpovprečno.

Kratek povzetek poglavja *Izkušnje nekaterih evropskih držav:*

Na primerih sosednjih držav Hrvaške, Italije in Avstrije ter poleg tega še Nemčije smo si pogledali, kako se spoprijemajo s finančno pismenostjo. Italija in Hrvaška sta imeli pri OECD merjenjih finančne pismenosti podpovprečne rezultate, medtem ko sta Avstrija in Nemčija nad OECD povprečjem. Vse tri sosednje države imajo izdelano nacionalno strategijo in organ, ki nadzoruje ter koordinira izvajanje le-te. Nemčija še nima sprejete nacionalne strategije za finančno opismenjevanje, pismenost (tudi finančno) spodbuja znotraj projekta »Nacionalno desetletje pismenosti in osnovnega izobraževanja 2016–2026« (AlphaDekade).

Kratek povzetek poglavja *Izobraževalna ponudba na področju FPO:*

V analizo smo zajeli aktualno ponudbo izobraževalnih programov za finančno opismenjevanje otrok, mladine in odraslih v Sloveniji. Pregledali smo ponudbo različnih ponudnikov: ljudskih univerz, bank, knjižnic, zasebnih ponudnikov, strokovnih revij (časnik Finance), specializiranih zavodov in drugih podobnih združenj. Osredotočili smo se predvsem na programe, ki so vsebinsko

namenjeni in dostopni širši publiki. Analiza je pokazala pestro ponudbo, ampak gre večinoma za plačljive programe, ki so nedostopni ranljivim skupinam. Na drugi strani je malo izobraževalnih programov, ki se financirajo iz javnih sredstev.

Kratek povzetek poglavja *Izbrani teoretski koncepti, kurikuli in ciljne skupine*: Predstavljeni so teoretski koncepti in že oblikovani kurikulumi, ki bodo služili predvsem kot orientacija ustvarjalcem novih programov finančne pismenosti. Eden izmed širših je koncept življenjskih spretnosti (LSE), ki ga kot prvega predstavljamo v poglavju, in nudi okvir za učenje življenjskih spretnosti, med katere spada tudi finančna pismenost. Sledi projekt slovenskih ustvarjalcev NA-MA-POTI, ki je opredelil gradnike za naravoslovno in matematično pismenost, in sicer otrok, učencev in dijakov. V okviru projekta bila oblikovana za nas uporabna opredelitev za finančno pismenost. V okviru mednarodnega projekta FINLIT je bil ustvarjen model finančnega izobraževanja za knjižničarje kot izobraževalce, ter starejše posameznike, ki obiskujejo finančno izobraževanje v knjižnicah. Analizirali smo angleški Kurikulum za državljane, katerega ciljna skupina so odrasli. V kurikulu je upoštevan evropski Okvir za finančno usposobljenost odraslih. Navajamo tudi projekt Finally – Finančna pismenost za Rome – kjer so poleg kurikula oblikovali tudi priročnik za izobraževalce. Najobširnejši in najbolj celovit je koncept finančne pismenosti OECD. Ta temelji na številnih mednarodnih raziskavah in študijah. Predstavljen je še nemški projekt CurVe s posebnim pristopom ter modelom finančnega izobraževanja.

Med ciljnim skupinami, ki jih nagovarjajo vsi predstavljeni koncepti, ob zaključku tega poglavja identificiramo: mlade, ženske, starejše, digitalno manj pismene, finančno manj odporne, migrante, lastnike majhnih podjetij, brezposelne, starše in izobraževalce ter drug kader, ki se srečuje z uporabniki finančnih storitev.

2/ Ključni pojmi in opredelitve

ANDRAGOŠKI CIKLUS – Je sopomenka za razvoj kurikuluma, v izobraževanju odraslih razvoj kurikula temelji na identifikaciji potreb po izobraževanju, ki so izhodišče (prva faza) za določanje drugih sestavin kurikuluma. Andragoški cikel je temeljno načelo in ponavljajoči se krog, v katerem se dogajajo učne spremembe. Pri načrtovanju programa in tudi v njegovi izvedbi za odrasle se v grobem odvijejo 4 faze: ugotavljanje izobraževalnih potreb, načrtovanje izobraževalnih vsebin, izpeljava izobraževalnega programa in evalvacija izvedbe. (Možina idr., 2020, str. 22)

ANUITETA – Anuiteta pomeni znesek, s katerim se odplačuje posojilo ali kredit v določenem časovnem obdobju in je sestavljen iz dela glavnice dolga ter pripadajočih obresti. Mesečna anuiteta je mesečni obrok (Anuiteta – Cekin.si, 2008).

BANČNA POSLOVALNICA – Enota banke, kjer banka svojim komitentom in drugim omogoča opravljanje večjega ali manjšega nabora storitev iz svoje ponudbe. Nekatere banke bančne poslovalnice imenujejo tudi poslovne enote, ekspoziture ali agencije (ABC bančnih izrazov, b.l.a).

CILJNE SKUPINE – Kadar pa se izraz ciljna skupina uporablja v izobraževanju, lahko pomeni bodisi skupino posameznikov, ki jim je namenjeno določeno izobraževanje bodisi skupino potencialnih udeležencev v določenem programu izobraževanja ali usposabljanja (Javrh, 2021, str. 6).

DAVKI, DAJATVE – Davek je obvezna dajatev posameznikov ali podjetij, ki ga lahko zahteva samo država. Uporablja se za plačevanje javnih dobrin, ki jih uporabljajo vsi prebivalci (Davki, carine in druge dajatve, b.l.).

DEFLACIJA – Splošen in konstanten upad cen skozi daljše obdobje, ki ga ponavadi povzroči pomanjkanje denarja v gospodarstvu (v obtoku) oziroma pomanjkanje ponudbe pri kreditih in posojilih (ABC bančnih izrazov, b.l.b).

DELNICA – Lastniški vrednostni papir, ki izkazuje gospodarsko solastnino na delniški družbi. Lastnik delnice se imenuje delničar (ABC bančnih izrazov, b.l.b).

DENARNI TOK – Računovodski izkazi (denarni tok, bilanca stanja, izkaz poslovnega izida) so slika poslovanja vsakega podjetja in podjetnika (Forum media, b.l.).

DIGITALIZACIJA – Digitalizacija pomeni pretvorbo podatkov in informacij v digitalno obliko ter uvedba, uvajanje tehnologije, ki temelji na taki pretvorbi (Fran, b.l.c).

DOBRINA – S tem izrazom označujemo tisto, kar je namenjeno za zadovoljitev človekovih potreb (Fran, b.l.a).

DOLGOROČNA PLAČILNA SPOSOBNOST – To je trajna sposobnost pravne ali fizične osebe izpolniti vse obveznosti ob njihovi zapadlosti (ZFPPIPP, Ur. l. RS, št. 63/2013, 11. člen, 2. paragraf).

DRŽAVA BLAGINJE – Obstajajo različne opredelitve države blaginje. Briggs jo razlaga kot korekcijo negativnih vplivov tržnega sistema (Briggs, 2011 v Turk, 2016, str. 3). Država blaginje je država, ki je nase prevzela odgovornost za socialno varnost in blaginjo državljanov (Rainwater, 1986 v Turk, 2016, str. 4). Po Esping-Andersen (1990 v Turk, 2016, str. 3) pojem vključuje odgovornost države za zagotavljanje osnov blaginje za svoje državljane. Raziskovalca Alesina in Glaeser (2004 v Turk, 2016, str. 4) razumeta pojem bolj ozko, in sicer le kot denarne transferje in porabo zdravstva, Barr (2001 v Turk, 2016, str. 4) k temu dodaja še izobraževanje. Podobno tudi Rothstein (2010 v Turk, 2016, str. 4) pravi, da gre predvsem za usmerjanje virov k ljudem, ki jih najbolj potrebujejo.

DRŽAVNA FINANČNA POMOČ – Državne pomoči so tisti del javnih sredstev, ki jih javni organi (ministrstva, občine, javni zavodi, skladi in agencije ter drugi javni organi) z namenom splošnega gospodarskega razvoja selektivno dodelijo subjektom, ki delujejo na trgu. Spodbude lahko dodelimo v različnih oblikah, na primer kot nepovratna sredstva, oprostitev plačila davkov in prispevkov ali drugih zakonskih obveznosti, ugodna posojila, garancije ali vloške kapitala, ki niso skladni s tržnimi pogoji. Z dodelitvijo državne pomoči prejemniki dobijo prednost pred konkurenti, ki je pod običajnimi tržnimi pogoji ne bi imeli (Državne pomoči, b.l.).

ELEKTRONSKA BANKA – Ena od sodobnih tržnih poti dostopa do banke. Pogosto jo imenujemo tudi spletna banka. Je banka, prek katere je možno opravljati bančne storitve s pomočjo elektronskih medijev, kot so splet, mobilni telefoni ipd. (ABC bančnih izrazov, b.l.c).

ETIČNA POTROŠNJA – Etično nakupovanje pomeni prevzemanje odgovornosti za vsakodnevne lastne vplive na svet. Etični potrošnik smo, ko kupujemo izdelke, ki ne škodijo ali izkoriščajo ljudi, živali ali okolja (Kdo je etični potrošnik, 2011).

FINANČNA BLAGINJA/BLAGOSTANJE – Finančna blaginja oziroma blagostanje je tesno povezana s finančno sposobnostjo in pojavlja se soglasje, da je finančna blaginja končno merilo uspeha prizadevanj za finančno izobraževanje. Finančno blagostanje je ohlapno opredeljeno kot stanje, v katerem ima potrošnik nadzor nad vsakodnevnimi, mesečnimi financami, je sposoben absorbirati finančni šok, je na dobri poti, da doseže finančne cilje in ima finančno svobodo sprejemanja odločitev, ki jim omogočajo, da uživajo življenje (Svetovna banka, 2021, str. 7).

Finančno blagostanje CFPB (angl. Consumer Financial Protection Bureau) definira kot »stanje, v katerem oseba lahko v celoti izpolni trenutne in tekoče finančne obveznosti, se lahko počuti varno v svoji finančni prihodnosti in je sposobna sprejemati odločitve, ki ji omogočajo, da uživa življenje.« (CFPB, 2015)

FINANČNA ODGOVORNOST – V okviru finančne odgovornosti, so posamezniki sposobni oceniti širši vpliv finančnih odločitev v vseh okoliščinah. Razumejo in cenijo pravice in odgovornosti, potrebe in spretnosti (Financial capability, b.l., str. 4).

FINANČNA ODPORNOST – Finančna odpornost omogoča lažje soočanje s finančnimi šoki, ki jih prinašajo izredni gospodarski dogodki v državi in svetu. Finančno bolj odporni posamezniki si po izrednih dogodkih lažje in hitreje opomorejo (OECD 2020b, str. 35). Sestavljena je iz šestih elementov: ohranjanje nadzora nad denarjem, previdnosti pri izdatkih, razpoložljivosti finančnih prihrankov, spoprijemanju s finančnim primanjkljajem, načrtovanjem individualnih financ in ozaveščenostjo o goljufijah (OECD 2020b, str. 36).

FINANČNA PIRAMIDA – Finančna piramida (Catch the cash) je poslovni model, katerega zaslužek je odvisen od pridobivanja novih članov in od članarine, ki jo novi član plača ob vključitvi v verigo (Finančna piramida, 2006).

FINANČNA PISMENOST – Finančna pismenost je sestavni del finančne zmožnosti, ki ena od pomembnih življenjskih zmožnosti. Razvita finančna pismenost omogoča aktivno participacijo v vsakdanjem življenju, sprejemanje ustreznih finančnih odločitev in doseganje finančnega

blagostanja zase in za svoje bližnje. Omogoča finančno vključenost in aktivno participacijo v vsakdanjem življenju. (Delovna opredelitev, Projekt FPO 2022-2024)

Izbrane druge opredelitve finančne pismenosti so:

- Opredelitev izraza je Finančna pismenost predstavlja kombinacijo zavedanja, znanja in spretnosti ter odnosa in obnašanja, ki so potrebni za dobre finančne odločitve in vodijo v finančno blaginjo (OECD/INFE, 2012).¹
- Finančna pismenost predstavlja stopnjo sposobnosti razumevanja osebnih financ. Pogosto se nanaša na ozaveščenost in poznavanje ključnih finančnih konceptov, potrebnih za upravljanje osebnih financ, in se na splošno uporablja ožje od finančne sposobnosti (Svetovna banka, 2021, str. 7).
- Finančno pismenost kot »zmožnost ljudi, da procesirajo ekonomske informacije sprejemajo informirane odločitve v zvezi z finančnim načrtovanjem, akumulacijo imetja, dolgovi in penzijo« opredelita Lusardi in Mitchell (2014, str. 5).
- Finančno pismenost razumemo kot kombinacijo zavedanja, znanja, veščin, stališč in vedenj, ki je potrebna za pravilne finančne odločitve in doseganje finančnega blagostanja (Atkinson in Messy, 2012, str. 14).
- Finančna pismenost je specifična oblika znanja, zmožnosti ali veščin uporabe tega znanja, torej prepoznano znanje, ki ga posameznik poseduje na področjih, povezanih s financami, ob tem pa tudi ustrezno finančno odzivanje/obnašanje ter finančne izkušnje (Hung idr., 2009).
- Finančna pismenost je znanje o osnovnih ekonomskih in finančnih konceptih, zmožnost uporabe tega znanja in finančnih spretnosti pri učinkovitem upravljanju finančnih sredstev za finančno dobrobit posameznika skozi njegovo celotno življenje (Hung idr., 2009, str. 21).
- OECD za potrebe raziskave PISA finančno pismenost opredeli takole: »finančna pismenost obsega znanje in razumevanje finančnih konceptov in finančnih tveganj ter veščine, motivacijo in samozavest, da to razumevanje in znanje uporabljamo pri finančnih odločitvah z namenom izboljšanja blagostanja posameznikov in družbe ter sodelovanja v ekonomskem življenju« (OECD, 2012).

---

¹ Več o treh komponentah finančne pismenosti se nahaja pod gesli FINANČNO ZNANJE, FINANČNO VEDENJE in ODNOS DO DENARJA.

- Finančna pismenost obsega finančno znanje, finančne spretnosti, odnos do financ in finančno vedenje/ravnanje (Swiecka, 2019, str. 4).
- Finančna pismenost je obvladovanje spretnosti, znanja in razumevanje, ki omogoča posamezniku, da upravlja z denarjem in uporablja informacije ter nasvete storitev, ki so potrebni za učinkovito upravljanje z lastnimi financami (Življenjske spretnosti v Evropi 2018, str. 11).
- Finančna pismenost je zmožnost posameznika, da na osnovi finančnega znanja v različnih življenjskih situacijah uporablja finančne pojme in postopke, hkrati analizira, utemeljuje, vrednosti in učinkovito sporoča svoje zamisli in dobljene rezultate pri oblikovanju in reševanju finančnih problemov, sprejema odgovorne odločitve s prepoznavanjem nujnih razlik med željami, zmožnostmi in dejanskimi potrebami ter pridobi zavedanje o vlogi finančnih veščin in pomenu ustreznega izobraževanja o omenjenem področju (Bone 2022, str. 2).
- Finančna pismenost je kombinacija finančnih znanj in spretnosti, ki ljudem pomagajo razumeti finančna tveganja in priložnosti, da bi ozaveščeni znali poiskati pomoč ter sprejeti učinkovite ukrepe za povečanje svoje blaginje. Finančna pismenost je temeljnega pomena za blaginjo, podjetništvo, socialno mobilnost in vključujočo rast (Bon in drugi 2021).

FINANČNA SPOSOBNOST/SPRETNOST – Finančna sposobnost je notranja sposobnost delovanja v lastnem najboljšem finančnem interesu glede na socialno-ekonomske razmere v okolju. Finančna sposobnost zajema znanje, odnos, veščine in vedenje potrošnikov v zvezi z upravljanjem njihovih virov ter razumevanjem, izbiro in uporabo finančnih storitev, ki ustrezajo njihovim potrebam (Svetovna banka, 2022).

Finančno sposobnost osebe je najbolje oceniti po njenem dejanskem vedenju. Nekdo je lahko finančno pismen (v smislu, da ima znanje, razumevanje in veščine, ki bi mu omogočile dobro upravljanje osebnih financ), ne da bi bil nujno finančno sposoben, kar dokazuje njegovo dejansko vedenje (Mundy, 2011, str. 3).

Finančna spretnost je sposobnost uporabiti znanje in razumevanje, da bi obvladali pričakovane ali nepredvidljive situacije in reševali finančne probleme in jih spreminjali v lastne prednosti in priložnosti (Swiecka, 2019, str. 4).

V okviru finančnih spretnosti so posamezniki sposobni uporabe znanja in razumevanja tudi v nepredvidljivih situacijah. Sposobni so načrtovati, spremljati, upravljati in reševati finančne težave in priložnosti (Financial capability, b.l., str. 4).

FINANČNA TVEGANJA – Tveganja so povezana z izgubo ali zmanjšanjem vrednosti finančnega sredstva, kot je posojilo ali naložba (Merjenje finančnega tveganja, b.l.).

FINANČNA VKLJUČENOST – Finančna vključenost pomeni, da imajo posamezniki in podjetja dostop do uporabnih in cenovno dostopnih finančnih produktov in storitev, ki zadovoljujejo njihove potrebe – transakcije, plačila, varčevanje, krediti in zavarovanja – na odgovoren in trajosten način (Svetovna banka, 2022).

Finančna vključenost in finančna pismenost sta sestavni del druga druge. Sta dva elementa celovite strategije. Finančna vključenost omogoča dostop, finančna pismenost pa zagotavlja ozaveščenost. Ranljive skupine potrebujejo oboje – dostop do finančnih storitev in ozaveščenost o njih. Na strani ponudbe je, da zagotovi finančno vključenost, na strani povpraševanja pa, da je finančno pismena (Subbarao, 2013, str. 2).

FINANČNA ZMOŽNOST – Finančna zmožnost je najširši koncept, je kombinacija finančne pismenosti in ustreznega finančnega ravnanja (obnašanja), s katero želimo doseči cilj - finančno blagostanje. Natančneje rečeno: je sposobnost kombinirane uporabe primerne finančnega znanja, zaželeno odločanje (vedenje) in ravnanje za doseg finančnih ciljev in blagostanja. Obsega štiri ključne komponente: finančno znanje, finančne spretnosti, ustrezen odnos do finančnih vprašanj, finančno vzdržno vedenje/ravnanje in finančno odpornost. (Delovna opredelitev, Projekt FPO 2022-2024)

Izbrane druge opredelitve finančne zmožnosti so:

- Finančna zmožnost je sposobnost uporabe primerne finančnega znanja in zaželeno finančno vedenje/odločanje za doseg finančnih ciljev in blagostanja (angl. well-being). Finančna zmožnost je kombinacija finančne pismenosti in finančnega ravnanja (angl. behavior), s katero želimo doseči finančno blagostanje (angl. well-being). (Swiecka, 2019, str. 2-3)

- Finančna zmožnost naj bi imela tri komponente: finančno znanje, finančno vedenje/ravnanje in finančne spretnosti (prim. Xiao in Porto 2021; Xiao in O'Neill 2016).

FINANČNI INSTRUMENTI – Finančni instrumenti so dejanski ali virtualni dokumenti, ki predstavljajo pravni dogovor, ki vključuje kakršnokoli denarno vrednost (Kaj so finančni instrumenti, b.l.).

FINANČNI SISTEM – Finančni sistem zajema vse denarne tokove gospodarstva, tako nefinančne (blagovno-denarne) kot finančne (krediti, finančni instrumenti, zavarovalne premije, in drugo). Finančni sistem sestavljajo finančni trgi, finančne institucije in finančni instrumenti. Poznamo več vrst finančnih institucij: banke, zavarovalnice, investicijska podjetja, družbe za upravljanje, investicijske družbe in druge. Finančni instrumenti so pogodbeni dogovori, s katerimi postane finančni instrument finančno sredstvo pri enem in hkrati finančna obveznost pri drugem posredniku. Med drugimi so to depoziti, krediti, delnice, obveznice in enote za naložbe v investicijske sklade ter tudi opcije in termenske pogodbe (Ministrstvo za finance, 2021).

FINANČNI TRGI – Finančni trg s finančnimi institucijami omogoča prenos prihrankov od subjektov ki varčujejo, običajno so to gospodinjstva, na tiste, ki investirajo, običajno gospodarstvo. Gre za prenos finančnih prihrankov, torej tistega dela varčevanja, ki ga gospodinjstva ne porabijo za nefinančne naložbe, npr. nepremičnine (Finančni trg, b.l.).

FINANČNO IZOBRAŽEVANJE – Finančno izobraževanje je orodje za povečanje finančne pismenosti potrošnikov. Finančno izobraževanje je proces, s katerim uporabniki finančnih storitev izboljšajo svoje razumevanje finančnih produktov, izrazov in tveganj. Na podlagi informacij, navodil in objektivnih nasvetov razvijajo sposobnosti in zaupanje ter krepijo ozaveščenost o finančnih tveganjih in priložnostih. Odločitve sprejemajo na podlagi dobre obveščeniosti, seznanjeni so, kje poiskati pomoč, sprejemajo druge učinkovite ukrepe za izboljšanje svoje blaginje (Republika Slovenija GOV.SI, b. l. po OECD).

Finančno izobraževanje je lahko pomemben sestavni del odzivov za okrevanje po pandemiji. Namen je pozitivno vplivati na finančno odpornost in izboljšati finančno stanje, tako da pomaga ljudem pri pridobivanju ustreznih kompetenc za dobro razvito finančno pismenost.

Finančno izobraževanje spodbuja boljše razumevanje finančnih storitev in tako posameznike opolnomoči, da kar najboljše izkoristijo razpoložljive vire in si izboljšajo kakovost življenja (Financial Literacy 2007, str. 8). Cilj je pridobiti ustrezno finančno znanje. Ustrezno finančno izobraževanje najranljivejšim skupinam omogoča, da si z dobrim finančnim načrtom pridobijo več možnosti za porabo že tako omejenih proračunov (prav tam, str. 21).

FINANČNO NAČRTOVANJE – Finančni načrt predstavlja celovito sliko posameznikovih trenutnih financ, finančnih ciljev in strategij za doseg zastavljenih kratkoročnih in dolgoročnih ciljev. Finančno načrtovanje mora vključevati podrobnosti o denarnem toku, prihrankih, dolgovih, naložbah, zavarovanju in druge elemente posameznikove finančne situacije. Finančno načrtovanje lahko zmanjša finančni stres, podpre posameznikove potrebe pripomore k ustvarjanju prihrankov (What is financial planning, 2022).

FINANČNO PISMENA OSEBA – Finančno pismena oseba bo znala načrtovati svojo finančno prihodnost, se znala izogniti zadolževanju in tudi prevaram ter goljufijam, razumela bo tudi pomembnost sprememb v svojem proračunu v primeru izrednih dogodkov in bo posledično utrdila svojo finančno odpornost. (OECD 2021, str. 32).

FINANČNO VEDENJE – Dejanja in vedenje potrošnikov so pomembni pri oblikovanju njihovega finančnega položaja in blaginje. Zbirka orodij OECD/INFE meri finančno vedenje z vključitvijo različnih vprašanj, da bi izvedeli o treh potencialno preudarnih finančnih vedenjih, kot so: varčevanje in dolgoročno načrtovanje, premišljeni nakupi in spremljanje denarnega toka (OECD, 2020b, str. 24).

Finančno vedenje/ravnanje je vedenje/ravnanje v specifičnih situacijah na finančnem trgu (Swiecka, 2019, str. 4).

FINANČNO ZNANJE – Finančno znanje je pomemben sestavni del finančne pismenosti posameznikov, ki jim pomaga primerjati finančne produkte in storitve ter sprejemati ustrezne finančne odločitve na podlagi dobrih informacij. Osnovno poznavanje finančnih konceptov in sposobnost uporabe matematičnih veščin v finančnem kontekstu zagotavljata, da lahko potrošniki bolj samozavestno krmarijo po finančnih zadevah in se odzovejo na novice in dogodke, ki lahko vplivajo na njihovo finančno blaginjo (OECD, 2020b, str. 19).

Finančno znanje je pomembna komponenta finančne pismenosti in je nujno potrebno za dejavnosti, povezane s spremljanjem novic o ekonomiji in finančnem svetu, za primerjavo produktov in storitev ter za sprejemanje dobrih finančnih odločitev. Višje ravni finančnega znanja imajo pozitivne učinke, ki se kažejo kot udeležba na borzi, načrtovanje upokojitve in ustrezno spoprijemanje z zadolževanjem oziroma odpravo dolgov (OECD, 2017c, str. 15).

Finančno znanje je razumevanje finančnih konceptov in procesov, kot tudi uporaba tega vedenja, da bi rešili finančne probleme (Swiecka, 2019, str. 4).

Finančno znanje in razumevanje omogoča ljudem, da pridobijo znanja, ki jih potrebujejo za obravnavanje vsakodnevnih finančnih zadev in za sprejemanje pravih odločitev glede na svoje potrebe (Financial capability, b.l., str. 4).

INFLACIJA – Razvrednotenje denarja zaradi njegovega pretiranega izdajanja brez pravega kritja. Inflacija je eden najpomembnejših ekonomskih pojmov in pomeni splošen dvig cen izdelkov in storitev v gospodarstvu (pojav rasti cen). Pravzaprav je inflacija stopnja, po kateri se zvišujejo cene izdelkov in storitev, zaradi česar kupna moč denarja upada (ABC bančnih izrazov, b.l.d).

INVESTICIJSKI SKLAD – Investicijski sklad predstavlja skupno premoženje vlagateljev. Kadar investicijski sklad ni samostojna pravna oseba, ga upravlja registrirana družba za upravljanje ali upravljavec alternativnega investicijskega sklada (Kapitalski trg, b.l.).

IZOBRAŽEVALNE POTREBE – Izraz označuje neskladnost med nekim zaželenim ali sprejemljivim stanjem in dejanskim (stvarnim, opazovanim). Določanje obstoječega stanja temelji na podatkih pridobljenih na različne načine (opazovanje, vprašalniki in drugi merski inštrumenti, pregled dokumentacije) o resničnih ravneh spretnosti, znanja, kompetenc odraslih. Določanje zaželenega stanja je prepuščeno presoji načrtovalcev oziroma izobraževalcev. Obstoječe stanje lahko določimo empirično, zaželeno stanje pa je zamišljeno (projekcija) na temelju vrednot in prizadevanj tistih, ki so zajeti v načrtovanje programov. (Svetina, 1998, str. 31)

KRATKOROČNA PLAČILNA SPOSOBNOST – To je sposobnost pravne ali fizične osebe v določenem časovnem obdobju poravnati vse obveznosti, ki so zapadle v tem časovnem obdobju (ZFPPIPP, Ur. L. RS, št. 63/2013, 11. člen, 1. paragraf).

KREDIT (POSOJILO) – Pogodbeni dogovor med banko in komitentom, po katerem komitent od banke prejme določeno vsoto denarja, za katero se zaveže, da jo bo banki vrnil v skladu z vnaprej dogovorjenimi odplačilnimi in časovnimi pogoji. Za najem kredita mora komitent dokazati, da je kreditno sposoben, se pravi, da bo v dogovorjenem roku lahko vrnil izposojeno vsoto. Posojilo ni enako kot kredit, saj je posojilo le kupčija, s katero se med strankama ustanovi kredit (kreditno razmerje). Kredit lahko odobri samo banka ali hranilnica, posojilo lahko dajo tudi drugi (ABC bančnih izrazov, b.l.e).

KREDITNA SPOSOBNOST – Finančna sposobnost dolžnika, da bo posojilo vrnil in plačal pripadajoče obresti. Banka jo ugotavlja na podlagi prihodkov dolžnika (ABC bančnih izrazov, b.l.e).

KREDITNE KARTICE – Karticam z odloženim plačilom pogovorno pogosto rečemo »kreditne kartice«. Delno je pogovorno poimenovanje kartic z odloženim plačilom ustrezno, saj vas od plačila s »kreditno« kartico do odtegljaja »kreditira« izdajatelj kartice. V resnici pa gre v tem primeru za dva različna tipa kreditiranja: kartice z odloženim plačilom (Mastercard, Visa in Karanta) omogočajo takojšen nakup v višini predhodno določenega limita. Porabljeni denar banki vrnete v celoti, in sicer na dan, ki ga izmed ponujenih izberete sami (8., 18. ali 28. v naslednjem mesecu). Večina uporabnikov najraje izbere dneve po prejemu rednega dohodka. Drugače je pri posojilnih karticah (Mastercard in Karanta), ki omogočajo vračilo porabljenih sredstev po vnaprej določenih deležih in z obrestmi (ABC bančnih izrazov, b.l.e).

KRIPTOVALUTA – Kriptovaluta je vrsta digitalnega sredstva, ki običajno deluje kot valuta. Sistem, ki omogoča kriptovaluto, temelji na kriptografiji (»kripto«) in kriptovaluta naj bi se uporabljala kot valuta (»valuta«). S tem v mislih ni vsako digitalno kripto sredstvo mišljeno za uporabo kot valuta, kot je priljubljena kriptovaluta Bitcoin (Kriptovalute – Sturmit, 2021).

KURIKULUM – Kurikulum je sodobnejši vzgojeslovni izraz, ki označuje celosten program vzgojno-izobraževalne dejavnosti na nekem učnem področju; vključuje učni načrt s smotri in cilji (vsebine, znanja, spretnosti, sposobnosti), didaktične napotke učiteljem glede učnih pripomočkov in delovnih metod ter postopke za preverjanje učinkovitosti vzgojno-izobraževalnega dela (Termania, b.l.).

LIMIT – Izraz izhaja iz besede, ki pomeni mejo. V bančnem jeziku je to znesek največje dovoljene prekoračitve (negativnega stanja) na računu; je tudi oblika kredita, ki ga banka

dovoli stranki, da lahko prek svojega transakcijskega (osebnega) računa za določen čas uporablja določen znesek, tudi če nima lastnih sredstev na njem. Za znesek izkoriščenega limita so določene višje obresti; če se dovoljeni limit prekorači, banka zaračunava še višje obresti, ki so običajno enake zamudnim obrestim. Limit lahko pomeni tudi omejitev oz. skupno vrednost nakupov ali/in dvigov gotovine, ki jih posameznik lahko opravi s plačilno kartico, pri čemer poznamo več vrst limitov (dnevni, mesečni, za dvige, za nakupe itd.) (ABC bančnih izrazov, b.l.f).

LIZING – Poznamo dve obliki lizinga: finančni in operativni. Predstavljata posebno obliko financiranja uporabe predmetov. Razlika med njima je, da pri finančnem lizingu po plačilu vseh anuitet (obrokov) lastninska pravica preide na lizingojemalca, pri operativnem pa ne (ABC bančnih izrazov, b.l.f).

MENJALNI TEČAJ – Tečaj, po katerem zamenjamo valuto ene države v valuto druge države. Lahko je fiksni (paritete do drugih valut so določene) ali variabilen (razmerje je odvisno od tržnih gibanj) (ABC bančnih izrazov, b.l.g).

NACIONALNI PROGRAM/STRATEGIJA – Nacionalna strategija za finančno pismenost je opredeljena kot »trajen, usklajen pristop k finančni pismenosti, ki: priznava pomen finančne pismenosti – z zakonodajo, kjer je primerno – in se dogovori o njenem obsegu na nacionalni ravni, ob upoštevanju ugotovljenih nacionalnih potreb in vrzeli; je skladna z drugimi strategijami, ki spodbujajo gospodarsko in socialno blaginjo, kot so osredotočanje na finančno vključenost in varstvo finančnih potrošnikov; vključuje sodelovanje z ustreznimi deležniki ter določitev nacionalnega voditelja ali koordinacijskega organa/sveta; vključuje vzpostavitev časovnega načrta za podporo doseganju posebnih in vnaprej določenih ciljev v določenem časovnem obdobju; daje smernice, ki jih morajo posamezni programi, ki se izvajajo v okviru nacionalne strategije, uporabljati za učinkovito in ustrezno prispevanje k celotni strategiji; in vključuje spremljanje in vrednotenje za oceno napredka strategije in predlaganje ustreznih izboljšav.« (OECD, 2022c, str. 10).

OBRESTI – Denarno nadomestilo upniku za odrekanje določenemu znesku denarja, ki ga za določen čas prepusti dolžniku (ABC bančnih izrazov, b.l.h).

OBRESTNA MERA – To je obračun, pri katerem se obrestna mera deli s številom enot (npr. dni ali mesecev) celotnega leta in pomnoži s številom enot, za katero računamo obresti. Npr. če

je letna obrestna mera 12 %, potem je mesečna obrestna mera $1/12$ letne obrestne mere, torej 1 %. Dnevna obrestna mera pa je $1/365$ letne obrestne mere (Načini obračunavanja obrestnih mer, 2014).

ODNOS DO DENARJA/FINANC – Opredelitev finančne pismenosti OECD/INFE priznava, da tudi če ima posameznik dovolj znanja in sposobnosti za finančno preudarno ravnanje, bo njegov odnos vplival na njegovo odločitev, ali naj ukrepa ali ne. Zbirka orodij OECD/INFE zato vključuje tri izjave o odnosu za merjenje odnosa anketirancev do denarja in načrtovanja za prihodnost (OECD, 2020b, str. 27).

Odnos do financ je voljnost/pripravljenost uporabiti znanje in ekonomske spretnosti v različnih finančnih situacijah (Swiecka, 2019, str. 4).

OSEBNI FINANČNI SVETOVALEC – Specialist za osebne finance mora imeti v prvi vrsti široko finančno znanje (mora poznati celoten finančni trg) in biti neodvisen. Znotraj ekipe osebnih finančnih svetovalcev se svetovalci ločijo še na specialiste za osebni proračun (t. i. finančni mentor), specialiste za financiranje (področje zadolževanja), upravljalce premoženja (koordiniranje in nadzor finančnega portfelja strank) in premoženjske svetovalce (področje zavarovanja premoženja) (Vezovišek, 2021).

OSEBNI PRORAČUN – Osebni proračun (angl. budget) je neke vrste načrt za nadzorovanje denarnih pritokov in odtokov. Namen je vzdrževanje ravnotežja med prihodki, odhodki in varčevanjem (Keown, 2014, str. 48).

OSEBNI STEČAJ – Osebni stečaj je namenjen ljudem – potrošnikom in podjetnikom ter zasebnikom, ki se znajdejo v tako hudi finančni stiski, da kljub premoženju, ki ga imajo, ne morejo redno in v celoti plačevati obveznosti do svojih dolžnikov. V takem primeru pravimo, da je nastopila insolventnost oz. prezadolženost dolžnika (Osebni stečaj, b.l.).

PISMENOST – Pismenost je trajno razvijajoča se zmožnost posameznikov, da uporabljajo družbeno dogovorjene sisteme simbolov za sprejemanje, razumevanje, tvorjenje in uporabo besedil za življenje v družini, šoli, na delovnem mestu in v družbi. Pridobljeno znanje in spretnosti ter razvite sposobnosti posamezniku omogočajo uspešno in ustvarjalno osebno rast ter odgovorno delovanje v poklicnem in družbenem življenju. Poleg zmožnosti branja, pisanja in računanja, ki veljajo za temeljne zmožnosti pismenosti, se danes poudarja tudi

pomen drugih zmožnosti (npr. poslušanje) in novih pismenosti, kot so informacijska, digitalna, medijska pismenost in druge, ki so pomembne za uspešno delovanje v družbi. Kot zmožnost in družbena praksa se pismenosti pridobivajo in razvijajo vse življenje v različnih okoliščinah in na različnih področjih ter prežemajo vse človekove dejavnosti (Nacionalna komisija za razvoj pismenosti, 2006, str. 6-7).

PLAČILNI INSTRUMENTI – Ček, plačilna kartica, univerzalni plačilni nalog in vsa druga sredstva, ki imetniku omogočajo brezgotovinski prenos sredstev oziroma dvig gotovine so plačilni inštrumenti (ABC bančnih izrazov, b.l.i).

PODZAKONSKI PRAVNI AKT – To je pravni akt, ki ima nižjo stopnjo pravne veljave od zakona in ga navadno sprejme organ izvršilne veje oblasti (Pravni terminološki slovar, b.l.i).

POLOG NA RAČUN – Polog na račun je nakazilo denarja na bančni račun (ABC bančnih izrazov, b.l.i).

POROK – Poroštvo je oblika zavarovanja terjatve, pri katerem poleg dolžnika za izpolnitev obveznosti odgovarja še ena ali več tretjih oseb – porokov. Preden se zavežemo kot porok je bistvenega pomena, da dobro poznamo obveznosti in pravice, ki izvirajo iz poroštva (Poroštvo – pojem in pravna ureditev, 2020).

POSOJILO – Posojilo je vrsta dolga. Posojilodajalec od posojilodajalca prejme oz. si sposodi vsoto denarja, ki jo mora v določenem obdobju vrniti. Vračilo je lahko v enem ali več obrokih (ABC bančnih izrazov, b.l.i).

POTROŠNIK – Potrošnik je fizična oseba, ki pridobiva ali uporablja blago, storitve in digitalno vsebino za namene zunaj njegove poklicne ali pridobitne dejavnosti (Zakon o varstvu potrošnikov, 2022, 4. člen, 18. paragraf).

PROGRAMI FINANČNE PISMENOSTI – Programi finančne pismenosti so namenjeni načrtnemu in usklajenemu prizadevanju za izboljšanje posameznikove finančne sposobnosti (Finančno izobraževanje, b.l.i).

PRIPOROČILO – Priporočilo je mnenje, da je kaj koristno, dobro za koga (Fran, b.l.b).

RANLJIVE SKUPINE – Kot ranljivo opredeljujemo skupino odraslih, ki je družbeno, kulturno ali ekonomsko prikrajšana zaradi svojih značilnosti, ki so posledica drugačnih življenjskih navad,

kulturnih praks, etičnosti, spola in prepričanj. Pogosto omenjene značilnosti spremlja revščina, brezposelnost, nizka stopnja izobrazbe, neznanje jezika, pomanjkanje informacij, manjša dostopnost do tehnologije itd. (Jelenc Krašovec, 2012, str. 112).

V izobraževanju odraslih se kot ranljive opredeljuje odrasle posameznike, ki se zaradi svojega specifičnega družbenega položaja redko ali sploh ne vključujejo v izobraževanje (Jelenc Krašovec, 2012, str. 112).

RESOLUCIJA – Resolucija je javna izjava o pomembnem vprašanju, položaju, sprejeta na sestanku, zborovanju. V pravnem izrazoslovju z izrazom označujemo izglasovano izjavo brez konkretnih predlogov, ki se nanaša na določeno vprašanje splošnega pomena in je navadno naslovljena na javnost ali javno osebo (Fran, b.l.d).

VALUTA – Beseda ima v bančništvu več pomenov. Pomeni lahko: denarni sistem države (zlata, srebrna valuta), denarno enoto, na kateri sloni tak sistem, veljavo oz. tečaj denarne enote ali učinkov v mednarodni trgovini, veljavnost na določen dan (ABC bančnih izrazov, b.l.j).

VZAJEMNI SKLADI – Vzajemni sklad je naložbeni oziroma investicijski sklad, v katerega posamezniki vložijo denar z nakupom enot sklada. Ta denar upravlja družba za upravljanje in je namenjen za vlaganje v različne vrednostne papirje, kar naj bi vlagateljem v sklad prineslo donos in povečalo premoženje. Premoženje posameznega imetnika je izplačljivo na njegovo zahtevo (ABC bančnih izrazov, b.l.j).

ZAKON – Zakon je splošno veljaven pravni predpis z najvišjo pravno močjo, podrejen ustavi (Fran, b.l.e).

ZAVAROVANJA – Garancija za izpolnitev obveznosti ali povračilo škode ob določenih dogodkih. V bančništvu se uporabljajo različne oblike zavarovanj: vplačilo zavarovalne premije pri zavarovalnici, poroštvo druge osebe, zastava premičnine (depozit, plemenite kovine, umetnine itd.), zastava nepremičnine (hipoteka). V bankah se zavarovanja običajno uporabljajo za zavarovanje odplačevanja kredita, zavarovanje limita, zavarovanje proti izgubi/kraji/zlorabi bančnih kartic. Banke v sodelovanju z zavarovalnicami svojim komitentom lahko ponujajo tudi druge oblike zavarovanj (nezgodna, premoženjska, življenjska, zavarovanje za primer brezposelnosti itd.) (ABC bančnih izrazov, b.l.k).

3/ Konceptualizacija finančne pismenosti: nepogrešljiva življenjska zmožnost za doseganje finančnega blagostanja

Finančno področje je postalo zelo kompleksno, polno novih izzivov in predvsem zelo tvegano, dodatno pa ga zapletajo še posledice pandemije covid-19. Finančni trgi postajajo zapleteni in za povprečnega potrošnika težko dosegljivi. Ob teh spremembah se posledično izrazito kaže potreba po zagotavljanju vsaj osnovne finančne stabilnosti v starosti. Jasno se je kot ključnega pomena pokazalo vlaganje v finančno pismenost, ki pa ni zgolj problem razvitih držav, saj bi lahko boljša finančna pismenost pripomogla k premagovanju revščine tudi drugod po svetu (prim. Financial Literacy 2007).

Zaradi povečane obremenitve finančnih sistemov posamezniki in gospodinjstva ponovno (kot že nekajkrat v zgodovini kriz) prevzemajo več osebne odgovornosti za svojo finančno stabilnost. Da bi to res lahko storili, potrebujejo tudi več finančnih kompetenc oziroma razvito finančno zmožnost. Zlasti potrošniki iz ranljivih skupin morajo v novi družbeno ekonomski situaciji nositi še dodatna tveganja negotovih poklicnih poti in zaslužkov ter tudi tveganja povezana z okoljskimi in podnebnimi spremembami. Vpliv teh negotovosti je moč blažiti le s skrbim načrtovanjem in ustreznim upravljanjem financ, ki pa od posameznika zahteva dobršno mero finančnih kompetenc, za katere so še posebej prikrajšani ravno pripadniki ranljivih skupin (prim. OECD, 2022a, str. 3).

Finančno pismenost želimo razumeti kot del ene izmed zelo pomembnih življenjskih zmožnosti, ki posameznikom omogoča aktivno participacijo v vsakdanjem življenju, ustrezne finančne odločitve in doseganje finančnega blagostanja. To je finančna zmožnost.

3.1 Novejši koncept s kontekstualiziranimi definicijami

Pri pregledu literature o finančni pismenosti je jasno, da gre za novejši koncept, saj so definicije številne, raznorodne in predvsem kontekstualizirane glede na interes, ki avtorja vodi pri opredelitvi. Med najbolj citiranimi avtorji na področju sta Lusardi in Mitchell (2014), ki finančno pismenost sprva opredelita kot »zmožnost ljudi, da procesirajo ekonomske informacije sprejemajo informirane odločitve v zvezi z finančnim načrtovanjem, akumulacijo

imetja, dolgovi in penzijo» (str. 5). Poudarjata pa tudi, da je znanje o finančnem področju mogoče razumeti tudi kot vrsto naložbe v človeški kapital.

Med bolj splošnimi in vseobsegajočimi je tale, nekoliko starejša: »Finančno pismenost razumemo kot kombinacijo zavedanja, znanja, veščin, stališč in vedenj, ki je potrebna za pravilne finančne odločitve in doseganje finančnega blagostanja« (Atkinson in Messy, 2012, str. 14).

Večinoma pa se definicije vrtijo okrog spoznanja, da je finančna pismenost specifična oblika znanja, zmožnost ali veščin uporabe tega znanja, torej prepoznano znanje, ki ga posameznik poseduje na področjih, povezanih s financami, ob tem pa tudi ustrezno finančno odzivanje/obnašanje ter finančne izkušnje (Hung idr., 2009). Zelo pomembna je torej določena, vsaj minimalna stopnja finančnega znanja, kar so opredeljevali že zgodnejši avtorji: »Finančna pismenost je znanje o osnovnih ekonomskih in finančnih konceptih, zmožnost uporabe tega znanja in finančnih spretnosti pri učinkovitem upravljanju finančnih sredstev za finančno dobrobit posameznika skozi njegovo celotno življenje.« (Hung idr., 2009, str. 21).

Mednarodna merjenja (npr. OECD) kažejo, da je finančna pismenost splošne populacije tudi v državah razvitega sveta še vedno nizka. Posebej nizka pa je pri prebivalcih držav v razvoju (Sardoč idr., 2017). Podatki kažejo, da posamezniki z nizko stopnjo finančne pismenosti pogosto ne razumejo finančnih storitev, ki jih imajo na voljo, in se velikokrat tudi napačno odločajo pri upravljanju svojih financ, kar nenehno poslabšuje njihov finančni položaj. Na drugi strani pa posamezniki z višjo stopnjo finančne pismenosti bolje upravljajo s svojim denarjem in na ta način svoj ekonomski položaj izboljšujejo (Smyczek in Matysiewicz, 2015, str. 21).

Med glavnimi ugotovitvami različnih raziskav finančne pismenosti so:

- Da so ženske (nekoliko) manj finančno pismene kot moški.
- Krivulja finančne pismenosti ima glede na starost obliko obrnjenega U-ja, kar pomeni da so mladi in starostniki manj finančno pismeni kot osebe srednjih let.
- Finančna pismenost je tudi povezana z višjim dohodkom ter višjo stopnjo izobrazbe posameznikov.
- Različne rasne in etnične manjšine v različnih državah dosegajo nižjo stopnjo finančne pismenosti kot večinsko prebivalstvo.

- Za razvite države se kaže povezava med finančno pismenostjo in načrtovanjem za pokojninsko varčevanje, med finančno pismenostjo in sofisticiranim investiranjem, med finančno pismenostjo in uspešnostjo odplačevanja hipoteke ter med finančno pismenostjo in drugimi makroekonomskimi posledicami.
- V državah v razvoju, pa se kaže, da sta finančna pismenost in posedovanje bančnega računa povezana, da finančna pismenost vpliva na posameznika pri tem, ali se bo zavaroval ali ne, da je v teh državah tudi podjetniška pismenost nizka ter da je interes za finančno izobraževanje velik (Sardoč idr., 2017, str. 201).

Webley (2005), na katero se sklicujejo tudi avtorji Sardoč, Žagar in Mlekuž (2017), navaja, da otroci pri 11 ali 12 letih že dosežejo razumevanje denarja in ekonomije odraslega. Na tej stopnji potrebujejo le še izkušnje, da lahko npr. razumejo kompleksno delovanje ekonomskih institucij, vendar pa je sposobnost razumevanja ekonomske strukture v osnovi že taka kot pri odrasli osebi (prim. Webley, 2005). Glede na kompleksnost sedanjih monetarnih tokov in ob pojavu kriptovalut, bi se s to trditvijo težko v celoti strinjali.

Mednarodna raziskava PISA, ki je potekala leta 2012, je med drugim preverjala tudi finančno pismenost slovenskih petnajstletnic in petnajstletnikov. OECD za potrebe raziskave PISA finančno pismenost opredeli takole: »finančna pismenost obsega znanje in razumevanje finančnih konceptov in finančnih tveganj ter veščine, motivacijo in samozavest, da to razumevanje in znanje uporabljamo pri finančnih odločitvah z namenom izboljšanja blagostanja posameznikov in družbe ter sodelovanja v ekonomskem življenju« (OECD, 2012).

Ta definicija je precej bolj kompleksna od predhodnih, saj posega na področje zmožnosti, kjer so pomembne tudi vrednote, motivacija in ustrezna stopna avtonomije ter kritičnega mišljenja.

Med pomembnimi raziskovalnimi vprašanji, ki si jih je v slovenski analizi podatkov PISA postavila Mlekuž (v Sardoč idr., 2017), je bilo tudi: kateri dejavniki najbolj napovedujejo stopnjo finančne pismenosti, pa tudi: ali se napovedniki med izbranimi državami razlikujejo. Potrdila je, da višji ekonomski, socialni in kulturni status 15-letnika napoveduje tudi njegov višji dosežek pri finančni pismenosti. Poleg tega so 15-letniki, ki posedujejo bančni račun in/ali predplačniško kartico in ki se o denarnih zadevah več pogovarjajo s starši/skrbniki, bolj finančno pismeni. Iz tega zaključuje: »da, je za boljšo finančno pismenost mladostnikov med

poukom in izven pouka potrebnih več vsebin, ki se dotikajo denarja in upravljanja z njim, ki pa se čim bolj poskušajo približati realnim situacijam«. (Sardoč idr., 2017, str. 214).

Titko in soavtorici (Ciemleja idr., 2014) navajajo zelo zanimivo latvijsko študijo (na 169 osebah, to je 55% študentov različnih smeri in 45% odraslih, 9% je bilo starejših od 62 let, kar je v Latviji meja upokojitve), ki je raziskovala praktične aspekte finančne pismenosti. Ugotovili so, da so za respondente najpomembnejša in hkrati tudi najlažje razumljiva vprašanja s področja »porabe«, »on line bančnih storitev«, »posojil«, »plačilnih kartic« in »depozitov«. Na drugi strani pa so manj pomembna oziroma tudi manj razumljiva naslednja področja: »inflacija in zaposlitev«, »kupna moč«, »delnice in obveznice«, »diverzifikacija« (prav tam, str. 16). Samoocena ekonomistov glede osebne finančne pismenosti je višja kot pri odraslih z drugih področij s primerljivo izobrazbo. Finančna vprašanja pa so nasploh pomembnejša za vse, ki so se izobraževali v finančni ali ekonomski sferi. Manjši pomen finančnim vprašanjem so dajali najstarejši respondenti iz vzorca (starejši od 62 let).

Titko in Lace (2013) sta pred to študijo opravili poglobljeno primerjalno analizo 52 definicij o individualni finančni pismenosti, in sicer katere ključne dimenzije sestavljajo koncept. Njune izhodiščne hipoteze so bile: da so ključna dimenzija FP finančno znanje in razumevanje, da je ključni element numerična zmožnost, da so v nekaterih definicijah izpostavljeni zelo različni koncepti in kontradiktorne definicije posameznih avtorjev ali organizacij (prav tam, str. 586). Analiza jima je pokazala, da so najpogosteje izpostavljeni tile elementi: finančno znanje, finančne spretnosti, finančno vedenje (obnašanje) oziroma določena kombinacija elementov. Na osnovi tega sta izvedli statistično analizo, ker sta upoštevali: znanje (vključeno razumevanje), spretnosti (kompetence) da to znanje uporabimo, odnos do (nabor povezanih vrednot), vedenje (delovanje na določen način). Tako sta ugotovili, da lahko prvo hipotezo (da so ključna dimenzija FP finančno znanje in razumevanje) lahko le deloma potrdita. Področje znanja mora biti povezano ustreznim vedenjem in spretnostmi, torej praktičnim aspektom.

Presenetljiv rezultat sta dobili v zvezi z drugo hipotezo, da je ključni element FP numerična zmožnost. Hipotezo sta zavrnila, čeprav se pokaže, da je numerična zmožnost neobhodna pri razumevanju drugih elementov FP, kot je na primer investiranje. Pri tem avtorici upravičeno opozarjata, da je ključno, kakšno je subjektivno razumevanje numerične zmožnosti: če vsebuje sposobnost interpretacije dobljenih rezultatov na osnovi izračuna, to pomeni, da v osnovi

vsebuje tudi sposobnost branja, analiziranja in interpretiranja finančnih informacij (s poudarkom na 'informacijah'). Prav 'informacije' pa so element, ki se v analizi številnih definicij pojavlja kot najmočnejši.

Analiza je tudi ovrgla tretjo hipotezo, da so v nekaterih definicijah izpostavljeni zelo različni koncepti in da so definicije posameznih avtorjev ali organizacij kontradiktorne. Avtorici ugotavljata, da se praktično vse definicije dotikajo podobnih vsebinskih elementov, čeprav so morda različno opredeljeni. Tako sta identificirali tri ključne hierarhične klastre vsebinskih elementov: 1) investiranje, matematična zmožnost, 2) dolžniška pismenost (angl. debt literacy), načrtovanje proračuna, načrt za prihodnost, 3) koncepti, informacije, storitve. »To nam nudi močan dokaz, da so vsa ta znanja in spretnosti bistvena za finančno pismeno ravnanje oziroma vedenje« (prav tam, str. 589). Na drugi strani sta ugotovili, da se na primer na »zmožnost primerjati različne opcije in na osnovi tega sprejeti informirane odločitve« osredotočajo le posamezni raziskovalci. Poudariti je treba, da so to rezultati latvijskega konteksta in jih ne moremo posploševati na celotno evropsko okolje, čeprav so zelo zanimivi in sugestivni.

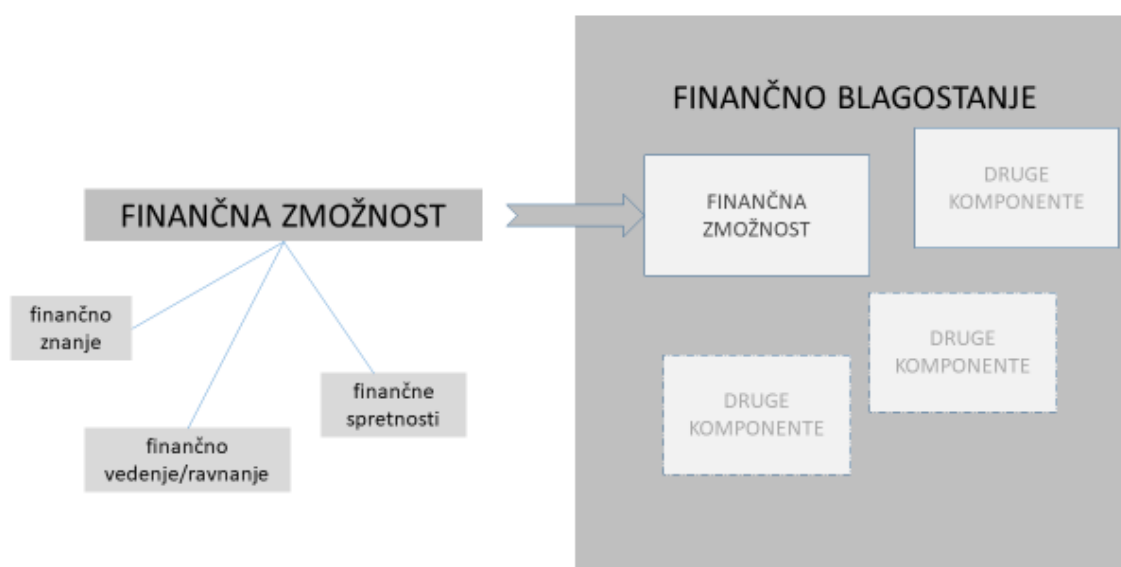
Zanimivi so tudi rezultati analiz o spolnih razlikah oziroma o vplivu družinske finančne pismenosti. Študija na več kot pet tisoč srednješolcih v Minnesoti, ZDA (Danes in Haberman, 2007) je preučevala povezavo med finančnim znanjem, učinkovitostjo in vedenjem z vidika spola po tem, ko so srednješolci absolvirali kurikulum za finančno planiranje. Dijakinje so bile boljše v znanju o posojilih, avtomobilskih zavarovanjih in investicijah, čeprav so ob začetku programa dijaki imeli več znanja od njih. Dijakinje so menile, da upravljanje z denarjem bolj vpliva na njihovo bodočnost, kot so to ocenili dijaki; ti pa so se počutili bolj samozavestne pri sprejemanju finančnih odločitev. Po zaključenem programu so dijaki v večji meri poročali o doseženih finančnih ciljih kot dijakinje. Dijakinje pa so v večji meri uporabile proračun, primerjale cene in razpravo v družini o denarju kot dijaki. Dijaki so svoje že obstoječe znanje utrdili, dijakinje pa so se naučile bistveno več o določenih prej nepoznanih področjih financ. Iz tega so avtorji študije zaključili, da dejansko obstaja razlika med spoloma, saj »ta rezultat kaže, da dijakinje o teh vprašanjih v družinah ali drugih kontekstih niso bile socializirane v enaki meri kot dijaki« (prav tam, str. 57). V splošnem so dijaki več prihranili in tudi več trošili kot dijakinje. Tretjina respondentov je novo znanje prenašala v družino in posamezniki pa so celo posegli v finančno poslovanje staršev in jim pri tem pomagali. Avtorji študije zaključujejo, da bi morali

v šolah poleg poučevanja osebnih financ več pozornosti nameniti sodelovanju s starši, da bi ti lahko z domačim zgledom komplementarno prispevali k znanju, ki so ga srednješolci dobili v šoli. Kot kaže, je družinski kontekst oziroma družinska pismenost eden od vplivnih dejavnikov, ko govorimo o oblikovanju finančne pismenosti pri mladih. Poseben problem pa je seveda vprašanje operacionalizacije finančne pismenosti v šolskem prostoru.

3.2 Finančna zmožnost

Teoretski okvir finančnega izobraževanja je preučevala B. Swiecka (2019). Pregledala je številne objave (do 2017) in analizirala definicije finančne pismenosti (prav tam, str. 2-3). Zaključuje, da je najširši koncept finančna zmožnost, ki je pomemben faktor blagostanja (well-being) v gospodinjstvih. Finančna zmožnost je sposobnost uporabe primerne finančnega znanja in zaželeno finančno vedenje/odločanje za doseg finančnih ciljev in blagostanja (well-being). Finančna zmožnost je kombinacija finančne pismenosti in finančnega ravnanja (behavior), s katero želimo doseči finančno blagostanje (well-being).

Slika 2: Finančna zmožnost je neobhodna komponenta finančnega blagostanja

Vir: lastni

Ta razlaga je v skladu z najnovejšimi razmišljanji o taksonomiji izrazov (prim. Xiao in Porto 2021; Xiao in O'Neill 2016). Finančna zmožnost naj bi po teh avtorjih imela tri komponente: finančno znanje, finančno vedenje/ravnanje in finančne spretnosti. Avtorji poudarjajo, da rezultati študij »nakazujejo, da je za potrošnike z nizkimi dohodki spodbujanje k zaželenemu

finančnemu obnašanju/ravnanju, bolj pomembno kot poučevanje o financah in finančnih spretnostih« (prav tam).

3.3 Finančna pismenost

Finančna pismenost je torej sestavljena iz več komponent, ki jih je tekom finančnega izobraževanja potrebno sistematično upoštevati in naslavljeni:

Finančno znanje je prva pomembna komponenta in je nujno potrebna za dejavnosti, povezane s spremljanjem novic o ekonomiji in finančnem svetu, za primerjavo produktov in storitev ter za sprejemanje dobrih finančnih odločitev. Višje ravni finančnega znanja imajo pozitivne učinke, ki se kažejo kot udeležba na borzi, načrtovanje upokojitve in ustrezno spoprijemanje z oziroma odpravo dolgov (OECD, 2017c, str. 15). Podatki o dejanskem finančnem znanju posameznikov izpred petih let kažejo, da je v povprečju manj kot polovica odraslih iz sodelujočih držav (48 %) odgovorila na vsaj 70 % vprašanj o finančnem znanju, kar predstavlja minimum znanj za finančno pismenost (prav tam, str. 19).

Sodelujoči so v raziskavi podajali tudi samooceno lastnega finančnega znanja v primerjavi z znanjem drugih odraslih v njihovi državi. Skoraj polovica sodelujočih je svoje znanje ocenila kot nadpovprečno. Pretirana samozavest je lahko problematična, saj lahko vodi v slabe odločitve, v raziskavi pa se je vendarle potrdilo, da so tisti, ki so svoje finančno znanje ocenili kot nadpovprečno, v povprečju dosegli tudi večje število točk na vprašalniku znanja (prav tam, str. 22). Če pogledamo razlike med spoloma glede finančnega znanja, se je pokazala pomembna razlika, saj je v povprečju 11 % več moških kot žensk doseglo minimalno število točk za finančno znanje (prav tam, str. 24).

Naslednje pomembno področje je **finančno vedenje (ravnanje)**, saj so ravno ukrepi in vedenja potrošnikov tisto, kar na koncu vpliva na njihove finančne razmere in kratkoročno ter dolgoročno finančno stanje. V raziskavi so obravnavali vrsto pozitivnih in negativnih vedenj posameznikov, kot je nakupovanje, pravočasno plačilo računov, proračun, varčevanje in zadolževanje. Upravljanje s proračunom je dragoceno orodje in sestavi del finančne pismenosti.

Slika 3: Finančno pismena oseba in izobraževanje

Finančno pismena oseba:	Namen finančnega izobraževanja:
<ul style="list-style-type: none"> ☐ bo znala načrtovati svojo finančno prihodnost, ☐ se znala izogniti zadolževanju in tudi prevaram ter goljufijam, ☐ razumela bo tudi pomembnost sprememb v svojem proračunu v primeru izrednih dogodkov. 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ posameznike pripravi na upravljanje z lastnim denarjem, ☐ lažje doseganje lastnih finančnih ciljev, ☐ uspešno izogibanje finančnemu stresu in ostalim finančnim težavam.

Vir: lastni

V povprečju med državami G20 le 3 od 5 gospodinjstev uporabljajo družinski proračun (60 %) (OECD, 2017c, str. 27). Večina posameznikov (87 %) je vsaj delno odgovornih za sprejemanje finančnih odločitev v gospodinjstvu. Če skupaj gledamo proračun in sprejemanje finančnih odločitev, vidimo, da le polovica sodelujočih živi v gospodinjstvu, ki ima proračun in sprejema finančne odločitve. Večina sodelujočih se strinja (76 %), da skrbno preučijo nakupe. Prav tako pa sodelujoči poročajo (68 %), da pozorno spremljajo svoje finančne zadeve in imajo vedenje, ki jim pomaga upravljati z vsakodnevnimi financami in pri tem opazijo tudi napake ali goljufije (prav tam, str. 29). V sodelujočih državah v povprečju več kot 6 od 10 posameznikov aktivno varčuje (64 %) (prav tam, str. 30). V povprečju se je 37 % ljudi že znašlo v situaciji, ko njihov prihodek ni popolnoma zadostil dejanskim stroškom gospodinjstva. V povprečju si je 22 % vseh sodelujočih v preteklosti že sposodilo denar (prav tam, str. 32).

V poročilu niso zapostavili niti zdravega odnosa do financ, ki pomeni zadostno znanje in sposobnost delovanja na ustrezen način in vpliva na posameznikove odločitve. V povprečju je 48 % posameznikov v raziskavi pokazalo ustrežnejši, bolj dolgoročen odnos do denarja (OECD, 2017c, str. 39).

B. Swiecka (2019) ne opredeljuje le finančnih spretnosti, ampak finančno pismenost, ki jo definira med vsemi avtorji najbolj primerno za naše potrebe, kot prikazuje skica.

Slika 4: Finančna pismenost po B. Swiecka (2019)

Vir: Swiecka, Beata. (2019). 1. A theoretical framework for financial literacy and financial education. V: Swiecka, B., Grzesiuk, A., Korczak, D., Wyszowska-Kaniewska, O.: Financial literacy and financial education. Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, str. 4, prikaz 1.1: Elements of financial literacy (priredba in prevod P. Javrh).

Namen finančnega izobraževanja bi torej glede na tako razumevanje finančne pismenosti moral biti, da posameznike pripravi na upravljanje z lastnim denarjem in lažje doseganje lastnih finančnih ciljev ter na uspešno izogibanje finančnemu stresu in ostalim finančnim težavam. Pri tem je zelo pomembna dobra finančna odpornost.

3.4 Finančna odpornost

Finančna odpornost omogoča lažje soočanje s finančnimi šoki, ki jih prinašajo izredni gospodarski dogodki v svetu in državi (OECD 2020b, str. 35). Pomembna je tako za posameznike kot za družbo, saj si po izrednih dogodkih finančno odporni potrošniki lažje in hitreje opomorejo. Pandemija covid-19 je močno vplivala na že tako omejeno finančno odpornost posameznikov, saj so meritve pred pandemijo že kazale skromne dosežke na tem področju. Posebej je potrebno izpostaviti ranljive skupine, ki jih je pandemija še najbolj prizadela (prim. OECD 2021).

Finančna odpornost je sestavljena iz šestih elementov: ohranjanje nadzora nad denarjem, previdnosti pri izdatkih, razpoložljivosti finančnih prihrankov, spoprijemanju s finančnim primanjkljajem, načrtovanjem individualnih financ in ozaveščenostjo o goljufijah (OECD 2020b, str. 36). V »Mednarodni raziskavi finančne pismenosti odraslih« v 26 sodelujočih državah iz treh celin se je pokazalo, da ima le 28 % posameznikov t. i. varovalno blazino, če

izgubijo glavni finančni dohodek. Približno 25 % jih poroča, da bi lahko brez dohodka preživeli en mesec, 15 % bi jih lahko preživelo med tremi in šestimi meseci, le 18 %, ki bi jih lahko brez dohodkov preživelo več kot šest mesecev. Nekaj več kot 14 % posameznikov je odgovorilo, da tega podatka ne vedo. To samo po sebi razkriva bodisi nepripravljenost za takšne možnosti ali pa pomanjkanje finančnih sredstev za finančno odpornost. Ob tem ljudje trenutno doživljajo tudi hud finančni stres, saj je v celotnem vzorcu kar 42 % posameznikov dejalo, da jih skrbi kritje svojih vsakodnevnih stroškov (prav tam, str. 35).

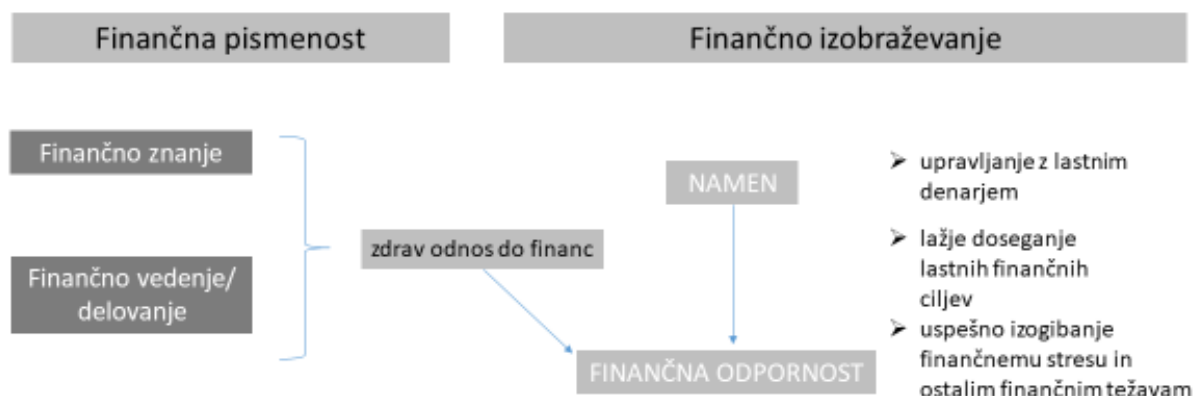
3.5 Finančno izobraževanje

Finančno izobraževanje je lahko pomemben sestavni del odzivov za okrevanje po pandemiji. Namen je pozitivno vplivati na finančno odpornost in izboljšati finančno stanje, tako da pomaga ljudem pri pridobivanju ustreznih kompetenc za dobro razvito finančno pismenost.

Finančno izobraževanje spodbuja boljše razumevanje finančnih storitev in tako posameznike opolnomoči, da kar najbolje izkoristijo razpoložljive vire in si izboljšajo kakovost življenja (Financial Literacy, 2007, str. 8). Odrasli imajo tako na primer možnost, da pravilneje ocenijo dejanske stroške in se tako lažje izognejo zadolževanju oziroma znajo primerjati kredite in se odločijo za ugodnejšo ponudbo (prav tam, str. 20). Cilj je pridobiti ustrezno finančno znanje. To krepi individualno finančno varnostno mrežo, saj so ljudje bolj ozaveščeni in tako tudi ravnajo s svojim osebnim proračunom. Ustrezno finančno izobraževanje najranjlivejšim skupinam omogoča, da si z dobrim finančnim načrtom pridobijo več možnosti za porabo že tako omejenih proračunov (prav tam, str. 21). Na tem mestu se hitro pojavi past, saj finančna pismenost in trajnostno finančno izobraževanje nista dovolj, v kolikor ljudje ne zmorejo preživeti s svojimi dohodki. Dolžniškemu razmerju se najrevnejši sloji prebivalstva samo s finančnim izobraževanjem ne morejo izogniti (prav tam, str. 22).

Finančno pismena oseba bo znala načrtovati svojo finančno prihodnost, se znala izogniti zadolževanju in tudi prevaram ter goljufijam, razumela bo tudi pomembnost sprememb v svojem proračunu v primeru izrednih dogodkov (OECD, 2021, str. 32).

Slika 5: Odnos med finančno pismenostjo in finančnim izobraževanjem, kot ga razume OECD

Vir: lastni

Na osnovi povedanega lahko oblikujemo našo prvo delovno definicijo, ki jo potrebujemo za pripravo javno veljavnih programov za FPO:

Finančna pismenost je sestavni del finančne zmožnosti, ki ena od pomembnih življenjskih zmožnosti. Razvita finančna pismenost omogoča sprejemanje ustreznih finančnih odločitev in doseganje finančnega blagostanja zase in za svoje bližnje. Omogoča finančno vključenost.

Ločujemo med izrazi *finančna pismenost* in *finančna zmožnost* ter *finančno izobraževanje* in *finančna vključenost*.

Finančna zmožnost je najširši koncept, je kombinacija finančne pismenosti in ustreznega finančnega ravnanja (obnašanja), s katero želimo doseči cilj - finančno blagostanje. Natančneje rečeno: je sposobnost kombinirane uporabe primerne finančnega znanja, zaželeno odločanje (vedenje) in ravnanje za doseg finančnih ciljev in blagostanja. Obsega štiri ključne komponente: finančno znanje, spretnosti, ravnanje in odnos (vrednote).

Finančna vključenost pomeni, da imajo posamezniki in podjetja dostop do uporabnih in cenovno dostopnih finančnih produktov in storitev, ki zadovoljujejo njihove potrebe – kot so na primer transakcije, plačila, varčevanje, krediti in zavarovanja – na odgovoren in trajnosten način (Svetovna banka, 2022).

Vsak odrasli naj bi imel možnost dobro razviti svojo finančno pismenost. Tekom raziskovanja finančne pismenosti in ponudbe programov so se v omenjenih raziskavah pokazale relativno nizke ravni finančne pismenosti, nizka finančna odpornost in visoka raven finančnega stresa, ki ga posamezniki doživljajo pri svojem vsakodnevnem opravljanju s financami. Na podlagi dobljenih rezultatov so raziskovalci »Mednarodne raziskave finančne pismenosti odraslih« in »Finančna pismenost – Primerjalna študija v izbranih državah« oblikovali nekatera splošna priporočila oziroma izzive, ki jih strnjene povzemamo takole: okrepiti bi bilo potrebno osnovno finančno znanje; spodbuditi pozitivno finančno vedenje in odnos, ter izboljšati finančno odpornost; upoštevati različne potrebe ciljnih skupin; poskušati bolje razumeti finančno blaginjo posameznikov. Potrebno bi bilo ozaveščanje o pomenu finančne pismenosti med ponudniki in potrošniki; usklajevanje ukrepov in določanje minimalnih standardov finančnega izobraževanja in razviti instrumente za merjenje stopnje uspešnosti; vključiti finančno izobraževanje v učne načrte (prim. OECD, 2020b, str. 64-66; Financial Literacy, 2007, str. 10-11).

4/ Pravne in strateške podlage za spodbujanje finančne pismenosti odraslih

Predstavljamo pregled pravnih in strateških podlag za izobraževanje odraslih na področju finančne pismenosti. Strateške podlage in smernice za finančno izobraževanje odraslih smo iskali tako v Sloveniji kot tudi na mednarodnem področju. Navajamo izbrane slovenske zakone, relevantne za to področje izobraževanja odraslih, in strateške dokumente, ki izhajajo iz omenjenih zakonov. V nadaljevanju je pripravljen pregled dokumentov in smernic finančnega izobraževanja pri Evropski komisiji, OECD in Unescu. Predstavljena so tudi priporočila za finančno pismenost in izobraževanje mednarodnih organizacij za izobraževanje odraslih. V posebnem poglavju v nadaljevanju pa so opisane nacionalne strategije in programi, ki se osredotočajo na finančno izobraževanje odraslih, in sicer za Slovenijo, Kanado ter Italijo.

4.1 Slovenski zakoni in strateški dokumenti o finančni pismenosti odraslih

V zakonu o izobraževanju (ZIO-1), zakonu o varstvu potrošnikov (ZVPot) in zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2) smo poiskali člene, ki se navezujejo na finančno pismenost. Na kratko predstavimo tudi resolucijo o nacionalnem programu izobraževanja odraslih – ReNPIO, ki izhaja iz zgoraj zakonske podlage ZIO-1.

4.1.1 Zakon o izobraževanju odraslih (ZIO-1)

ZIO-1 je temeljni zakon, ki ureja izobraževanje odraslih v Republiki Sloveniji, sprejel ga je Državni zbor 23. januarja 2018. ZIO-1 ureja javni interes na področju izobraževanja odraslih in način uresničevanja javnega interesa na področju izobraževalnih programov za odrasle in dejavnosti na področju izobraževanja odraslih (ZIO-1, 2018, 1. člen, paragraf 1). »Z izobraževanjem po izobraževalnih programih za odrasle v skladu s tem zakonom, razen po programu osnovne šole za odrasle, se ne pridobi javnoveljavna izobrazba ne poklicna ali dodatna kvalifikacija.« (ZIO-1, 2018, 1. člen, paragraf 2)

ZIO-1 eksplicitno na nobenem mestu ne omenja finančne pismenosti. Zato smo ugotavljali, kateri cilji javnega interesa posredno vključujejo tudi področje finančnega izobraževanja. In nadalje, kako ZIO-1 ureja področje javnoveljavnih in neformalnih izobraževalnih programov za

odrasle, ki jih bomo pripravljali v okviru razvojnega projekta FPO 2022 – 2024. Posredno bi lahko področje finančne pismenosti pokrival eden od ciljev, ki se zavzema za pridobivanje splošnih in poklicnih zmožnosti za osebno rast, aktivno delovanje v skupnosti in na trgu dela (ZIO-1, 2018, 5. člen, 2. točka).

Za razvojni projekt FPO so relevantna tista določila ZIO-1, ki se nanašajo na izobraževalne programe, natančneje na javnoveljavne izobraževalne programe za odrasle, po katerih se ne pridobi javnoveljavna izobrazba, in na neformalne izobraževalne programe za odrasle. V razvojnem projektu pripravljamo javnoveljavne programe finančne pismenosti in vzorčne neformalne programe. Pri tem ravnamo v skladu z določili ZIO-1, ki opredeljujejo vrste in obvezne sestavine programov, postopek sprejema ter pogoje za strokovne delavce, ki izvajajo programe.

Javnoveljavne izobraževalne programe za odrasle, po katerih se ne pridobi javnoveljavna izobrazba (v nadaljnjem besedilu: javnoveljavni izobraževalni programi za odrasle), na predlog strokovnega sveta, pristojnega za izobraževanje odraslih (v nadaljnjem besedilu: strokovni svet), sprejme minister. (ZIO-1, 2018, 15. člen, 1. paragraf) Znanje iz splošnoizobraževalnih vsebin, pridobljeno po javnoveljavnih izobraževalnih programih za odrasle in drugih programih, sprejetih po predpisih, ki ne urejajo področja vzgoje in izobraževanja, za katere je pristojni strokovni svet ugotovil enakovredni izobrazbeni standard, se upošteva pri nadaljnjem izobraževanju. (ZIO-1, 2018, 15. člen, 2. paragraf)

Javnoveljavni izobraževalni programi za odrasle so programi za (ZIO-1, 2018, 16. člen):

- pridobivanje in zviševanje ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti ter
- izboljšanje splošne izobraženosti.

Javnoveljavni izobraževalni program za odrasle vsebuje: ime programa, namen programa, ciljno skupino, cilje programa, katalog znanja oziroma vsebino programa, trajanje izobraževanja, izpitni katalog oziroma druge načine preverjanja znanja, pogoje za vključitev, pogoje za napredovanje in dokončanje izobraževanja, organizacijo izobraževanja (oblike, metode, minimalni obseg individualnega in skupinskega dela idr.), znanje in usposobljenost strokovnih delavcev in potrdilo o usposabljanju, ki je javna listina, s priložo, ki vsebuje popis znanj in veščin, pridobljenih v programu. (ZIO-1, 2018, 17. člen, 1. paragraf)

Izhodišča za pripravo javnoveljavnih izobraževalnih programov za odrasle je v skladu z ZIO-1 (ZIO-1, 2018, 17. člen, 2. paragraf) pripravil Andragoški center Republike Slovenije, sprejel jih je strokovni svet. Izhodišča (Dovžak, 2020) vsebujejo strokovna vodila in korake za pripravo kakovostnih in po meri odraslih ukrojenih javnoveljavnih izobraževalnih programov za pridobivanje in zviševanje ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti ter za izboljšanje splošne izobraženosti.

Neformalni izobraževalni programi za odrasle so programi za (ZIO-1, 2018, 21. člen, 1. paragraf): pridobivanje in zviševanje ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti, izboljšanje splošne izobraženosti, medgeneracijsko sodelovanje, spodbujanje aktivnega državljanstva in družbeno odgovornega ravnanja, graditev skupnosti in delovanje v njej, skupnostno učenje, ki omogoča povezanost učenja s spremembami v okolju, trajnostni razvoj in zeleno gospodarstvo, zdrav življenjski slog, ohranjanje in krepitev nacionalne identitete, krepitev kulturne zavesti in izražanja, medkulturnega dialoga in sobivanja različnih kultur ter druge vsebine, ki jih opredeli nacionalni program izobraževanja odraslih.

Strokovni delavci v javnoveljavnih izobraževalnih programih za odrasle so (tj. učitelj, organizator izobraževanja odraslih in drugi strokovni delavci) morajo izpolnjevati naslednje pogoje (ZIO-1, 19. člen, 2. paragraf): obvladati slovenski knjižni jezik, imeti izobrazbo, pridobljeno po študijskih programih za pridobitev izobrazbe druge stopnje oziroma raven izobrazbe, pridobljeno po študijskih programih, ki v skladu z zakonom, ki ureja visoko šolstvo, ustreza izobrazbi druge stopnje, imeti pedagoško-andragoško izobrazbo v skladu z zakonom, ki ureja organizacijo in financiranje vzgoje in izobraževanja, in imeti opravljen strokovni izpit s področja vzgoje in izobraževanja.

4.1.2 ReNPIO

Javni interes v izobraževanju odraslih se določa z nacionalnim programom za izobraževanje odraslih (ZIO-1, 2018, 41. člen, 1. paragraf). Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih opredeljuje nacionalni program. Državni zbor je resolucijo za obdobje 2022-2030 sprejel 23. marca 2022. V nacionalnem programu izobraževanja odraslih se (ZIO-1, 2018, 42. člen, 1. paragraf):opredelijo cilji in kazalniki nacionalnega programa, določijo prednostna področja izobraževanja odraslih, opredelijo ukrepi za zagotavljanje in izvajanje izobraževanja odraslih, določi okvirni obseg javnih sredstev za področje izobraževanja odraslih, določijo

ministrstva, ki so nosilci posameznih ukrepov (v nadaljnjem besedilu: pristojna ministrstva), in način usklajevanja pri uresničevanju ciljev ter opredeli način spremljanja izvajanja nacionalnega programa.

Nacionalni program določa javni interes v izobraževanju odraslih (cilji in kazalniki nacionalnega programa), prednostna področja izobraževanja odraslih, ukrepe za zagotavljanje in izvajanje izobraževanja odraslih, okvirni obseg javnih sredstev za področje izobraževanja odraslih, nosilce posameznih ukrepov tj. ministrstva, način usklajevanja pri uresničevanju ciljev ter način spremljanja izvajanja nacionalnega programa (Potočnik, 2022, str. 12).

Prednostna področja ReNPIO 2022-2030 so: splošno neformalno izobraževanje odraslih, izobraževanje za pridobitev izobrazbe, strokovno usposabljanje in izpopolnjevanje za potrebe dela, raziskave in razvoj ter dejavnosti na področju izobraževanja odraslih (Potočnik, 2022, str. 46).

JVPO so vključeni v prvo prednostno področje, ki obsega splošno neformalno izobraževanje odraslih. Področje vključuje izobraževanje in učenje za izvajanje aktivnega državljanstva, celostni razvoj posameznika, sobivanje z drugimi in drugačnimi, preprečevanje neenakosti v možnostih za izobraževanje in razvoj individualne ustvarjalnosti ter krepitev osebnih in družbenih vezi (Potočnik, 2022, str. 47).

Splošno neformalno izobraževanje odraslih se deli na javnoveljavne, po katerih se ne pridobi javnoveljavna izobrazba, in neformalne izobraževalne programe za odrasle. Po ciljih in vsebini se omenjeni javnoveljavni izobraževalni programi ločijo na tiste za zviševanje ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti ter na tiste za odrasle za izboljšanje splošne izobraženosti. Javnoveljavni izobraževalni programi za zviševanje ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti so ključni za razvoj celovite podpore ranljivim skupinam odraslih, medtem ko javnoveljavni izobraževalni programi za odrasle za izboljšanje splošne izobraženosti zagotavljajo ravnotežje med programi, ki izhajajo iz potreb posameznika oziroma različnih potreb ciljnih skupin odraslih, in programi, ki so namenjeni reševanju izzivov v skupnosti oziroma družbi (Potočnik, 2022, str. 48). Vsebinska področja so tu odvisna od ciljev in namena splošne izobraženosti. Razvoj programov za izboljšanje splošne izobraženosti upošteva uravnoteženost vsebinskih področij, kot so: osebni razvoj, zdravje in zdrav življenjski slog; narava, okolje in trajnostni razvoj; narodna pripadnost (narodna identiteta, kultura, kulturna in zgodovinska dediščina in

podobno); evropska in svetovna kultura in kulturna dediščina (poznavanje in strpnost do drugih kultur, globalizacija in podobno); sodelovanje v skupnosti (aktivno državljanstvo, razvoj in posebnosti skupnosti, poznavanje pravnega sistema, državnih institucij, vloga civilne družbe in podobno); medgeneracijsko sodelovanje in podobno (Dovžak, 2020, str. 18).

Razvoj neformalnih izobraževalnih programov za odrasle upošteva posameznika in skupnosti ter uravnoteženost vsebinskih področij, ki so v pristojnosti različnih politik oziroma ministrstev: pridobivanje in zviševanje ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti, izboljšanje splošne izobraženosti, medgeneracijsko sodelovanje, spodbujanje aktivnega državljanstva in družbeno odgovornega ravnanja, graditev skupnosti in delovanje v njej, skupnostno učenje, ki omogoča povezanost učenja s spremembami v okolju, trajnostni razvoj in krožno gospodarstvo, zdrav življenjski slog, ohranjanje in krepitev narodne identitete, krepitev kulturne zavesti in izražanja, medkulturnega dialoga in sobivanja različnih kultur in podobno (Potočnik, 2022, str. 50).

Kot ukrep za področje zviševanja ravni pismenosti in temeljnih zmožnosti ter izboljšanje splošne izobraženosti nacionalni program predvideva razvijanje in izvajanje javnoveljavnih izobraževalnih programov za odrasle (Potočnik, 2022, str. 49). Ti programi so povezani s več vsebinami iz različnih področji, vsem pa je skupno, da krepijo tako imenovane spretnosti za življenje oziroma temeljne zmožnosti, ki so odraz sprotnih potreb odraslega. Kot eno izmed takšnih vsebin nacionalni program izobraževanja odraslih navaja finančno pismenost (Potočnik, 2022, str. 50). Neformalni izobraževalni programi za odrasle krepijo avtonomnost ciljnih skupin, lajšajo težave posameznika, spreminjajo vedenje in delovanje odraslih za dostojno življenje ter manjšajo finančno obremenjenost celotne družbe (Potočnik, 2022, str. 49).

4.1.3 Zakon o varstvu potrošnikov (ZVPot-1)

Zakon o varstvu potrošnikov ureja pravice potrošnikov in potrošnic pri ponujanju, prodajanju in drugih oblikah trženja blaga, storitev in digitalne vsebine s strani podjetij ter določa dolžnosti podjetij, državnih organov in drugih subjektov, da te pravice zagotavljajo (ZVPot-1, 2022, 1. člen). Sprejel ga je Državni zbor Republike Slovenije na seji dne 29. septembra 2022. Dejavnosti s področja varstva potrošnikov se opravljajo kot javna služba, katere trajno in nemoteno opravljanje zagotavlja v javnem interesu Republika Slovenija (ZVPot-1, 2022, 228).

člen, 1. paragraf). Dejavnosti s področja varstva potrošnikov, ki se opravljajo kot javna služba, so (ZVPot-1, 2022, 228. člen, 3. paragraf): svetovanje potrošnikom; obveščanje in izobraževanje potrošnikov; izvajanje primerjalnih ocenjevanj blaga, storitev ali digitalne vsebine.

Glede izobraževanja potrošnikov ZVPot-1 pravi (ZVPot-1, 2022, 224. člen): »Potrošniške organizacije lahko za vzgojno-izobraževalne zavode pripravljajo informativna gradiva s področja varstva potrošnikov. Potrošniške organizacije lahko za vzgojno-izobraževalne zavode pripravljajo tudi vzgojno-izobraževalna gradiva s področja varstva potrošnikov, pri pripravi katerih se povezujejo s pristojnim javnim zavodom, ustanovljenim za opravljanje nalog, potrebnih za izvajanje dejavnosti vzgoje in izobraževanja.«

Prejšnji zakon ZVPot iz leta 1998 je v svojem 64. členu predvideval, da potrošniki temeljna znanja o varstvu potrošnikov pridobijo v vzgojno-izobraževalnih programih osnovnega in srednjega šolstva (ZVPot, 1998, 64. člen). Ta člen je bil iz novega zakona umaknjen.

4.1.4 ZPIZ-2

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ureja sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, sistem obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja in sistem prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja (ZPIZ-2, 2022, 1. člen). Dodatno pokojninsko zavarovanje je bilo z reformo uvedeno šele leta 2000. Poklicno zavarovanje (tj. obvezno dodatno zavarovanje) in dodatno zavarovanje temeljita na odgovornosti Republike Slovenije, upravljavcev, delodajalcev in na osebni odgovornosti zavarovancev in članov ali članic (ZPIZ-2, 2022, 2. člen, 4. paragraf). Dodatno zavarovanje financirajo člani in delodajalci (ZPIZ-2, 2022, 8. člen, 3. paragraf), nosilci dodatnega zavarovanja pa so pokojninski skladi (ZPIZ-2, 2022, 10. člen, 2. paragraf). »Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje predstavlja temeljno obliko varčevanja za starost v Sloveniji, ki jo država spodbuja z davčnimi olajšavami. Predstavlja zbiranje denarnih sredstev na osebnih računih zavarovancev pri izbranem pokojninskem skladu z namenom, da se jim zagotovi pravica do dodatne pokojnine ali druge pravice.« (E-uprava, b. l.) Varčevanje oziroma plačevanje prispevka za ZPIZ je podlaga za socialno varnost v starosti in vidik finančne pismenosti.

4.2 Nacionalni načrt za okrevanje in odpornost (NOO)

Nacionalni načrt za okrevanje in odpornost (NOO) je eden od temeljnih dokumentov za uspešno okrevanje in dolgoročni razvoj Republike Slovenije po zastoju, ki ga je povzročila pandemija covid-19. Nastal je na podlagi mehanizma za okrevanje in odpornost Evropske unije, katerega cilj je ublažiti gospodarske in socialne posledice pandemije covid-19 ter zagotoviti, da bodo evropska gospodarstva in družbe bolj trajnostna, odpornejša in bolje pripravljena na izzive in priložnosti zelenega in digitalnega prehoda. Vlada RS je predlog Nacionalnega načrta za okrevanje in odpornost potrdila aprila 2021. Ukrepi, ki jih vključuje NOO so iz sklopa zeleni prehod, digitalna preobrazba, pametna, trajnostna in vključujoča rast ter zdravstvo in socialna varnost (Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021, str. 9).

Pandemija covid-19 je poudarila pomen in vlogo digitalne preobrazbe, s katero Slovenija še vedno zaostaja za povprečjem Evropske unije (Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021, str. 11). V sklopu reformnega dela digitalizacije gospodarstva Nacionalni načrt za okrevanje in odpornost predvideva zakonsko in sistemsko ureditev digitalnih financ: »Z vidika ustvarjanja povpraševanja in uporabe različnih digitalnih storitev bomo v reformnem delu prilagodili zakonodajo tako, da bomo potrošniku pri poslovanju olajšali uporabo digitalnih orodij in hkrati vzpostavili ustrezen sistem, ki bo zagotavljal varnost njegovih osebnih podatkov. Ustrezno bomo uredili tudi področje digitalnih financ.« (Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021, str. 12) Da bo odziv NOO na priporočilo CSR 2020-3 »Slovenija naj tudi spodbuja digitalne zmogljivosti podjetij ter krepí digitalna znanja in spretnosti, e-trgovino in e-zdravje« učinkovit, je potrebno poskrbeti tudi, da bodo prebivalci nova digitalna orodja poznali in da bodo imeli razvito digitalno finančno pismenost«, kar pa NOO v odgovor na omenjeno priporočilo ne predvideva, saj se osredotoča na digitalno transformacijo podjetji in s tem na: smernice za inovativno javno naročanje, prenos relevantne zakonodaje v slovenski pravni red (s področja prava gospodarskih družb in registrov, s področja varstva potrošnikov, s področja avtorskih pravic, s področja digitalnih trgov in storitev ter digitalnih financ), spremembo zakona o gospodarskih družbah, oblikovanje enotne digitalne identitete oziroma osebne izkaznice podjetij, sprejetje Strategije digitalne transformacije slovenskega turizma (Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021, str. 22-23).

Krepitev ključnih kompetenc in kakovostnega izobraževanja je v okviru NOO načrtovano v sklopu reformnih in naložbenih ukrepov politike za naslednjo generacijo. To je eden izmed prispevkov NOO k pobudam Evropske unije, konkretnije v tem primeru k pobudi »preusposabljanje in izpopolnjevanje« (»reskill and upskill«). Predvidena je »prenova izobraževalnih programov s prenovo programskih dokumentov na celotni ravni izobraževanja z umeščanjem digitalnih kompetenc in kompetenc za trajnostni razvoj, na določenih stopnjah izobraževanja pa tudi novih vsebin temeljnih znanj računalništva in informatike ter finančne pismenosti (2021-2026)« (Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021, str. 27). »Temeljna reforma se bo nanašala na posodobitev izobraževalnih programov in prilagajanje učnega procesa izzivom družbe na vseh ravneh izobraževanja. Njihova posodobitev se bo nanašala predvsem na vključevanje digitalnih kompetenc, temeljnih znanj računalništva in informatike, kompetenc za trajnostni razvoj in finančne pismenosti v izobraževalni sistem.« (Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021, str. 17) »Z naložbami bomo podprli vrsto pilotnih projektov s katerimi bomo preizkušali in preverjali ustreznost pristopov za pridobivanje kompetenc in znanj na področjih digitalizacije, trajnostnega razvoja, računalništva in informatike (v nadaljevanju: RIN) ter finančne pismenosti.« (prav tam)

Na tej podlagi se je pripravil tudi reformni in investicijski ukrep FPO 2022-2024, ki poteka v reformnem delu kot razvojni projekt FPO 2022-2024, v investicijskem delu pa kot izvedba javnega razpisa za izvajanje programov finančne pismenosti za odrasle v obdobju 2024-2026.

Razvojni projekt finančne pismenosti za odrasle, bo potekal od junija 2022 do maja 2024. Za ta del je namenjenih 473.000,00 EUR + DDV. Za investicijski del, ki bo sledil reformnemu (2024 do 2026), je namenjenih 3.320.000,00 Eur (+180.000,00 EUR za e-vsebine). Pričakuje se, da se bo v investicijskem delu 3.320 odraslih iz ciljnih skupin (25 – 35 let in 55 – 65 let) udeležilo izobraževanja za pridobitev kompetenc na področju finančne pismenosti.

Krepitev kompetenc, zlasti digitalnih in tistih, ki jih zahtevajo novi poklici in zeleni prehod (C3 K5), je del razvojnega področja 'Pametna, trajnostna in vključujoča rast' (Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021, str. 340). Pri glavnih izzivih za uresničevanje te komponente se med izzivi na področju kakovostnega izobraževanja pojavijo med drugim tudi slabi rezultati na področju finančne pismenosti. To kažeta tako raziskava PISA 2012 pri

srednješolcih kot raziskava Finančna pismenost odraslih v Sloveniji iz leta 2019 (Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021, str. 341). Skladno z navedenim izzivom je cilj »izboljšati ključne kompetence vseh šolajočih (tudi odraslih), kar bomo dosegli s prenovo ključnih programskih dokumentov na področju vzgoje in izobraževanja ter s prilagoditvijo učnega procesa oziroma izobraževalnih programov z ustreznim vključevanjem digitalnih kompetenc, temeljnih znanj računalništva in informatike, kompetenc za trajnostni razvoj ter finančne pismenosti v izobraževalni sistem za zeleni in digitalni prehod, boljšo usklajenost kompetenc z zahtevami trga dela, družbe in krožnega gospodarstva« (Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021, str. 342). Krepitev finančne pismenosti in s tem prispevanje k odpornosti, družbeni odgovornosti in učinkovitejšemu delovanju finančnega sistema nasploh je skladno s Strategijo razvoja Slovenije 2030 (Šooš idr., 2017). »Posameznik bo znal voditi osebne/družinske finance, sposoben bo vnaprejšnjega načrtovanja, sprejemanja informiranih odločitev, povezanih s finančnimi produkti/storitvami, in prepoznavanja ključnih finančnih tveganj, s čimer bomo vplivali na družbeno odgovorno obnašanje, zniževali ravni tveganj finančnih aktivnosti posameznika ter pomembno vplivali na gospodarsko in finančno stabilnost ter razvoj.« (Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021, str. 343)

Poleg tega NOO predvideva tudi potrebo »krepiti ustrezne pedagoško-andragoške kompetence strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju z njihovim začetnim in nadaljnjim usposabljanjem na področju digitalnih kompetenc, kompetenc za trajnostni razvoj ter finančne pismenosti« ter »krepitev vseživljenjskega učenja z razvojem ustreznih programov, didaktike ter usposabljanjem vseh, ki izvajajo usposabljanja, pri čemer se mora sistem odzivati na potrebe trga dela in družbe nasploh«. (Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021, str. 343)

4.3 Strategija razvoja Slovenije 2030

V letu 2017 je bil oblikovan nov krovni razvojni okvir tj. Strategija razvoja Slovenije 2030, ki postavlja v središče kakovostno življenje za vse (Šooš idr., 2017, str. 5). Določenih je bilo dvanajst razvojnih ciljev strategije: zdravo in aktivno življenje; znanje in spretnosti za kakovostno življenje in delo; dostojno življenje za vse; kultura in jezik kot temeljna dejavnika nacionalne identitete; gospodarska stabilnost; konkurenčen in družbeno odgovoren podjetniški in raziskovalni sektor; vključujoč trg dela in kakovostna delovna mesta;

nizkoogljično krožno gospodarstvo; trajnostno upravljanje naravnih virov; zaupanja vreden pravni sistem; varna in globalno odgovorna Slovenija; učinkovito upravljanje in kakovostne javne storitve.

Za razvoj finančne pismenosti pri odraslih je pomemben cilj Znanje in spretnosti za kakovostno življenje in delo. Ta razvojni cilj se povezuje s tremi od petih strateških usmeritev, in sicer Vključujoča, zdrava, varna in odgovorna družba, Visokoproduktivno gospodarstvo, ki ustvarja dodano vrednost za vse ter Učenje za in skozi življenje (Šooš idr., 2017, str. 22). Kot osnovni pogoj za konkurenčno gospodarstvo in družbeno blaginjo izpostavlja strategija učinkovit in kakovosten izobraževalni sistem, katerega namen je priprava posameznika na uspešno delo, kakovostno življenje in sodelovanje v družbi. Za doseganje zastavljenega cilja je potrebno razvijati znanje in spretnosti za življenje in delo, izboljšati bralno, matematično, digitalno in finančno pismenost, spodbujati globalno učenje in mednarodno vpetost ter opolnomočenje prebivalcev za uporabo najnovejših tehnologij in s tem zmanjševati digitalne vrzeli (Šooš idr., 2017, str. 26).

4.4 Mednarodni dokumenti in smernice za finančno pismenost odraslih

4.4.1 Globalno poročilo o učenju in izobraževanju odraslih (GRALE)

Od leta 2009 Unesco, ki je tudi organizator CONFINTEA konferenc, izdaja globalno poročilo. Globalno poročilo o učenju in izobraževanju odraslih (GRALE) zagotavlja jasno in celovito sliko stanja učenja in izobraževanja odraslih (ALE) po vsem svetu. Zadnje, peto poročilo je bilo izdano leta 2022, saj je bilo pripravljeno za sedmo mednarodno konferenco o izobraževanju odraslih (CONFINTEA VII), z naslovom Učenje odraslih in izobraževanje za trajnostni razvoj – transformativno učenje (angl. Adult Learning and Education for Sustainable Development – a Transformative Agenda). Tovrstna konferenca se organizira vsakih 12 let z namenom, da se oceni pomembne izzive in napredek, dosežen v učenju in izobraževanju odraslih (ALE) ter pripravi načrt za napredek ALE v naslednjih 12 letih.

V zadnjem poročilu so zbrana najnovejša priporočila za krepitev razvoja učenja in izobraževanja odraslih ter za spodbujanje aktivnega in globalnega državljanstva. Ključne teme, ki jih poročilo prepoznava in obravnava so: pismenost, migracije, nove tehnologije, spol, pravice domorodcev in sistemi znanja, usposabljanje in profesionalizacija izobraževalcev

odraslih, višja izobrazba in zaposljivost (UNECISO, 2022a, str. 16). Pismenost je tudi eno izmed prednostnih področji, saj pomanjkanje ustrezne pismenosti, matematičnih in osnovnih veščin je še en znak socialne prikrajšanosti, ki posameznikom omejuje zmožnost uresničevanja polne pravice do izobraževanja in drugih pravic (UNESCO, 2022a, str. 22). Spremembe politik v zadnjih 12 letih so koristile velikemu številu odraslih po vsem svetu, a po podatkih za leto 2021 je več kot 770 milijonom odraslih po vsem svetu še vedno primanjkovalo osnovne pismenosti in matematičnih veščin, dve tretjini med njimi je žensk (UNESCO, 2022b, str. 4).

S sprejetjem Marakeškega okvira za ukrepanje na sedmi mednarodni konferenci o izobraževanju odraslih (15. - 17. junij 2022) so se predstavniki 142 držav zavezali, da bodo uresničili vizijo pravice do vseživljenjskega učenja. Zavezali so se, da bodo bistveno povečali udeležbo odraslih pri učenju in prepoznali potrebo po večjih finančnih vlaganjih v učenje in izobraževanje odraslih. V osmi točki so podprli Priporočilo o učenju in izobraževanju odraslih (RALE), ki ga je Generalna konferenca Unesca sprejela leta 2015 (UNESCO, 2015), vključno z opredelitvijo treh ključnih področij učenja: pismenost in osnovne spretnosti; stalno izobraževanje in poklicne spretnosti; ter liberalno, ljudsko in skupnostno izobraževanje ter državljanske veščine (UNESCO, 2022b, str. 2). V okviru vseživljenjskega učenja je pismenost nepogrešljiv temelj (UNESCO, 2015, str. 5). Pismenost je namreč bistveno sredstvo za krepitev znanja, veščin in kompetenc ljudi za spopadanje z razvijajočimi se izzivi in zapletenostjo življenja, kulture, gospodarstva in družbe (UNESCO, 2015, str. 7). Ima dokazano pozitivne vplive na posameznika, družbo in nenazadnje človeštvo, zato je pismenosti odraslih potrebno posvetiti dovolj politične pozornosti in finančne podpore (UNESCO, 2022b, str. 4).

4.4.2 Smernice za finančno pismenost in izobraževanje v Evropski uniji

V Evropski uniji je poudarjen pomen finančne pismenosti za države članice Evropske unije, natančneje potreba po povečani ozaveščenosti in neposrednem vključevanju državljanov v finančne zadeve. Evropska komisija je prepoznala potrebe po tem in vzpodbudila mehanizme, kot že NOO, za krepitev življenjskih veščin, med katerimi je tudi finančna pismenost. Na spletni strani Evropske komisije je pod kategorijo namenjeno gospodarstvu natančneje Bančništvo in finance, v sklopu Financ potrošnikov in plačevanja svoje mesto dobila tudi finančna pismenost (Evropska komisija, b.l.). Na tem mestu so med drugim zbrani posnetki na temo finančne pismenosti in govori komisarke McGuinness o finančni pismenosti. Komisija je v svojem

akcijskem načrtu unije kapitalskih trgov septembra 2020 ponovno potrdila, da je dobra finančna pismenost v središču finančne blaginje ljudi. Finančno izobraževanje dopolnjuje varstvo potrošnikov, vendar ga ne nadomešča (Evropska komisija, b. l.). Svoje moči so združili tudi z OECD in skupaj pripravili okvir finančnih kompetenc za odrasle (EU/OECD, 2022), ki pa ga podrobneje omenjamo v poglavju o kurikulih. Ta okvir določa znanje, spretnosti in vedenje, ki jih mora nekdo razviti, da bo zagotovil svojo finančno blaginjo skozi vse življenje. Nacionalni javni organi in zainteresirane strani jih lahko uporabljajo za razvoj politik, programov in učnega gradiva o finančni pismenosti. Komisija sodeluje tudi z nacionalnimi upravami pri ocenjevanju ravni finančne pismenosti in oblikovanju namenskih programov za izboljšanje finančnega izobraževanja (Evropska komisija, b. l.).

Pandemija covid-19 in z njo povezani zaježitveni ukrepi so poudarili pomen življenjskih veščin in našo sposobnost prilagajanja, obvladovanja sprememb in skrbi drug za drugega kot skupnosti. Odpornost, medijska pismenost, državljanska usposobljenost, finančna, okoljska in zdravstvena pismenost so v tem kontekstu ključne. Odprte, demokratične družbe so odvisne od aktivnih državljanov, ki lahko razločijo informacije iz različnih virov, prepoznajo dezinformacije, sprejemajo odločitve na podlagi informacij, so odporni in ravnajo odgovorno (Evropska komisija, 2020, str. 14).

Formalno izobraževanje in usposabljanje bi moralo vsakogar opremiti s široko paleto veščin, med katerimi so pismenost, računanje, naravoslovje in tuji jeziki ter prečne spretnosti in ključne kompetence, kot so digitalne kompetence, podjetništvo, kritično mišljenje, reševanje problemov ali učenje učenja ter finančna pismenost (Evropska komisija, 2016, str. 5).

Resolucija Sveta o novem evropskem programu za izobraževanje odraslih 2021–2030 se zavzema za Evropo, ki bo vključujoča, trajnostna in socialno pravična ter bolj odporna. Izobraževanje odraslih lahko prispeva k okrepitvi moči in odpornosti gospodarstev in družbe (Svet Evropske unije, 2021, str. C 504/9). Eno izmed petih glavnih prednostnih področij resolucije ja ponudba in izraba možnosti za vseživljenjsko učenje, to pomeni, da se zavzema za ozaveščanje odraslih o pomenu učenja kot vseživljenjskega procesa, za izobraževanje krojeno po meri, za dostopnost obstoječega sistema za napovedovanje potreb po znanjih in spretnostih vsem deležnikom, za še večjo zavezanost delodajalcev izobraževanju odraslih in za trajnostno javno financiranje izobraževanja odraslih (Svet Evropske unije, 2021, str. C 504/15).

V Priporočilu Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje iz leta 2018 referenčni okvir določa osem ključnih kompetenc: pismenost, večjezičnost, matematična, naravoslovna, tehniška in inženirska kompetenca, digitalna kompetenca, osebnostna, družbena in učna kompetenca, državljanska kompetenca, podjetnostna kompetenca in kulturna zavest in izražanje (Svet Evropske unije, 2018, str. C 189/7–8). V okviru matematična, naravoslovna, tehniška in inženirska kompetenca je navedeno, da bi posameznik »moral biti sposoben uporabljati temeljna matematična načela in postopke v vsakodnevnih okoliščinah doma in v službi (npr. finančne spretnosti) ter slediti nizu argumentov in ga ocenjevati.« (Svet Evropske unije, 2018, str. C 189/9). Tudi podjetnostna kompetenca vključuje finančno znanje, saj mora biti posameznik sposoben sprejemanja finančnih odločitev glede stroškov in vrednosti (Svet Evropske unije, 2018, str. C 189/11).

4.4.3 Priporočila Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD)

Vlade držav OECD so leta 2002 uradno priznale pomen finančne pismenosti z uvedbo edinstvenega in celovitega projekta. Leta 2008 je bil projekt dodatno okrepljen z ustanovitvijo Mednarodne mreže za finančno izobraževanje (OECD/INFE) za: zbiranje navzkrižno primerljivih podatkov in dokazov, razvojem metodologije za merjenje učinka, delitvijo izkušenj in dobre prakse, razvojem raziskav in primerjalnih analiz, oblikovanjem instrumentov politike ter spodbujanjem učinkovitega izvajanja in spremljanja (OECD, b.l.). Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) je v letu 2022 izdala nova priporočila za finančno pismenost, ki so nadgradila in zamenjala že obstoječa (primer OECD, 2005; OECD/INFE, 2012). Za razliko od predhodnih dokumentov, nova Priporočila (OECD, 2022a) ne določajo eksplicitno vloge deležnikov pri oblikovanju nacionalne strategije (OECD/INFE, 2012, str. 11) ali finančnih institucij pri finančnem izobraževanju (OECD, 2005, str. 6). Priporočilo je enoten, celovit instrument o finančni pismenosti, ki je oblikovan z namenom pomagati vladam, drugim javnim organom in ustreznim deležnikom v njihovih prizadevanjih za oblikovanje, izvajanje in oceni politike finančne pismenosti.

Svet OECD je prepoznal, da so politike finančne pismenosti (OECD, 2022a, str. 6):

- na splošno usmerjene v spodbujanje razvoja zdravih, odprtih in konkurenčnih finančnih trgov ter v podpiranje finančne stabilnosti; so nujno dopolnilo k pristopom, namenjenim krepitevi finančne vključenosti in varstva potrošnikov v ustreznih regulativnih in nadzornih okvirih (finančna odpornost in blaginja);
- se lahko uporabijo za izboljšanje ravni finančnega znanja in spretnosti med vsemi segmenti prebivalstva;
- so pomembne za omogočanje ozaveščene in odgovorne uporabe najrazličnejših finančnih produktov in storitev, vključno z digitalnimi finančnimi storitvami; in da novi finančni produkti ter storitve, vključno z digitalnimi finančnimi storitvami, lahko spremenijo način, kako potrošniki sprejemajo finančne odločitve in izbirajo produkte;
- dopolnjujejo pristope kot so izbira arhitekture, razkritje informacij in finančno svetovanje;
- bodo morda morale dopolnjevati druge politike za podporo finančnega odločanja, kot je izboljšana struktura izbire, zlasti v državah in gospodarstvih, kjer je okolje izbire zelo zapleteno, saj na finančne odločitve in obnašanje vplivajo vedenjske pristranskosti.

Zato priporoča, da države oblikujejo in izvajajo nacionalne strategije s trajnim in usklajenim pristopom k finančni pismenosti, ki priznava pomen finančne pismenosti – z zakonodajo, kjer je to primerno – in se strinja z njenim obsegom na nacionalni ravni ob upoštevanju ugotovljenih nacionalnih potreb in vrzeli. Pristop se mora skladati z drugimi strategijami, ki spodbujajo gospodarsko in socialno blaginjo, kot so tiste, ki se osredotočajo na finančno vključenost in varstvo potrošnikov finančnih storitev. V nacionalno strategijo naj bodo vključeni ustrezni deležniki, določi naj se tudi nacionalni voditelj ali koordinacijski organ/svet. Vzpostavi naj se načrt za podporo doseganju posebnih in vnaprej določenih ciljev v določenem časovnem obdobju. Trajni in usklajeni pristop naj usmerja posamezne programe, ki se izvajajo v okviru nacionalne strategije, da bi učinkovito in ustrezno prispevali k celotni strategiji. Pristop naj vključuje tudi spremljanje in vrednotenje za oceno napredka strategije in predlaganje ustreznih izboljšav (OECD, 2022a, str. 7).

Priporočila na naslednjih ključnih področjih finančne pismenosti so naslednja:

1. Nacionalne strategije za finančno opismenjevanje (OECD, 2022a, str. 7–11): strategije za finančno pismenost naj temeljijo na ustreznih raziskavah in analizah, zbranih in opravljenih pred sprejetjem nacionalne strategije; pred oblikovanjem nacionalne strategije naj se izvede potrebne in ustrezne pripravljalne korake; vzpostavi naj se pregledne mehanizme usklajevanja in upravljanja; razvije in redno revidira naj se prilagojen načrt za nacionalno strategijo; opredeli naj se pomembna vprašanja finančne pismenosti in se jih obravnava po prednostnem vrstnem redu; identificira naj se ustrezne ciljne skupine in se jih nagovori z učinkovitimi pobudami (upoštevati širok spekter kulturnih, verskih in socialno-ekonomskih dejavnikov); upošteva naj se pomen veščin finančne pismenosti za sedanje in prihodnje generacije mladih (pomoč pri soočanju s sodobnimi finančnimi izzivi); upošteva naj se potrebe drugih specifičnih ciljnih skupin (npr. ženske, priseljenci, starejši itd.).

2. Finančna pismenost in različni sektorji finančne krajine (OECD, 2022a, str. 11–12): razvije naj se programe finančne pismenosti v podporo odločanju o varčevanju, naložbah, upokojitvi in pokojninah; razvije naj se programe finančne pismenosti za podporo zdrave odločitve v zvezi s krediti in izogibanju prezadolženosti; razvije naj se programe finančne pismenosti za podporo pri odločitvah o vprašanih zavarovanja.

3. Učinkovito izvajanje programov finančne pismenosti (OECD, 2022a, str. 12–14): uporabi naj se široka paleta kanalov in sredstev za ustrezno ter učinkovito doseganje večjega deleža prebivalcev, vključno z ranljivimi skupinami; programe naj se oblikuje in izvaja na načine, ki najverjetneje podpirajo učinkovito izvedbo; ocenjuje naj se vpliv in učinkovitosti obstoječih programov ter upošteva rezultate teh ocen, da se zagotovi vsebino programov, ki je prilagojena učečim, posodobljena glede na razvoj finančne krajine in da so metode podajanja vsebine učinkovite.

OECD je leta 2018², izdelal poseben dokument, ki podaja smernice digitalizacije in finančne pismenosti (OECD, 2018a). Dokument ponuja uporabne korake pri načrtovanju in izvajanju finančnega izobraževanja za krepitev digitalne finančne pismenosti potrošnikov in podjetnikov (OECD, 2018a, str. 12). Predlaga razvoj nacionalne diagnoze vpliva digitalnih financ na posameznike in podjetnike, zagotavljanje usklajevanja med javnimi organi ter zasebnimi in neprofitnimi deležniki, podporo razvoja nacionalnega ogrodja temeljnih kompetenc o digitalni

---

² med predsedovanjem Argentine G20

finančni pismenosti, podporo učinkovitega zagotavljanja finančnega izobraževanja z digitalnimi in tradicionalnimi sredstvi ter omogočanje in razširjanje vrednotenja programov finančnega izobraževanja, ki obravnavajo digitalne finančne storitve.

4.4.4 UNESCO

UNESCO je leta 2021 izdal poročilo, ki vabi vlade, institucije, organizacije in državljane po vsem svetu, naj sklenejo novo družbeno pogodbo za izobraževanje, ki nam bo pomagala graditi mirno, pravično in trajnostne prihodnosti za vse. V tem dokumentu je matematična spretnost, če jo razumemo znotraj konteksta, predstavljena kot pomembna za razumevanje sprememb skozi čas, za izdelavo projekcij in načrtov za prihodnost, za razumevanje odnosov in za prikaz trendov v smiselni perspektivi (UNESCO, 2021, str. 70). Primeri uporabe matematičnega znanja v različnih okoliščinah in problemih so neomejeni, vključno z zagotavljanjem finančnega zdravja in načrtovanjem, zdravstvenimi tveganji in pojavnostjo bolezni, kmetijskimi pridelki in vložki, pragovi za onesnaženje in kakovostjo okolja, lokalnimi podjetji in skupnostnim bančništvom itd. (prav tam).

V sklopu izobraževanja za doseganje ciljev trajnostnega razvoja UNESCO izpostavlja 17 ciljev: odprava revščine, odprava lakote, zdravje in dobro počutje, kakovostno izobraževanje, enakost spolov, čista voda in sanitarna ureditev, cenovno dostopna in čista energija, dostojno delo in gospodarska rast, industrija, inovacije in infrastruktura, zmanjšanje neenakosti, trajnostna mesta in skupnosti, odgovorna poraba in proizvodnja, podnebni ukrepi, življenje v vodi, življenje na kopnem, mir, pravičnost in močne institucije ter partnerstva za doseganje ciljev (UNESCO, 2017). V izvedbenem okvirju vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR) po letu 2019: VITR za 2030 pod točko 4.10 piše (UNESCO, 2022c, str. 59): »V prihodnje bo moral VITR učeče se spodbuditi k odkrivanju vrednot, kot so zadostnost, pravičnost in solidarnost, ki lahko potrošniški družbi ponudijo drugačne možnosti. Naraščajoče zanimanje za krožno in delitveno gospodarstvo predstavlja eno od teh možnosti. VITR lahko zagotovi usposabljanje za ključne deležnike v zasebnem sektorju ter poveča finančno pismenost za podporo trajnostnih gospodarskih praks. Obenem mora bolj neposredno vplivati na netrajnostne vzorce proizvodnje obstoječih ekonomskih struktur. To pomeni, da morajo biti ljudje opolnomočeni za neposredno vključevanje v politične procese in zagovarjanje predpisov, kot so na primer ustrezni okoljski predpisi za podjetja.«

4.4.5 Svetovna banka

Svetovna banka ima ključno vlogo pri pospeševanju finančne vključenosti v svetu. Razvili so enoten pristop za pomoč državam pri doseganju finančnega dostopa in odgovorne finančne vključenosti, ki se osredotoča na 5 prepletenih stebrov (Svetovna banka, 2022): nacionalna finančna vključenost ter politika in strategija Fintech, finančni produkti in ponudniki za nezadostno pokrite segmente, finančna zaščita potrošnikov, finančna sposobnost in vpogled v vedenje, finance mikro, malih in srednjih podjetij.

Finančna zmožnost (angl. financial capability) je notranja zmožnost delovanja v lastnem finančnem interesu glede na socialno-ekonomske in okoljske razmere. Zajema znanje, odnos, veščine in vedenje potrošnikov v zvezi z upravljanjem svojih virov ter razumevanjem, izbiro in uporabo finančnih storitev, ki ustrezajo njihovim potrebam (prav tam).

Svetovna banka daje strateške nasvete oblastem za ciljno usmerjene ukrepe, ki dopolnjujejo programe, reforme in predpise, vključno s tistimi, ki so povezani s varstvo potrošnikov. Glede finančne sposobnosti nudijo tehnično podporo pri: prepoznavanju obsežnih priložnosti za vključitev sporočil o finančnem izobraževanju v obstoječe programe in intervencije za izboljšanje finančnih rezultatov ciljne populacije, zlasti ko gre za cilje finančne vključenosti kritično populacijo (npr. prejemniki programov socialnih transferjev ali programov, osredotočenih na dostop žensk do financ); posegih v finančne sposobnosti za dopolnitev reform politike in predpisov v zvezi s finančno vključenostjo, digitalnimi financami in Fintech-om, varstvom potrošnikov in sorodnimi temami; podpori nacionalnim organom za razvoj strateškega pristopa k finančni sposobnosti, ki odraža vedenjske vpogleda in najboljše prakse, kot del širšega strateškega pristopa k finančni vključenosti in digitalnemu financiranju (prav tam).

Za oblikovanje uspešnega pristopa k finančnemu izobraževanju organom finančnega sektorja Svetovna banka svetuje naj raziščejo partnerstva s ključnimi institucijami za vgradnjo finančnega izobraževanja v obstoječe finančne programe, zagotovijo ustrezne smernice in ponudijo orodja javnosti (tako potrošnikom kot povezanim deležnikom). Učinkovit pristop naj torej vsebuje naslednje tri korake (Svetovna banka, 2021, str. 15): oceno pokrajine (primeri dobrih praks), določitev prednostnih ciljev, izgraditev učinkovitega okvira.

4.5.6 Priporočila organizacij za izobraževanje odraslih

V nadaljevanju izpostavljam priporočila organizacij za izobraževanje odraslih kot sta Evropska zveza za temeljne spretnosti in Evropsko združenje za izobraževanje odraslih v zvezi s finančno pismenostjo.

Evropska zveza za temeljne spretnosti (EBSN) – Dunajska deklaracija 2022: Evropska zveza za temeljne spretnosti (EBSN) spodbuja kakovost v evropskih in nacionalnih sistemih za zagotavljanje učenja temeljnih spretnosti. Na konferenci European Basic Skills Network 2022, ki je potekala sočasno na Dunaju in na spletu, je bila sprejeta deklaracija, ki ugotavlja, da so prelomne globalne spremembe v zadnjih letih znatno povečala izzive, s katerimi se srečujejo posamezniki in družba na splošno. Zato je za izgradnjo individualne in družbene odpornosti nujno, da imajo vsi odrasli dostop do kakovostnega zagotavljanja dinamičnega sklopa spretnosti. Še vedno ostaja poudarek na temeljnih spretnostih, vendar jih je treba pridobiti v kontekstu, ki priznava in razvija življenjske spretnosti. V okvir življenjskih spretnosti morajo biti vključeni: finančna pismenost, zdravstvena pismenost, podjetništvo, okoljska ozaveščenost, večšine kritičnega mišljenja, ozaveščenost o digitalni varnosti, večšine reševanja konfliktov, demokratične vrednote in vrednote, ki spodbujajo mir (EBSN, 2022, str. 1).

Evropsko združenje za izobraževanje odraslih (EAEA): je pozitivno sprejelo okvir finančnih kompetenc za odrasle, ki sta ga pripravila Evropska komisija in OECD (EU/OECD, 2022). Pobuda je prvi korak k spodbujanju finančne pismenosti. Kompetence, povezane s finančno pismenostjo, neposredno vplivajo na vsakdanje življenje Evropejcev: zdravo finančno vedenje lahko opolnomoči ljudi, da zmanjšajo stres, živijo bolj zdravo ter postanejo aktivni državljani ter se s tem spodbuja blaginjo, lahko zagotovi pot k socialni vključenosti, krepiti tako samozavest ljudi kot njihovo zaupanje v institucije (EAEA, 2022, str. 1). Finančna pismenost torej vključuje ključne kompetence, ki so bistvenega pomena za izgradnjo odpornih skupnosti, vključujočih družb in trdnih demokracij (prav tam). EAEA v svoji izjavi aprila 2022 predlaga številna priporočila za izvajanje ogroja finančnih kompetenc za odrasle:

- razviti je treba usklajen, celovit in holističen pristop k izobraževanju odraslih in življenjskim spretnostim, ki omogoča učinkovito sodelovanje in medsektorsko sodelovanje na evropski, nacionalni in lokalni ravni;

- zagotoviti priložnosti za učenje za pridobitev in krepitev matematičnih veščin v finančnem izobraževanju.
- razlikovati med globino kompetenc, hkrati pa vrednotiti celoten spekter kompetenc za vse učence;
- omogočiti financiranje za vse ravni učenja finančne pismenosti;
- v vse programe finančne pismenosti je treba kot osrednjo komponento vključiti kritično razmišljanje, globalne in trajnostne veščine;
- razviti vključujoče poti za učenje, ki lahko vodijo vsako odraslo osebo pri izgradnji, razvoju in napredovanju njihove finančne izobrazbe;
- vgraditi finančno pismenost v strategije in programe za socialno vključenost na evropski, nacionalni in lokalni ravni;
- narediti okvir in njegovo izvajanje bolj vključujoč, ob upoštevanju stanja, (učnih) potreb in potenciala prikrajšanih skupin;
- odpraviti vrzel med spoloma v finančni pismenosti in razviti finančno izobraževanje, ki upošteva spol;
- obravnavati vedenjske, psihosocialne in socialne komponente finančne pismenosti;
- zagotoviti možnosti nadaljnjega usposabljanja na področju finančne pismenosti za trenerje in izobraževalce odraslih, vključiti družinsko učno razsežnost finančne pismenosti v usposabljanje vseh šolskih učiteljev in strokovnjakov, ki delajo z družinami, ter vključevati finančno pismenost skozi celotno začetno in stalno usposabljanje učiteljev in izobraževalcev odraslih;
- financirati in podpirati akademske in znanstvene raziskave o finančnem izobraževanju odraslih.

4.5 Primeri nacionalnih strategij finančne pismenosti

Po podatkih s katerimi razpolaga OECD je maja 2020 več kot 70 držav in svetovnih ekonomij snovalo ali izvajalo nacionalno strategijo za finančno pismenost (OECD, 2022c, str. 3). V nadaljevanju bomo na kratko predstavili nacionalno strategijo Slovenije iz leta 2010, nacionalno strategijo Kanade sprejeto leta 2015 in 2021 ter Italije iz leta 2017.

4.5.1 Slovenija

Nacionalni program finančnega izobraževanja (NPFI) je leta 2010 pripravila Medresorska delovna skupina, ki je bila za to nalogo ustanovljena s Sklepom Vlade Republike Slovenije leto poprej (sklep št. 02401-24/2009/3 sprejet dne 17.12.2009). Celoten dokument vsebuje opredelitev osnovnih pojmov, analizo stanje programov finančnega izobraževanja, prepoznavanje problemov povezanih s finančno pismenostjo in predloge kratkoročnih ter dolgoročnih rešitev.

NPFI je program za sistematično in usklajeno prizadevanje dviga posameznikove finančne sposobnosti (Medresorska delovna skupina za pripravo NPFI, 2010, str. 2). »NPFI prepoznava probleme in predlaga rešitve, ki bi posamezniku omogočale ločiti pomembne informacije o finančnih produktih/storitvah od tržnih nasvetov in obvestil (z vidika trženja posameznega finančnega produkta/storitve ter tudi njihovega ponudnika), ter rešitve, ki bodo zagotovile dostopnost nepristranskih, poštenih, konkretnih, kakovostnih in lahko razumljivih informacij, ki krepijo sposobnost posameznika, da se premišljeno in odgovorno odloča.« (prav tam) NPFI vsebuje rešitve ciljno usmerjenih shem finančnega izobraževanja, ki so primerne za slovensko okolje. Sheme finančnega izobraževanja imajo te naslove: Otroci v vrtcih, Otroci v osnovnih šolah, Mladostniki v srednjih šolah, Mladi odrasli na visokih/višjih šolah, Mladi odrasli zunaj formalnega izobraževalnega sistema, Odrasli zaposleni in Starejši prebivalci.

Programi, ki se izvajajo v okviru posamezne izobraževalne sheme, morajo biti razumljivi, zadovoljiti morajo potrebam ciljne skupine in po potrebi omogočati posvetovanje ali dostop uporabnika. Vsebine so prilagojene finančnemu stanju posameznikov in njihovi stopnji razumevanja finančnih zadev, v osnovi pa se nanašajo na (Medresorska delovna skupina za pripravo NPFI, 2010, str. 40): plačilne račune in osnove ravnanja z denarjem; gospodinjski proračun; zavarovanja in rizike; varčevanje in investiranje; pokojnine in upokojevanje; kredite in zadolževanje.

4.5.2 Italija

Odbor za načrtovanje in usklajevanje dejavnosti finančnega izobraževanja (ital. Comitato per la programmazione e il coordinamento delle attività di educazione finanziaria) je bil ustanovljen leta 2017 z odlokom ministra za gospodarstvo in finance v soglasju z ministrom za izobraževanje, univerzo in raziskave ter ministrom za gospodarski razvoj. Namen odbora je

spodbujati in koordinirati pobude, ki so koristne za dvig znanja in spretnosti na področju financ, zavarovanja in socialne varnosti med prebivalstvom ter izboljšanje zmožnosti vseh, da sprejemajo odločitve v skladu z lastnimi cilji in pogoji (Comitato per la programmazione e il coordinamento delle attività di educazione finanziaria, 2017, str. 10). Odbor je kot del svoje naloge izdelal leta 2017 nacionalni program za finančno pismenost.

Dokument nacionalne strategije se deli na dva dela. V prvem delu je potreba po nacionalnem programu za finančno pismenost utemeljena z velikimi spremembami v ekonomiji razvitega sveta, s predstavljenimi rezultati finančne pismenosti v Italiji in z neučinkovito obstoječo izobraževalno ponudbo (Comitato per la programmazione e il coordinamento delle attività di educazione finanziaria, 2017, str. 2). Drugi del je namenjen predstavitvi osnutka nacionalnega programa. Opredeljena je vizija, ki je razumljena kot končni cilj programa, in poslanstvo, ki podaja vlogo odbora. Opisane so tudi glavne usmeritve italijanskega nacionalnega programa (prav tam).

Cilj italijanskega nacionalnega programa za finančno pismenost je: »Finančna znanja in kompetence za vsakogar, za gradnjo mirne in varne prihodnosti.« (Comitato per la programmazione e il coordinamento delle attività di educazione finanziaria, 2017, str. 9) Končni cilj strategije je torej zagotoviti, da lahko vsakdo razpolaga z osnovnim finančnim znanjem in orodji, potrebnimi za orientacijo v današnjem zapletenem gospodarskem svetu in za sprejemanje ozaveščenih odločitev. Poleg osnovnega znanja je potrebno razvijati tudi spretnosti, ki pripomorejo k boljšemu počutju posameznika (npr. nagnjenost k varčevanju, pozornost do dolgov, finančno načrtovanje, zavarovanje in socialna varnost; Comitato per la programmazione e il coordinamento delle attività di educazione finanziaria, 2017, str. 10).

Pri opredelitvi področij, se nacionalni program Italije drži okvirja EU/OECD-INFE za finančno usposobljenost odraslih (EU/OECD, 2022). Znanja in spretnosti so razporejena na štiri področja, ki so pomembna za blaginjo posameznika: denar in transakcije; načrtovanje in upravljanje financ; tveganje in korist; finančno okolje.

4.5.3 Kanada

Kanadska vlada je finančno pismenost postavila za prednostno nalogo. Kanadski agenciji za finančne potrošnike (angl. Financial Consumer Agency of Canada, FCAC) je namenila letna sredstva, da bi lahko prevzela pobude, izvajala raziskave in razvijala potrošnikom prijazne

programe in orodja (Financial Consumer Agency of Canada, 2015, str. 5). Cilj je okrepiti finančno blaginjo Kanadčanov in njihovih družin (Financial Consumer Agency of Canada, 2015, str.7). Zastavili so si tri prioritete za doseganje konkretnih akcij in učinkovito implementacijo strategije: sodelovanje, programi po meri v enostavnem jeziku, doseganje in osveščanje (Financial Consumer Agency of Canada, 2015, str. 8). Področja, ki jih pobuda vključuje, so: skrbno upravljanje z denarjem in dolgom; načrtovanje in varčevanje za prihodnost; preprečevanje goljufij in finančnih zlorab ter zaščita pred njimi. (Financial Consumer Agency of Canada, 2015, str. 13)

Prizadevanja Kanade za napredek na področju finančne pismenosti potekajo od leta 2009. Krepitev finančne pismenosti starejših so pričeli oktobra 2014. Vzpostavili so kanadsko zbirko podatkov o finančni pismenosti in kviz za samoocenjevanje, s čimer so Kanadčanom na spletnem mestu FCAC zagotovili več orodij in virov za finančno opismenjevanje (Financial Consumer Agency of Canada, 2015, str. 17). Kljub velikemu uspehu prve nacionalne strategije se je med pandemijo covid-19 pokazalo, da Kanada še vedno potrebuje strategijo finančne pismenosti. Številni Kanadčani se soočajo z največjimi finančnimi izzivi svojega življenja in iščejo pomoč pri sprejemanju dobrih finančnih odločitev.

»Ekosistem finančne pismenosti je poln številnih akterjev, razširjenih po vsej državi, ki igrajo pomembno vlogo v finančnem življenju Kanadčanov. Zato je napredovanje finančne pismenosti in navsezadnje boljših finančnih rezultatov skupna odgovornost – tista, ki zahteva rešitev za celotno Kanado.« (Financial Consumer Agency of Canada, 2021, str. 12)

Deležniki ekosistema bi se morali osredotočiti na te ključne potrošniške gradnike (Financial Consumer Agency of Canada, 2021, str. 34): spretnosti za krmarjenje na finančnem trgu; pravočasno znanje in zaupanje; obvladovanje stroškov; upravljanje dolga; upravljanje s prihranki.

Nova nacionalna strategija določa dve krovni temi in več prednostnih področij za ukrepanje (Financial Consumer Agency of Canada, 2021, str. 14). Prva krovna tema je zmanjšati ovire v ekosistemu, ki omejujejo ali ovirajo ljudi pri dostopu, razumevanju in uporabi ustreznih finančnih produktov, storitev in izobraževanja v njihovo korist. V sklopu le te so prve tri prednostne naloge naslednje: komunicirati na načine, ki jih ljudje razumejo; graditi in poskrbeti za različne potrebe; podpora večjemu digitalnemu dostopu in digitalni pismenosti

Druga krovna tema je pospešiti ukrepe za pomoč pri gradnji finančne odpornosti z ustvarjanjem novih in več priložnosti za Kanadčane, ki bodo pripomogle k sprejemanju pozitivnih finančnih ukrepov ter z obravnavanjem pristranskosti in nesporazumov o tem, kako najbolje pomagati ljudem s finančnimi izzivi. V sklopu te krovne teme so predvideni tudi: izboljšanje dostopa do zanesljive in cenovno dostopne finančne pomoči, uporaba vedenjskega dizajna za poenostavitev finančnih odločitev, okrepitev ukrepov za varstvo potrošnikov.

Preglednica 1: Primerjava nacionalnih programov finančnega izobraževanja med Slovenijo, Kanado in Italijo

	Nacionalni program finančnega izobraževanja			
	Slovenija 2010	Italija 2017	Kanada 2015	Kanada 2021
Oblikuje	medresorska delovna skupina	odbor za načrtovanje in koordinacijo dejavnosti finančnega izobraževanja	Kanadska finančna potrošniška agencija	
Cilji	za sistematično in usklajeno prizadevanje dviga posameznikove finančne sposobnosti	finančno znanje in kompetence za vsakogar, za gradnjo mirne in varne prihodnosti	okrepiti finančno blaginjo Kanadčanov in njihovih družin	Kanada, kjer lahko vsak zgradi finančno odpornost v vse bolj digitalnem svetu.
Področja	plačilni računi in osnove ravnanja z denarjem; gospodinjiski proračun; zavarovanja in rizik; varčevanje in investiranje; pokojnine in upokojevanje; krediti in zadolževanje	denar in transakcije; načrtovanje in upravljanje financ, tveganje in korist, finančno okolje	upravljanje z denarjem in dolgom; načrtovanje in varčevanje za prihodnost; preprečevanje goljufij	spretnosti za krmarjenje na finančnem trgu; pravočasno znanje in zaupanje; obvladovanje stroškov; upravljanje dolga; upravljanje s prihranki

Vir: lastni

4.6. Povzetek

Zakonske podlage v zvezi z izobraževanjem odraslih na področju finančne pismenosti so skope. ZIO-1 finančne pismenosti posebej ne navaja, predpostavljamo, da so v cilju javnega interesa pridobivanje splošnih in poklicnih zmožnosti za osebno rast, aktivno delovanje v skupnosti in na trgu dela, zaobsežene tudi zmožnosti finančne pismenosti. Tudi v krovnem dokumentu za izvajanje načrta okrevanja in odpornosti (NOO), je finančna pismenost umeščena v sklop ukrepov za lažje delovanje v družbi in na trgu dela. Zakon o varstvu potrošnikov omenja vzgojno-izobraževalne aktivnosti s področja varstva potrošnikov. Opolnomočenje pismenega potrošnika se dotika razvoja različnih pismenosti: prehranske, finančne, okoljske in drugih. V Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju pride potreba po finančni pismenosti do izraza predvsem pri dodatnem pokojninskem zavarovanju, ki je temeljna oblika varčevanja za starost v Sloveniji.

Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih navaja finančno pismenost kot eno izmed številnih področij, na katerih je potrebno v obdobju izvajanja resolucije pripravljati javnoveljavne in neformalne programe za odrasle.

Podobno NOO in Strategija razvoja Slovenije 2030 vidita finančno pismenost kot sredstvo za krepitev odpornosti, družbene odgovornosti in za učinkovitejše delovanje finančnega sistema nasploh (Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021, str. 343).

Evropska unija je v zadnjem letu po pandemiji covid-19 okrepila delovanje na področju finančnega izobraževanja, sprejela je vrsto dokumentov, med drugim v sodelovanju z OECD tudi Skupni evropski okvir finančne pismenosti. Pandemija covid-19 je namreč pomen življenjskih veščin še poudarila (Evropska komisija, 2020, str. 14).

OECD v svojih zadnjih priporočilih med drugim predlaga, da se področje izobraževanja na področju finančne pismenosti uredi s sprejemom ustrezne zakonodaje. Kot smo videli tudi v Sloveniji je zakonsko to področje slabo pokrito. To je namreč en od ključnih elementov, ki prispeva k trajni in usklajeni nacionalni strategiji izobraževanja vseh generacij na področju finančne pismenosti.

Tudi Svetovna banka spodbuja finančno pismenost oziroma natančneje finančno sposobnost, ki poleg znanja in spretnosti vključuje po njihovi definiciji tudi vedenje. Finančna sposobnost

je eden izmed nosilnih elementov pri doseganju cilja finančne vključenosti, za doseganje katerega si prizadevajo.

Po podatkih OECD se je leta 2020 več kot 70 držav ukvarjalo s pripravo nacionalnih strategij finančne pismenosti. Za Slovenijo je bil leta 2010 izdelan Nacionalni program finančnega izobraževanja, ki pa ni bil sprejet na Vladi. Gre za dokument, ki celostno zajema področje pismenosti, rešitve za posamezno ciljno skupino pa so prilagojene slovenskemu okolju. Tudi področja, ki jih program pokriva so bolj razdelana, če jih primerjamo s kanadskim ali italijanskim. Kljub vsemu, je od oblikovanja preteklo že več kot desetletje in bi bilo potrebno nacionalni program posodobiti, tako da bi upošteval spremembe in nove potrebe, ki so v tem času nastale. V primeru Kanade imamo dva nacionalna programa finančnega izobraževanja, saj so kljub uspehu prvega iz leta 2015, tekom pandemije covid-19 spoznali, da prebivalci še niso odporni na vse finančne izzive. Nova kanadska strategija finančne pismenosti poudarja pomen digitalnega sveta, pa tudi področja so bolj razdelana v primerjavi s prvo strategijo iz leta 2015. Na drugi strani se je Italija pri definiranju svojih področji nacionalne strategije finančne pismenosti popolnoma naslonila na okvir EU/OECD-INFE. Njihova strategija je nastala pred nastopom pandemije, cilj pa je vizionarsko definiran za gradnjo mirne in varne prihodnosti.

5/ Kaj kažejo raziskovalni in primerjalni podatki v Sloveniji in mednarodne primerjave

Nacionalni program finančnega izobraževanja iz leta 2010 navaja, »da temeljite raziskave, namenjene zgolj finančni pismenosti na državni ravni, v Republiki Sloveniji še ni bilo.« (Medresorska delovna skupina za pripravo NPFI, 2010, str. 6). S stanjem finančne pismenosti odraslih v Sloveniji se je od takrat ukvarjalo nekaj raziskav. Kronološko bomo pregledali domače in mednarodne raziskave, na kratko predstavili njihovo metodologijo ter rezultate. Domača raziskava iz leta 2019 je nastala po metodologiji OECD, zato je bila kasneje tudi vključena v OECD mednarodno raziskavo za leto 2020. Pri mednarodnih raziskavah se poslužujemo tudi primerjav z drugimi državami in kombiniramo rezultate več raziskav skupaj.

5.1 Domače raziskave

Predstavljamo pregled desetletja raziskav na področju finančne pismenosti in njihove ugotovitve. Raziskave so nastajale za različne potrebe in tudi metodologije so raznolike.

Preglednica 2: Domače raziskave stanja finančne pismenosti in leto njihove izvedbe

Domače raziskave stanja finančne pismenosti	Leto
Raziskava o finančni pismenosti Slovencev revije Moje finance v sodelovanju tržno-raziskovalne hiše Ipsos	2010
Finančna pismenost na področju zavarovalništva v Sloveniji po naročilu Slovenskega zavarovalnega združenja v sodelovanju s podjetjem Moretti	2013
Raziskava finančne pismenosti podjetja Vezovišek & Partnerji	2014
Raziskava o finančni pismenosti odraslih Slovencev zavoda Vem, da ne vem	2015
Raziskava v sklopu diplomskega dela Gorazda Kereca	2016
Raziskava v sklopu magistrskega dela Ane Vezovišek	2016
Raziskava v sklopu magistrskega dela Uroša Turka	2016
Finančna pismenost odraslih Slovencev Zavoda za finančno opismenjevanje, FINPLAC	2018/2019
Raziskava o finančni pismenosti med Slovenci Slovenskega zavarovalnega združenja v sodelovanju z raziskovalno hišo Valicon	2019
Raziskava finančne starosti Slovencev, Vezovišek & Partnerji d.o.o	2019/2020
Mnenje potrošnikov, SURS	2022
Raziskava v sklopu zaključne strokovne naloge Urše Rode	2022
Raziskava o naložbenih možnostih ter finančni pismenosti Združenja družb za upravljanje investicijskih skladov	2022

Vir: lastni

5.1.1 Raziskava o finančni pismenosti Slovencev revije Moje finance

Prva resnejša raziskava na področju finančne pismenosti v Sloveniji je bila izpeljana konec leta 2010 v sodelovanju tržno-raziskovalne hiše Ipsos. Naročnik raziskave je bila revija Moje finance. Rezultate so objavili v spletnem članku 19.1.2011, ki pa je bil kasneje še dopolnjen 17.12.2013 (Mihajlovič, 2013).

Raziskava je bila izvedena v obliki spletne ankete, na katero je odgovarjalo 508 anketirancev v starosti od 18 do 65 let. Direktorica raziskav tržno-raziskovalne hiše Ipsos, Mateja Mrkun, je vzorec vključen v raziskavo takole komentirala: »Vzorec je reprezentativen po spolu, starosti in regiji, vendar pa obstaja zamik v bolj izobraženo populacijo, kar je posledica spletnega anketiranja. To pomeni, da so izsledki raziskave še nekoliko boljši, kot bi bili sicer.«.

Vprašalnik je vseboval 21 konkretnih finančnih vprašanj. Oblikovan je bil na osnovi ameriškega in nizozemskega vprašalnika, dodanih pa je bilo še nekaj specifičnih vprašanj za Slovenijo.

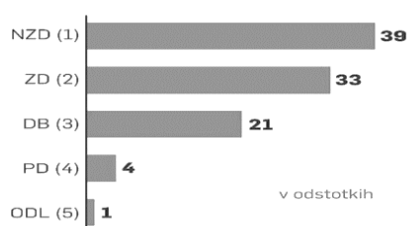
Slika 6: Vseh 21 vprašanj spletne ankete z odgovori in deležem (%) pravih odgovorov.

Kako so Slovenci reševali test s področja osebnih financ		
Vprašanje	Delež pravih odgovorov (v %)	Pravilni odgovor
Če obrestna mera pade, kaj se zgodi s cenami obveznic: zrastejo, padejo, ostanejo enake ali nič od naštetega?	12	zrastejo
Če vam ukradejo plačilno kartico in jo zlorabijo, še preden vam jo uspe preklicati, ste dolžni pokriti do največ 150 evrov škode.	17	da
Če vložimo v vzajemni sklad, v prvem letu iz njega ne moremo dvigniti denarja?	23	ne
Koliko znaša davek na kapitalski dobiček, če delnico prodamo eno leto po njenem nakupu?	31	20%
Dvig denarja z varčevalnega računa za poplačilo dolga na posojilni kartici je dobra odločitev.	31	da
Predstavljajte si daljše obdobje, recimo 10 ali 20 let. Katera naložba je potencialno najbolj donosna: varčevalni račun, obveznice ali delnice?	37	delnice
Katera od naslednjih trditev je pravilna? Če nekdo na borznem trgu kupi obveznice podjetja B, potem: postane lastnik dela podjetja B, je posodil denar podjetju B, je odgovoren za dolgove podjetja B ali nič od naštetega?	38	je posodil denar podjetju B
Vzajemni skladi imajo zajamčen donos.	43	ne
Vaša kreditna sposobnost je odvisna tudi od zneska dolga na posojilnih karticah.	50	da
Nakup delnic podjetja je varnejši kot naložba v delniški vzajemni sklad?	53	ne
Predstavljajte si, da bi se v letu 2011 vaši dohodki podvojili, prav tako pa bi se podvojile cene čisto vseh dobrin. Koliko mislite, da boste v 2011 sposobni kupiti z vašimi dohodki: več, manj ali enako kot prej?	54	enako kot prej
Vaš prijatelj je danes podedoval 10.000 evrov, njegov brat pa bo enak znesek podedoval čez tri leta. Kdo bo zaradi dedovanja bogatejši?	64	prijatelj
Naložba v delnice je bolj tvegana kot v obveznice.	64	da
Če najamete posojilo v vrednosti 50.000 evrov na 15 let namesto na 30 let lahko iz naslova obresti prihranite več tisoč evrov.	65	da
Katera od naslednjih trditev je pravilna? Če nekdo na borznem trgu kupi delnice podjetja B, potem: postane lastnik dela podjetja B, je posodil denar podjetju B, je odgovoren za dolgove podjetja B ali nič od naštetega?	69	postane lastnik dela podjetja B
Na varčevalnem računu imate 100 evrov in obrestna mera znaša 2 odstotka letno. Koliko mislite, da boste imeli po petih letih, če denar pustite na banki: več kot 102 EUR, manj kot 102 EUR ali enako?	72	več kot 102
Treba je imeti denarno rezervo za nujne razmere, v višini od dveh do šestih mesečnih dohodkov.	72	da
Katera kombinacija pri zavarovanju je za vas bolj ugodna: čim nižja zavarovalna premija za čim višjo zavarovalno vsoto ali čim nižja zavarovalna premija za čim nižjo zavarovalno vsoto?	79	čim nižja premija za čim višjo zavarovalno vsoto
Predstavljajte si, da je obrestna mera na vašem varčevalnem računu en odstotek letno, inflacija pa znaša dva odstotka letno. Koliko mislite, da boste lahko po enem letu kupili za ta denar: več, manj ali enako kot danes?	85	manj kot danes
Če vlagatelj svoj denar razprši med različne vrste naložb, ali se tveganje za izgubo: poveča, zmanjša ali ostane enako?	85	zmanjša
Vrednost katere vrste naložb skozi čas običajno najbolj niha: varčevalni račun, obveznice ali delnice?	86	delnice

Vir: Mihajlovič, S. (2013). Alarm! Finančna pismenost Slovencev: zd(2). Moje Finance. 19.01.2011, dopolnjeno: 17.12.2013. Dostopno na: <https://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovencev-zd%282%29>

Rezultate so ocenili po lestvici od 1 do 5. Za oceno zadostno (2) je bilo treba zbrati vsaj 50 odstotkov pravih odgovorov, za oceno dobro je zadoščalo od 64 do 76 odstotkov pravih odgovorov, za prav dobro od 77 do 89 odstotkov, oceno odlično pa so prejeli tisti, ki so pravilno odgovorili na več kot 90 odstotkov vprašanj. Povprečna ocena finančne pismenosti Slovencev se je izkazala za zadostno (ocena 2 od 5). Samo četrtnina vprašanih (26 %) je prejela oceno, ki je višja od zadostne (dobro, prav dobro ali odlično).

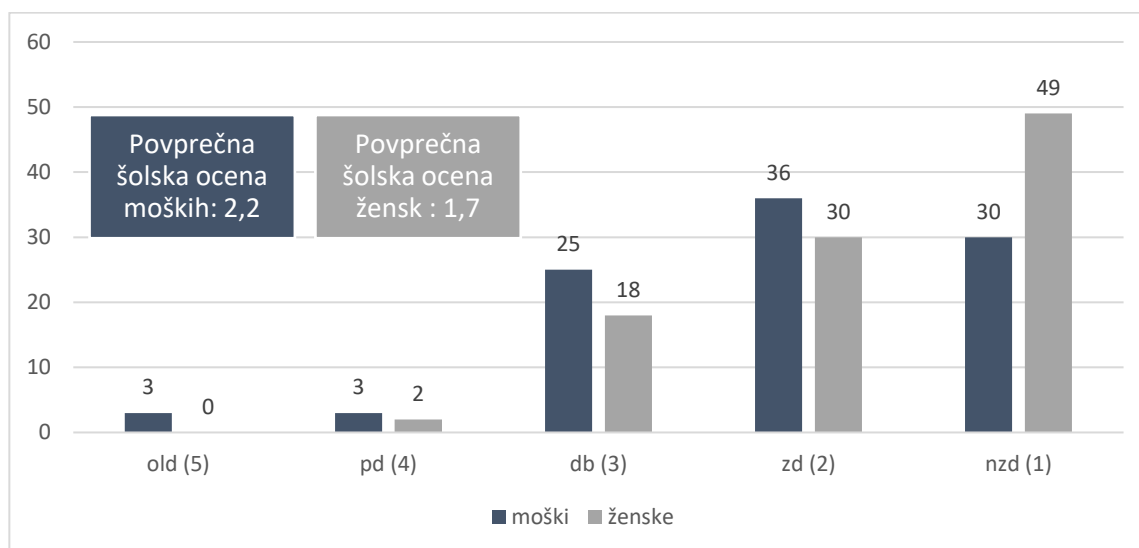
Slika 7: Ocena finančne pismenosti Slovencev

Vir: povzeto po Mihajlovič, S. (2013). Alarm! Finančna pismenost Slovencev: zd(2). Moje Finance. 19.01.2011, dopolnjeno: 17.12.2013. Dostopno na: <https://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovencev-zd%282%29>

Rezultate raziskave so analizirali na podlagi spola, starosti, višine mesečnega dohodka in regije. Ženske so se pri odgovorih odrezale nekoliko slabše kot moški. Njihova povprečna ocena je od povprečne ocene moških za pol ocene manjša. Polovica žensk je prejela nezadostno oceno (49 %), medtem ko je bilo enako slabo ocenjenih 30 % moških.

Slika 8: Rezultati raziskave glede na spol

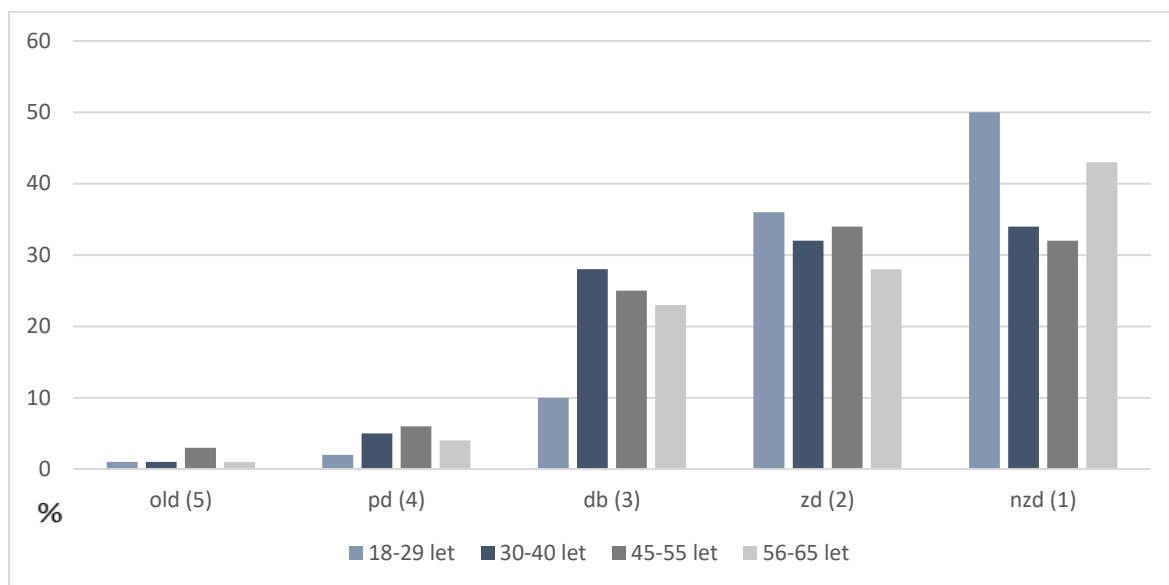

Vir: povzeto po Mihajlovič, S. (2013). Alarm! Finančna pismenost Slovencev: zd(2). Moje Finance. 19.01.2011, dopolnjeno: 17.12.2013. Dostopno na: <https://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovencev-zd%282%29>

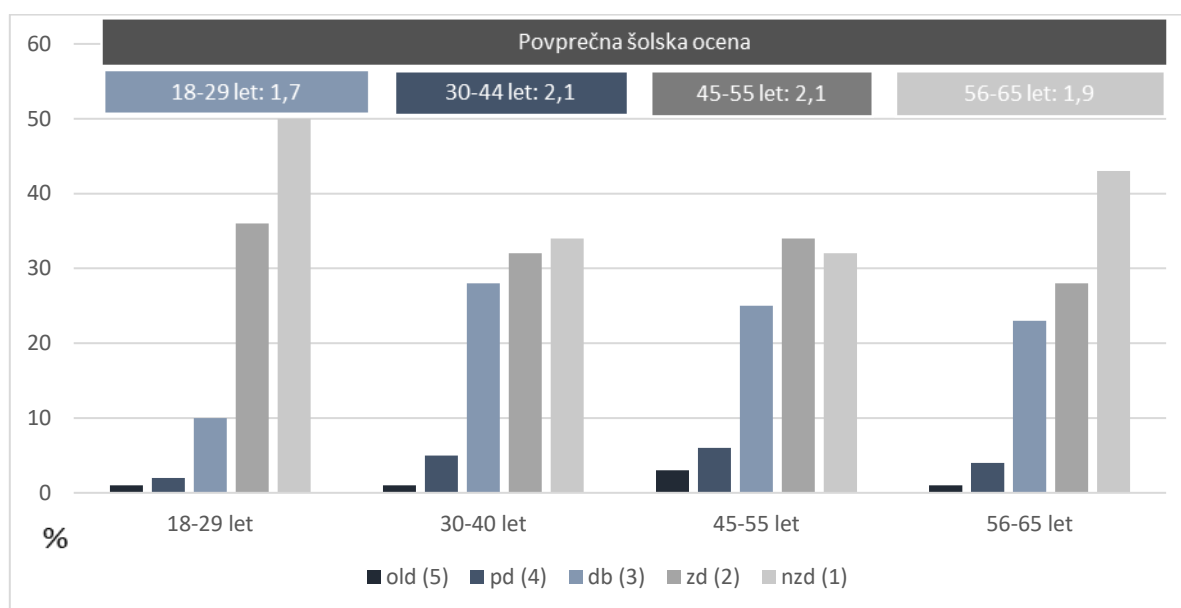
Tudi glede starosti so razlike. Najslabše so odgovarjali mladi med 18. in 29. letom, saj jih polovica (50 %) ni dosegla zadostne ocene. Povprečna ocena mladih je 1,7, starih med 56 in 65 let pa 1,9. Najbolje so se odrezali odrasli stari med 30 in 55 let, ki so dosegli povprečno oceno 2,2, čeprav tudi pri njih je majhen delež tistih z odličnim ali prav dobrim znanjem (pod 10 %).

Slika 9: Rezultati raziskave glede na doseženo znanje, izraženo s šolsko oceno, in starost

a) deleži starostnih skupin glede na doseženo oceno

b) deleži doseženih ocen glede na starostno skupino

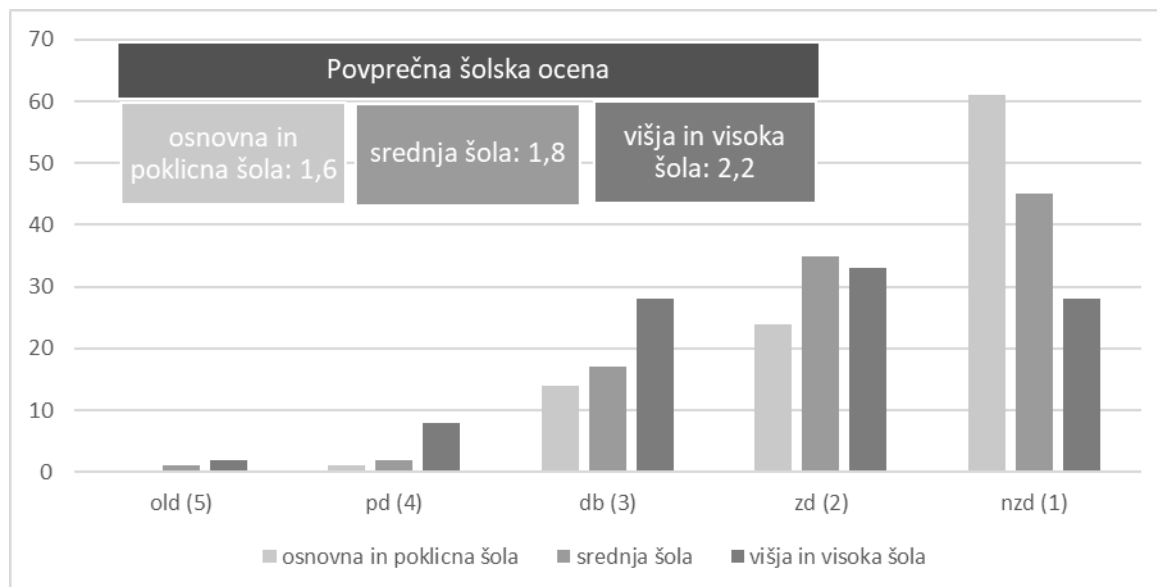

Vir: povzeto po Mihajlovič, S. (2013). Alarm! Finančna pismenost Slovencev: zd(2). Moje Finance. 19.01.2011, dopolnjeno: 17.12.2013. Dostopno na: <https://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovencev-zd%282%29>

Izobrazba je dober pokazatelj stopnje razvitosti finančne pismenosti. Tisti, ki imajo višjo formalno izobrazbo v povprečju dosegajo boljšo oceno. Pri odraslih z osnovno ali poklicno izobrazbo jih je 61 % prejelo nezadostno oceno, medtem ko pri tistih z višjo ali visoko izobrazbo jih je 28 % doseglo nezadostno in prav toliko dobro oceno. Povprečna dosežena ocena se z

višanjem izobrazbe več. Anketiranci z osnovno ali poklicno izobrazbo so dosegli povprečno oceno 1,6, tisti s srednješolsko izobrazbo 1,8, z višjo ali visoko šolo pa 2,2.

Slika 10: Rezultati raziskave glede na stopnjo izobrazbe in glede na doseženo znanje, izraženo s šolsko oceno

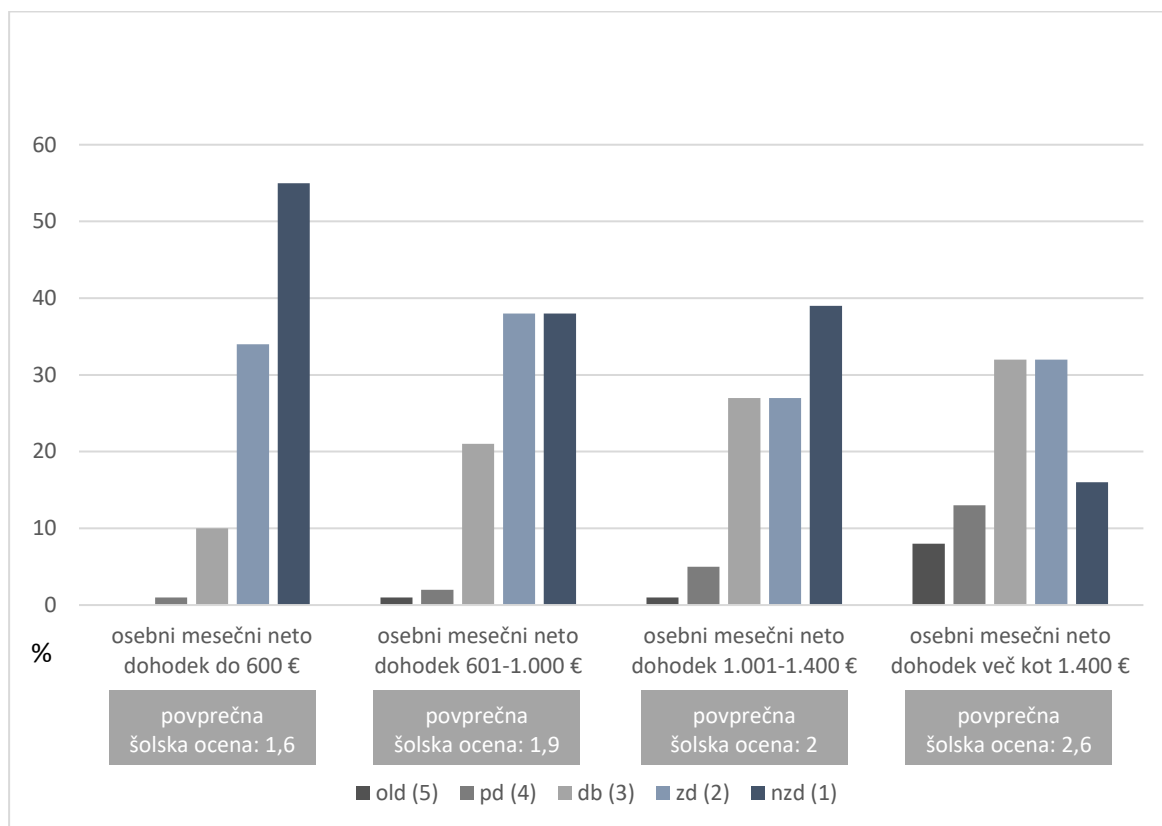

Vir: povzeto po Mihajlovič, S. (2013). Alarm! Finančna pismenost Slovencev: zd(2). Moje Finance. 19.01.2011, dopolnjeno: 17.12.2013. Dostopno na: <https://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovencev-zd%282%29>

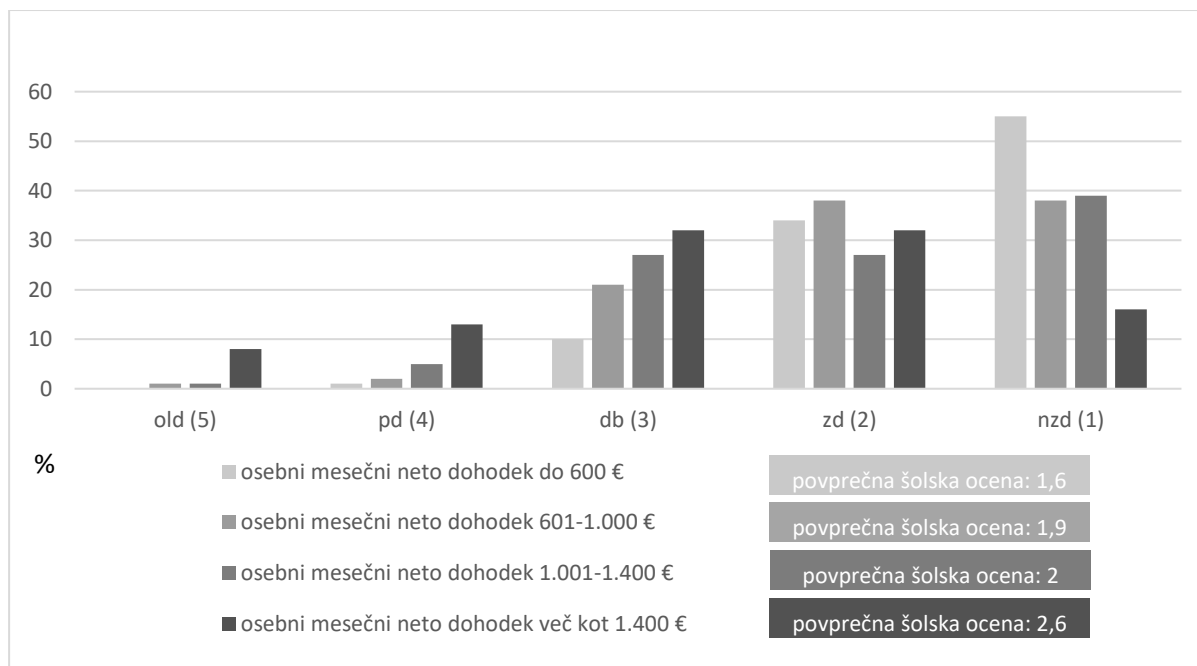
Podobno kot z izobrazbo narašča povprečna ocena tudi z naraščanjem višine osebnega mesečnega dohodka. Tisti, ki so odgovorili, da zaslužijo na mesec manj kot 600 €, so dosegli za eno oceno manjšo povprečno oceno kot tisti z največ prihodka (več kot 1.400 €). V skupini anketirancev z najnižjim mesečnim dohodkom jih več kot polovica nima zadostnega znanja na področju finančne pismenosti (55 %), medtem ko se pri tistih z najvišjim dohodkom delež anketirancev z nezadostnim znanjem zmanjša na 16 %.

Slika 11: Rezultati raziskave glede na osebni mesečni neto dohodek in glede na doseženo znanje, izraženo s šolsko oceno

a) deleži doseženih ocen glede na osebni mesečni neto dohodek

b) deleži skupin z določenim osebnim mesečnim neto dohodkom glede na doseženo oceno

Vir: povzeto po Mihajlovič, S. (2013). Alarm! Finančna pismenost Slovencev: zd(2). Moje Finance. 19.01.2011,

dopolnjeno: 17.12.2013. Dostopno na: <https://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovencev-zd%282%29>

Glede na regijo so najboljšo povprečno oceno dosegli prebivalci osrednjeslovenske regije (povprečna ocena 2,1), medtem ko najslabšo v koroški, zasavski in savinjski regiji (povprečna ocena 1,7). Zanimivo, da so se slednji pri samooceni znanja na področju financ najboljše ocenili (Mihajlovič, 2013).

Preglednica 3: Znanje, izraženo s šolsko oceno, po regijah (v odstotkih)

Ocene po regijah	old (5)	pd (4)	db (3)	zd (2)	nzd (1)
	%	%	%	%	%
Gorenjska	4	0	13	38	47
Primorska	1	4	26	29	39
Osrednjeslovenska	2	5	24	35	34
Spodnje posavska, jugovzhodna Slovenija	0	10	28	20	44
Koroška, savinjska, zasavska	1	3	13	32	51
Pomurska, podravska	1	4	24	40	31

Vir: povzeto po Mihajlovič, S. (2013). Alarm! Finančna pismenost Slovencev: zd(2). Moje Finance. 19.01.2011, dopolnjeno: 17.12.2013. Dostopno na: <https://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovencev-zd%282%29>

5.1.2 Raziskava Finančna pismenost na področju zavarovalništva v Sloveniji

Podjetje Moretti je leta 2013 (november) izvedlo raziskavo Finančna pismenost na področju zavarovalništva v Sloveniji po naročilu Slovenskega zavarovalnega združenja. Rezultate sta na 22. Dnevh slovenskega zavarovalništva 4. junija 2015 v Portorožu predstavila mag. Melita Moretti in mag. Ivan Ropar.

Vzorec raziskave je bil naključen in je zajemal 906 anketirancev (58,4 % žensk, 41,6 % moških). Anketa je bila v obliki e-vprašalnika, ki je bila dostopna preko spletne strani Slovenskega zavarovalnega združenja in nekaterih njenih članic, spletne strani MedOverNet in Facebook strani nekaterih članic združenja. Vprašalnik je bil sestavljen iz treh vsebinskih sklopov, in sicer demografskih podatkov anketirancev, 16 trditev s področja finančne pismenosti natančneje zavarovalništva ter vprašanja vezanega na pridobitev dodatnih informacij o zavarovanjih (Moretti in Ropar, 2015, str. 3–4).

Odgovarjali so v večini stari med 21 do 50 let (75 %), zaposleni (70 %), s srednješolsko ali univerzitetno izobrazbo (Moretti in Ropar, 2015, str. 5–7). Anketiranci z osnovnošolsko izobrazbo so predstavljali zgolj 1 % vključenih v raziskavo (10 oseb).

Osrednji del vprašalnika je predstavljalo 16 trditev s področja finančne pismenosti (Moretti in Ropar, 2015). Glede na trditve so anketiranci ocenili, v kolikšni meri to drži za njih z lestvico od 1 (najmanj) do 5 (najbolj).

Preglednica 4: Povprečna samoocena anketirancev za posamezno trditev s področja finančne pismenosti (razvrščene trditve od najslabše do najboljše ocene na pet stopenjski lestvici).

Trditve	Povprečna samoocena
Znam primerjati kreditna zavarovanja med seboj.	3,27
Znam primerjati življenjska zavarovanja med seboj.	3,47
Znam primerjati nezgodna zavarovanja med seboj.	3,60
Sem računsko spreten in sposoben ustrezno reagirati na spremembe, ki vplivajo na moje finančno stanje (naraščajoča brezposelnost, inflacija, zlom finančnih trgov, ...).	3,67
Znam primerjati avtomobilska zavarovanja med seboj.	3,77
Znam oblikovati vprašanja in razumem odgovore o finančnih/ zavarovalnih zadevah.	3,78
Poznam vlogo različnih finančnih organizacij (banke, pokojninski skladi, zavarovalnice, vzajemni skladi ...).	3,79
Poznam finančna tveganja, ki sem jim izpostavljen kot posameznik (in kot družina) ter se znam ustrezno zavarovati pred njimi.	3,81
Poznam svoje osnovne pravice in dolžnosti kot zavarovanec.	3,84
Razumem, zakaj plačujem davke in osnovno zdravstveno zavarovanje in kako to vpliva na plačo.	3,92
Vem, kako ravnati v primeru, ko se mi kaj pripeti (nezgoda, prometna nesreča, poplava v stanovanju, ...).	3,96
Poznam pomen osnovnih zavarovalnih izrazov (kot npr. odbitna franšiza, škodni dogodek, prijava zavarovalnega primera, zavarovatelj, povzročitelj, odgovornost zavarovanca, ...).	3,97
Vem, za katere škodne primere in dogodke sem zavarovan jaz in moja družina.	4,07
Znam vnaprej izdelati svoj finančni načrt – proračun.	4,08
Znam presoditi, kdaj potrebujem strokovni nasvet s področja zavarovalništva, in vem, kje ga poiskati.	4,09
Sem sposoben upravljati družinski proračun, opravljati vsakodnevne nakupe in znam dati prednost osnovnim, bistvenim nakupom pred nepotrebni nakupi.	4,32

Vir: povzeto po Moretti, M. in Ropar, I. (2015). Finančna pismenost na področju zavarovalništva v Sloveniji (raziskava). 22. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 4.6.2015, str. 8. Dostopno na: <https://www.zav-zdruzenje.si/wp-content/uploads/2017/11/Ropar-Ivan-Moretti-Melita-1.pdf>

Odgovore raziskave so analizirali glede na spol, starost, stopnjo izobrazbe, delovni status in statistično regijo. Ženske so se na splošno ocenile z nekoliko višjo oceno kot moški (Moretti in Ropar, 2015, str. 9). S povprečno oceno višjo od 4,2 so se ženske ocenile pri trditvah: »Znam presoditi, kdaj potrebujem strokovni nasvet s področja zavarovalništva, in vem, kje ga poiskati.«, »Razumem, zakaj plačujem davke in osnovno zdravstveno zavarovanje in kako to vpliva na plačo.«, »Vem, za katere škodne primere in dogodke sem zavarovan jaz in moja družina.« in »Sem sposoben upravljati družinski proračun, opravljati vsakodnevne nakupe in znam dati prednost osnovnim, bistvenim nakupom pred nepotrebni nakupi.« Moški so povprečno oceno višjo od 4 dosegli samo pri slednji trditvi, ki je bila hkrati najboljše ocenjena pri obeh spolih. Povprečna ocena med ženskami in moškimi je najbolj odstopala pri trditvi »Razumem, zakaj plačujem davke in osnovno zdravstveno zavarovanje in kako to vpliva na plačo.« Tako ženske kot moški so se najslabše ocenili pri trditvi »Znam primerjati kreditna zavarovanja med seboj.« (prav tam, več v Prilogi 1)

Če odgovore ločimo glede na starost respondentov, s slabšo samooceno skoraj pri vseh trditvah izrazito odstopajo mlajše osebe od 21 let, medtem ko so se stari med 31 in 50 let povečini najboljše ocenili (Moretti in Ropar, 2015, str. 10; več v Prilogi 1).

Razlike v odgovorih glede na stopnjo izobrazbe pokažejo, da so se najslabše ocenili tisti, ki imajo dokončano le osnovnošolsko izobrazbo, medtem ko so druge stopnje izobrazbe glede na odgovore dokaj izenačene (Moretti in Ropar, 2015, str. 11; več v Prilogi 1).

Glede na delovni status anketirancev, so se najboljše ocenili pri večini trditev zaposleni, medtem ko so se dijaki/študentje praviloma najslabše ocenili. Pri upokojevcih so bila med trditvami velika odstopanja v samooceni. Z ocenami, ki so bile v povprečju med najslabšimi so odgovarjali na trditve »Znam primerjati življenjska zavarovanja med seboj.« in »Znam primerjati nezgodna zavarovanja med seboj.« Nasprotno, pa so se z najboljšimi povprečnimi ocenami ocenjevali pri »Poznam svoje osnovne pravice in dolžnosti kot zavarovanec.« in »Sem sposoben upravljati družinski proračun, opravljati vsakodnevne nakupe in znam dati prednost osnovnim, bistvenim nakupom pred nepotrebni nakupi.« (Moretti in Ropar, 2015, str. 12; več v Prilogi 1). Razlike za posamezne odgovore so bile opazovane tudi na ravni regij. Zasavska regija se je izkazala za najslabše finančno pismeno regijo.

5.1.3 Finančna pismenost 2014: Spletna anketa Vezovišek & partnerji

Na spletni strani vemdanevem.si, ki danes ni več dostopna, je bil na voljo spletni vprašalnik, za preverjanje finančnega znanja odraslih. Leta 2014 je v takšni anketi sodelovalo 3618 oseb (Bizovičar, 2015). Odgovori so bili točkovani, najvišje število točk, ki jih je anketiranec lahko dosegel pa je bilo 100. Takšnih dobrih upravljalcev družinskih financ je bilo 13,7 % in so prejeli naslednjo pohvalo: »Čestitke, kapo dol. Dobrodošli v svetu finančno pismenih.« (prav tam) Ugotovili so, da tretjina sodelujočih (34,4 %) na splošno ne zna upravljati z denarjem, saj so dosegli nezadostno število točk, tj. 49 ali manj (prav tam). Tistih, ki so dosegli med 50 in 69 točk, je bilo 22,9 %. Za njih velja, da razumejo osnove za varčevanje in zavarovanje. 28,9 % je s finančno strukturo seznanjenih površno; pogosto se ujamejo v pravne pasti, dosegli pa so pri spletnem vprašalniku od 70 do 99 točk (prav tam).

5.1.4 Raziskava o finančni pismenosti odraslih Slovencev zavoda Vem, da ne vem (danes preimenovan v Zavod za finančno opismenjevanje, FINPLAC)

Raziskava, ki so jo leta 2015 naredili na zavodu Vem, da ne vem, je bila izvedena v obliki štirih spletnih anket po temeljnih tematskih sklopih. Tematski sklopi so bili: družinski proračun, zaščita, naložbe in varčevanje. K izpolnjevanju anket so povabili prejemnike svojih e-novic in slovenske uporabnike socialnega omrežja Facebook, ki so stari med 25 in 60 let (Vezovišek, 2017, str. 10). Anketirancev v raziskavi niso dodatno spraševali po demografskih podatkih. Sodelovalo je 25.911 odraslih (25–60 let), od tega 2219 takšnih, ki so se identificirali z veljavnim e-mail naslovom (prav tam).

Vsak vsebinski sklop raziskave je bil sestavljen iz petih vprašanj. V prvi anketi so preverjali poznavanje osnovnih pravil glede upravljanja denarja oziroma osebnega ali družinskega proračuna, v drugi poznavanje štirih stebrov socialne varnosti (zaščite življenja, delovne sposobnosti, zdravja in premoženja), v tretji poznavanje osnovnih pravil investiranja in v četrti poznavanje osnovnih pravil varčevanja. Najslabši rezultati so bili pri prvi anketi, tj. sklopu družinski proračun, kjer je odgovarjalo največ vprašanih (11.587 sodelujočih, od tega 1171 identificiranih z e-mail naslovom). Pokazalo se je, da 80 % anketirancev nima nikakršnega znanja, kako pravilno voditi družinski proračun (Vezovišek in Vezovišek, 2016, str. 80; več v Prilogi 2). Podoben delež (78 %) anketirancev je pomanjkanje vsakršnega znanja razkrilo tudi v drugi anketi tj. pri sklopu zaščite (Vezovišek in Vezovišek, 2016, str. 82; več v Prilogi 2).

Najboljši rezultati so bili pri četrti anketi, tj. v sklopu o varčevanju, kjer je sodelovalo najmanjše število anketirancev (1318 sodelujočih, od tega 453 identificiranih z e-mail naslovom). Samo pri tej anketi so deleži odgovorov med tistimi, ki nimajo znanja o varčevanju, ga imajo nekaj ali jim še malo manjka, bolj ali manj uravnoteženi. Še vedno pa manj kot 10 % anketirancev pozna osnovna pravila varčevanja (Vezovišek in Vezovišek, 2016, str. 86; več v Prilogi 2).

5.1.5 Varčevanje v Sloveniji v obdobju od 2004 do 2014 (Diplomsko delo, G. Kerec 2016)

Anketa je bila pripravljena v skladu s cilji diplomske naloge, ki je raziskovala varčevalne navade v Sloveniji. Vprašalnik je sestavljen iz 21 vprašanj, dve od teh sta demografski (Kerec, 2016, str. 31). Anketni vprašalnik je bil v obdobju 1.2.2016 in 31.3.2016 razdeljen med 70 ljudi in vsi so ga izpolnili (osebno anketiranje). Anketiranci so bili iz osrednje in severovzhodne Slovenije (Kerec, 2016, str. 30). Vzorec je sestavljalo 54 % moških in 46 % žensk. Največji delež anketirancev je bil iz starostne skupine od 31 do 40 let (41,4 %), medtem ko so bili najslabše zastopani mlajši od 20 let in starejši od 51 let (prav tam).

Od vprašanih jih 81,4 % varčuje. 61,4 % od vseh vprašanih nima zastavljenega varčevalnega cilja glede privarčevanega zneska (Kerec, 2016, str. 31). Da imajo varčevalne navade, zase meni 74,3 % vprašanih (Kerec, 2016, str. 32). V času, ko so bili vprašani, jih je več kot polovica varčevala na bančnem računu (55,7 %). Drugi najpogostejši odgovor o načinu varčevanja je bil z življenjskim, rentnim ali naložbenim zavarovanjem. V zadnjih desetih letih jih je na bančnem računu varčevalo 60 % vprašanih, drugi najpogostejši odgovor za zadnjih 10 let je bilo varčevanje z življenjskim, rentnim ali naložbenim zavarovanjem. Če primerjamo število odgovorov glede načina varčevanja trenutno in v zadnjih desetih letih, opazimo, da se je število odgovorov zmanjšalo pri vseh načinih varčevanja, razen pri odgovoru »ne varčujem« (več v Prilogi 3).

Na vprašanje, kakšni so varčevalni cilji respondentov v času anketiranja, jih je 47,1 % izbralo odgovor, da varčujejo za otroke, po pogostosti sta sledila odgovora za likvidnostno rezervo in financiranje osebne potrošnje (oba 32,8 %). Za zadnjih 10 let je 44,3 % anketirancev odgovorilo, da so varčevali za likvidnostno rezervo, s 38,6 % je sledilo financiranje osebne potrošnje in šele nato za otroke z 28,6 %. Tako v trenutnem času kot v zadnjih desetih letih jih je najmanj varčevalo za pokojnino (več v Prilogi 3).

Pri vprašanih o zaupanju institucijam, je 55 % anketirancev povedalo, da trenutno zaupa svoje prihranke banki, 27 % zavarovalnici, 18 % nepremičninam in 15 % kapitalskim trgom. V zadnjih desetih letih je bankam zaupalo 51 % vprašanih, 26 % zavarovalnici, 14 % nepremičninam in 16 % kapitalskim trgom (Kerec, 2016, str. 34). Večina (59 %) vprašanih meni, da se njihovi varčevalni cilji in varčevalne navade skladajo (Kerec, 2016, str. 35).

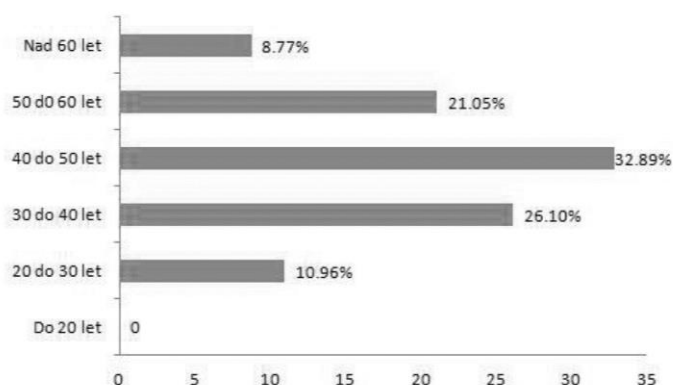
5.1.6 Raziskava o povezavi med finančno pismenostjo in zadolženostjo posameznika v Republiki Sloveniji, 2016 (Magistrsko delo A. Vezovišek, 2017)

Magistrska raziskava je bila izvedena leta 2016 v obliki spletne ankete, ki je obsegala 19 vprašanj (7 od tega se nanašajo na demografske podatke anketiranca; anketa na voljo kot Priloga 1 v Vezovišek, 2017). Na spletu je bila dostopna en mesec (od 29. julija do 29. avgusta 2016). Anketiranci so bili k sodelovanju vabljeni osebno, tj. po elektronski pošti, zadnjih deset dni so bili k reševanju povabljeni še stiki podjetja Vezovišek & Partnerji, d. o. o. ter stiki zavoda Vem, da ne vem. Zadnjih pet dni so za povabilo k sodelovanju uporabili še socialna omrežja (primer: Facebook). Vzorec je zajemal 456 izpolnjenih anket (Vezovišek, 2017, str. 36).

Uporabljen je bil vprašalnik zaprtega tipa, ki je bil sestavljen iz štirih delov (Vezovišek, 2017, str. 3 – 4): trditve s področja finančne pismenosti, s področja osebnega proračuna, s področja zadolženosti in splošni demografski podatki anketiranih oseb. V prvem delu, je oblikovalce ankete zanimalo, kako finančno pismeni so posamezniki, kako pomembna je finančna pismenost, kakšen pomen pripisujejo finančni pismenosti in od kod črpajo informacije s področja osebnih financ (Vezovišek, 2017, str. 36). Anketiranci so morali navesti v lestvici od 1 (sploh se ne strinjam) do 5 (popolnoma se strinjam), v kolikšni meri se strinjajo z napisanimi trditvami (4 vprašanja). V drugem delu ankete, ki je pokrival področje osebnega proračuna, so želeli ugotoviti, kako redno (če sploh) posamezniki spremljajo svoj proračun, kdaj bi ga morali voditi in kakšen vpliv ima vodenje proračuna na finančno stanje posameznika (prav tam). Tudi temu delu so bila namenjena 4 vprašanja. Vprašanje o pogostosti uporabe določenih pripomočkov pri vodenju proračuna je bilo namenjeno samo tistim, ki so odgovorili, da vodijo proračun. Pri ostalih treh vprašanjih so anketiranci, tako kot v prvem delu, v lestvici od 1 do 5 označevali, v kolikšni meri se strinjajo z navedenimi trditvami. V tretjem delu so preverjali, kako redno posamezniki plačujejo svoje obveznosti, katere finančne produkte uporabljajo in katere obveznosti plačujejo obročno (prav tam). Tudi v tem delu so bila štiri vprašanja. Na tri

je bilo potrebno izbrati odgovor med ponujenimi, pri enem pa označiti, kako pogosto anketiranec plačuje določene storitve po obrokih (vedno/pogosto/redko/nikoli). Četrta del ankete je bil, kot že omenjeno, namenjen zajemu splošnih demografskih podatkov (spol, starost, izobrazba, zakonski stan, delovno mesto, čas zaposlitve). Vzorec se ni ujemal s splošnimi demografskimi značilnostmi prebivalcev Republike Slovenije starejših od 15 let iz leta 2015 (Vezovišek, 2017, str. 39). V raziskavi je sodelovalo več žensk (59,43 %), glede starosti pa je bila najbolj zastopana starostna skupina od 40 do 50 let (32,9 %).

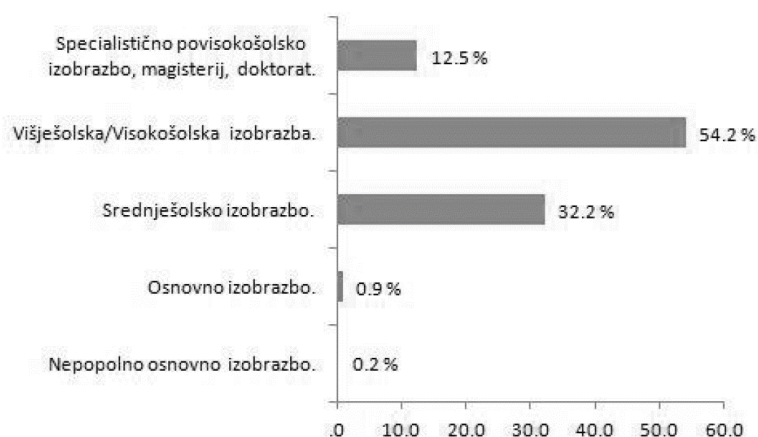
Slika 12: Starostna struktura anketirancev

Vir: Vezovišek, A. (2017). Vpliv finančne pismenosti na zadolženost posameznika v Republiki Sloveniji. Magistrska naloga. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za management, str. 40. Dostopno na: <https://repositorij.upr.si/IzpisGradiva.php?id=8910&lang=slv&prp=rul:9077180:d1&print=>

Vzorec se je od strukture splošnega prebivalstva Republike Slovenije najbolj razlikoval v izobrazbeni strukturi, saj jih je med anketiranci imela več kot polovica višje oziroma visokošolsko izobrazbo (Vezovišek, 2017, str. 40).

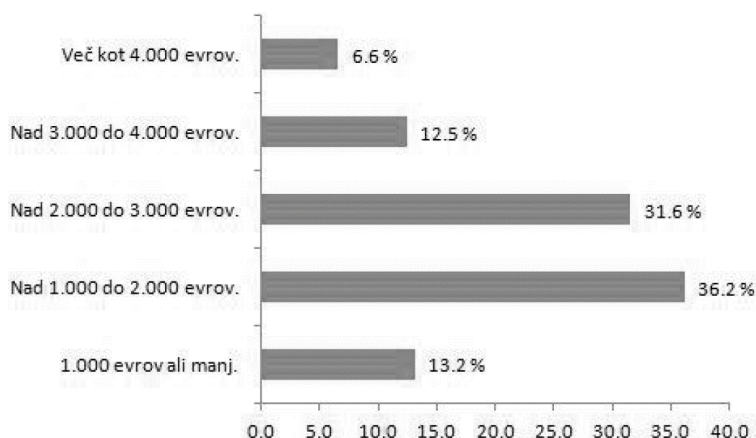
Slika 13: Izobrazbena struktura anketirancev

Vir: Vezovišek, A. (2017). Vpliv finančne pismenosti na zadolženost posameznika v Republiki Sloveniji. Magistrska naloga. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za management, str. 40. Dostopno na: <https://repositorij.upr.si/IzpisGradiva.php?id=8910&lang=slv&prip=rul:9077180:d1&print=>

Povprečna velikost gospodinjstva anketirancev je štela 2,98 člana (Vezovišek, 2017, str. 41). 65,6 % je bilo zaposlenih, 15,4 % samozaposlenih, 9,4 % upokojenih in 5,5 % brezposelnih (prav tam). Delovno nezmožnih, gospodinj, kmetovalcev in šolajočih se je bilo manj kot 5 % vzorca. Več kot polovica anketiranih (54,8 %) živi v lastni nepremičnini ali v nepremičnini, ki je v lasti nekoga iz gospodinjstva brez hipoteke ali posojila, 12,5 % jih je najemnikov (prav tam). Anketiranci živijo povprečno v gospodinjstvih, ki imajo višji neto prihodek gospodinjstev, kot to velja za splošno populacijo. Največji delež jih živi v gospodinjstvih z 1000 do 2000 evri (36,2 %) in 2000 do 3000 evri neto prihodka (31,6 %).

Slika 14: Neto dohodek gospodinjstva anketirancev

Vir: Vezovišek, A. (2017). Vpliv finančne pismenosti na zadolženost posameznika v Republiki Sloveniji. Magistrska naloga. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za management, str. 42. Dostopno na: <https://repositorij.upr.si/IzpisGradiva.php?id=8910&lang=slv&prp=rul:9077180:d1&print=>

Empirična raziskava je bila izvedena za preverjanje veljavnosti štirih hipotez (Vezovišek, 2017, str. 3): da posamezniki, ki vodijo osebni proračun, imajo v povprečju boljšo plačilno sposobnost, da so statistično značilne razlike med starostnimi skupinami posameznikov glede obsega zadolženosti, da finančno pismeni bolj redno poravnava svoje obveznosti in da so statistično značilne razlike v odnosu do denarja med skupinami z različnimi demografskimi značilnostmi. Na podlagi analize podatkov je bilo ugotovljeno, da sta finančna pismenost in posameznikova stabilnost zelo povezani (Vezovišek, 2017, str. 79). Odgovori so pokazali, da večina vprašanih pozna definicijo finančne pismenosti in se strinja s trditvijo, da so bolj finančno pismeni bolj finančno odporni (tj. so bolj finančno pripravljeni na nenadno izgubo službe, nepričakovan večji strošek...). Glede vodenja osebnega proračuna se v veliki večini strinjajo s trditvami, da tisti, ki vodijo proračun, natančno vedo, kam gre njihov denar, lažje živijo v okviru svojih zmožnosti, bodo prej zmanjšali svojo zadolženost od tistih, ki svojega proračuna ne vodijo in lahko več prihranijo (prav tam). Vprašani informacije s področja osebnih financ črpajo s pomočjo nasvetov v časopisu, revijah in na internetu ter od prijateljev, sorodnikov ekonomistov, le redki se po nasvet oziroma informacije obrnejo na osebnega bančnika ali finančnega svetovalca (prav tam). Izkazalo se je, da redno najtežje poravnava mesečne obveznosti starejši od 60 let, medtem ko največ finančnih produktov uporablja starostna skupina odraslih med 30.-im in 40.-im letom (prav tam).

5.1.7 Finančna pismenost Slovencev, starih od 20 do 45 let, 2016 (Magistrsko delo U. Turk, 2016)

Magistrska raziskava je bila narejena v obliki spletne ankete. K njenemu reševanju so bili povabljeni posamezniki po elektronski pošti. Pri tem je bila uporabljena metoda snežne kepe, tj. prejemniki povabila so bili naprošeni, naj povabilo delijo dalje s svojimi stiki oziroma po svojih kanalih na družbenih omrežjih. Izpolnjevanje vprašalnika je bilo omogočeno 24 dni (konec aprila in začetek maja 2016). Izpolnjenih je bilo 885 vprašalnikov, od tega 257 delno, 628 pa v celoti. Podrobneje analizirani so bili le vprašalniki, ki so jih izpolnili odrasli med 20.-im in 45.-im letom starosti, tj. 383 izpolnjenih anket (Turk, 2016, str. 55). Pri tem niso bili upoštevani samo v celoti izpolnjeni vprašalniki, ampak tudi delno izpolnjeni (Turk, 2016, str. 61).

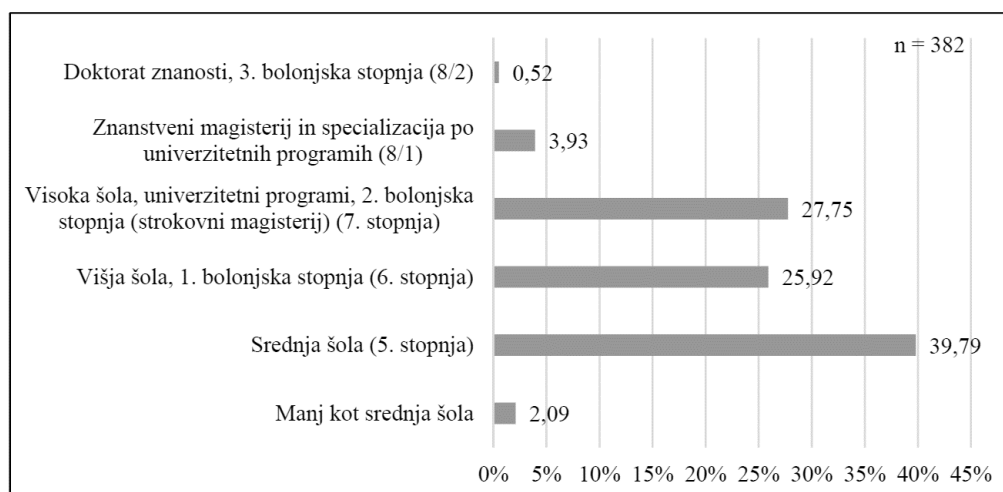
Vprašalnik je vseboval vprašanja, ki so se nanašala na varčevanje (predvsem varčevanje za starost), vprašanja samoocene finančne pismenosti anketiranca (stopnje strinjanja oziroma nestrinjanja z izjavami na petstopenjski Likertovi lestvici), osem vprašanj za dejansko merjenje finančne pismenosti anketirancev (tri od teh identična kot v mednarodni raziskavi Financial Literacy Around the World, FINRA Investor Education Foundation iz leta 2009) ter pet vprašanj, ki so se nanašale na socio-demografske podatke anketirancev.

Med respondenti starimi med 20 in 45 let je v raziskavi sodelovalo 57,07 % žensk in 42,93 % moških (vseh odgovorov 382; Turk, 2016, str. 62). Od 383 anketirancev, jih je največji delež bil star med 20 in 24 let (39,95 %), medtem ko so ostale starostne kategorije (25–29 let, 30–34 let, 35–39 let in 40–45 let) bile enakomerneje zastopane (delež 10–20 % od vzorca).

Pri izobrazbeni strukturi anketirancev jih je imelo največji delež zaključeno srednjo šolo (39,79 %), v četrtskih deležih pa višjo oziroma 1. bolonjsko stopnjo (25,92 %) in visoko oziroma 2. bolonjsko stopnjo (27,75 %). Nižje izobraženi (manj kot srednja šola) in višje izobraženi (8. stopnja) so anketo reševali v manjši meri, saj vsi skupaj predstavljajo manj kot 10 % vzorca, ki je v tem primeru štel 382 respondentov (Turk, 2016, str. 63).

Slika 15: Najvišja dosežena formalna izobrazba anketirancev (v %)

Vir: Turk, U. (2016). Finančna pismenost Slovencev, starih od 20 do 45 let. Magistrsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, str. 63, Slika 12. Dostopno na: <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/turk4883.pdf>

Po kraju prebivališča 37,63 % respondentov prihaja iz osrednje Slovenije, z 28,42 % je zastopana zahodna Slovenija, 17,37 % južna in 11,05 % vzhodna. Najmanjši delež od 380 respondentov je odgovoril, da biva v severni Sloveniji (3,42 %) oziroma sploh ne biva v Sloveniji (2,11 %; Turk, 2016, str. 63).

Na vprašanje o neto prihodkih anketirancev jih je največji delež (44,44 %) označilo najnižjega, tj. do 700 evrov mesečno. Četrtnina vprašanih (24,60 % od 378 respondentov pri tem vprašanju) jih ima neto mesečni prihodek v višini od 700 do 999 evrov, podoben delež (24,34 %) pa od 1000 do 1499 evrov. Manjši delež vzorca ima neto mesečni prihodek nad 1500 evrov (Turk, 2016, str. 64).

Skoraj 80 % respondentov varčuje, predvsem na banki (68,85 %), in med njimi 48,18 % namensko (Turk, 2016, str. 64-65). Kot najpogostejši namen za varčevanje so navedli nepremičnino, avtomobil in slabe čase. Čeprav večina anketirancev meni, da pokojnina ne bo zadostovala za njihove potrebe (91,38 %; Turk, 2016, str. 71), jih je le 29 vprašanih odgovorilo, da varčujejo za starost in dodatno pokojnino (Turk, 2016, str. 65).

Pri vprašanjih samoocene finančne pismenosti respondentov, so se sodelujoči v anketi v povprečju najbolj strinjali s trditvijo, da vedo, kakšen vpliv ima dolg na življenje posameznika (na lestvici povprečno 4,10 od 5), medtem ko najmanj, da vedo, kakšna je povprečna donosnost različnih investicij (na lestvici povprečno 2,87 od 5).

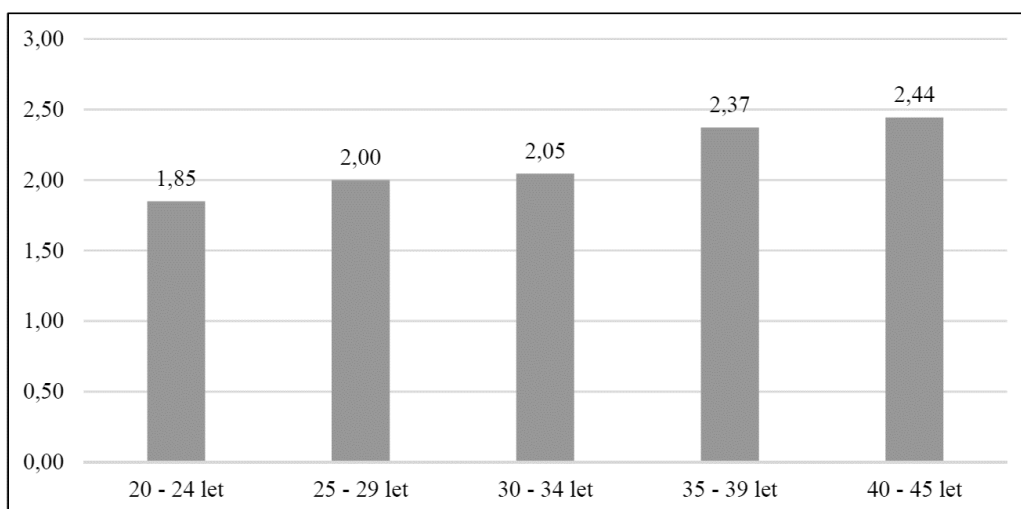
Slika 16: Samoevalvacija finančne pismenosti

Vir: Turk, U. (2016). Finančna pismenost Slovencev, starih od 20 do 45 let. Magistrsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, str. 68, Slika 21. Dostopno na: <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/turk4883.pdf>

Pri vprašanjih, ki so merila finančno pismenost anketirancev, so bila tri vprašanja enaka kot v mednarodni raziskavi, kar je omogočalo primerjanje odgovorov. Gre za vprašanja »Big Three« (Q8 – Q10), ki sta jih za merjenje finančne pismenosti razvili Annamaria Lusardi and Olivia Mitchell (2011; več v Prilogi 4). Obresti, inflacija in razpršitev tveganja so področja, ki jih omenjena vprašanja pokrivajo. V odgovorih na vprašanja »Big Three« so v raziskavi najslabši najmlajši (stari od 20 do 24 let). Najbolje je odgovarjala najstarejša opazovana skupina, tj. stari med 40 in 45 let, ki so v povprečju dosegli 2,44 točke (Turk, 2016, str. 69).

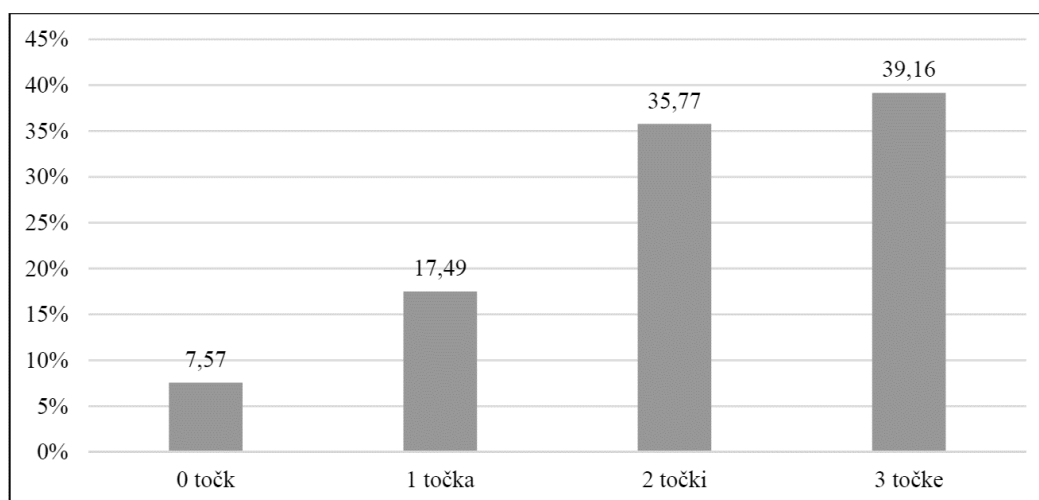
Slika 17: Finančna pismenost- merjeno s tremi vprašanji (Q8 – Q10)

Vir: Turk, U. (2016). Finančna pismenost Slovencev, starih od 20 do 45 let. Magistrsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, str. 69, Slika 22. Dostopno na: <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/turk4883.pdf>

Na vsa tri vprašanja je odgovorilo pravilno 39, 16 % respondentov. Rezultat Turk (2016, str. 73) vidi kot primerljivega z mednarodnimi, npr. Nizozemska 45 % in ZDA 30 %. Glede na to, da je bila pri vzorcu uporabljena metoda snežne kepe, verjetno rezultati odražajo poklicno področje anketirancev in ne značilnosti splošne populacije, zato je potrebno primerjavo z mednarodnimi rezultati jemati nekoliko z rezervo.

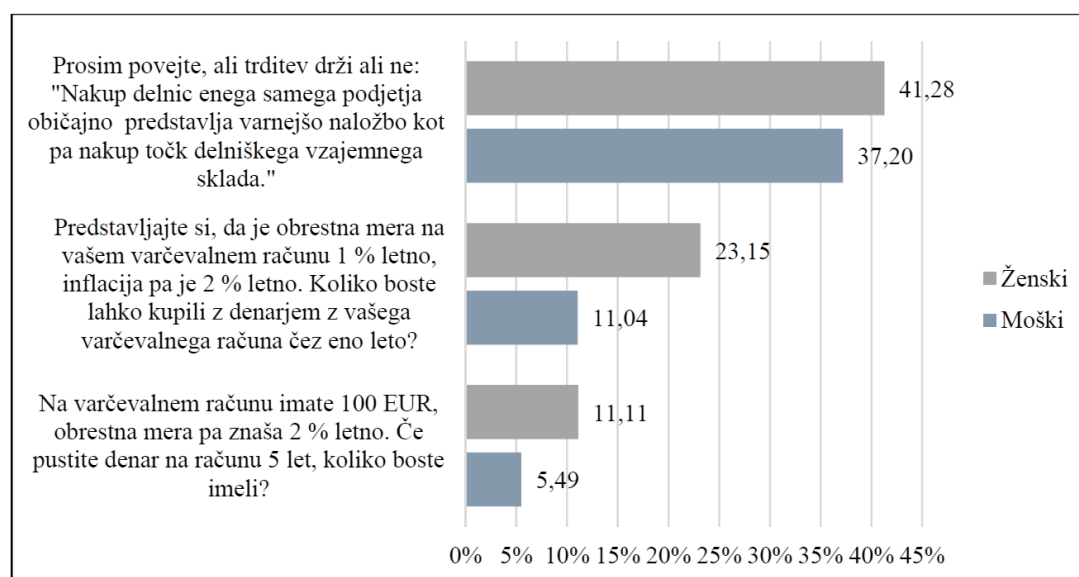
Slika 18: Pravilnost odgovorov na vprašanja Q8 – Q10 (v %)

Vir: Turk, U. (2016). Finančna pismenost Slovencev, starih od 20 do 45 let. Magistrsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, str. 73, Slika 27. Dostopno na: <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/turk4883.pdf>

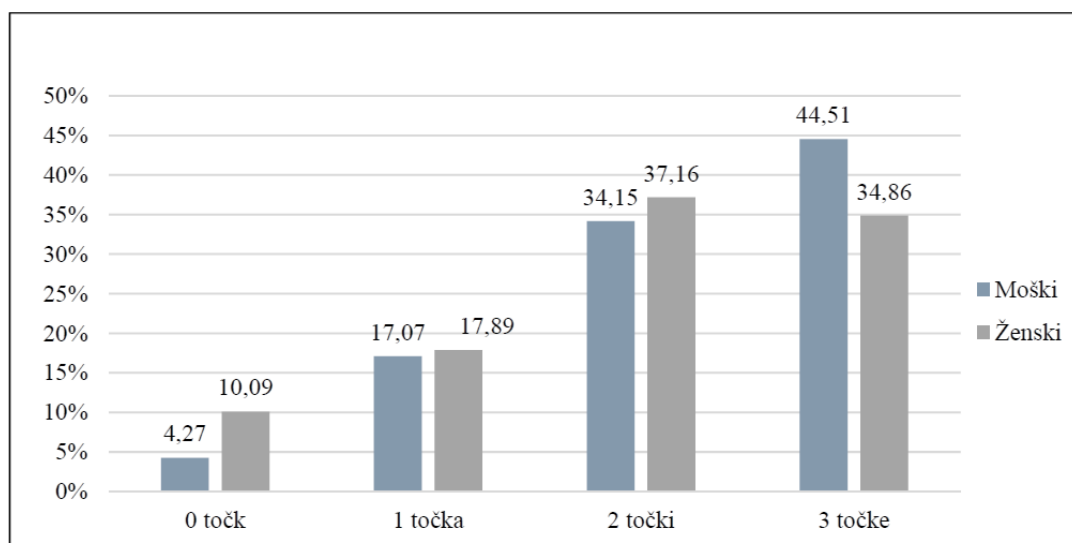
Za odgovor »ne vem« so se pri teh treh vprašanjih v večjem deležu odločale ženske kot moški. Desetina žensk (10,09 %) ni pravilno odgovorila na nobeno od teh vprašanj, medtem ko pri moških 4,27 %. Eno točko sta oba spola dosegala v približno enakem deležu, tudi dve točki so ženske dosegale le za 3 % več kot moški, medtem ko je na vsa tri vprašanja pravilno odgovorilo 44,51 % vseh moških in 34,86 % vseh žensk (Turk, 2016, str. 70).

Slika 19: Delež anketirancev (v %), ki so odgovorili na vprašanja Q8 – Q10 z »ne vem«, po spolu

Vir: Turk, U. (2016). Finančna pismenost Slovencev, starih od 20 do 45 let. Magistrsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, str. 70, Slika 23. Dostopno na: <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/turk4883.pdf>

Slika 20: Finančna pismenost, merjena s tremi vprašanji (Q8 – Q10) v %, po spolu

Vir: Turk, U. (2016). Finančna pismenost Slovencev, starih od 20 do 45 let. Magistrsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, str. 70, Slika 24. Dostopno na: <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/turk4883.pdf>

Analiza odgovorov na vseh osem vprašanj, ki so merila finančno pismenost, je pokazala podobno sliko kot odgovori na »Big Three« vprašanja. Mlajši anketiranci so v povprečju dosegali manjše število točk kot starejši.

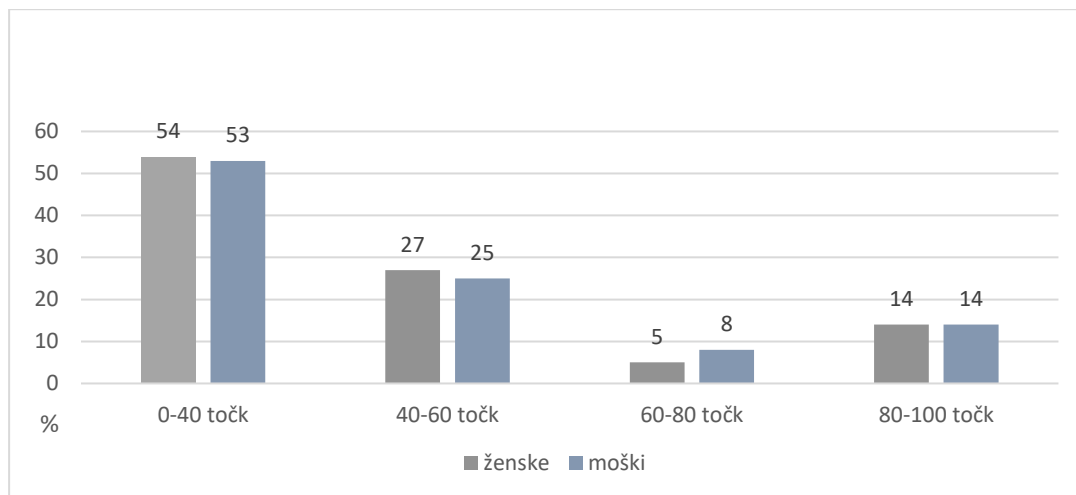
Z dodatnimi analizami (testiranje hipotez s pomočjo Spearmanovega koeficienta) je avtor raziskave (Turk, 2016) ugotovil še, da tisti, ki so bolj finančno pismeni, imajo višje mesečne prihodke kot finančno manj pismeni. Enako velja za višjo stopnjo izobrazbe v primerjavi z nižjo stopnjo izobrazbe. Finančno bolj pismeni varčujejo bolj razpršeno in v produktih z višjo pričakovano donosnostjo.

5.1.8 Finančna pismenost odraslih Slovencev 2018: Raziskava Zavoda za finančno opismenjevanje, FINPLAC

Spletni raziskava je bila izvedena leta 2018 in v začetku leta 2019. K izpolnjevanju ankete so bili povabljeni prejemniki e-novic Zavoda Finplac ter slovenski uporabniki socialnega omrežja Facebook, stari med 25 in 60 let (Finplac, 2019, str. 13). Pri povabilu so spodbujali tudi k posredovanju ankete prijateljem. V raziskavi je sodelovalo 8652 odraslih Slovencev, od tega je 1761 oseb izpolnilo tudi demografski del vprašalnika in oddalo svoje podatke (prav tam). Med osebami, za katere so na voljo demografski podatki, je bilo 77,8 % žensk (Finplac, 2019, str. 14). Med temi ženskami jih je več kot polovica dosegla manj kot 40 točk od 100 možnih in 14

% od 80 do 100 točk. Tudi pri moških je bil rezultat podoben, čeprav je bil vzorec pri njih veliko manjši.

Slika 21: Dosežene točke glede na spol v raziskavi z oddanimi demografskimi podatki

Vir: povzeto po Finplac (2019), Rezultati in komentar poglobljene raziskave finančne pismenosti odraslih Slovencev (ppt). Ljubljana: Zavod Finplac, str. 15-16.

Odrasli, stari med 30 in 40 let, predstavljajo največji delež med respondenti, ki so oddali svoje demografske podatke. Velik delež je tudi tistih, ki so v starostni skupini 40 do 50 let. Obe omenjeni starostni skupini predstavljajo več kot dve tretjini (67,86 %) vzorca z demografskimi podatki.

Preglednica 5: Starostna struktura sodelujočih v raziskavi z oddanimi demografskimi podatki

Starost	Število	Delež (v %)
do 20 let	48	2,73 %
od 20 do 30 let	239	13,57 %
od 30 do 40 let	694	39,41 %
od 40 do 50 let	501	28,45 %
od 50 do 60 let	221	12,55 %
nad 60 let	58	3,29 %

Vir: povzeto po Finplac (2019), Rezultati in komentar poglobljene raziskave finančne pismenosti odraslih Slovencev (ppt). Ljubljana: Zavod Finplac, str. 17.

Respondenti s srednješolsko izobrazbo in z višješolsko/visokošolsko so v anketi sodelovali v enakem deležu in skupaj predstavljajo 80,80 % vzorca z oddanimi demografskimi podatki.

Preglednica 6: Izobrazbena struktura sodelujočih v raziskavi z oddanimi demografskimi podatki.

Izobrazba	Število	Delež (v %)
nepopolna osnovnošolska izobrazba	122	6,93 %
osnovnošolska izobrazba	81	4,60 %
srednješolska izobrazba	708	40,20 %
višješolska/visokošolska izobrazba	708	40,20 %
specialistična povisokošolska izobrazba, mag., dr.	142	8,06 %

Vir: povzeto po Finplac (2019), Rezultati in komentar poglobljene raziskave finančne pismenosti odraslih Slovencev (ppt). Ljubljana: Zavod Finplac, str. 18.

Spletna anketa je bila zasnovana po temeljnih tematskih sklopih, kot so družinski proračun, zaščita in varčevanje. Nekaj vprašanj je bilo povzetih po metodologiji svetovno priznanih avtoric (Lusardi in Mitchell), nekaj vprašanj iz raziskave finančne pismenosti mladih (PISA 2012), nekaj pa so jih na Zavodu Finplac oblikovali sami, na podlagi več kot 30 letnih izkušenj na področju svetovanja in upravljanja z osebnimi financami (Finplac, 2019, str. 33). Vprašanja so bila oblikovana na način, da je vsako zajemalo pomemben, enakovreden del posameznega sklopa (Finplac, 2019, str. 34). Vprašalnik s področja osebnih financ, na katerega je odgovarjalo 8652 oseb, je vseboval 5 vprašanj (Finplac, 2019, str. 20–29; več v Prilogi 5).

Preglednica 7: Število in % pravih/nepravih odgovorov na posamezna vprašanja (n=8652)

	Tematski sklop	Delež pravih odgovorov (v %)
1. vprašanje	zaščita	31,9 %
2. vprašanje	varčevanje	25,5 %
3. vprašanje	zaščita	44,5 %
4. vprašanje	osebni proračun	15,6 %
5. vprašanje	osebni proračun	41 %

Vir: povzeto po Finplac (2019), Rezultati in komentar poglobljene raziskave finančne pismenosti odraslih Slovencev (ppt). Ljubljana: Zavod Finplac, str. 20–29.

Več kot 60 točk oziroma več kot polovico pravih odgovorov je dosegla petina anketirancev. Polovica anketirancev ni dosegla niti 40 točk.

Preglednica 8: Skupni rezultati celotnega testa glede na posameznika

Število točk	Število respondentov	Delež respondentov (v odstotkih)
0 točk	1574	18,19
20 točk	2930	33,87
40 točk	2370	27,39
60 točk	1196	13,82
80 točk	397	4,59
100 točk	185	2,14

Vir: povzeto po Finplac (2019), Rezultati in komentar poglobljene raziskave finančne pismenosti odraslih Slovencev (ppt). Ljubljana: Zavod Finplac, str. 30.

»Izkazalo se je, da odrasli Slovenci zelo malo vedo o osebnih financah, še največ o varčevanju, najmanj pa o vodenju družinskega proračuna.« (Finplac, 2019, str. 31). Le 6 % Slovencev ima osnovna znanja iz finančne pismenosti, 14 % jih razume nekatera področja finančne pismenosti, kar 80 % pa jih je finančno nepismenih (Finplac, 2019, str. 1).

Vsi, ki so sodelovali v spletni raziskavi, so se lahko 24. januarja 2019 udeležili tudi tekmovanja v živo. Udeleženci so se preizkusili v znanju skozi 16 vprašanj, kjer nihče ni dosegel 100 %, a rezultati so bili vseeno boljši kot pred štirimi leti, ko je Zavod za finančno opismenjevanje Finplac raziskavo opravljal prvič (Lešnik, 2019).

5.1.9 Slovensko zavarovalno združenje in raziskovalna hiša Valicon

Slovensko zavarovalno združenje je v sodelovanju z raziskovalno hišo Valicon v marcu 2019 izvedlo raziskavo o finančni pismenosti med Slovenci. Vzorec, ki je štel 1019 sodelujočih, so predstavljali odrasli stari med 15 in 75 let. Vzorec je bil utežen glede na spol, starost, regijo in tip naselja (več v Prilogi 6). Anketiranje je potekalo spletno (CAWI) s pomočjo Valiconovega spletnega panela (jazvem.si). Vprašanja so vsebinsko pokrivala naslednja področja: planiranje in upravljanje s financami, aktivno varčevanje in finančni izzivi, finančni cilji in pokojninski načrti, shajanje z osebnimi financami, izbira in uporaba finančnih produktov in storitev, odnos in vedenje, povezano s finančnimi odločitvami ter finančno in zavarovalniško znanje (Valicon, 2019, str. 5).

Osnova za izvedbo raziskave je bil vprašalnik, ki so ga razvili pri OECD (2018), za merjenje finančne pismenosti. Rezultati raziskave so bili vključeni v mednarodno raziskavo finančne

pismenosti OECD/INFE za leto 2020 (OECD, 2020b). Po podatkih raziskave indeks finančne pismenosti med Slovenci znaša 14,5 na lestvici od 0 do 21 (Valicon, 2019, str. 9).

Rezultati analize kažejo, da so starejši veliko bolj kritični do svojega finančnega znanja kot mlajši anketiranci. Najbolj finančno pismeni so v najstarejši skupini (65 do 75 let), vendar svojega znanja ne ocenjujejo kot nadpovprečenega (Valicon, 2019, str. 8). Pregled nad stroški in prihodki ima 86 % vprašanih, največ v starostni skupini 65 – 75 let, kjer je takšnih kar 91 % (Valicon, 2019, str. 13).

V starostni skupini med 55 in 64 let jih samo 6 % meni, da je njihovo finančno znanje visoko. Sicer se v največji meri (44 %) prebijajo iz meseca v mesec, ampak je le tretjina zadovoljna s svojo finančno situacijo, saj je to starostna skupina, kjer je najmanjši delež takšnih (36 %), ki jim na koncu meseca ostane nekaj denarja (Valicon, 2019, str. 8). V sklade, delnice in depozite največ (21 %) vprašanih vlaga v starostni skupini med 55 in 64 leti (Valicon, 2019, str. 14).

Največ delovno aktivnih je v skupini 35 do 54 let. 32 % starih od 35 do 44 let kot svoj finančni cilj navede poplačilo kredita, 23 % jih načrtuje nakup avta, 21 % nakup nepremičnine (Valicon, 2019, str. 8).

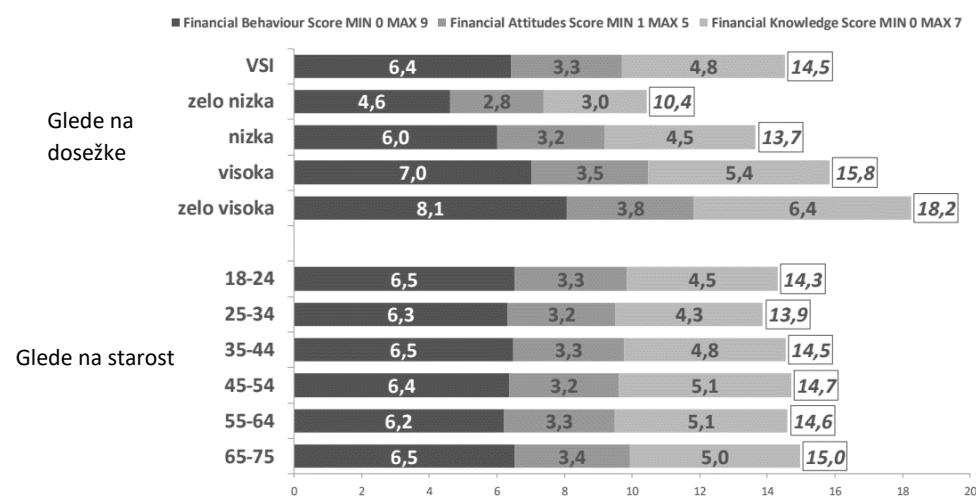
Starostna skupina med 25.-im in 34.-im letom dosega nižji indeks finančne pismenosti, saj najmanj pozorno spremlja svoje finančno stanje (prav tam). Poleg tega je v tej skupini največ ljudi z dolgoročnimi finančnimi načrti, ki so najpogosteje povezani z nakupom ali gradnjo nepremičnine. Kar 46 % vprašanih v tej skupini meni, da bodo še po upokojitvi nadaljevali delo, več kot v drugih starostnih skupinah jih v tej skupini vlaga v kriptovalute (Valicon, 2019, str. 29). Pri vseh vprašanjih, kjer so anketirani odgovarjali na naloge (vezane na finančno znanje), je velik delež tistih, ki niso odgovarjali (ali so odgovorili »ne vem« ali »ne želim odgovoriti«), predvsem pri starostni skupini od 18 do 34 let (Valicon, 2019, str. 35).

Dobra tretjina (33 %) vprašanih denar hrani doma, ta delež je največji v starostni skupini 18 – 24 let, kjer kar 68 % vprašanih hrani denar doma (Valicon, 2019, str. 14). Pri tej starostni skupini je najmanjši delež tistih, ki menijo, da niso samostojni v smislu sprejemanja vsakodnevnih finančnih odločitev (Valicon, 2019, str. 11).

Slika 22: Indeks finančne pismenosti (glede na stopnjo finančne pismenosti in glede na starostno skupino)

Sestavljen iz indeksov posameznih področij: vedenje, odnos in znanje

n=1.019

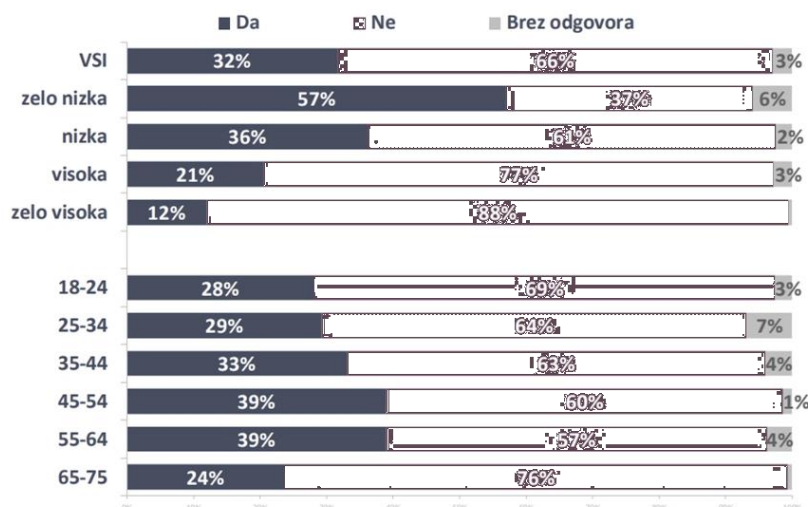
Osnova: vsi anketirani

Vir: Valicon (2019): Finančna pismenost odraslih v Sloveniji, Splošna finančna pismenost in poznavanje zavarovalništva, Poročilo, april 2019, str. 9. Dostopno na: https://www.zav-zdruzenje.si/wp-content/uploads/2019/06/SZZ_Finan%C4%8Dna-pismenost_PORO%C4%8CILO_za-objavo.pdf

Tretjini vseh vprašanih se je v zadnjih 12 mesecih zgodilo, da njihov prihodek ni zadostoval za pokritje osnovnih življenjskih stroškov. Pri tistih z zelo nizko stopnjo finančne pismenosti to velja za več kot vsakega drugega (57 %), medtem ko pri tistih z zelo visoko stopnjo finančne pismenosti, se je v takšnem položaju znašlo 12 %.

Z višanjem stopnje finančne pismenosti se manjša odstotek takih, ki jim v zadnjih 12 mesecih zgodilo, da njihov prihodek ni zadostoval za pokritje osnovnih življenjskih stroškov. Če odgovore analiziramo glede na starostno skupino, se z nezadostnim kritjem najpogosteje srečujejo odrasli med 45.-im in 64.-im letom (Valicon, 2019, str. 24).

Slika 23: Shajanje s financami – Prihodek v zadnjih 12 mesecih ni zadostoval za pokritje osnovnih življenjskih stroškov (n=1019)

Vir: Valicon (2019): Finančna pismenost odraslih v Sloveniji, Splošna finančna pismenost in poznavanje zavarovalništva, Poročilo, april 2019, str. 24. Dostopno na: https://www.zav-zdruzenje.si/wp-content/uploads/2019/06/SZZ_Finan%C4%8Dna-pismenost_PORO%C4%8CILO_za-objavo.pdf

5.1.10 Raziskava finančne starosti Slovencev, Vezovišek & Partnerji d.o.o

V raziskavi je v času med 8. 10. 2019 in 16. 1. 2020 sodelovalo 1096 oseb. K izpolnjevanju vprašalnika so povabili slovenske uporabnike družbenih omrežij; nagovorili so jih preko objav v medijih in e-sporočil (Vezovišek & Partnerji, 2020, str. 11). Poleg biološke starosti anketiranca so jih v raziskavi zanimala še denarna sredstva, lastništvo nepremičnin in druge naložbe ter zadolženost.

Rezultate raziskave so avtorji prikazali v obliki šestih finančnih obdobjih. Obdobje finančnih začetkov lahko primerjamo z biološkim obdobjem otroka, sledi obdobje mladostnika, ko si gradimo finančne temelje. Finančno varnost dosežemo, ko smo odrasli, finančno zrelost pa v zreli dobi. Finančno neodvisni so starostniki, tisti, ki so najbolj finančno pismeni, pa so finančno svobodni, t. j. modreci (Vezovišek idr., 2019, str. 170-171). Raziskava je pokazala, da imamo v Sloveniji skoraj 51 % finančnih otrok in mladostnikov, dobrih 46 % se jih finančno uvršča v obdobje odraslih, slaba 2 % pa je zrelih. V zadnjih dveh obdobjih, kjer so finančni starostniki in modreci, se nahaja manj kot 2 % Slovenk in Slovencev (Vezovišek & Partnerji, 2020, str. 13).

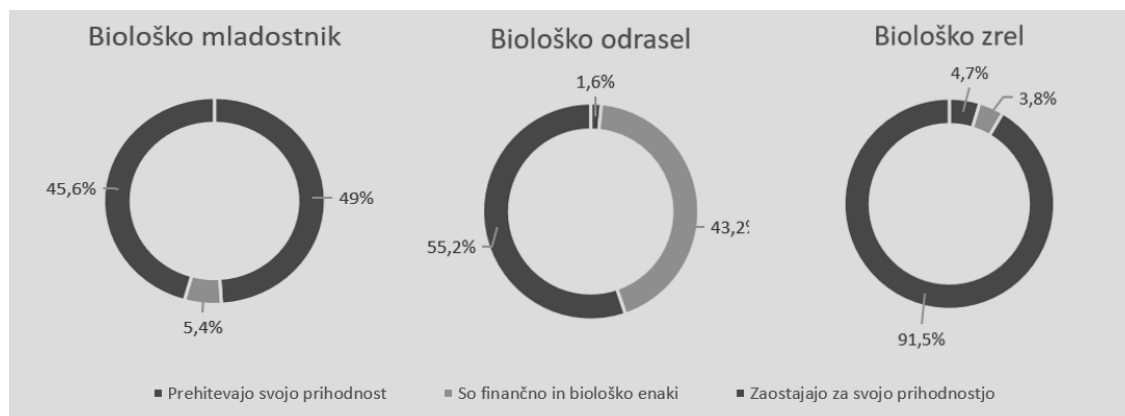
Preglednica 9: Kakšna je finančna starost Slovencev

Finančna starost Slovencev	%
Otrok	45,1
Mladostnik	5,5
Odrasel	46,2
Zrel	1,7
Starostnik	1,4
Modrec	0,4

Vir: povzeto po Vezovišek & Partnerji (2020). Raziskava finančne starosti Slovencev (ppt), januar, 2020, str. 12.

Delež prebivalcev, ki zaostaja za svojo prihodnostjo, s starostjo narašča. Med tistimi, ki so stari od 15 do 30 let jih 45,6 % zaostaja za svojo finančno starostjo, medtem ko 49 % mladostnikov prehiteva svojo prihodnost (so vsaj finančno odrasli ali več). V starostni skupini od 30 do 45 let jih že 55,2 % zaostaja za svojo finančno starostjo (finančno so v obdobju mladostnika ali otroka) in samo še 1,6 % odraslih prehiteva svojo prihodnost (Vezovišek & Partnerji, 2020, str. 17). Med zreliimi, starimi od 45 do 65 let, jih sicer svojo prihodnost prehiteva 4,7 %, ampak kar 91,5 % Slovencev v tej starostni kategoriji zaostaja za svojo prihodnostjo (Vezovišek & Partnerji, 2020, str. 18).

Slika 24: Finančna vs. Biološka starost

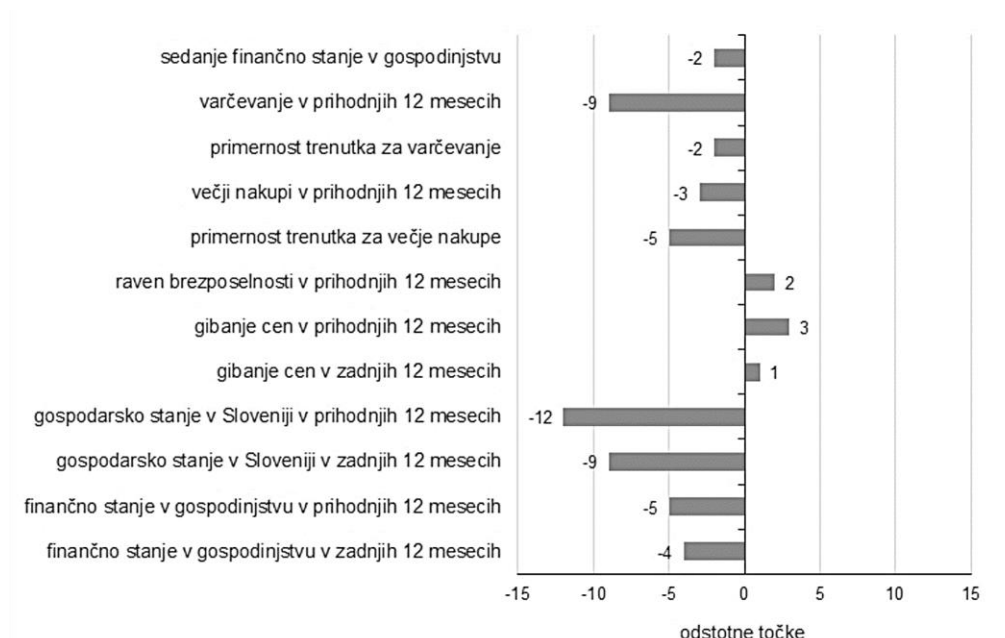
Vir: povzeto po Vezovišek & Partnerji (2020). Raziskava finančne starosti Slovencev (ppt), januar, 2020, str. 16.

5.1.11 Statistični urad Republike Slovenije: Mnenje potrošnikov 2022

Statistični urad Republike Slovenije mesečno raziskuje mnenje prebivalcev Slovenije o ekonomskem stanju in pričakovanjih v njihovih gospodinjstvih in v slovenskem gospodarstvu. Vzorec je stratificiran sistematičen. Stratumi so opredeljeni s statistično regijo (12 regij) in s tipom naselja znotraj statističnih regij (6 tipov; Jevnikar, 2022b, str. 3). Vzorec vsebuje mesečno 3000 oseb starih od 16 do 84 let (prav tam).

Glede na podatke, ki jih je zbral SURS, so slovenski potrošniki vse bolj pesimistični glede finančnega stanja v gospodinjstvu. Kazalnik finančno stanje v gospodinjstvu v prihodnjih 12.-ih mesecih je namreč dosegel najnižjo raven v celotnem obdobju opazovanja. Razpoloženje potrošnikov je na najnižji ravni po aprilu 2020. Upad kazalnika zaupanja na mesečni ravni so povzročila predvsem bolj pesimistična pričakovanja potrošnikov glede gospodarskega stanja v državi (za 12 odstotnih točk). Poslabšale so se tudi preostale komponente kazalnika zaupanja: pričakovanje glede finančnega stanja v gospodinjstvu za 5 odstotnih točk, trenutno finančno stanje v gospodinjstvu za 4 odstotne točke in pričakovanje glede večjih nakupov za 3 odstotne točke (Jevnikar, 2022a).

Slika 25: Mesečne spremembe kazalnikov mnenja potrošnikov, Slovenija, julij 2022

Vir: Jevnikar, Ž. (2022a). Razpoloženje potrošnikov na najnižji ravni po aprilu 2020. Statistični urad Republike Slovenija. Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10100>

5.1.12 Analiza finančne pismenosti v Sloveniji, 2022: Zaključna strokovna naloga Urše Rode

Na tem mestu na kratko predstavljamo ugotovitve raziskave finančne pismenosti, ki je nastala za namene zaključne strokovne naloge visoke poslovne šole na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani (več v Prilogi 7). Čeprav vzorec zajema predvsem ženske stare od 21 do 30 let, gre za najnovejše dostopne empirične podatke.

Analiza raziskave je pokazala, da več kot polovica vprašanih ni odgovorna za sprejemanje skupnih finančnih odločitev v gospodinjstvu, jih pa večina finančne odločitve sprejema na individualni ravni (91 %; Rode, 2022, str. 14). Večina anketirancev od prejetju denarja, le-tega porabi za sprotne stroške, ostalo pa prihrani (60 %); petini ne uspe ničesar prihraniti (prav tam).

Četrtnina anketirancev je odgovorila, da prihranjen denar hrani doma (Rode, 2022, str. 15). Polovica jih hrani na banki, a le 5 % na temu namenjenemu varčevalnemu računu. Ravno tako jih samo 5 % investira (prav tam). Enak delež (5 %) je takšnih, ki kombinirajo vse tri načine (doma, na banki, investicije). Med vprašanimi jih 13 % odgovorilo, da nimajo privarčevanega denarja (prav tam).

5.1.13 Raziskava o naložbenih možnostih ter finančni pismenosti Združenja družb za upravljanje investicijskih skladov

Podjetje Valicon d. o. o. je po naročilu Združenja družb za upravljanje investicijskih skladov, natančneje Gospodarsko interesnega združenja (krajše ZDU GIZ) je med 24. 3. in 29. 3 2022 izvedlo raziskavo o naložbenih možnostih ter finančni pismenosti (Valicon, 2022). Spletno anketiranje je zajelo 1017 oseb starih med 18 in 65 let. Vprašanja so se nanašala na poznavanje oblik varčevanja in naložb, poznavanje družb za upravljanje vzajemnih skladov, vlaganje v vzajemne sklade, zaupanje v finančne ustanove, splošno finančno pismenost ter poznavanje splošne gospodarske situacije v Sloveniji. Vprašanja, ki so se nanašala na splošno finančno pismenost so bila tri, in sicer tako imenovana »Big Three« (Priloga 4). Na vsa tri vprašanja je pravilno odgovorilo 42 % vprašanih, med njimi je bilo nadpovprečno veliko moških, anketirancev z višjo izobrazbo, z najvišjimi osebnimi dohodki ter tistih, ki pogosteje nakupujejo preko spleta (Valicon, 2022, str. 12). Na posamezna vprašanja je odgovorilo pravilno nekaj čez 60 % pri vprašanju, ki se nanaša na tveganja (62 %) in obresti z inflacijo (63 %), največ pravilnih odgovorov (76 %) je bilo pri prvem vprašanju iz področja obresti (prav tam, str. 11). Na dve vprašanji je pravilno odgovorilo približno polovica anketirancev (prav tam, str. 12).

5.2 Mednarodne raziskave

Poskusi merjenja finančne pismenosti imajo svoje začetke v 90.-ih letih 20. stoletja, ko je ameriška zveza potrošnikov (angl. Consumer Federation of America) začela izvajati raziskave o znanju potrošnikov (angl. Consumer Knowledge; Mlekuž, 2016, str. 10). V ameriški raziskavi o zdravju in upokojitvi leta 2004 sta Annamaria Lusardi in Olivia S. Mitchell (2006, str. 8) pripravili tri finančna vprašanja, ki jih danes poznamo pod imenom »Big Three« (Lusardi in Mitchell, 2011; Priloga 4). Ta tri vprašanja merijo znanje s področja obresti, realne obrestne mere in diverzifikacijo tveganja. Uporabljena so bila v ameriški nacionalni raziskavi finančne pismenosti (angl. National Financial Capability Study), s tem, da so dodali še dve vprašanji, in sicer s področja hipotekarne obresti in cen obveznic (»Big Five«; Lusardi in Mitchell, 2011). Kljub vsemu, še vedno ni določen mednarodni standard za merjenje in ocenjevanje sposobnosti na področju finančne pismenosti, saj je bilo na tem področju narejenih premalo raziskav, ki bi ocenile relativno učinkovitost različnih merskih instrumentov (Hastings idr., 2012, str. 12).

V nadaljevanju bomo po kronološkem vrstnem redu prikazali nekatere mednarodne meritve finančne pismenosti, v katere je bila vključena tudi Slovenija. Najprej bomo pogledali, kako pri 15-letnikih meri finančno pismenost OECD v programu PISA in kakšni so bili rezultati. Slovenija je pri merjenju finančne spretnosti v tem programu sodelovala leta 2012 in čeprav je v nekaterih državah preverjanje znanja in spretnosti leta 2015 in 2018 vključevalo tudi področje finančne pismenosti, Slovenija pri tem ni sodelovala. Predstavili bomo tudi raziskavo iz leta 2014, ki jo je izvedla družba Standard & Poor's ter OECD raziskavo finančne pismenosti odraslih iz leta 2020, za katero so bili nacionalni podatki za Slovenijo pridobljeni v raziskavi Slovenskega zavarovalnega združenja, ki jo je izvedla raziskovalna hiša Valicon leta 2019. Izpostavili bomo še prikaz iz leta 2018, ko je primerjanih več mednarodnih raziskav, in sicer OECD PISA, Standard & Poor's ter Raziskava o finančnih sredstvih in porabi gospodinjstev Evropske centralne banke.

5.2.1 Program za mednarodno ocenjevanje učencev (PISA) 2012

PISA (angl. Program for International Student Assessment) je program OECD za mednarodno ocenjevanje učencev, ki se od leta 2000 izvaja v triletnih ciklih. Slovenija se je v projekt vključila leta 2004, prvi zajem podatkov pa je bil pri nas izpeljan leta 2006 (Šterman Ivančič, 2013, str.

13). PISA meri bralne, matematične in naravoslovne spretnosti ter spretnosti za spopadanje z izzivi v resničnem življenju pri 15-letnikih.

V letih 2012 (OECD, 2014a, 2014b), 2015 (OECD, 2017d) in 2018 (OECD, 2020a) je bilo, poleg osnovnega dela preverjanja (bralna, matematična in naravoslovna pismenost), v raziskavo vključeno tudi preverjanje finančne pismenosti. Raziskava iz leta 2012, v kateri je sodelovala tudi Slovenija, je bila prva večja mednarodna raziskava, ki je merila finančno znanje mladih. Slovenija se je pri tej raziskavi odrezala pod OECD povprečjem, žal se pa v kasnejši dve preverjanji finančne pismenosti PISA (v letu 2015 in 2018) ni vključila.

Leta 2012 je v raziskavi PISA sodelovalo 66 držav, polovica od tega članic OECD. Od tega se jih je za dodatno opcijo preverjanja finančne pismenosti odločilo 18 držav: Avstralija, Belgija, Šanghaj, Kolumbija, Hrvaška, Češka, Estonija, Francija, Izrael, Italija, Latvija, Nova Zelandija, Poljska, Rusija, Slovenija, Slovaška, Španija in ZDA (Šterman Ivančič, 2013, str. 13). V Sloveniji so v raziskavi PISA 2012 sodelovale vse srednje šole in gimnazije, 24 osnovnih šol ter ena ustanova za izobraževanje odraslih. To je vsega skupaj 327 izobraževalnih programov, v katere je vpisanih 8405 dijakinj in dijakov. Naloge finančne pismenosti niso reševali vsi, ampak samo 1312 dijakinj in dijakov, kar je približno 8 dijakov na šolo/program (Štraus idr., 2013, str. 5).

Celotno preverjanje PISA traja 3 ure in 20 minut, od tega je 120 minut namenjenih glavnemu delu preverjanja, ki ga predstavlja reševanje delovnih zvezkov. Vseh različic delovnih zvezkov je bilo 18, od tega so le štirje vsebovali naloge finančne pismenosti (Štraus idr., 2013, str. 5). 40 nalog s področja finančne pismenosti je bilo razporejenih v dva skupka nalog, za reševanje vsakega pa je bila določena časovna omejitev 30 minut (Šterman Ivančič, 2013, str. 27). Torej je bilo od glavnega dela preizkusa 60 minut predvidenih za reševanje nalog finančne pismenosti, preostalih 60 minut pa ostalim matematičnim in bralnim nalogam (več v Prilogi 8).

»Naloge finančne pismenosti so organizirane podobno kot pri ostalih glavnih področjih raziskave. Sestavlja jih uvodno besedilo, ki se osredotoča na finančne zadeve in je lahko v različnih oblikah, na primer v obliki besedila, diagramov, tabel, grafov in ilustracij, temu pa sledijo vprašanja zaprtega ali odprtega tipa.« (Šterman Ivančič, 2013, str. 28).

V letu 2012 je preverjanje finančne pismenosti vsebovalo vsebinske sklope denar in transakcije, načrtovanje in upravljanje financ, tveganje, dobiček, finančni zemljevid ter reševanja problemsko zasnovanih nalog (Šterman Ivančič, 2013, str. 35). Zahtevnost

posamezne naloge se določa na podlagi dijakov, ki so nalogo pravilno rešili. Dosežki dijakov na posameznih nalogah so uvrščeni v t. i. lestvico finančne pismenosti, ki ima štiri ravni in prikazuje obenem uspešnost reševalca ter zahtevnost vprašanja (Šterman Ivančič, 2013, str. 28).

Preglednica 10: Opis ravni finančne pismenosti

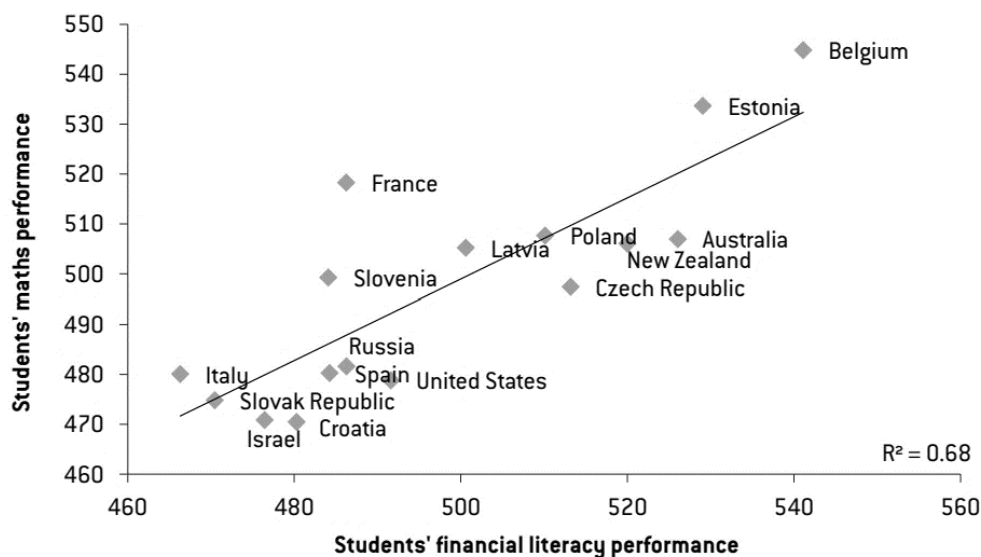
Raven	Kompetence, ki jih izkazuje dijak na tej ravni finančne pismenosti
4	Dijak, ki izkazuje znanje in spretnosti na četrti ravni finančne pismenosti, učinkovito prepoznava in uporablja razumevanje manj poznanih finančnih konceptov ter produktov, ki bodo zanj pomembni šele v prihodnosti. Zna interpretirati in vrednotiti zelo specifične finančne podatke, kot je na primer bančni izpisek. Oblikuje pojasnila, ki se nanašajo na funkcijo dokaj nepoznanih finančnih produktov in poda utemeljitev za svoje relativno kompleksne finančne odločitve. Pri reševanju finančnih problemov tudi učinkovito uporablja spretnosti računanja
3	Dijak, ki izkazuje znanje in spretnosti na tretji ravni finančne pismenosti, prepoznava in uporablja svoje razumevanje različnih finančnih terminov in konceptov. Učinkovito interpretira in ovrednoti finančne dokumente, pri čemer uspešno uporabi spretnosti računanja. Izkazuje razumevanje finančnih produktov v danem kontekstu, kot je npr. depozit, in poda pojasnilo za svojo finančno odločitev, ki bo zanj pomembna na prehodu v odraslost.
2	Dijak, ki izkazuje znanje in spretnosti na drugi ravni finančne pismenosti, prepoznava poznane finančne koncepte in termine v določenem kontekstu ter to razumevanje uporabi pri dokaj jasnih finančnih odločitvah, ki zahtevajo enostavne izračune. Učinkovito interpretira enostavne finančne dokumente in izkazuje širše razumevanje finančnih produktov, s katerimi se bo podrobneje srečal po zaključenem šolanju, kot so bančni račun in zavarovanje. Izkazuje razumevanje razlike med željami in dejanskimi potrebami v vsakdanjem kontekstu
1	Dijak, ki izkazuje znanje in spretnosti na najnižji ravni finančne pismenosti, prepoznava poznane finančne termine. Informacije interpretira na podlagi osnovnih finančnih konceptov. Identificira in pojasni uporabo vsakdanjih finančnih produktov. Izkazuje osnovne veščine računanja v finančnem kontekstu. V sklopu finančnega načrtovanja prepoznava razliko med željami in dejanskimi potrebami v vsakdanjih kontekstih.

Vir: Šterman Ivančič, K. (ur.). (2013). Izhodišča merjenja finančne pismenosti v raziskavi PISA 2012 s primeri nalog: strokovna monografija. Ljubljana: Pedagoški inštitut, str. 29, Tabela 2. Dostopno na: <https://www.pei.si/ISBN/978-961-270-196-3.pdf>

S pomočjo spremljajočih vprašanj na koncu nalog iz delovnih zvezkov so ugotavljali tudi štiri nekognitivne dejavnike, ki so pomembni pri razumevanju stopnje finančne pismenosti; ti so: dostop do informacij in finančnega izobraževanja, dostop do denarja in finančnih proizvodov, odnos do finančnih zadev in samozavest v omenjenih situacijah ter vedenjski vzorci trošenja in varčevanja (Šterman Ivančič, 2013, str. 52). Najboljši rezultat je dosegel Šanghaj (Kitajska). Države, ki so dosegle točke nad OECD-13 povprečjem, so Belgija (Flamska), Estonija, Avstralija,

Nova Zelandija, Češka republika, Poljska in Latvija (OECD, 2014b, str. 37). Slovenija se je uvrstila na 9. do 14. mesto med 18.-imi državami (povprečje OECD-13 je bilo 500 točk, Slovenija dosegla 485 točk). Dosežki pri finančni pismenosti so bili nižji kot dosežki učenk in učencev vseh držav s podobnimi dosežki pri matematični in bralni pismenosti (večjo razliko sta imeli samo še Italija in Francija; Štraus idr., 2013, str. 9).

Slika 26: Posebni modul PISA o finančni pismenosti in rezultatih učencev pri matematiki, 2014

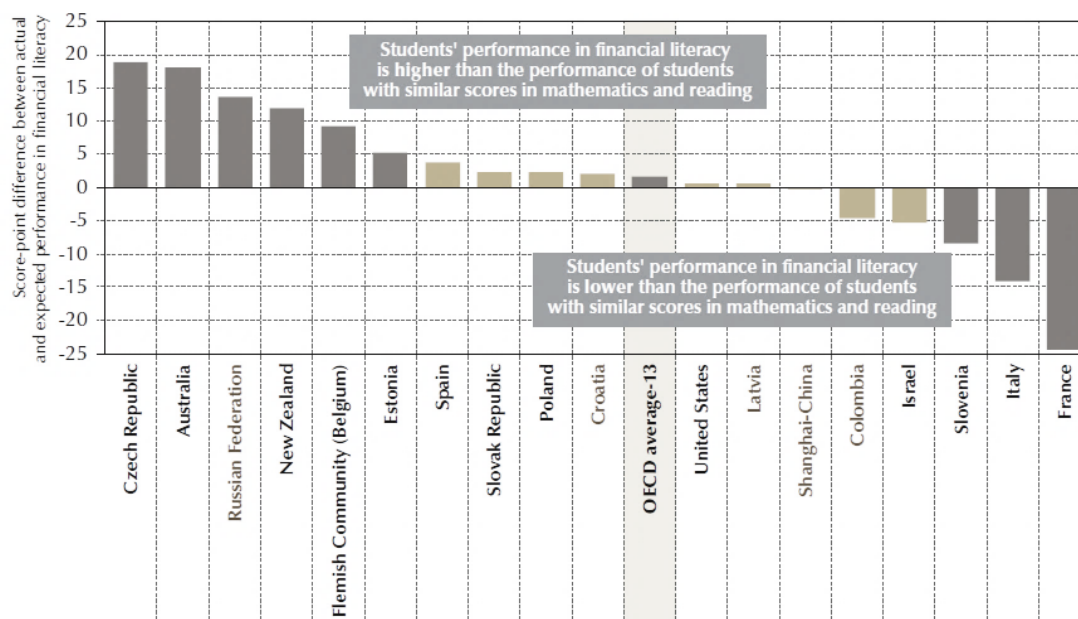

Vir: Batsaikhan, U. in Demertzis, M. (2018). Finanacial literacy and inclusive growth in the European Union. Bruegel Policy Contribution, Issue n°8, May 2018, str. 7, Figure 7.

Znotraj držav članic OECD se lahko le en od desetih učencev spoprime z najtežjimi nalogami finančne pismenosti v PISA 2012 (OECD, 2014b, str. 36). Učenci, ki so v bolj privilegiranem socialno-ekonomskem položaju so v povprečju dosegli 41 točk več pri finančni pismenosti kot učenci v manj privilegiranem položaju (izjema Estonija). V 9 od 13 sodelujočih držav in gospodarstev OECD po prilagoditvi glede na socialno-ekonomski status, dosegajo učenci, ki imajo bančni račun, enake rezultate kot tisti, ki ga nimajo, medtem ko imajo učenci z bančnim računom v flamski skupnosti v Belgiji, Estoniji, Novi Zelandiji in Sloveniji višjo oceno finančne pismenosti kot učenci podobnega socialno-ekonomskega statusa, ki bančnega računa nimajo odprtega (prav tam).

Slika 27: Relativna uspešnost pri finančni pismenosti

Opomba: pomembne razlike so prikazane v temnejših tonih. Države in gospodarstva so razvrščena v padajočem vrstnem redu glede na razliko v točkovanju med dejansko in pričakovano uspešnostjo.

Vir: OECD (2014b). PISA 2012 Results in Focus: What 15-year-olds know and 38 what they can do with what they know. Pariz: OECD, str. 38. Dostopno na: <https://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>

5.2.2 Svetovna raziskava o finančni pismenosti Svetovne banke in mednarodnega centra za finančno pismenost (2014)

Svetovna raziskava o finančni pismenosti Standard & Poor's Ratings Services (angl. The Standard & Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey) je največje in najboljše merjenje finančne pismenosti na svetu. Leta 2014 jo je izvedla družba Standard & Poor's v sodelovanju z Gallupom, razvojno raziskovalno skupino Svetovne banke in Mednarodnega centra za finančno pismenost (angl. Global Financial Literacy Excellence Center – GFLEC). Podatek o finančni pismenosti so pridobili tako, da so dodali vprašanja iz tega področja svetovni anketi, ki jo redno izvaja raziskovalno podjetje Gallup International (angl. Gallup World Poll survey; Klapper idr., 2015, str. 5). Raziskava temelji na intervjujih z več kot 150.000 nacionalno reprezentativnimi in naključno izbranimi odraslimi, starejšimi od 15 let, v več kot 140 državah (prav tam).

Raziskava je vsebovala 5 vprašanj s štirih temeljnih konceptov finančnega odločanja: razpršitev tveganja, inflacija in obresti (Klapper idr., 2015, str. 6; več v Prilogi 9). Posameznik se smatra

za finančno pismenega, ko odgovori pravilno na vsaj tri od štirih navedenih finančnih konceptov (Klapper idr., 2015, str. 7).

Ankete se izvajajo z osebnim kontaktom v živo v gospodarstvih, kjer telefonska pokritost predstavlja manj kot 80 odstotkov prebivalstva ali kjer je to običajna metodologija, drugače pa telefonsko. Pri anketiranju na terenu se najprej identificira primarne vzorčne enote. Izbrana naključna gospodinjstva se poskuša trikrat kontaktirati. Če intervjuja ni mogoče dobiti v prvotnem vzorčenem gospodinjstvu, se uporabi preprosta nadomestna metoda. Anketiranci so naključno izbrani znotraj izbranih gospodinjstev s pomočjo Kischeve mreže. V gospodarstvih, kjer se uporabljajo telefonski razgovori, se uporablja naključno klicanje ali nacionalno reprezentativen seznam telefonskih števil (Klapper idr., 2015, str. 26).

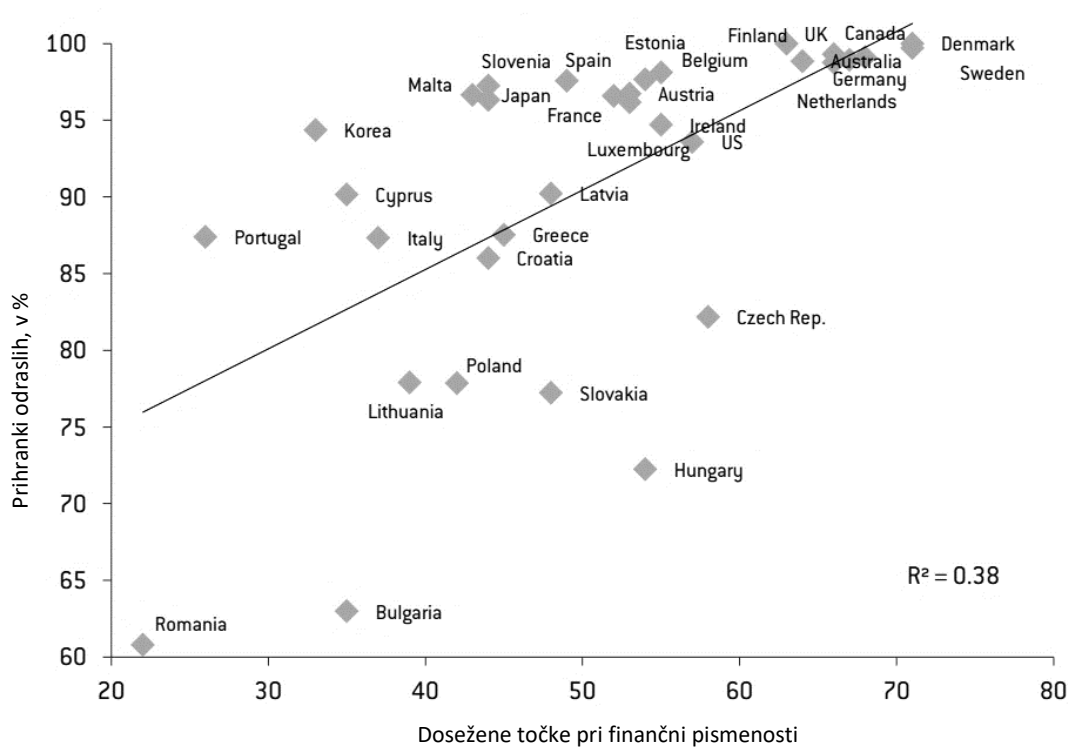
Raziskava je ugotovila, da je v povprečju finančno pismena le tretjina svetovne populacije (Klapper idr., 2015, str. 5). Najmanjši delež finančno pismenega prebivalstva od vseh sodelujočih držav imata Afganistan in Albanija (13 % prebivalcev finančno pismenih; str. 23-24). V Sloveniji je finančno pismenih 44 % prebivalcev, tako kot na Malti, v Libanonu, Kuvajtu in na Hrvaškem (Klapper idr., 2015, prav tam). Z največjim deležem finančno pismenih prebivalcev so se izkazale nordijske države (Norveška, Švedska in Danska), kjer je 71 % prebivalcev finančno pismenih. Ne samo, da so velike razlike med državami, ampak tudi znotraj držav med posameznimi skupinami. Tako v gospodarstvih v razvoju kot v državah z dobro razvitimi finančnimi trgi so ženske, revni in nižje izobraženi pogosto manj finančno pismeni (Klapper idr., 2015, str. 5). Razlika se kaže tudi med anketiranci, ki imajo svoj bančni račun in tistimi brez, kar nakazuje, da lahko razmerje med finančnim znanjem in finančnimi storitvami deluje v dveh smereh (prav tam). To pomeni, da se bodo osebe odločale za odprtje bančnega računa, ker bodo imele določeno znanje na področju finančne pismenosti, obenem pa tisti z bančnim računom ob njegovi uporabi izboljšujejo svojo finančno pismenost.

5.2.3 Analiza o finančni pismenosti in vključujoči rasti v Evropski uniji (2018)

Bruseljski inštitut Bruegel, ki se ukvarja z raziskavami politik o gospodarskih vprašanjih, je na podlagi rezultatov mednarodnih raziskav (natančneje OECD PISA, Standard & Poor's, Raziskava o finančnih sredstvih in porabi gospodinjstev Evropske centralne banke) naredil analizo o finančni pismenosti in vključujoči rasti v Evropski uniji.

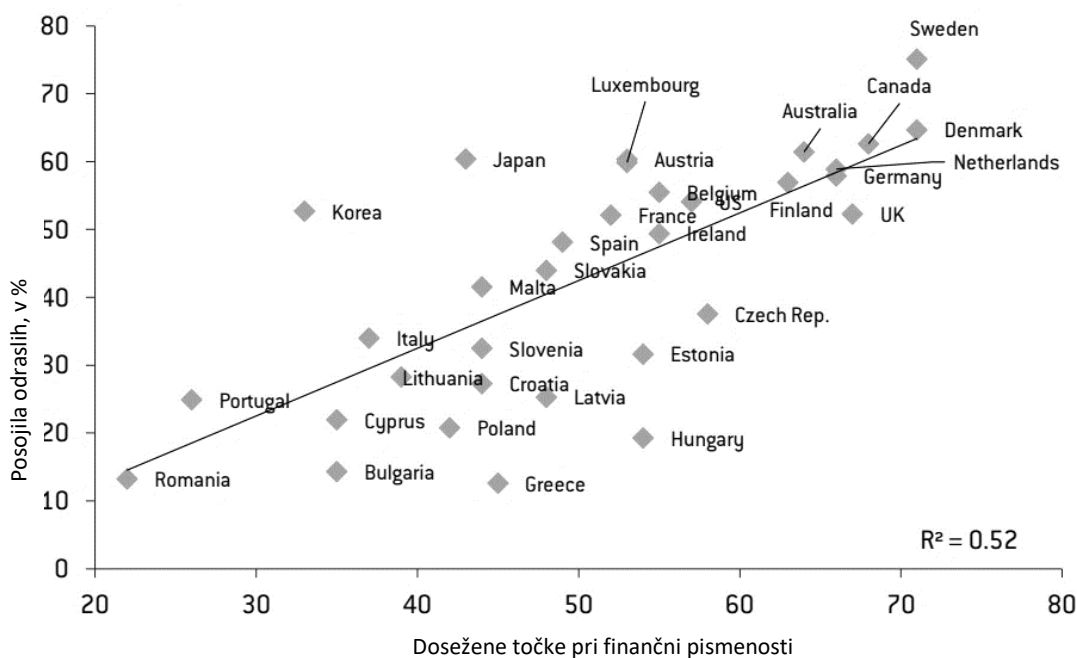
V svoji analizi so pokazali, da ni samo močna povezava med finančno pismenostjo in stopnjo razvitosti (izraženo z BDP na prebivalca) v gospodarstvih, ampak da v razvitih gospodarstvih obstaja pozitivna povezava med stopnjo finančne pismenosti ter zadolževanjem in varčevanjem odraslih (Batsaikhan, 2018, str. 4). To kaže, da v državah z bolj razvito finančno pismenostjo, imajo odrasli aktivnejši odnos s finančnimi institucijami (prav tam). Slovenija ima delež prebivalcev, ki varčuje, primerljiv z najbolj finančno pismenimi državami, medtem ko je delež tistih, ki se zadolžujejo, še manjši kot bi to pričakovali glede na stopnjo finančne pismenosti.

Slika 28: Delež odraslih, ki so v zadnjih 12 mesecih varčevali pri finančni instituciji (% vseh odraslih) v letu 2014 in ocena finančne pismenosti

Vir: Batsaikhan, U. in Demertzis, M. (2018). Financial literacy and inclusive growth in the European Union. Bruegel Policy Contribution, Issue n°8, May 2018, str. 4, Figure 2.

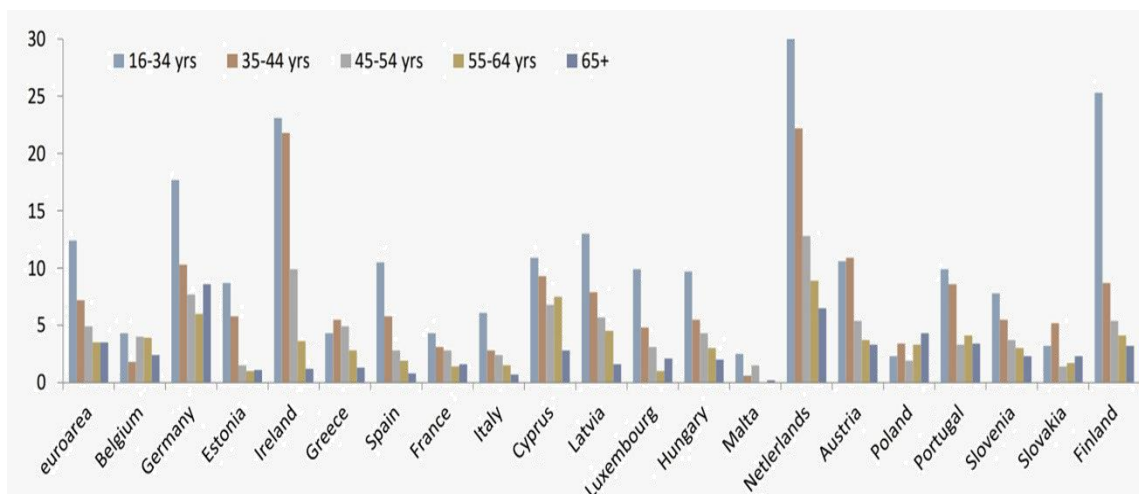
Slika 29: Delež odraslih, ki so v zadnjih 12 mesecih vzeli posojilo pri finančni instituciji (% vseh odraslih) v letu 2014 in ocena finančne pismenosti

Vir: Batsaikhan, U. in Demertzis, M. (2018). Financial literacy and inclusive growth in the European Union. Bruegel Policy Contribution, Issue n°8, May 2018, str. 4, Figure 3.

Po podatkih Evropske centralne banke iz leta 2014 je med starostnimi skupinami v raziskavi bila v največjem deležu zadolžena skupina najmlajših (od 16 do 34 let), s starostjo pa se delež manjša (Demertzis, 2018, str. 11). Mlada gospodinjstva iz raziskave je najhuje prizadela kriza, saj so se prekomerno zanašali na stanovanjski kapital (Batsaikhan, 2018, str. 11). Tudi za Slovenijo velja, da so mladi bolj zadolženi, s starostjo zadolženost pada.

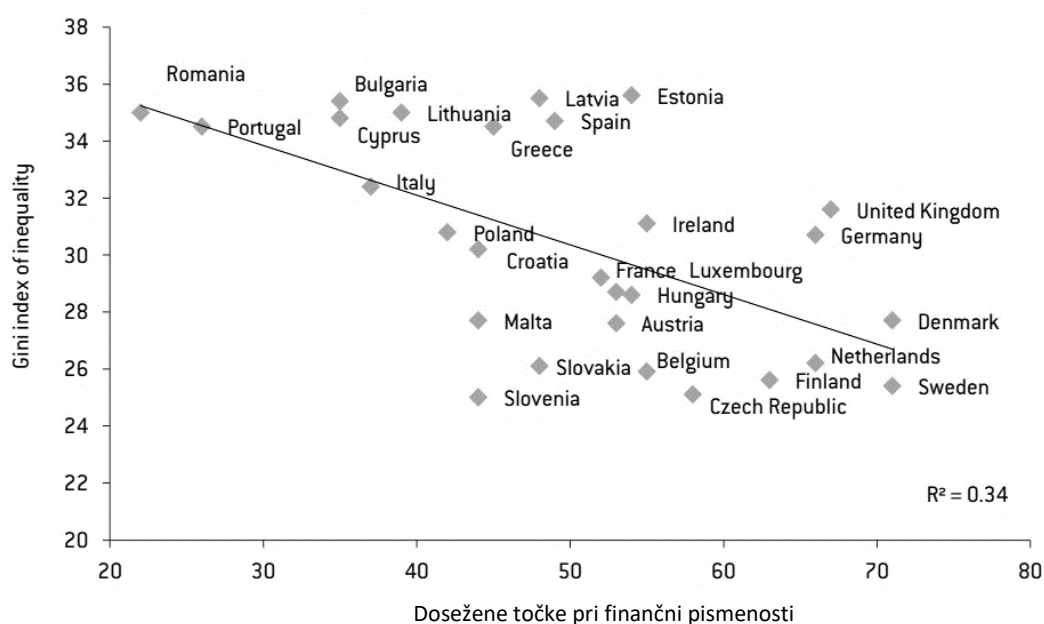
Slika 30: Delež gospodinjstev z negativnim neto premoženjem v izbranih državah EU po starostnih skupinah, 2014

Vir: ECB's Household Finance and Consumption Survey, wave 2 (2014). Negative net wealth entails liabilities (mortgage and non-mortgage debt) exceeding household's total assets (real estate, financial assets, vehicle and other assets) v: Demertzis, M. (2018). Financial literacy. Why do we care? Vienna Ministerial Conference, Vienna 27 November 2018 (ppt), str. 11.

Države, ki imajo bolj razvito finančno pismenost, izkazujejo običajno tudi manjšo neenakost. V Sloveniji je indeks neenakosti najnižji med državami Evropske unije, čeprav je delež finančno pismenih tudi nizek. To pomeni, da Slovenija odstopa od povprečja.

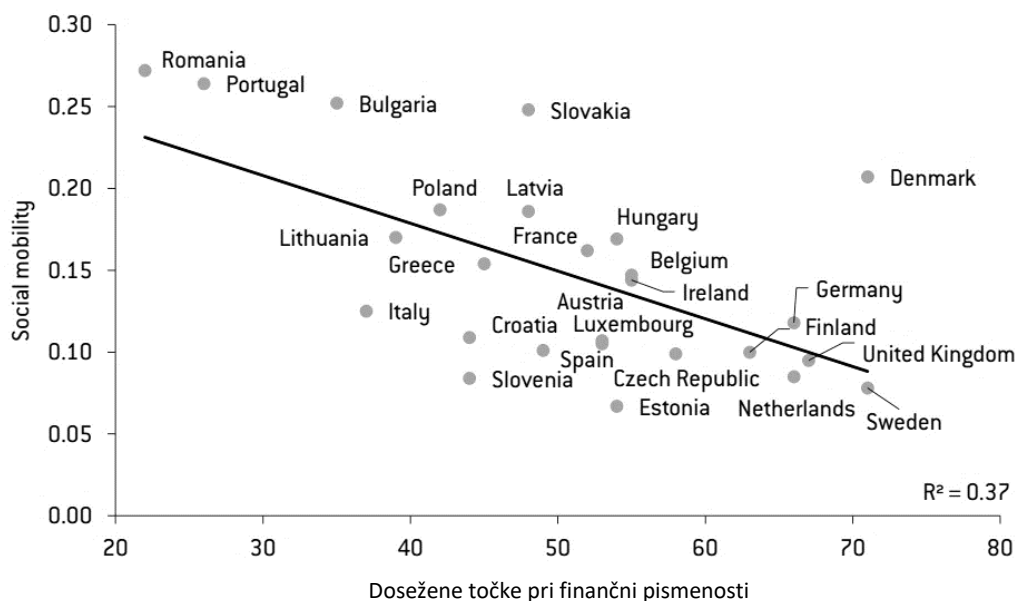
Slika 31: Finančna pismenost in neenakost

Vir: Batsaikhan, U. in Demertzis, M. (2018). Financial literacy and inclusive growth in the European Union. Bruegel Policy Contribution, Issue n°8, May 2018, str. 13, Figure 12.

Socialna mobilnost se meri kot korelacija med rezultati testov matematike in socialno-ekonomskim ozadjem. V državah z višjimi rezultati finančne pismenosti je razmerje med premoženjem in rezultati matematike šibkejše (Demertzis, 2018, str. 15). V Sloveniji je omenjeno razmerje šibko, primerljivo s švedskim, ki ima več kot 70 % finančno pismenih prebivalcev.

Slika 32: Finančna pismenost in socialna mobilnost

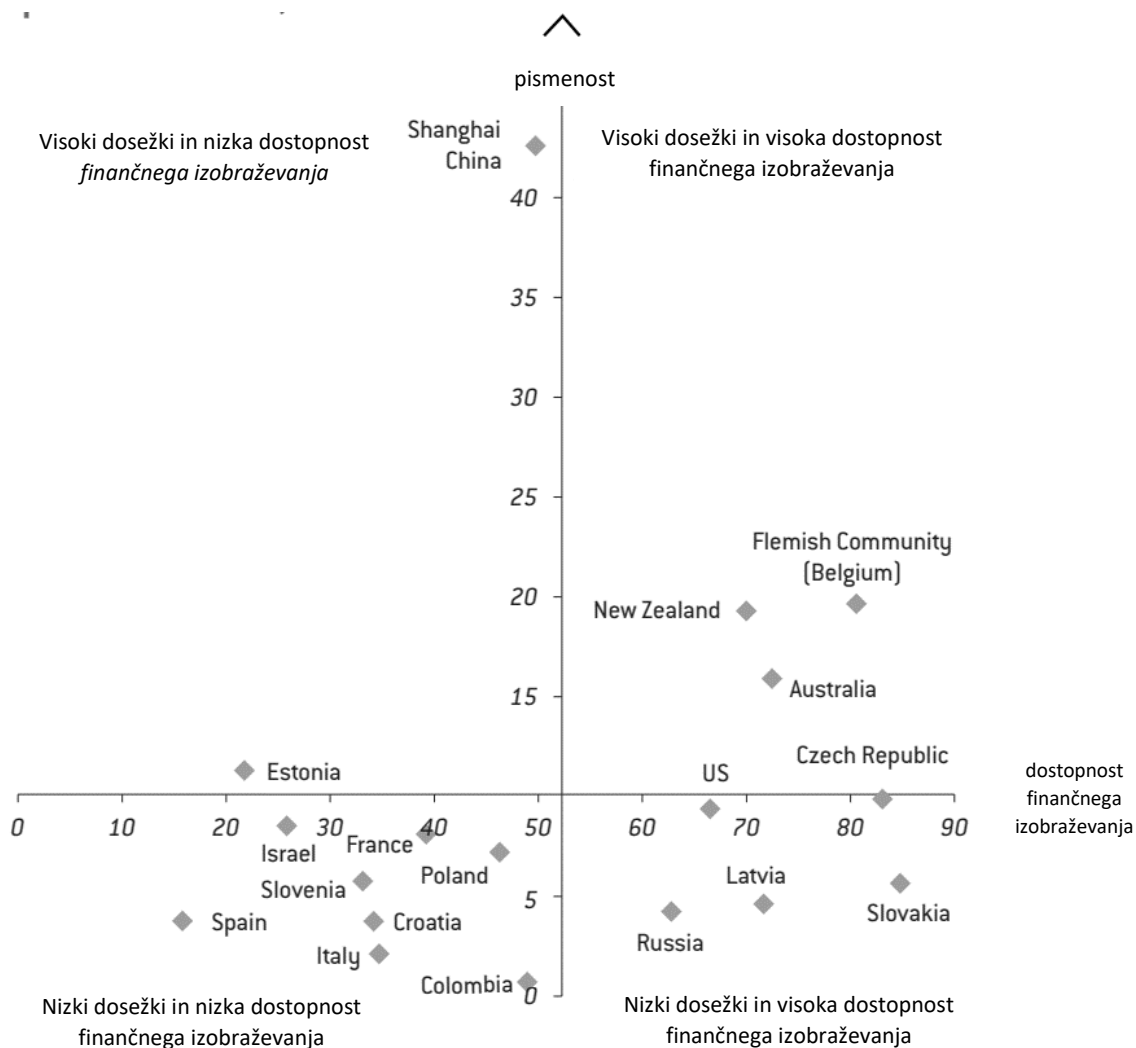

Vir: Batsaikhan, U. in Demertzis, M. (2018). Financial literacy and inclusive growth in the European Union. Bruegel Policy Contribution, Issue n°8, May 2018, str. 14, Figure 14.

Izobraževanje ljudi in orodja za boljše krmarjenje v vse bolj zapletenem finančnem svetu so eden od predpogojev za doseganje vključujoče rasti (Demertzis, 2018, str. 12). Vlaganje v finančno pismenost izboljšuje možnosti za dostop do ugodnosti gospodarske rasti za tiste z manj možnostmi (prav tam). Slovenija dosega slabe rezultate na področju finančne pismenosti prebivalcev, obenem pa je tudi možnost izobraževanj na tem področju slaba.

Slika 33: Ocena pismenosti in možnost finančnega izobraževanja v šolah v državah OECD in partnerskih državah, 2012

Vir: Batsaikhan, U. in Demertzis, M. (2018). Financial literacy and inclusive growth in the European Union. Bruegel Policy Contribution, Issue n°8, May 2018, str. 15, Figure 15.

5.2.4 Mednarodna raziskava finančne pismenosti odraslih OECD/INFE 2020

OECD je leta 2008 ustanovila Mednarodno mrežo finančnega izobraževanja (angl. Interantional Network on Financial Education, INFE), ki je leta 2010 razvila orodje za merjenje finančne pismenosti. Orodje je bilo posodobljeno leta 2015, 2018 in nazadnje 2022, ko so vprašalniku dodali vprašanja za merjenje digitalne finančne pismenosti (OECD, 2022b, str. 5-6). Pri zadnjem merjenju finančne pismenosti (2020) je bilo uporabljeno orodje iz leta 2018 (OECD, 2018b). Vprašalnik OECD/INFE, ki je sestavni del orodja, je zasnovan za zbiranje ustreznih informacij o finančni pismenosti in finančni vključenosti v državi ter za primerjavo ravni finančne pismenosti in finančne vključenosti med državami (OECD, 2018b, str. 6). Merski

instrument je uporaben za merjenje finančne pismenosti pri odraslih iz različnih socio-ekonomskih okolij in se ga lahko uporablja kot osebni ali telefonski intervju (Mlekuž, 2016, str. 13). Vprašalnik meri finančno znanje, finančno vedenje (varčevanje, dolgoročno načrtovanje, opazovanje in nadzor svojih financ) in odnos do denarja/financ (OECD, 2020b, str. 14). Na področju finančnega znanja lahko posameznik doseže oceno od 0 do 7, na področju finančnega vedenja od 0 do 9 in na področju odnosa od 1 do 5. Dosežki na vseh treh delih vprašalnika so na koncu združeni v skupni dosežek, kar je mera finančne pismenosti (Mlekuž, 2016, str. 14). Najvišja možna končna ocena je 21.

V OECD raziskavi za leto 2020 je sodelovalo 26 držav, med njimi tudi Slovenija³ (OECD, 2020b, str. 15, Table 1). Končna ocena za Slovenijo je bila 14,7. Podatke za Slovenijo je zbrala raziskovalna hiša Valicon po naročilu Slovenskega zavarovalnega združenja v marcu 2019 na vzorcu 1019 ljudi. Več o rezultatih za Slovenijo pišemo v poglavju o domačih raziskavah, na tem mestu bomo predstavili, kako se je Slovenija po izmerjeni finančni pismenosti pri odraslih umestila glede na druge sodelujoče države.

Rezultati najnovejše raziskave OECD/INFE potrjujejo, da so ravni finančne pismenosti povsod nizke, saj je povprečna ocena med sodelujočimi članicami OECD držav je le malo višja od 13,0 (62 % najvišje vrednosti) (OECD, 2020b, str. 63). Slovenija je za Hong Kongom dosegla najvišji rezultat (ocena 14,7 oziroma 70 %; OECD, 2020b, str. 17, Table 2).

---

³ Ostale sodelujoče države so še: Avstrija; Bolgarija; Kolumbija; Hrvaška; Češka; Estonija; Francija; Gruzija; Nemčija; Hong Kong - Kitajska; Madžarska; Indonezija; Italija; Koreja; Malezija; Malta; Moldavija; Črna gora; Peru; Poljska; Portugalska; Republika Severna Makedonija; Romunija; Rusija; Slovenija in Tajsko. Države članice OECD, ki so sodelovale v raziskavi so: Avstrija; Kolumbija; Češka; Estonija; Francija; Nemčija; Madžarska; Italija; Koreja; Poljska; Portugalska.

Slika 34: Rezultati finančne pismenosti

Razvrščeno po skupnih rezultatih finančne pismenosti (navedba v oklepaju)

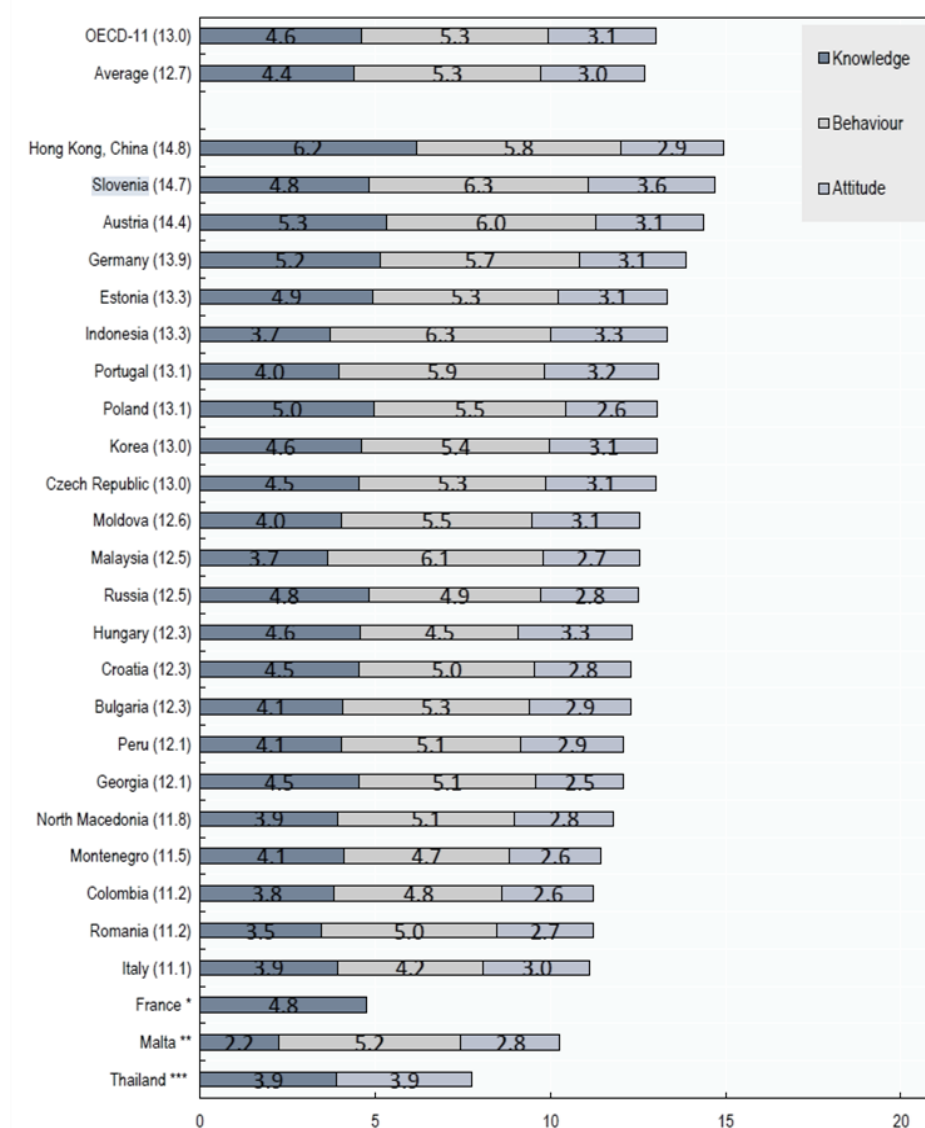
Opomba: Peru, ocena odnosa – ena od treh izjav, vključenih v oceno finančnega odnosa za Peru, uporablja drugačno besedilo za oceno dolgoročnega odnosa do denarja.

* Francija je v tem krogu zbiranja podatkov zbirala podatke samo za finančno znanje.

** Malta je postavila le 4 vprašanja o znanju in 7 vprašanj o vedenju, tako da na splošno rezultati znanja in vedenja niso primerljivi. Rezultati niso primerljivi, saj je bila raziskava na Malti izvedena med cikloma raziskav OECD 2016 in 2018, zato je anketni raziskovalni instrument Malte bil zasnovan na osnutku vprašalnika OECD, ki še ni bil dokončan. Naslednja raziskava na Malti naj bi bila usklajena z naslednjim ciklom raziskav OECD.

*** Tajska je uporabila orodje OECD iz leta 2015, zato rezultat vedenja ni primerljiv.

Povprečja ne vključujejo Francije, Malte in Tajske. Povprečje OECD-11 vključuje države članice OECD v vzorcu, za katerega obstajajo podatki, to so: Avstrija, Kolumbija, Češka, Estonija, Nemčija, Madžarska, Italija, Koreja, Poljska, Portugalska in Slovenija.

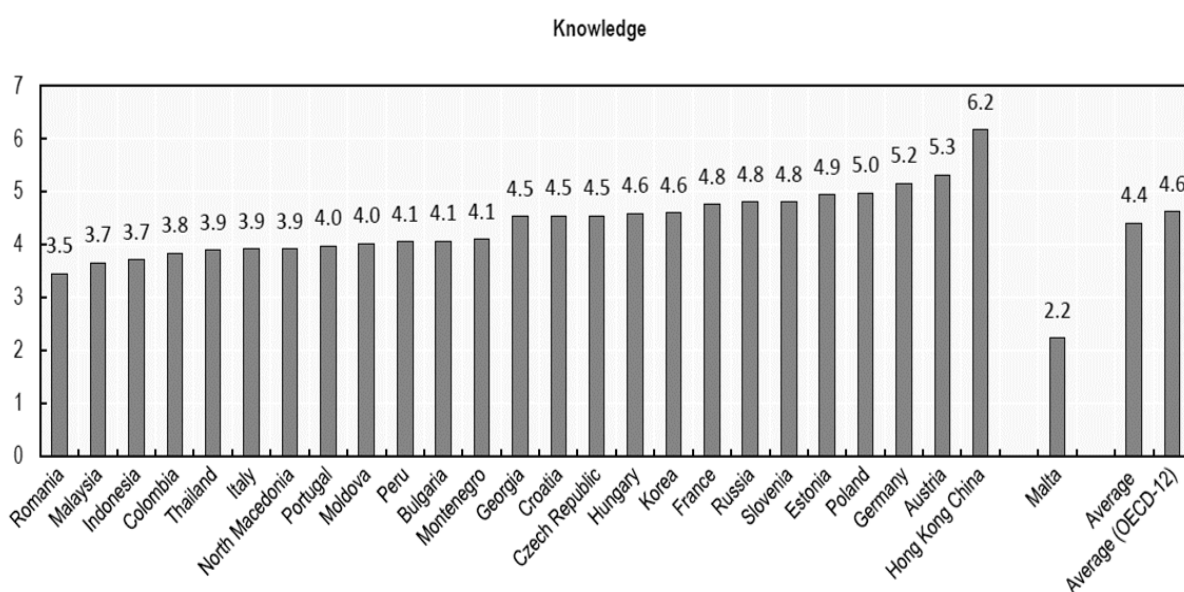

Vir: OECD (2020b). OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy, str. 16, Figure 1. Dostopno na: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>

Slovenija je bila na vseh treh področjih (znanje, vedenje in odnos) nadpovprečna (OECD, 2020b, str. 17, Table 2). V kategoriji finančnega vedenja sta se Slovenija in Indonezija odrezali najbolje od vseh, v kategoriji odnosa do denarja/financ pa je bila Tajski za 0,3 ocene boljše od Slovenije, obe pa sta najboljši v primerjavi z drugimi sodelujočimi državami. Glede finančnega znanja je Slovenija dosegla enak rezultat kot Rusija (4,8 oziroma 68,7 %), kar je slabše kot Poljska, Hong Kong, Nemčija, Estonija in Avstrija (prav tam).

Slika 35: Rezultati finančnega znanja

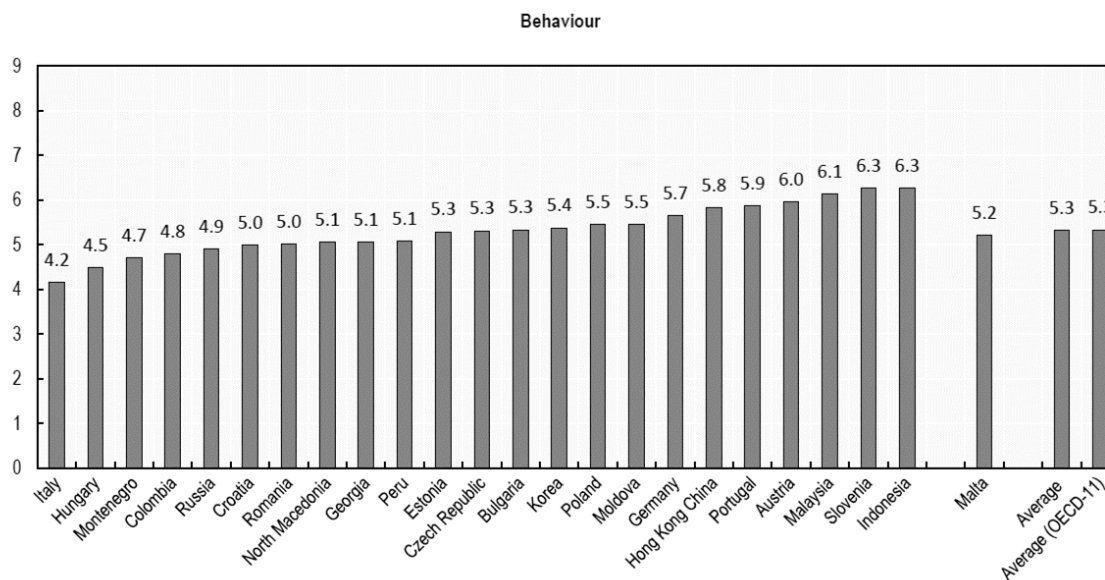
Opomba: Povprečja ne vključujejo Malte (Malta je postavila samo 4 vprašanja na področju finančnega znanja). V povprečju OECD-12 so v vzorcu naslednje države članice OECD: Avstrija, Kolumbija, Češka, Estonija, Francija, Nemčija, Madžarska, Italija, Koreja, Poljska, Portugalska in Slovenija.

Vir: OECD (2020b). OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy, str. 21, Figure 3. Dostopno na: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>

Slika 36: Rezultati finančnega vedenja

Opomba: Malta je postavila 7 od 9 vprašanj o obnašanju; Tajska je izključena iz teh grafikonov, ker je uporabila komplet orodij OECD iz leta 2015 in ocene vedenja ni mogoče izračunati v skladu z drugimi udeleženci iz obstoječih podatkov; Francija ni zbrala podatkov o vedenju in je izključena iz tega grafikona.⁴

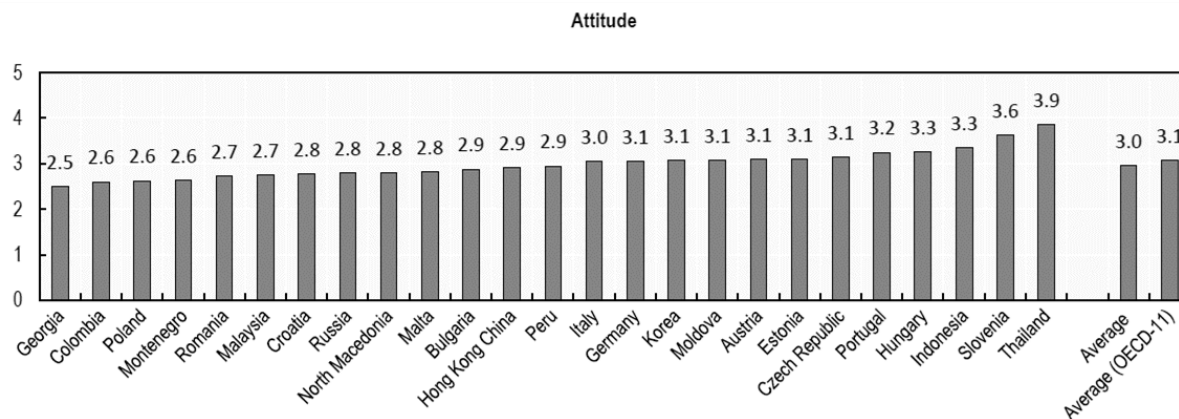
Vir: OECD (2020b). OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy, str. 25, Figure 6. Dostopno na: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>

⁴ Vprašanja v zvezi s proračunom, QF1 in QF1_a v Kompletu orodij za merjenje finančne pismenosti OECD/INFE iz leta 2018, bi morali biti zastavljeni neodvisno drugo od drugega. Vendar pa so v Indoneziji, Maleziji in Peruju samo tisti anketiranci, ki so rekli, da so odgovorni za lastne osebne finance (QF1_a), bili vprašani, ali so odgovorni za finance gospodinjstva (QF1), bodisi posamezno bodisi skupaj. Kombinirana ocena proračuna, ki je vključena v oceno vedenja, morda podcenjuje finančno avtonomijo anketirancev v teh treh državah. Povprečja ne vključujejo Malte. Povprečja OECD, povezana s finančnim znanjem in samoocenjenim znanjem, vključujejo skupaj 12 gospodarstev, ker vključujejo podatke za Francijo. Vsa povprečja OECD, razen povprečja finančnega znanja in samoocenjenega znanja, vključujejo 11 gospodarstev, saj izključujejo Francijo, ki tovrstnih podatkov ni predložila. V povprečje OECD=11 so v vzorec vključene trenutne države članice OECD: Avstrija, Kolumbija, Češka, Estonija, Nemčija, Madžarska, Italija, Koreja, Poljska, Portugalska in Slovenija.

Slika 37: Rezultati odnosa do financ

Opomba: ta grafikon izključuje Francijo, ki ni zbrala podatkov o odnosu.

Države članice OECD v vzorcu so: Avstrija, Kolumbija, Češka, Estonija, Nemčija, Madžarska, Italija, Koreja, Poljska, Portugalska in Slovenija.

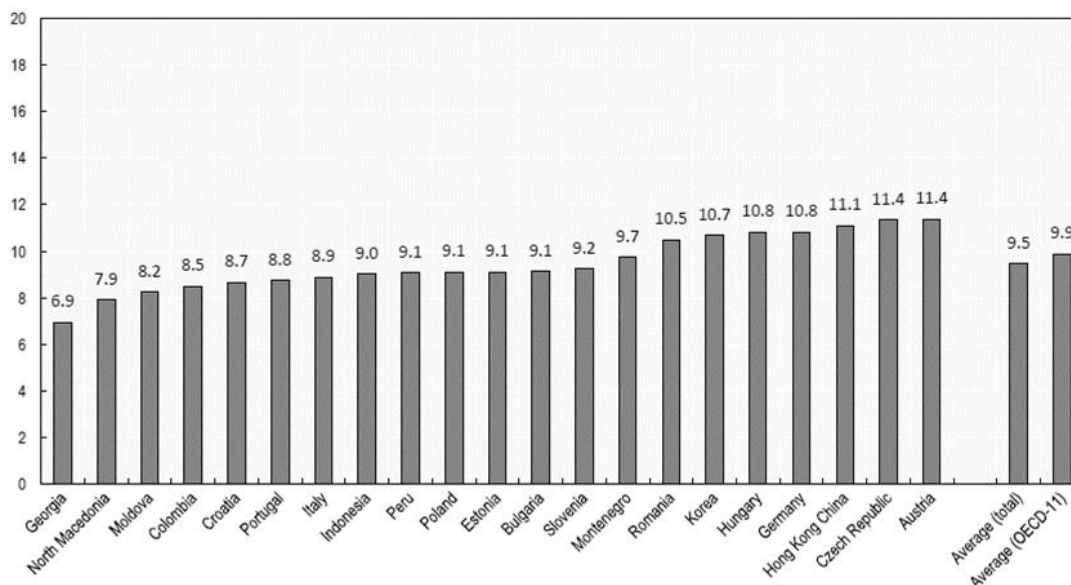
Vir: OECD (2020b). OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy, str. 27, Figure 8. Dostopno na: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>

Cilj finančnega izobraževanja bi moral biti torej dvig finančne pismenosti, kar bi posameznikom omogočilo izboljšati svojo finančno blaginjo (OECD, 2020b, str. 51). Pet trditev v vprašalniku, pri katerih so respondenti morali označiti, v kolikšni meri se strinjajo, merijo tudi finančno blaginjo (OECD, 2020b, str. 53, Table 7): »Zaradi svojega denarnega položaja se mi zdi, da nikoli v življenju ne bom imel stvari, ki si jih želim.«; »Finančno se le preživljam«; »Skrbi me, da moj denar ne bo trajal«; »Konec meseca mi denar ostane« in »Moje finance nadzorujejo moje življenje«.

Rezultati so pokazali, da v povprečju posamezniki svojega finančnega položaja ne ocenjujejo kot pozitiven prispevek k svojemu počutju, temveč kot dodaten stres in skrbi (OECD, 2020b, str. 53). Samo sedem držav je doseglo več kot 50 % možne ocene (najvišja možna ocena 20) na področju finančnega blagostanja. Povprečna ocena OECD-11 je 9,9; Slovenija je z doseženo oceno 9,2 pod povprečjem. Iz tega bi lahko sklepali, da odrasli v Sloveniji svojega znanja s področja finančne pismenosti ne zanjo uporabiti oziroma niso skladna z njihovimi potrebami, saj nimajo zelenega rezultata pri samooceni finančne blaginje.

Slika 38: Ocena finančne blaginje

Opomba: Francija, Malezija, Malta, Rusija in Tajski niso postavile sklopa vprašanj o finančni blaginji in posledično niso vključene v to oceno.

Vir: OECD (2020b). OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy, str. 54, Figure 24.

Dostopno na: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>

5.2.5 Eurobarometer o finančni pismenosti (2023)

Raziskave Flash Eurobarometer so ad hoc tematske raziskave, ki se izvajajo v kratkem času o različnih specifičnih temah, pomembnih za dejavnosti evropskih institucij. V mesecu juliju 2023 je Evropska komisija predstavila podatke takšne raziskave o ravni finančne pismenosti v državah članicah EU. V raziskavi so merili tako finančno znanje kot tudi vedenje polnoletnih državljanov Evropske unije, zbiranje podatkov pa je potekalo med 29. 3. in 5. 4. 2023.

Pet vprašanj, s katerimi so merili finančno znanje, so se nanašala na razumevanje vpliva inflacije, delovanje obresti, naložbena tveganja vpliv obrestne mere na ceno obveznic. V Sloveniji 78 % državljanov razume vpliv inflacije (EU 27 povprečje 65 %), samo 44 % (EU 27 povprečje 45 %) pa razume, kako delujejo obresti. Da večji donos pri vlaganju pomeni tudi večje tveganje, se jih zaveda 73 % (EU 27 povprečje 66 %), podobno, 68 % (EU 27 povprečje 56 %), da je vlaganje v raznovrstna podjetja verjetno manj tvegano kot vlaganje v samo eno podjetje. Najslabše so se EU državljani odrezali pri vprašanju, kako obrestne mere vplivajo na cene obveznic, saj jih

je le petina odgovorila pravilno. V Sloveniji je na omenjeno vprašanje odgovorilo pravilno 26 %, v večjem deležu so pravilno odgovorili le na Danskem (37 %) in Slovaškem (27 %). Pri merjenju finančnega znanja se je Slovenija po uspešnosti uvrstila na peto mesto, za Nizozemsko, Finsko, Dansko in Estonijo. 36 % Slovencev je pravilno odgovorilo na štiri ali celo vseh pet vprašanj (EU 27 povprečje 26 %), samo en ali noben pravilni odgovor pa jih je doseglo 15 % (EU 27 povprečje 24 %). Visoko raven finančnega znanja so v Sloveniji v največjem deležu dosegali znotraj starostne skupine 45 – 54 let, saj je 42 % omenjene skupine odgovorilo na vseh pet ali štiri vprašanja pravilno. Visoko raven finančnega znanja je dosegla le četrtnina skupine (25 %) mlajših od 25 let in 29 % starih med 25 in 35 let. Kar 28 % Slovencev mlajših od 25 let je doseglo nizko raven finančnega znanja, to pomeni, da so pravilno odgovorili na največ eno vprašanje od petih (Priloga 10, Slika 50).

Finančno vedenje so v raziskavi merili z izraženo stopnjo strinjanja ali nestrinjanja (lestvica popolnoma se strinjam / do neke mere se strinjam / popolnoma se ne strinjam / do neke mere se ne strinjam / ne vem) na tri trditve: Preden nekaj kupim, dobro premislim, ali si to lahko privoščim; Spremljam in vodim evidenco svojih stroškov; Postavljam si dolgoročne finančne cilje in si jih prizadevam doseči. Po številu "finančno pametnih" vedenj v zvezi z izbiro izdelkov, spremljanjem stroškov in prizadevanjem za doseganje finančnih ciljev se je Slovenija uvrstila na drugo mesto, za Romunijo. Tako kot na Švedskem, se je 73 % Slovencev strinjalo z vsemi tremi trditvami (EU 27 povprečje 65 %). V Sloveniji med rezultati finančnega vedenja med posameznimi starostnimi skupinami ni velikih razlik (Priloga 10, Slika 51).

Splošna finančna pismenost v raziskavi obravnava dva vidika, tj. finančno znanja in finančno vedenje, ki imata enako težo pri splošni oceni finančne pismenosti. Samo štiri države članice imajo četrtnino državljanov z visoko ravno finančne pismenosti in med njimi je tudi Slovenija (27 % Slovencev; EU 27 povprečje 18 %). Poleg tega ima Slovenija med državami EU (tako kot Madžarska) tudi najmanjši delež tistih, ki so v raziskavi izkazali nizko raven finančne pismenosti (12 % Slovencev; EU 27 povprečje 18 %). V Sloveniji se visoka raven finančne pismenosti s starostjo povečuje (v skupini starih med 18 in 24 let je visoko raven finančne pismenosti doseglo 20 %, med starimi 65 let ali več pa 31 %). Starostni skupini 35 – 44 let in 45 – 54 let sta dosegli podobne rezultate finančne pismenosti. Če ju primerjamo z ostalimi starostnimi skupinami, so teh dveh skupinah dosegali nizko raven finančne pismenosti v najmanjšem deležu (8 % oziroma 9 % skupine), medtem ko jih je srednjo raven doseglo 65 % skupine, kar

je največ v primerjavi z ostalimi starostnimi skupinami. Z nižanjem oziroma višanjem starosti delež starostne skupine, ki dosega nizko raven finančne pismenosti narašča, tisti, ki dosega srednjo raven pa pada (Priloga 10, Slika 52).

V raziskavo so bila poleg tega vključena še vprašanja, o uporabi digitalnih finančnih storitev (Q11), zaupanju v finančne inštitucije (Q12) ter finančni odpornosti in vključenosti (Q8 – Q10). 76 % Slovencev se pri uporabi digitalnih finančnih storitev, kot so spletno bančništvo ali mobilna plačila počuti udobno, kar je blizu EU 27 povprečju (77 %). V vseh državah se udobno počuti več kot 60 % državljanov, največji delež pa na Finskem, kjer se kar 95 % državljanov počuti udobno pri uporabi digitalnih finančnih storitev. Na Finskem jih tudi največji delež (59 %) v primerjavi z ostalimi državami članicami EU zaupa, da je naložbeni nasvet, ki ga prejmejo od svoje banke/zavarovalnice/finančnega svetovalca, predvsem v njihovem interesu. V Sloveniji, ki se je znašla med državami, kjer v najmanjši meri tako mislijo, jih v interesno neodvisnost nasvetov inštitucij verjame 31 % (EU 27 povprečje 38 %). Najmanj med državami EU, le petina, jih temu verjame v Grčiji in Cipru. Ob izgubi glavnega vira dohodka bi tretjina državljanov EU lahko krila svoje življenjske stroške 6 mesecev ali več, v Sloveniji 30 %. Podobno, 32 % Slovencev, meni, da bodo imeli dovolj denarja za udobno življenje vsa upokojitvena leta (EU 27 povprečje 42 %). Pri vprašanju o uporabi finančnih produktov (trenutno ali v zadnjih dveh letih) Slovenija izstopa po velikem deležu državljanov z življenjskim zavarovanjem, medtem ko je delež uporabe drugih zavarovanj med najnižjimi v EU (manjši delež le v Grčiji, na Slovaškem in Češkem). Slovenija je na prvem mestu po velikosti deleža tistih, ki imajo kripto vrednostne papirje (vključno s kriptovaluto), pod evropskim povprečjem pa pri posedovanju naložbenih produktov kot so skladi, delnice in obveznice. Hipoteko ali stanovanjsko posojilo ima 14 % Slovencev (EU 27 povprečje 20 %), medtem ko jih ima druga potrošniška posojila 18 % (EU 27 povprečje 14 %).

5.3. Povzetek

V preteklem desetletju se je zvrstilo kar nekaj raziskav, ki jih je zanimalo stanje finančne pismenosti tako v domačem kot mednarodnem prostoru. Raziskave so razvile različne strategije in tehnike za merjenje finančne pismenosti. Razlike med raziskavami prihajajo tudi zaradi razlik v definiciji finančne pismenosti. Ker finančna pismenost po definiciji OECD/INFE predstavlja kombinacijo zavedanja, znanja, spretnosti, odnosa in obnašanja, merjenje samega

znanja pokaže izkrivljeno sliko stanja finančne pismenosti. Tudi pri samoocenjevalnih metodah moramo biti previdni, saj kot kaže raziskava OECD (2020b, str. 24, Figure 5) obstajajo precejšnje razlike v odzivih med posameznimi gospodarstvi. V Nemčiji (39,6 %), Avstriji (30,7 %), Hong Kongu (Kitajska; 22,5 %) in na Hrvaškem (22,4 %) je velik delež respondentov svoje znanje finančne pismenosti ocenil kot zelo visoko, medtem ko v Italiji zgolj 4,6 %. V Sloveniji je največji delež respondentov med vsemi državami, ki so sodelovale v raziskavi OECD 2020, ocenil svoje znanje iz področja finančne pismenosti kot povprečno (67 %; OECD, 2020b, str. 24, Figure 5).

Med dvanajstimi domačimi raziskavami, ki jih predstavljamo, imata samo dve utežen vzorec glede na splošno prebivalstvo po starosti, spolu in regiji. To sta raziskavi, ki sta jih izvedli raziskovalni hiši na željo naročnika; leta 2010 raziskovalna hiša Ipsos in 2019 Valicon. Raziskava iz leta 2010 je bila prva resna raziskava v Sloveniji, ki jo je zanimalo stanje finančne pismenosti. Naročnik je bila revija *Moje finance*. Z 21 vprašanji so merili znanje na področju finančne pismenosti in samo četrtnina anketirancev je dobila oceno višjo kot zadostno. Povprečna ocena je bila namreč 2 (zadostno), pri tem, da se predvideva pri vzorcu zamik v bolj izobraženo populacijo. Najslabše so odgovarjali mladi (stari od 18 do 29 let) in najstarejši (stari od 56 do 65 let). Devet let kasneje je po naročilu Slovenskega zavarovalnega združenja po metodologiji OECD/INFE izvedla raziskavo o finančni pismenosti med Slovenci raziskovalna hiša Valicon. Podatki pridobljeni v tej raziskavi so bili upoštevani za nacionalne podatke Slovenije v mednarodni raziskavi OECD/INFE 2020. Rezultati so pokazali, da so v Sloveniji najmanj finančno pismeni stari med 25 in 34 let, medtem ko so v najstarejši skupini (od 65 do 75 let) dosegli najvišji indeks finančne pismenosti.

Slovensko zavarovalno združenje je poleg omenjene raziskave iz leta 2019 že leta 2013 naročilo raziskavo, ki pa je bila bolj osredotočena na področje zavarovalništva in je bila v celoti strukturirana tako, da so se morali anketiranci sami oceniti, glede na 16 podanih trditev. V takratni raziskavi so ugotovili, da so se mlajši od 21 let ocenili z izrazito slabšo oceno kot ostale starostne skupine.

Demografski in socialno-ekonomski dejavniki (kot so starost, dohodek, družina in bivanjske razmere) vplivajo na priložnosti za pridobitev finančnega znanja in izkušenj, vplivajo pa tudi na psihološke dejavnike (na primer samokontrola postaja s starostjo in izkušnjami vse boljša;

OECD, 2022a, str. 19). Pa vendar, podjetje Vezovišek & Partnerji (tudi kot Zavod Vem, da ne vem in Zavod za finančno opismenjevanje, Finplac), že vrsto let ugotavljajo, kako visok delež finančno nepismenih je med prebivalci Slovenije. V njihovi zadnji raziskavi, kjer ugotavljajo finančno starost Slovencev, so prišli do rezultata, da kar 91,5 % starih med 45 in 65 let ni finančno doraslih svoji biološki starosti. Samo 2,5 % njihovega vzorca je finančno zrelih, finančno neodvisnih ali finančno svobodnih, t. j. takšnih, ki lahko dosežejo finančno blaginjo, kar je namen finančne pismenosti.

Raziskava ZDU GIZ iz leta 2022 je pokazala, da je stopnja finančne pismenosti v Sloveniji 42 %.

Predstavili smo tudi nekaj raziskav, ki so nastale v sklopu zaključnih strokovnih, diplomskih ali magistrskih del. Problematika teh raziskav je, da so vzorci manjši in izrazito neuravnoteženi, dajo pa nekaj zanimivih uvidov v posamezne skupine prebivalcev.

Preglednica 11: Domače raziskave, ki smo jih vzeli v obravnavo

Raziskava	N	Lastnosti respondentov	Vprašalnik	Področja finančne pismenosti, ki jih vprašalnik pokriva	Ugotovitve
2010: Raziskava o finančni pismenosti Slovencev revije <i>Moje finance</i> v sodelovanju tržno-raziskovalne hiše Ipsos	508	vzorec reprezentativen po starosti, spolu (18-65 let) in regiji, zamik v bolj izobraženo populacijo	21 vprašanj (spletna anketa), ki merijo znanje	varčevanje, varnost, investicije, davki, zadolževanje, inflacija, zavarovalništvo	povprečna ocena 2 (od 5), samo ¼ anketirancev dobila višjo oceno kot zadostno, najslabše odgovarjali mladi (18-29 let) in najstarejši (56-65 let)
2013: Finančna pismenost na področju zavarovalništva v Sloveniji po naročilu Slovenskega zavarovalnega združenja v sodelovanju s podjetjem Moretti	906	odgovarjali predvsem stari 21 do 50 let, zaposleni s srednješolsko ali univerzitetno izobrazbo	16 trditev (spletna anketa), na podlagi katerih se je potrebno samooceniti	zavarovalništvo	izrazito slabša samoocena pri mlajših od 21 let
2014: Raziskava finančne pismenosti podjetja Vezovišek & Partnerji	3618		spletni vprašalnik točkovan s 100 možnimi točkami	varčevanje, zavarovalništvo, upravljanje financ	1/3 anketirancev ne zna upravljati z denarjem (dosegli manj kot 50 % točk)

2015: Raziskava o finančni pismenosti odraslih Slovencev zavoda Vem, da ne vem	25911 (z e-mailom 2219)	niso zbirali demografskih podatkov z izjemo starosti (25-60 let)	4 sklopi spletnega vprašalnika (niso vsi reševali vseh)	varčevanje, družinski proračun, zaščita, naložbe	2 % vprašanih je sposobnih samostojnega upravljanja z družinskim proračunom, 3 % pozna osnovna pravila investiranja, 4 % pozna pomen zaščite in štiri stebre socialne varnosti, 6 % ima osnovno znanje, kako se lotiti varčevanja
2016: Raziskava v sklopu diplomskega dela Gorazda Kereca	70	iz osrednje in severovzhodne Slovenije, večinoma stari 31-40 let	19 vprašanj (+2 demografski), osebno anketiranje	varčevanje	81,4 % vprašanih varčuje, več kot polovica na bančnem računu
2016: Raziskava v sklopu magistrskega dela Ane Vezovišek	456	60 % žensk, najbolj zastopana starostna skupina od 40 do 50 let (32,9 %), več kot polovica višje ali visoko izobraženi	12 vprašanj (+7 demografskih), spletna anketa pri kateri se anketiranec samooceni	finančna pismenost, osebni proračun, zadolženost	večina vprašanih pozna definicijo finančne pismenosti, redno najtežje poravnava mesečne obveznosti starejši od 60 let, medtem ko največ finančnih produktov uporablja starostna skupina med 30 in 40 let
2016: Raziskava v sklopu magistrskega dela Uroša Turka	383	upoštevani le odrasli med 20 in 45 letom, 57,07 % žensk, 39,95 % stari med 20 in 24 let in ravno tolikšen delež s srednješolsko izobrazbo	samoocena in merjenje	varčevanje, finančna pismenost	80 % respondentov varčuje, predvsem na banki (68,85 %), 39, 16 % respondentov je odgovorilo pravilno na »Big Three« vprašanja, pri merjenju finančne pismenosti mlajši anketiranci v povprečju slabši kot starejši
2018/2019: Finančna pismenost odraslih Slovencev Zavoda za finančno opismenjevanje, FINPLAC	1761 z demog. podatki, vseh 8652	77,8 % žensk, predvsem stari med 30 in 50 let, 80 % s srednješolsko izobrazbo in z višješolsko/visokošolsko izobrazbo	5 vprašanj	varčevanje, družinski proračun, zaščita	6 % ima osnovna znanja iz finančne pismenosti, 14 % razume le nekatera področja finančne pismenosti, 80 % je finančno nepismenih
2019: Raziskava o finančni pismenosti med	1019	odrasli med 15 in 75 let, vzorec utežen na spol,	spletno anketiranje,	aktivno varčevanje in finančni izzivi,	indeks finančne pismenosti med Slovenci 14,5 (od

Slovenci Slovenskega zavarovalnega združenja v sodelovanju z raziskovalno hišo Valicon		starost, regijo in tip naselja	OECD/INFE metodologija	planiranje in upravljanje s financami, finančni cilji, pokojninski načrti, shajanje z osebnimi financami, izbira in uporaba finančnih produktov in storitev, odnos in vedenje, povezano s finančnimi odločitvami, finančno in zavarovalniško znanje	21), najbolj finančno pismeni so v najstarejši skupini (65 do 75 let), starostna skupina med 25 in 34 leti dosega nižji indeks finančne pismenosti
2019/2020: Raziskava finančne starosti Slovencev, Vezovišek & Partnerji d.o.o	1096			denarna sredstva, lastništvo nepremičnin in druge naložbe ter zadolženost	več kot polovica starih od 30 do 45 let zaostaja za svojo finančno starostjo, pri starih med 45 in 65 let kar 91,5 %
2022: Mnenje potrošnikov, SURS					upad kazalnika zaupanja med potrošniki
2022: Raziskava v sklopu zaključne strokovne naloge Urše Rode	159	77 % žensk, 53 % respondentov iz starostne skupine 21 do 30 let	vprašalnik z zaprtim tipom vprašanj, samoocena	varčevanje in investiranje, finančne odločitve, izobraževanje na področju pismenosti	četrtnina vprašanih hrani denar doma, večina (66 %) respondentov, ko denar prejme, porabi del za sprotne stroške, ostalo pa prihrani, Vprašani so svojo finančno pismenost ocenili večinoma kot srednje dobro (38 %) in slabo (36 %)
2022: Raziskava o naložbenih možnostih ter finančni pismenosti	1017	splošna populacija v starosti 18 do 65 let	vprašalnik z zaprtim tipom vprašanj	poznavanje oblik varčevanja in naložb, poznavanje družb za upravljanje vzajemnih skladov, vlaganje v vzajemne sklade, zaupanje v	stopnja splošne finančne pismenosti 42 %

				finančne ustanove, splošna finančna pismenost, poznavanje splošne gospodarske situacije v Sloveniji	
--	--	--	--	---	--

Vir: lastni

Pri mednarodnih raziskavah smo natančneje pogledali program PISA, ki je namenjen 15-letnikom in zadnjo OECD/INFE raziskavo finančne pismenosti iz leta 2020 (upoštevani podatki domače raziskave, ki jo je izvedla raziskovalna hiša Valicon 2019). V programu za mednarodno ocenjevanje učencev PISA so leta 2012, 2015 in 2018 ponudili možnost preverjanja, poleg osnovnih področji, tudi področje finančne pismenosti. Ker se je Slovenija udeležila le prvega preverjanja finančne pismenosti, smo predstavili samo rezultate iz leta 2012. Naši 15-letniki so se uvrstili na 9.-14. mesto od vseh 18. mest. Njihovi doseženi rezultati so bili pod povprečjem OECD-13. Na drugi strani je Slovenija pri OECD/INFE merjenju indeksa pismenosti odraslih (stari od 18 let naprej) dosegla rezultate, ki so nad povprečjem OECD-12. Če gledamo ločeno, so nadpovprečni dosežki tudi na vseh treh delih vprašalnika, t. j. pri finančnem znanju, finančnem vedenju in odnosu do financ. Slovenija je z doseženo samooceno finančne blaginje pri isti raziskavi pod povprečjem OECD, kar je nekoliko presenetljivo, saj naj bi po definiciji OECD finančna pismenost omogočila finančno blaginjo. Neposredno na finančno vedenje (na primer raven dohodka lahko omeji obseg možnih izbir in s tem vedenj) in blaginjo (na primer družinske razmere in življenjska doba bodo vplivala na finančno blaginjo) lahko vplivajo demografski in socialno-ekonomski dejavniki (OECD, 2022a, str. 19).

Svetovna raziskava o finančni pismenosti Standard & Poor's Ratings Services je leta 2014 izmerila, da je v Sloveniji 44 % prebivalstva finančno pismenega, kar je v primerjavi z nordijskimi, pa tudi z večino evropskih držav majhen delež. Na Inštitutu Bruegel so s kombinacijo več mednarodnih raziskav pokazali, da Slovenija spada med tiste evropske države z nizko finančno pismenostjo in s slabo ponudbo finančnega izobraževanja v šolah. Kljub slabi finančni pismenosti, pa imamo nizek indeks neenakosti in velik delež prebivalcev, ki varčujejo, kar je sicer značilno za države z bolj razvito finančno pismenostjo.

Raziskava Flash Eurobarometer 525 je bila izvedena julija 2023, da bi ocenili finančno pismenost polnoletnih državljanov EU. Ugotovljeno je bilo, da je finančna pismenost med državami članicami EU nizka, vendar ima Slovenija nadpovprečne rezultate. Slovenija se je uvrstila na peto mesto glede finančnega znanja ter na drugo mesto glede "finančno pametnih" vedenj. Oba rezultata so združili v splošno oceno finančne pismenosti, kjer je Slovenija izstopala po večjem deležu državljanov z visoko ravno in najmanjšem deležu tistih z nizko ravno finančne pismenosti v primerjavi z drugimi državami Evropske unije. Raziskava je obravnavala tudi uporabo digitalnih finančnih storitev, zaupanje v finančne institucije ter finančno odpornost in vključenost. 76% Slovencev se pri uporabi digitalnih finančnih storitev počuti udobno, vendar le 31% zaupa nasvetom finančnih institucij. Slovenija izstopa po velikem deležu državljanov z življenjskim zavarovanjem in posedovanju kriptovalut. Pri analizi podatkov za Slovenijo opazimo, da višja raven finančne pismenosti s starostjo narašča, drugačen trend pa imata srednja in nizka raven. Znotraj starostnih skupin 35 – 44 let in 45 – 54 let Slovenci v največjem deležu dosegajo srednjo raven finančne pismenosti (65 % starostne skupine dosega srednjo raven). Z nižanjem oziroma višanjem starosti delež starostne skupine, ki dosega, srednjo raven pada, delež tistih, ki znotraj starostne skupine dosegajo nizko raven finančne pismenosti pa narašča.

6/ Izkušnje nekaterih evropskih držav z oblikovanjem strategij in pristopov

Slovensko nacionalno strategijo iz leta 2010, na kratko predstavljamo v poglavju namenjenemu pravnim in strateškim podlagam finančnega izobraževanja odraslih, tukaj pa bomo na kratko prikazali, kakšni so pristopi, strategije in nenazadnje tudi stanje finančne pismenosti na Hrvaškem, v Italiji, Avstriji in Nemčiji.

6.1 Pregled stanja in pristopov: Hrvaška

Finančna pismenost hrvaških državljanov je v letu 2019 znašala 12,3 točke od skupno 21 točk in se je v primerjavi z letom 2015, ko je znašala 11,7 točke, povečala (OECD, 2020c, str. 13). Raven finančne pismenosti na Hrvaškem je višja od povprečja (12,0 točke) držav jugovzhodne Evrope, v katerih je OECD leta 2019 izvajal raziskavo (prav tam), in je nekoliko nižja od

povprečne ocene finančne pismenosti držav OECD-11 iz leta 2020 (13 točk; OECD, 2020b, str. 15).

Ministrstvo za znanost in izobraževanje je že leta 2014 sprejelo Sklep o sprejemu programa medpredmetnih in interdisciplinarnih vsebin državljanske vzgoje za osnovno in srednjo šolo. Tako je bila uvedena medpredmetna tema Podjetništvo, v okviru katere so predvideni učni izidi, povezani z ekonomsko in finančno pismenostjo (Nacionalni strateški okvir, 2021, 2.3. Građanski odgoj i poduzetništvo). Pomemben korak pri spodbujanju finančnega izobraževanja v zakonodajnem okviru je bil narejen s sprejetjem Zakona o stanovanjskem potrošniškem kreditiranju, ki poziva k spodbujanju ukrepov v zvezi s finančnim izobraževanjem (Zakon o stambenom potrošačkom kreditiranju, 2017, 6. člen, Financijska edukacija potrošača). Pomembne določbe o potrebi po finančnem opismenjevanju pa vsebujejo tudi zakoni, ki urejajo: obvezne pokojninske sklade, prostovoljne pokojninske sklade, pokojninske zavarovalnice in zavarovalništvo (Nacionalni strateški okvir, 2021, 2.4. Financijska pismenost u zakonodavnom kontekstu). V hrvaški zakonodaji se finančna pismenost omenja kot taka (hr. financijska pismenost) in ne ozko, kot v slovenski zakonodaji (npr. ZVPot-1, 2022, 228. člen, 3. paragraf, točka 2. obveščanje in izobraževanje potrošnikov).

Nacionalni strateški okvir finančnega opismenjevanja potrošnikov za obdobje od 2015 do 2020 je sistemsko pristopil k reševanju problema, kar je pomenilo identifikacijo morebitnih problemov in predlaganje njihovih strateških rešitev, da bi posamezniki na koncu bolje prepoznali in sprejeli bistvene, nepristranske, konkretne in lahko razumljive informacije o finančnih produktih in storitvah (Nacionalni strateški okvir, 2015). Cilj Nacionalnega strateškega okvira finančnega opismenjevanja za obdobje od 2021 do 2026 je dopolnitev prejšnjega strateškega okvira s posebnim poudarkom na otrocih in mladih, delovno aktivnih in starejših upokojenih ter ustvarja podlago za nadaljnje sistemsko in celovito vključevanje finančnega izobraževanja v izobraževalne procese, ki temeljijo na digitalizaciji, ob ozaveščanju o nujnosti dviga ravni digitalne pismenosti (Nacionalni strateški okvir, 2021).

Ministrstvo za finance je na podlagi Nacionalnega strateškega okvira finančnega opismenjevanja potrošnikov ter za spremljanje izvajanja ukrepov in aktivnosti ustanovilo Operativno delovno skupino.

Člani operativne delovne skupine načrtujejo ukrepe in aktivnosti, izvajajo in spremljajo izvajanje ukrepov in aktivnosti, določenih v akcijskem načrtu, poročajo ministrstvu za finance in drugim članom operativne delovne skupine o izvajanju ukrepov in aktivnosti ter razpravljajo druga vprašanja, pomembna za finančno pismenost (Akcijski plan, 2021, Uvod). Akcijski načrt je sestavljen iz štirih akcijskih načrtov: akcijski načrt za izboljšanje finančne pismenosti otrok in mladostnikov, akcijski načrt za izboljšanje finančne pismenosti mladih odraslih, akcijski načrt za izboljšanje finančne pismenosti delovno sposobnih oseb, ki ustvarjajo dohodek in akcijski načrt za izboljšanje finančne pismenosti starejših (Akcijski plan, 2021, sadržaj akcijskog plana). Nosilci izvajanja ukrepov in aktivnosti iz akcijskega načrta za izboljšanje finančne pismenosti potrošnikov za leti 2021 in 2022 so (prav tam): Ministarstvo financija (MFIN), Porezna uprava – Središnji ured (PU), Udruga društva za upravljanje mirovinskih fondova (UMFO), Hrvatska gospodarska komora (HGK), Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO), Ministarstvo pravosuđa i uprave (MPU), Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (MRMSOSP), Hrvatska udruga poslodavaca (HUP), Hrvatski ured za osiguranje (HUO), Financijska agencija (FINA), Zagrebačke burza (ZSE), Štedopis Institut za financijsko obrazovanje (Štedopis), Savez samostalnih sindikata Hrvatske (SSSH), Hrvatska udruga banaka (HUB), Ministarstvo znanosti i obrazovanja (MZO), Ekonomski fakultet Zagreb (EFZG), Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja (MINGOR), Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA), Hrvatska narodna banka (HNB) in Hrvatski institut za financijsku edukaciju (HIFE).

6.2 Pregled stanja in pristopov: Italija

Banka Italije je leta 2017 in 2020 izvedla dve raziskavi o pismenosti in finančnih spretnostih Italijanov (IACOFI) na podlagi metodologije, ki jo je razvila Mednarodna mreža za finančno izobraževanje (INFE) OECD (Banca d'Italia, b. l.). Povprečna ocena finančne pismenosti držav G20 iz leta 2017 je bila 12,7 točke, Italija se je znašla na repu držav z zgolj 11,0 točk (OECD, 2017c, str. 8). Tudi leta 2020 se rezultat ni bistveno izboljšal, Italija je dosegla 11,1 točke (OECD, 2020b, str. 15), kar je bil zopet eden izmed najslabših rezultatov med sodelujočimi državami ter pod povprečjem OECD-11.

V začetku leta 2017 je bil sprejet zakon o finančnem izobraževanju v Italiji (Conversione in legge, 2017, 24. člen bis). 24. člen »Nujne določbe za zaščito prihrankov v kreditnem sektorju«

določajo ukrepe in posege za razvoj finančnega, zavarovalniškega in socialnovarstvenega izobraževanja. Na tej zakonski podlagi Ministrstvo za gospodarstvo in finance v soglasju z Ministrstvom za izobraževanje, univerzo in raziskovalno dejavnost sprejme program za Nacionalno strategijo izobraževanja na področju financ, zavarovalništva in socialne varnosti ter imenuje Odbor za načrtovanje in usklajevanje dejavnosti finančnega izobraževanja. Odbor sestavlja enajst članov in mu predseduje direktor, ki ga imenuje minister za gospodarstvo in finance v soglasju z ministrom za izobraževanje, univerzo in raziskave. Njegova direktorica je trenutno znana strokovnjakinja s tega področja prof. Annamaria Lusardi. Odbor ureja portal Quello che conta (b. l.), ki je zasnovan kot preprost, a natančen vir informacij.

Italija že vrsto let čaka na nacionalno strategijo za spodbujanje in načrtovanje pobud za finančno ozaveščanje in izobraževanje. Odbor je pozval državljane, raziskovalne centre, združenja potrošnikov, vlagatelje, podjetja, sindikate in vse deležnike, da z mnenji in predlogi sodelujejo pri pripravi končne različice. Osutek strategije je bil predložen v javno posvetovanje od 16. aprila 2018 do 31. maja 2018 (Una traccia per una Strategia nazionale, 2018). Operativni del nacionalne strategije je akcijski načrt, ki se sprejema za triletno obdobje. Prvi program za Nacionalno strategijo izobraževanja na področju financ, zavarovalništva in socialne varnosti je bil sprejet leta 2017 za obdobje do leta 2020 (Programma Nazionale, 2017), leta 2021 je bil sprejet nov program do leta 2023 (Programma Nazionale, 2021).

Odbor je oblikoval tudi smernice za izvajanje programov finančnega izobraževanja za mlade in odrasle (Comitato, b. l.). Dokument opredeljuje okvir kompetenc, to je vsebin, ki so uporabne za zavestno in premišljeno sprejemanje pomembnih gospodarskih odločitev v različnih trenutkih življenja. Okvir kompetenc finančne pismenosti za odrasle zajema naslednja področja: upravljanje z likvidnostjo in plačilnimi instrumenti; upravljanje in načrtovanje družinskega proračuna; varčevanje; investiranje; zadolževanje in upravljanje z dolгови; upokožitev in uporaba instrumentov socialne varnosti; zavarovalništvo; znati se informirati; tehnologija in novi digitalni inštrumenti (FinTech, DigiTech, InsurTech); varnost in zaščita (Comitato, b. l., str. 6–7).

6.3 Pregled stanja in pristopov: Avstrija

Finančna pismenost avstrijskih državljanov je v letu 2020 znašala 14,4 točke od skupno 21 točk, kar je nad OECD-11 povprečjem (12,7 točke) in zelo blizu oceni, ki jo je dosegla Slovenija (14,7 točke; OECD, 2020b, str. 15).

Cilj Avstrije pri oblikovanju nacionalne strategije je bil združiti obstoječe pobude in institucije, tudi zasebne, da bi na koncu postopka lahko prišli do neke vrste »vozniškega dovoljenja za finančno izobraževanje« (nem. Finanzführerschein; Hager, 2021). V prvi fazi oblikovanja nacionalne strategije je OECD skupaj z zveznim ministrstvom za finance (nem. Bundesministerium für Finanzen, BMF) pripravil poročilo o načrtovanju, ki zbira obstoječe nacionalne ukrepe in dejavnosti finančnega izobraževanja v Avstriji ter analizira najboljše mednarodne prakse. Poročilo »Finančno izobraževanje v Avstriji: pomen, ugotovitve in nacionalne pobude« kaže, da je finančno znanje odraslih v Avstriji nadpovprečno v mednarodni primerjavi, vendar še vedno obstajajo precejšnji primanjkljaji, zlasti med nekaterimi skupinami prebivalstva (OECD, 2021b, str. 15). Število akterjev, ki se ukvarjajo s temo finančnega izobraževanja, je izjemno, vendar je ponudba finančnega izobraževanja neuskaljena. Na podlagi študije OECD in natečaja idej je bila 23. 9. 2021 predstavljena nacionalna strategija. Nacionalni strategiji je priložen načrt za njeno implementacijo za obdobje 2021–2026. Cilj načrta do leta 2026 je okrepiti finančna znanja ljudi v Avstriji in na splošno ustvariti večjo ozaveščenost o vprašanih ravnanja z denarjem, kopičenja bogastva, vzdržnega finančnega načrtovanja in vstopanja na trg kapitala (OECD, 2021b). Štiri glavne prednostne naloge politike za omenjeno obdobje so: zdravo finančno odločanje v zgodnjih letih in preprečevanje prezadolženosti, odgovorno finančno načrtovanje za dolgoročno finančno blaginjo, ozaveščanje o pomenu finančne pismenosti in vsem zagotoviti dostop do kakovostnega finančnega izobraževanja ter povečati učinkovitost pobud finančne pismenosti s sodelovanjem, dialogom in vrednotenjem (OECD, 2021b, str. 38).

6.4 Pregled stanja in pristopov: Nemčija

Nemčija je leta 2020 dosegla oceno finančne pismenosti 13,9 točke, kar je manj kot Avstrija in Slovenija, a še vedno nad OECD-11 povprečjem (12,7 točke; OECD, 2020b, str. 15).

Kljub temu, da od leta 2005 OECD svojim državam članicam priporoča vključitev finančnega izobraževanja v šolske učne načrte in da so skoraj vse članice OECD do zdaj sprejele nacionalne strategije finančnega izobraževanja, Nemčija za tem zaostaja (Kaiser idr., 2021, str. 644).

Študija LEO 2018 Univerze v Hamburgu je pokazala, da v Nemčiji živi 6,2 milijona ljudi s težavami pri branju in pisanju, kar je skoraj dvakrat več kot so domnevali doslej (Grotlüschen idr., 2019, str. 1). Zvezna vlada, zvezne dežele in socialni partnerji izvajajo »Nacionalno desetletje pismenosti in osnovnega izobraževanja 2016–2026«, da bi izboljšali bralne in pisne sposobnosti odraslih ter povečali raven osnovne izobrazbe odraslih v Nemčiji (AlphaDekade). V sklopu AlphaDekade se izvaja tudi projekt CurVe II, ki je nadaljevanje projekta CurVe I.

V projektu CurVe I je DIE (Nemški inštitut za izobraževanje odraslih, nem. Deutsches Institut für Erwachsenenbildung) preučeval, kako se z denarjem ravna v kontekstu vsakdanjega življenja in kakšne veščine to zahteva glede osnovne finančne pismenosti. Cilj projekta CurVe II je vzpostaviti osnovno finančno izobraževanje kot podpodročje opismenjevanja in osnovnega izobraževanja ter razviti, raziskati in prenesti nove pedagoške koncepte za življenje in vsakdanje usmerjeno učenje ter poučevanje (Deutsches Institut für Erwachsenenbildung, 2019). Model osnovne finančne izobrazbe, ki so ga razvili pri projektu predstavljamo v poglavju o analizah izbranih teoretskih konceptov, pristopov, kurikulumov in ciljnih skupin.

6.5 Povzetek

Priprava nacionalne strategije za finančno opismenjevanje so zapleteni, večletni projekti javne politike z več deležniki. Rezultati OECD raziskave za leto 2020 kažejo, da pri vseh sodelujočih državah obstaja še veliko prostora za izboljšave v vseh elementih finančne pismenosti (OECD, 2020b, str. 7). Finančni stres je pogost in povprečna ocena finančne blaginje med vsemi sodelujočimi državami je pod 50 % celotne ocene (OECD, 2020b, str. 9). Z namenom spodbujanja skupnega razumevanja finančnih kompetenc za odrasle med državami članicami in nacionalnimi organi, izobraževalnimi ustanovami, industrijo in posamezniki, je Evropska unija skupaj z OECD/INFE pripravila okvir finančnih kompetenc za odrasle (EU/OECD, 2022, str. 5). Poleg tega okvir zagotavlja podlago za bolj usklajen pristop med Evropsko unijo in nacionalnimi oblikovalci politik (prav tam). Države okvir in smernice sprejemajo in prilagajajo glede na lastne potrebe in prioritete.

Na primerih sosednjih držav Hrvaške, Italije in Avstrije ter poleg tega še Nemčije, smo si pogledali, kako se pristopi do finančne pismenosti razlikujejo celo znotraj enotne ekonomije. Avstrija in Nemčija, ki sta dosegli indeks finančne pismenosti nad povprečjem OECD pri zadnji meritvi leta 2020, imata bogato ponudbo izobraževanj s področja finančne pismenosti. V primeru teh dveh držav, gre, kot kaže, za oblikovanje področja finančnega izobraževanja od spodaj navzgor. Avstrija je nacionalno strategijo finančne pismenosti sprejela šele leta 2021 in to z namenom, da bolj sistematično uredi področje bogate ponudbe, medtem ko Nemčija nacionalne strategije nima, ima pa področje opismenjevanja pokrito z desetletnim nacionalnim projektom (AlphaDekade). Hrvaška in Italija sta na OECD mednarodnem merjenju finančne pismenosti odraslih leta 2020 dosegli podpovprečen indeks finančne pismenosti. Obe imata nacionalno strategijo finančne pismenosti in področje finančne pismenosti tudi umeščeno v določene zakonske akte. V primeru teh dveh držav je jasno določena hierarhija in struktura organov na vrhu lestvice, medtem ko se zdi sama ponudba izobraževanj finančne pismenosti še v povojih.

Preglednica 12: Pregled področij, ciljnih skupin in definicije finančne pismenosti, ki jih določajo nacionalne strategije izbranih držav

	Hrvaška	Italija	Avstrija	Nemčija ⁵
Področja FP, ki jih pokrivajo strategije	finančno znanje, finančno vedenje, odnos do financ	upravljanje z likvidnostjo in plačilnimi instrumenti; upravljanje in načrtovanje družinskega proračuna; varčevanje; investiranje; zadolževanje in upravljanje z dolgovi; upokožitev in uporaba instrumentov socialne	zdravo finančno odločanje v zgodnjih letih in preprečevanje prezadolženosti, odgovorno finančno načrtovanje za dolgoročno finančno blaginjo, ozaveščanje o pomenu finančne pismenosti in vsem zagotoviti dostop do kakovostnega	prihodek, denar in plačila, trošenje in nakupovanje, vodenje gospodinjstva, izposoja denarja in dolg, pokojnine in zavarovanja

⁵ Nemčija nima strategije, podatki, ki jih navajamo, se nanašajo na projekt CurVe.

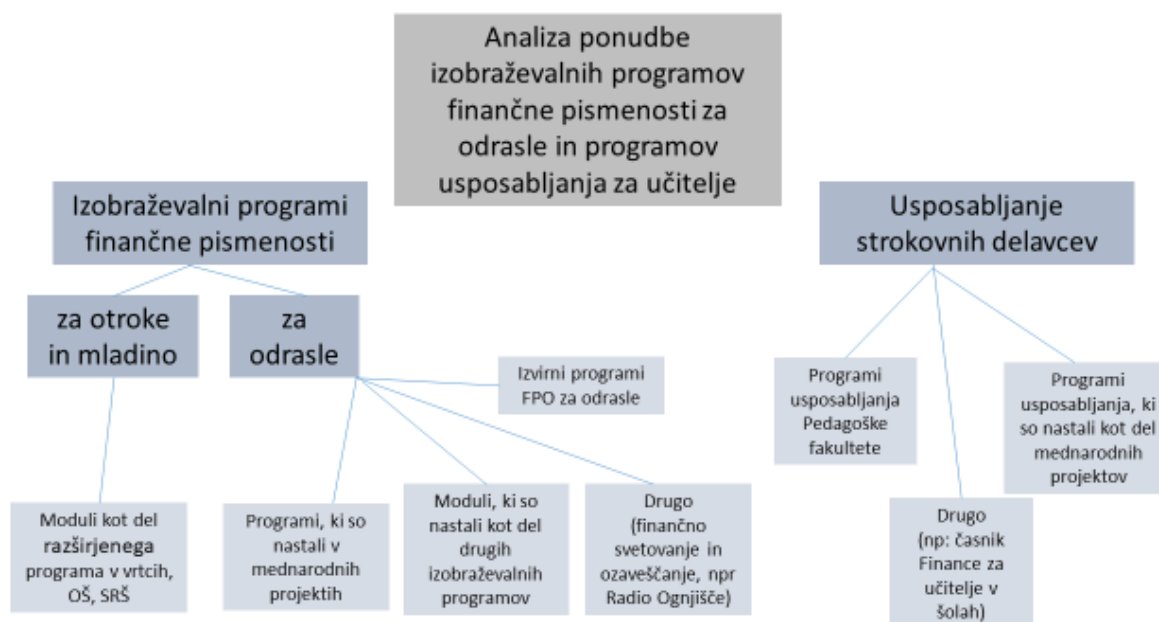
		varnosti; zavarovalništvo; znati se informirati; tehnologija in novi digitalni inštrumenti (FinTech, DigiTech, InsurTech); varnost in zaščita	finančnega izobraževanja, povečati učinkovitost pobud finančne pismenosti s sodelovanjem, dialogom in vrednotenjem	
Koncept (ciljne skupine)	otroci in mladi, delovno aktivni in starejši upokojeni	splošna populacija, mladi, odrasli, ranljive skupine (ženske, starejši, priseljenci...), mali podjetniki	otroci in mladi, ki se šolajo (6-19 let), ne šolajoči se mladi in mladi odrasli (14 do sredine 20-ih), ženske, delavno aktivni in mali podjetniki, (potencialni) mali vlagatelji, splošna populacija	nizko pismeni odrasli, migranti, begunci ali priseljenci, iskalci nasvetov, stranke zavodov za zaposlovanje, starši in družine, ljudje ob pomembnih tranzicijah, starejši, zaposleni v sektorju z nizkimi plačami
Definicija FP	OECD definicija	OECD definicija	Kombinacija finančne ozaveščenosti, znanja, veščin, odnosov in vedenj, potrebnih za sprejemanje preišljenih finančnih odločitev in končno doseganje finančne blaginje posameznika ter prispevanje k trajnostnemu razvoju gospodarstva in družbe. (OECD, 2021b, str. 10)	/

7/ Analiza ponudbe izobraževalnih programov finančne pismenosti za odrasle in programov usposabljanja za učitelje

Zavedanje o pomenu finančnega opismenjevanja je v Sloveniji med strokovno javnostjo visoka, kar kažejo različne raziskave, ki so v našem prostoru preverjale znanje o financah med Slovenci.

V poglavju namenjenemu prikazu stanja finančne pismenosti v Sloveniji (Poglavje 5) smo predstavili raziskave o finančni pismenosti ter njihove ugotovitve. Pri večini raziskav so rezultati zaskrbljujoči, kar je mnoge izobraževalne in finančne ustanove napeljalo k pripravi različnih programov usposabljanja na področju financ za specifične ciljne skupine. Pripravljeni programi zajemajo različne finančne teme, nekatere med njimi so skupne večini, druge se osredotočajo na specifično področje finančnega opismenjevanja prebivalstva.

Slika 39: Vsebina analize ponudbe izobraževalnih programov finančne pismenosti za odrasle in programov usposabljanja za učitelje

Vir: lastni

V okviru projekta Finančna pismenost za odrasle 2022–2024 bomo pripravili dva nova javnoveljavna programa in štiri vzorčne neformalne programe s področja finančne pismenosti

za odrasle. Prav tako bo rezultat projektne delo tudi nov program usposabljanja za strokovne delavce, ki bodo usposabljali odrasle na temo finančne pismenosti. V ta namen smo predhodno opravili pregled stanja izobraževalne ponudbe na področju finančne pismenosti v Sloveniji tako za ciljne skupine kot za strokovne delavce, ki izvajajo programe finančne pismenosti za odrasle. Podrobno smo analizirali 6 programov, ki so izvedbeno daljši in vsebinsko obsegajo več kot zgolj specifično temo s področja finančnega opismenjevanja odraslih. Tovrstne programe štejemo med tiste, ki imajo potencial dviga finančne pismenosti, saj je za razvoj spretnosti potreben tudi čas. Druge, krajše programe smo navedli zgolj pregledno, med drugim tudi zaradi njihove skromne javne predstavitve. Mnogi med njimi namreč v javnih objavah le na splošno navajajo vsebino, bolj v smislu nagovora bralca o pomenu finančne spretnosti v vsakodnevem življenju. Te informacije pa so pogosto brez opredeljenih učnih ciljev, tematik, trajanja, izvajalca in cene udeležbe. Domnevamo lahko, da zgolj seznanjajo bralca, da kot organizacija lahko pripravijo in izvedejo usposabljanje, za bolj natančne podatke pa se mora odrasli obrniti na ponudnika.

Z analizo že pripravljenih programov finančnega opismenjevanja v Sloveniji smo želeli bolj natančno zaznati in opredeliti potrebo po morebitnih dodatnih vsebinah, ki v ponudbi programov v našem prostoru niso zajete, in jih deloma tudi vključiti v celovitejši program finančnega opismenjevanja.

Pri analizi programov usposabljanja, ki smo jih našli na spletu med ponudniki v Sloveniji, smo zasledovali štiri vprašanja:

- V čem se programi usposabljanja za finančno pismenost, ki jih organizacije ponujajo za otroke in predvsem mladino, razlikujejo od programov usposabljanja za odrasle?
- Katere teme s področja finančne pismenosti se pojavljajo pri vseh oziroma pri večini ponudnikov?
- kateri vidiki finančne pismenosti so morda premalo zastopani v obstoječih izobraževalnih programih?
- Ali gre pri informiranju o programu usposabljanja o finančni pismenosti za dejansko ponudbo in predvideno izvedbo ali je navedeni opis programa zgolj informativne narave, ki sporoča odraslemu, da organizacija v primeru zanimanja lahko pripravi tudi tovrstne programe?

- Kateri programi usposabljanja za strokovne delavce obstajajo in kakšna je njihova vsebina?

7.1 Izobraževalni programi finančne pismenosti za otroke, mladino in odrasle

V tem razdelku predstavljamo izobraževalne programe za opismenjevanje javnosti na področju finančne pismenosti, ki so dostopni vsem prebivalcem.

Našli smo preko 20 izobraževalnih programov. Zaradi boljše preglednosti smo jih predstavili ločeno za otroke in mladino ter za odrasle. V vsakem oddelku so sprva navedeni daljši in bolj podrobno opisani programi, ki jim sledijo krajši oziroma programi s skopim opisom. Pri tem smo sledili spoznanjem izobraževalne stroke, da je razvoj neke spretnosti možen samo skozi daljša in sistematična usposabljanja, zato izpostavljam izobraževalne programe, ki dejansko ciljajo na razvoj posameznikovih spretnosti, za razliko od programov, ki osvežujejo znanje, podajajo specifično znanje ali zgolj informacijo, omogočajo pogovor, mreženje podobno mislečih ipd.

Kot smo omenili že v uvodu, so nekateri programi usposabljanja opisani zelo na splošno, poleg tega nimajo navedenih ključnih podatkov, ki bi omogočali odločitev o izbiri, dejanski vpis v program in izobraževanje v željenem terminu odraslemu, ki bi se želel na področju financ opismeniti.

7.1.1. Izobraževalni programi za otroke in mladino

Časnik Finance

je pripravil program finančne šole za najstnike v starosti 12 do 19 let. Šolo izvajajo v poletnih, jesenskih in zimskih terminih od leta 2018. Programe posameznih šol predstavljajo na svoji spletni strani, iz katere smo povzeli opise in jih v nadaljevanju navedli (Časnik Finance, 2022a).

Najdaljša je poletna šola, ki obsega pet srečanj, v trajanju po 2 do 3 ure. V nadaljevanju predstavljamo teme, ki smo jih povzeli za leto 2022. To so:

- osnove financ in naložbe (pravila osebnih financ, kdaj, kako začeti z vlaganjem, katere naložbe obstajajo in kakšne so pasti),

- iskanje prave zaposlitve in informacijska tehnologija (kariera oz. kaj bi rad bil ter kje in kako začeti nabirati izkušnje; svet programiranja),
- varnost financ (10 ključnih stvari o zavarovanjih, izračuni nakupa in stroškov za avto, nevarnosti na netu: prevare in kibernetiski napadi),
- davki in kriptosvet (vrste davkov in plačevanje davkov, kriptovalute, kriptosvet),
- podjetništvo in inflacija (prihodnost denarja, interaktivni obisk Muzeja Banke Slovenije, svet podjetništva skozi pogovor z mlado podjetnico).

Praktični del delavnice je nakup delnice in pregled uspešnosti nakupa te delnice (na koncu, po petih dneh usposabljanja).

Jesenska in zimska finančna šola sta krajša programa, sestavljena iz dveh oziroma treh srečanj, ki se v glavnem ponovijo iz vsebin poletne šole.

Jesenska finančna šola v letu 2022 je obsegala:

- osnove financ in naložbe (pravila osebnih financ, posojila, vlaganje, nakup delnice v živo),
- varnost in kriptovalute (zavarovanja, pokojnina, nevarnosti na spletu, kriptovalute in NFT,
- kariera, podjetništvo in davki (kariera, davki, svet podjetništva, rezultat nakupa delnice v živo).

Zimska finančna šola za leto 2023 traja 3 dni po 2 uri in obsega:

- karierni dan (nasveti, kako zaslužiti, plača, kako graditi svoj poklic prihodnosti, pogovor z gostom),
- dan za osebne finance (pravila osebnih financ in izrazi za pametno upravljanje štipendije oziroma zaslužka, limiti, posojila, kreditne kartice, dolgovi, pomen zavarovanja) ter
- borzni dan (borza: vlaganje denarja kdaj in kako, vrste naložb, odprtje trgovalnega računa in nakup delnice).

Združenje bank Slovenije

je pripravilo programa za učence osnovnih in srednjih šol. Oba nosita isti naslov, t. j. Dnevi odprtih vrat v finančni sektor. Modul 1 v trajanju 3 ur je namenjen učencem zadnje triade

osnovnih šol, modul 2 v trajanju 4 ur pa dijakom. V okviru modula 1, ki nosi naslov »Preprečevanje prevar«, so zajete vsebine:

- varnost bančnega poslovanja – spletne in druge prevare,
- primeri prevar in varstvo mladih potrošnikov,
- prepoznavanje ponaredkov evro bankovcev in kovancev,
- varno plačevanje prek spleta,
- predstavitev Evropskega denarnega kviza z namenom zaščite pred prevarami.

Modul 2 so pripravljavci poimenovali »Krepitev finančnih veščin« in vanj umestili sledeče teme:

- vloga bank in osebnih financ za mlade,
- kreditna sposobnost mladih,
- zavarovalništvo,
- varčevanje v vzajemnih skladih,
- varstvo in pravice mladih uporabnikov finančnih storitev,
- davki: definicija, plačevanje, njihova javna poraba,
- kaj je Banka Slovenije,
- predstavitev Evropskega denarnega kviza.

Program bodisi sami ponudijo oziroma jih izvedejo za zainteresirane šole. Pripravljeni so tudi na oblikovanje novih programov za specifično skupino udeležencev s poudarkom na željenih vsebinah (Združenje bank Slovenije, 2022a).

Združenje bank Slovenije finančno opismenjuje otroke in mladostnike tudi posredno, s sodelovanjem pri izvedbi Evropskega denarnega kviza. Od leta 2018 se lahko v njem vsako leto pomerijo v znanju s področja financ najstniki med 13.-im in 15.-im letom starosti. Izbor se začne s tekmovanjem na nacionalnem nivoju. Kviz poteka s pomočjo Kahoot aplikacije v živo. Najboljši tekmovalci se uvrstijo v zaključno tekmovanje, kjer sodelujejo najstniki iz več kot 35 evropskih držav na Evropskem denarnem kvizu⁶. Priprave v obliki vaj v aplikaciji Kahoot so dostopne na internetni strani Združenja bank Slovenije in obsegajo teme: finančni pojmi, tveganja, denar, digitalna varnost, matematika, Evropska unija (prav tam).

---

⁶ V letu 2019 je bila Slovenija evropski prvak.

Finančna uprava Republike Slovenije

se je lotila specifične tematike v okviru finančnega opismenjevanja otrok in mladostnikov, ki je v luči preventivnih ukrepov, s katerimi rešuje izzive in težave pri svojem delu z odraslimi. Otroci in mladi s tem bolj neposredno spoznavajo družbene vrednote in pravila v skupnosti, ki ji pripadajo.

Tako je Finančna uprava Republike Slovenije leta 2014/2015 izpeljala pilotni projekt »Davčno opismenjevanje mladih«. Pri njegovem oblikovanju je sodelovalo Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo in Urad Vlade RS za komuniciranje. Pobuda za preventivno delo z mladimi je bilo soočanje s sivo ekonomijo med prebivalstvom in s tem nizko davčno kulturo v Sloveniji. Z on-line ali usposabljanji v živo od takrat nadaljuje tako, da vsako leto povabi k sodelovanju osnovne in srednje šole, nekaj let so sodelovali tudi z Olimpijskim komitejem Slovenije. V obdobju od leta 2014 do konca leta 2020 se je predavanj v okviru projekta Davčno opismenjevanje mladih udeležilo že več kot 26.000 mladih vseh starosti. Predavatelji so uslužbenci FURS, ki izvajajo predavanja za manjše razrede. Razvili so že šest različnih modulov (dva nova v letu 2020), ki so tako po trajanju kot po vsebini in zahtevnosti prilagojeni določenim ciljnim skupinam. Modul za otroke v prvi triadi osnovne šole traja 45 minut in v tem času se otroci seznanijo, zakaj je pomembno, da vedno vzamemo račun, in katere poklice in javne dobrine država financira z davki. Modul za učence v zadnji triadi osnovne šole traja 90 min, učenci pa spoznajo razvoj davkov vse do danes, pomen plačevanja davkov za splošno blaginjo prebivalcev in negativne posledice za družbo zaradi neplačevanja davkov. Splošni modul za dijake v srednji šoli traja prav tako 90 min in je namenjen seznanjanju dijakov z davki v preteklosti kot z modernimi davčnimi sistemi, s pomenom proračuna za delovanje države, njegovimi viri in porabo ter z negativnimi vplivi sive ekonomije in davčnih utaj na prihodnost mlade generacije. Nov, posebni modul za dijake v srednjih/poklicnih šolah, enake dolžine, predstavi pomen davkov za družbo in posameznika, davčnega sistema na splošno in slovenskega davčnega sistema (različne možnosti obdavčitve v praksi). Prav tako nov modul za študente traja od 90 do 135 minut (po izbiri fakultete), v njem pa se študenti seznanijo s slovenskim davčnim sistemom s posebnim poudarkom na davkih, ki neposredno vplivajo na obdavčevanje podjetniške dejavnosti (vzporedna simulacija obdavčitve štirih gospodarskih subjektov). Modul za mlade športnike v trajanju 45 min je namenjen mladim športnikom, ki začenjajo svojo športno kariero (Finančna uprava RS, 2022).

Banka Slovenije

prav tako pripravlja izobraževalni dan in ozavešča prebivalce o osebnih financah, ekonomskih konceptih, vlogi in delu centralne banke. Učencem zadnje triade je namenjen MODUL 1, ki obsega manj zahtevne vsebine, MODUL 2 z zahtevnejšimi vsebinami, ki mu prisluhnejo srednješolci, in MODUL 3 za študente. Popolnoma prilagojene predznanju in interesom pa so vsebine za mlajše otroke – tiste, v starosti od vrtca do 5. razreda osnovne šole.

Vsebine po modulih so sledeče:

- Kaj so plačila in kako potekajo? (Modul 1 ali Modul 2) – Kako poteka prenos denarnih sredstev med dvema subjektoma in kakšne so sodobne metode plačevanja?
- Gotovina (Modul 1 ali Modul 2) – Kako poteka izdajanje bankovcev in kovancev, koliko denarja je v obtoku, kako se izvaja nadzora nad ponaredki?
- Izvajanje denarne politike v Banki Slovenije (Modul 2 ali Modul 3) – Kaj je denarna politika, kako se izvaja in kako vpliva na gospodarstvo?
- Stabilnost cen v Evrosistemu (Modul 2 ali Modul 3) – Kako centralna banka uravnava inflacijo in kako izvaja eno najpomembnejših nalog – skrb za stabilnost cen?
- Obisk Muzeja Banke Slovenije⁷ (Banka Slovenije, 2022a).

Nova Ljubljanska banka

je pripravila celostne programe finančnega opismenjevanja za predšolske, osnovnošolske otroke kot tudi za srednješolce in študente, vključno s programom za mlade, ki stopajo na poslovno pot. Izvajajo jih njihovi zaposleni v zainteresiranih osnovnih in srednjih šolah ter fakultetah. Sodelujejo tudi v Minicity, kjer otroci spoznajo osnove bančnega poslovanja in se učijo ravnanja z denarjem. Bolj podrobnih informacij o programih nismo našli (Nova Ljubljanska banka, 2022a).

Za najmlajše so pripravili tudi Toli kotiček, kjer otroke čakajo pesmice, pobarvanke, reševanke, kuharski recepti in nasveti, kako ravnati z denarjem (Nova Ljubljanska banka, 2022b),

Zavod Republike Slovenije za šolstvo

V okviru izobraževanja otrok in mladine na tem mestu omenjamo tudi gradivo iz zbirke projekta NA-MA POTI (gre za kratice iz daljšega naslova: NAravoslovje, MAtematika,

---

⁷ Več o muzeju pod naslovom 7.1.5 Brezplačne finančne informacije in nasveti.

Pismenost, Opolnomočenje, Tehnologija, Interaktivnost) iz leta 2022, kjer je Zavod Republike Slovenije za šolstvo opredelil finančno pismenost in navedel njene gradnike. Samo zbirko omenjamo zato, ker definira zmožnost finančna pismenost in navaja segmente te zmožnosti. Z razporeditvijo posameznih elementov zmožnosti kot tudi primerov v pet vzgojno-izobraževalnih stopenj⁸ omogoča učitelju, profesorju in drugim pedagoškim delavcem v vzgoji in izobraževanju usmerjeno krepitev finančne zmožnosti otrok in mladine. Finančno pismenost definira kot »... zmožnost posameznika, da na osnovi finančnega znanja:

- uporablja finančne pojme in postopke v različnih življenjskih situacijah,
- analizira, utemeljuje, vrednoti in učinkovito sporoča svoje zamisli in rezultate pri oblikovanju,
- reševanju in interpretaciji finančnih problemov v različnih življenjskih situacijah,
- sprejema odgovorne/utemeljene odločitve s prepoznavanjem razlik med željami, zmožnostmi in dejanskimi potrebami,
- pridobi zavedanje o vlogi finančnih veščin in pomenu ustreznega izobraževanja na tem
- področju za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.« (Zavod RS za šolstvo, 2022)

V zbirki navajajo dva gradnika finančne pismenosti, in sicer

- »finančne večine, razumevanje in uporaba finančnih terminov, postopkov ter strategij, sporočanje kot osnova finančne pismenosti« in
- »reševanje problemov na finančnem področju v raznolikih kontekstih (osebni, domači in družinski, izobraževalni in delovni, družbeni).« (prav tam)

7.1.2 Izobraževalni programi za odrasle

Za odrasle udeležence obstaja pester nabor izobraževalnih programov na temo finančne pismenosti. Pri opisih in predstavitvah bomo začeli s programi, ki so daljši, vsebinsko obsežnejši in bolje opisani.

---

⁸ To so: predšolska vzgoja, prvo, drugo in tretje vzgojno-izobraževalno obdobje osnovne šole ter srednja šola.

Zveza ljudskih univerz Slovenije

je leta 2017 pripravila izčrpen program finančne pismenosti z naslovom Kako obvladati osebne finance⁹. Za izvedbo je predvidela 115 PU¹⁰ oziroma 23 srečanj po 5 PU. Program obsega sledeče tematske sklope oziroma teme:

- Tematski sklop 1: Pomen finančnega načrtovanja (spoznavanje pomena vodenja osebnih financ, pomen finančnega načrtovanja),
- Tematski sklop 2: Seznanjanje s programom Excel za potrebe vodenja osebnih financ (spoznavanje programa Excel, vnašanje podatkov v Excel in shranjevanje, uporaba osnovnih orodij in funkcij v Excelu),
- Tematski sklop 3: Kratkoročno finančno planiranje (mesečni prihodki in odhodki, zmanjšanje mesečnih stroškov, mesečno varčevanje),
- Tematski sklop 4: Dolgoročno finančno planiranje (dolgoročno varčevanje, vrednostni papirji, vzajemni skladi),
- Tematski sklop 5: Upravljanje s financami in vodenje hišnega proračuna v Excelu (plačevanje obveznosti, beleženje prihodkov in odhodkov ter pregled nad financami),
- Tematski sklop 6: Osebni finančni načrt (določitev finančnih ciljev, oblikovanje finančnega načrta za doseganje finančnih ciljev, spremljanje in prilagoditev osebnega finančnega načrta),
- Tematski sklop 7: Razumevanje dobrega življenja (dobro življenje, učenje za osebni razvoj).

Program je namenjen vsem, ki si želijo učinkovito upravljati osebne finance. Zlasti pa je izobraževanje namenjeno starejšim, osebam z nižjo stopnjo izobrazbe in osebam z nizkim mesečnim dohodkom (Zveza ljudskih univerz Slovenije, 2017).

Za vpogled, kako izvajalec motivira odrasle k udeležbi, smo vzeli primer Javnega zavoda Cene Štupar, ki ima kot vabilo zapisan slogan »Da vašega denarja ne bi izgubljali po nepotrebnem.«¹¹

⁹ Program sta do sedaj ponudili članici zveze, in sicer Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj ter Javni zavod Cene Štupar.

¹⁰ Pedagoških ur

¹¹ Zanimivo pa je, da je program uvrščen med programe za podjetja, bolj podrobno med digitalna izobraževanja. Pridobljeno 6.12.2022 s spletne strani <https://www.cene-stupar.si/sl/razvoj-kariere/ponudba-za-podjetja/izobrazevanja/financna-pismenost>

Razvojno izobraževalni center Novo mesto

(v nadaljevanju RIC Novo mesto) ponuja program z naslovom »Finančna pismenosti v družbi sprememb«, ki ga je razvil v okviru projekta Pridobivanje temeljnih in poklicnih kompetenc 2016-2019. V skladu s projektom je program usmerjen v skupino nižje izobraženih in manj usposobljenih odraslih, starejših od 45 let. Cilji programa so pridobitev ključne kompetence finančne pismenosti »...za doseganje blagostanja na osebnem, delovnem in širšem družbenem področju.« Poleg finančne pismenosti udeleženci razvijajo tudi matematične, socialne, jezikovne in IKT kompetence.

Program sestavljajo vsebine:

- učenje uporabe Excela in drugih spretnosti, aplikacij (med drugim tudi pridobitev digitalnega potrdila),
- socialna varnost,
- finančni viri in vrste vlaganj,
- varčevanje,
- investicije,
- podjetništvo.

Program traja 50 ur in se ga izvaja dva- do trikrat tedensko (RIC Novo mesto, 2022a).

Omega Finance

je podjetje, ki se ukvarja s pripravo in izvedbo finančnih izobraževalnih programov, ki obsegajo vsebine za laike kot tudi za finančne strokovnjake oziroma zaposlene v bankah, podjetjih, za katere so pripravili zahtevnejše programe usposabljanja. V pričujoči analizi programov usposabljanja za finančno pismenosti nas zanimajo programi, ki so namenjeni širši, laični publiki, zato bomo predstavili zgolj program, ki je splošen in namenjen odraslim predvsem za njihove osebne potrebe upravljanja s financami.

Dvodnevni seminar »Osebne finance in njihovo učinkovito upravljanje« je namenjen seznanitvi udeležencev z osnovami finančnega odločanja ter temelji, ki so potrebni za smiselne osebne finančne odločitve. Z njimi si udeleženci pomagajo pri finančnem načrtovanju in se pričnejo učiti o vlaganjih.

Teme so:

- osebne finance, finančni sistem in denarna politika,
- načini ustvarjanja dohodkov,
- optimalna poraba – potrošnja in zadolževanje, krediti, izračun anuitet, denarni tok in premoženje,
- varčevanje, časovna vrednost denarja, pokojnina,
- naložbe, upravljanje premoženja, naložbe v nepremičnine, spremljanje uspešnosti naložb,
- finančni trgi in finančni inštrumenti,
- upravljanje tveganj – ključna finančna tveganja, strategije tveganj in zavarovanje.

Seminar traja 13 ur (Omega Finance, 2022).

Časnik Finance

je tudi za odrasle pripravil finančno izobraževanje, ki ga je poimenoval Finančna šola PROAKTIVNI. Ciljna skupina, ki jo nagovarjajo, so proaktivni posamezniki, ki so se znašli v finančnem škripcu kot samostojni podjetniki, in odrasli, ki jih finance zanimajo. Njihov moto je »z znanjem do finančne svobode«, njihovi udeleženci šole pa naj bi se naučili samostojnega in učinkovitega upravljanja s premoženjem.

Šola ponuja vsebine, ki presegajo finančno opismenjevanje na osnovnem nivoju, in obravnava aktualne tematike, zato se temu prilagajajo tudi vsebinski sklopi. V letu 2022 so šolo sestavljali 4 sklopi spletnih predavanj:

- družbeno odgovorne naložbe (Moje zelene naložbe: od ESG, subvencij do solarnih panelov – kam/kako usmerjati svoj denar?), teme: Zeleno investiranje (intervju z Wolfgangom Pinnerjem, okrogla miza: komu se splača na streho namestiti solarne panele?); Zelena posojila in subvencije; Električni avto: izkušnja iz prve roke hiša vs. blok;
- IT pismenost (IT-nadgradnja gospodinjstev), teme: Prvi koraki do digitalnih veščin: kako vstopiti v svet programiranja; Prevare in kibernetiski napadi: kako v novi realnosti zavarovati denarnico, dom in svoj posel; Nadgradimo IT znanje gospodinjstev: nova osebna izkaznica, digitalni bon, finančni svet na daljavo; Kako najti službo v kriptosvetu;

- Posojila (Vse to, kar morate vedeti o posojilih), teme: Kakšen je utrip posojilnega trga? (katera banka ima najugodnejše stanovanjsko in potrošniško posojilo?, Aktualno: kaj prinašajo dvigi obrestnih mer in kakšna je napoved?); Kako banka izračuna, koliko mi lahko posodi? (kako kreditno sposoben sem?, kaj vse moramo vedeti, še predno se odločimo za posojilo?); Ni kreditne sposobnosti? Ni problema! Država pomaga, posojilo pa je vseeno treba vrniti (posojila iz stanovanjske jamstvene sheme za mlade); Se odločate za nakup vozila? Lizing je vablljiv, vendar ... (prednosti in slabosti, ki jih moramo poznati vsi); Udobje financiranja spletnih nakupov (Le klik stran do nakupa: kaj moram vedeti, preden se odločim za nakup na obroke);
- Pregled dogajanja na finančnih trgih (Moje naložbe 2023 – kako usmerjati krmilo v naložbeni turbulenci?), teme: Pregled aktualnega dogajanja različnih oblik naložb in tveganj: izsledki ankete med 20+ finančniki; Turbulentni časi: kako sprejemati naložbene odločitve?; Kakšne so napovedi za delnice, obveznice, zlato in druge naložbe?; Cene stanovanj: kako so se gibale letos in ali nas v letu 2023 čaka upad?

Teme, ki so že bile izvedene 2021 in se niso pojavile letos, so: nepremičnine (Moje napremičnine: poskrbite za streho nad glavo), davki (Moji davki: davčni triki za vsak dom), podjetništvo (Moje podjetniške ideje). Posamezni sklop traja 2 oziroma 2,5 ure (Časnik Finance, 2022b).

Skupnost slovenskih podjetnic

je v letu 2021 organizirala predavanje z naslovom ABC Finančne pismenosti. Izobraževanje so namenili vsem, ki želijo lažje planirati svoje finance doma ali v poslu. V predstavitvi so opozarjali na to, da je finančna pismenost ena najpomembnejših veščin, saj se odrasli zaradi nepoznavanja osnovnih principov rokovanja z denarjem (kot je pretirano zapravljanje ali varčevanje ali neinvestiranje) zapletejo v težave s financami. V nagovoru so omenili podatke raziskave, ki je pokazala na nivo finančne pismenosti v posamezni starostni skupini kot tudi odnos do lastnega finančnega znanja respondentov. Bralca so pozvali, da naj spremeni svoj finančni položaj in se približa ciljem in blaginji, saj je finančna pismenost veščina, ki se jo da naučiti. Navedeni so sledeči učni cilji: razumevanje osnovnih principov financ, izhodi iz finančno šibkega stanja, razlikovanje med dobrim in slabim kreditom, drugačen pogled na finance. Predavanje je trajalo 8 PU. Kot lahko sklepamo je objavljen enkratni dogodek, ki ga

ne moremo šteti kot stalno ponudbo izobraževanja za finančno pismenost (Skupnost slovenskih podjetnic, 2021).

Inkubator 4.0, socialna akademija

je pripravil cikel Finance za začetnike (Inkubator40, 2022). Publika, ki ji je usposabljanje namenjeno, so popolni začetniki, ki se še niso lotili načrtovanja financ niti ne vedo, kako sprejeti boljše finančne odločitve. Cikel sestavlja 5 srečanj z naslovi:

- Načrtovanje in vodenje osebnega računa
- Redna zaposlitve in ostale vrste zaslužka (vrste delovnih razmerij, osebna analiza),
- Podjetniško razmišljanje in poslovna ideja (primer iz prakse);
- Vedenjska ekonomija in kako povečati premoženje (oglaševalski triki, postavljanje ciljev);
- Vlaganje in varčevanje (borza, delnice, varčevanje na dolgi rok in tvegano vlaganje).

Vsako srečanje traja 1,5 ure, skupaj 7,5 ur.

Zavod Nefix

oglašuje usposabljanje z naslovom Kako obvladati osebne finance (Nefiks, 2022). Pri utemeljitvi programa se sklicujejo na izsledke raziskav, ki kažejo, da je izjemno malo Slovencev sposobnih samostojnega upravljanja z družinskim proračunom, prav tako je malo Slovencev z osnovnim znanjem iz varčevanja.

Delavnice so sestavljene iz treh delov:

- Osnove osebnih financ (definicija osebnih financ, različni viri dohodka, pomen osebnih financ in finančnega načrtovanja),
- Varčevanje in potrošnja (mesečni prihodki in odhodki, varčevanje, zniževanje stroškov...),
- Vodenje osebnih financ in uvod v planiranje (uporaba Excela za potrebe vodenja financ, dolgoročno in kratkoročno planiranje financ).

Na spletu je naveden zgolj začetek delavnic, ne pa tudi trajanje.

Združenje bank Slovenije

poleg programov izobraževanj, namenjenih otrokom in mladini, pripravlja tudi programe za različne starostne skupine, saj je njihovo pomembno poslanstvo ravno usposabljanje

prebivalstva za opravljanje finančnih storitev in ozaveščanje o možnih nevarnostih ter zaščiti pred njimi (Združenje bank Slovenije, 2022b). Naslov programa je ponovno Dan odprtih vrat v finančni sektor. Teme so:

- krediti v praksi,
- osebne finance in finančno načrtovanje,
- kartično poslovanje in varnost,
- pasti spletne in mobilne banke,
- poslovanje na bankomatu,
- varstvo in pravice uporabnikov finančnih storitev,
- znanje o financah – kviz na daljavo.

Program traja 4 ure.

N Banka

ki je del skupine Nove Ljubljanske banke (prej Sberbank), objavlja na spletu izobraževanje o osebnih financah z naslovom »Urejene osebne finance«, namenjen posameznikom, ki imajo izzive pri planiranju financ kot tudi uravnavanju prihodkov in odhodkov, varčevanju za doseganje osebnih ciljev, odplačilu kredita ter pri vlaganjih (Nbanka, 2022).

Predavanje je sestavljeno iz 7 povezanih vsebinskih sklopov, ki jih udeleženci spoznajo v 3 urah. Program usposabljanja zajema:

- namen in cilji urejenih osebnih financ,
- osebna bilanca stanja in izkaz uspeha,
- zadolžujmo se preudarno,
- varnost naj bo na prvem mestu,
- brez varčevanja ne bo šlo,
- življenjski cikli in postavljanje ciljev,
- vprašanja in odgovori (diskusija).

V nadaljevanju bomo predstavili več oglasov različnih ponudnikov usposabljanj na področju financ, ki pa navajajo zgolj informativne informacije o vsebini programa, pogosto manjka tudi opredelitev učnih ciljev, ciljne skupine in trajanja.

Ljubljanska borza

ponuja izobraževanje z naslovom »Osnove financ za vsakogar«. V nagovoru poudarjajo, da je finančno znanje osnova v življenju, ker finančne odločitve sprejemamo vsak dan. Na drugi strani pa izpostavljajo, da nas šolski sistem ne pripravi na življenjske izzive na področju financ, hkrati pa je na spletu veliko preveč informacij in brezplačnih webinarjev, ki so namenjeni promociji določenih finančnih storitev. Več informacij o konkretni vsebini, učnih ciljih in trajanju ni na voljo (Ljubljanska borza, 2022).

CRESUS finančno svetovanje

je podjetje, ki nudi premoženjska svetovanja. Za ozaveščanje posameznikov o financah so pripravili izobraževanje z naslovom »Matjaž, kako postanem finančno pismen?« Pri tem navajajo raziskavo revije Moje Finance, ki je objavila izredno nizko povprečno doseženo oceno znanja Slovencev pri upravljanju denarja, hkrati poudarjajo, da v šolskem sistemu ni predmeta za seznanjanje z obvladovanjem osebnih financ. Tema se jim zdi nujna za posameznikovo neodvisnost in brezskrbnost. Navajajo tri korake do finančne pismenosti, in sicer: branje ustreznih knjig, udeležba na predavanjih in mentorstvo, ki ga posamezniki pridobijo na njihovih predavanjih. Bolj natančnih podatkov o programu usposabljanja, učnih ciljih in trajanju ni mogoče zaslediti (Cresus, 2022).

Vzajemci skupina

pripravlja in izvaja finančne delavnice za dvig finančne pismenosti odraslih, ki jo definirajo kot ključno spretnost pri oblikovanju načina gledanja in ravnanja z denarjem. Delavnice namenjajo vsem, ki želijo višjo produktivnost, večji nadzor nad lastnimi financami in težijo k boljši finančni blaginji. Delavnice obsegajo vsebine ravnanja s prihodki (stroški z najbolj osnovnimi storitvami in pregled nad financami), izbira ustreznih finančnih produktov, tveganja, stroški in pasti pri izbiri posameznih finančnih produktov, konkretni primeri. Bolj natančen program z definiranimi učnimi cilji in trajanjem na spletu ni dostopen (Vzajemci, 2022).

Poleg enotnega programa finančne pismenosti ZLUS in finančne pismenost s strani RIC Novo mesto, ki smo ju že omenili, ponujajo odraslim programe finančna pismenost tudi druge inštitucije oz. ljudske univerze v javni mreži.

Center za dopisno izobraževanje Univerzum

je naslednja ljudska univerza s ponudbo programa finančne pismenosti. Dvourni delavnici oziroma webinar, kjer je v prvi vrsti izpostavljen cilj ozaveščanja udeležencev o številnih možnostih varčevanja in naložb, se lahko udeležijo vsi. Izvajalci so zapisali, da je večšina upravljanja z denarjem potreba vsakega posameznika. Bralca spodbujajo, da prebudi v sebi finančnega genija in se drži pozitivnih misli, saj te vodijo do več denarja in osebne svobode (Center za dopisno izobraževanje Univerzum, 2022).

Ljudska univerza Jesenice

je pripravila predavanje Finančna varnost, ki so jo avtorji prispevka označili kot osnovno vrednoto in hkrati potrebo, sestoji pa se iz naložb sredstev, tveganj in poznavanje prednosti pri tem. Očitno gre za kratko, enkratno predavanje¹², o katerem na spletu žal nismo našli več informacij (Ljudska univerza Jesenice, 2021).

Ljudska univerza Škofja Loka

Med teme finančnega opismenjevanja štejemo tudi seznanjanje z bančnimi storitvami in nakupovanje. Tako v analizo vključujemo program izobraževanja z naslovom Spletno bančništvo in spletno nakupovanje LU Škofja Loka. V njem so se udeleženci seznanili z možnostmi spletnega bančništva, nakupovanja in pastmi, ki jih splet prinaša. Izobraževanje predvideva tudi praktično delo, kot je pregled znanih spletnih trgovin, spletno izbiranje izdelkov in izvedba spletnega plačila. Za izvedbo programa je predvidenih 9 ur. Iz opisa sklepamo, da je bilo izobraževanje enkrat izvedeno in ni podatka, da bi bilo v stalni ponudbi omenjene organizacije (Ljudska univerza Škofja Loka, 2022).

Mestna knjižnica Izola

Na spletu smo našli tudi program izobraževanja Finančni menedžment, ki ga kot organizirano samostojno učenje organizira omenjena knjižnica. Namenjen je vsem odraslim. Več o programu na spletnih straneh nismo zasledili (Mestna knjižnica Izola, 2022).

Ljudska univerza Slovenska Bistrica

je program izobraževanja namenila je vsem odraslim, ki se želijo naučiti spremljati svoje finančno stanje in finančne storitve ter tako bolje uresničevati cilje. Izpostavljajo, da so na eni

---

¹² To sklepamo na podlagi tega, da se je začelo ob 18h preko aplikacije ZOOM.

strani finančni produkti zahtevni, po drugi pa je čedalje večja odgovornost posameznika, kako se bo finančno preskrbel za čas pokoja. Bolj podrobne vsebine in trajanje programa nismo zasledili (Ljudska univerza Slovenska Bistrica, 2022).

Banka Slovenije

Kot smo omenili že v razdelku, kjer opisujemo programe za otroke in mladino, organizira Banka Slovenije izobraževalni dan za odrasle. Vsebino prilagodi znanju in željam udeležencev. Več o trajanju in naboru tem na spletu nismo našli (Banka Slovenije, 2022a).

7.1.3 Usposabljanje iz finančne pismenosti kot del izobraževalnih in drugih programov

Usposabljanja iz finančne pismenosti kot del izobraževalnih programov

S področjem finančne pismenosti se srečajo tudi udeleženci programa Socialna aktivacija. Tako poroča ljudska univerza RIC Novo mesto, da je vključila v omenjeni program osnove finančnega izobraževanja, kot na primer: izračun obrestne mere, varčevanje, iskanje najcenejših izdelkov v promocijskih brošurah, družinski dohodek, prihodki (RIC Novo mesto, 2022b).

Socialna aktivacija Domžale – Kamnik je v programu Točka SoDELOVANJA udeležence seznanila s pomenom osebnih financ, davkov, dohodkov in izdatkov, varčevanje, urejene osebne finance, spletnim nakupovanjem (Socialna aktivacija Domžale - Kamnik, 2021).

Ljudska univerza Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj je za udeležence Socialne aktivacije in Računalniške pismenosti v okviru enkratnega dogodka Tednov vseživljenjskega učenja pripravila predavanje o osnovah poslovanja preko računalnika in telefona, o uporabi mobilne denarnice ter postopkih varnih in uporabniku prijaznih spletnih nakupov. Predavateljica je izpostavila tudi načine, kako se uporabniki izognejo zlorabam in pastem v e-bančništvu. Dotaknili so se tudi varčevanja in zadolževanja ter načinov, kako ju držati v ravnovesju (Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj, 2022).

Medgeneracijska akademija Antona Martina Slomška poroča o izvedbi finančne pismenosti (v okviru projekta Pridobivanje temeljnih in poklicnih kompetenc 2016-2019, tečajji za računalniško in digitalno opismenjevanje) za izboljšanje temeljnih in poklicnih kompetenc odraslih. Več o programu na internetnih straneh nismo zasledili. Iz podatkov pa bi se dalo sklepati, da je bil program po vsej verjetnosti izvajan v obdobju trajanja projekta (Medgeneracijska akademija Antona Martina Slomška, 2022).

RIC Novo mesto je finančno pismenost v obsegu 7,5 ur vključil tudi v računalniško digitalno opismenjevanje – RDO (del NIPO e 4 – pridobivanje digitalnih kompetenc) v letu 2021. Tudi iz te objave bi se lahko sklepalo, da je šlo za enkratni dogodek (RIC Novo mesto, 2021).

Usposabljanja iz finančne pismenosti kot del drugih programov

Finančno opismenjevanje poteka v nekaterih socialnovarstvenih programih, ki jih na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ) sofinancira Direktorat za socialne zadeve. Cilj teh usposabljanj je, da uporabniki postanejo finančno samostojni in razvijejo pozitiven odnos do denarja. Kot primere dobre prakse navajamo nekaj tovrstnih programov.

Center za socialno delo Gorenjska izvaja programa Center za pomoč, terapijo, socialno rehabilitacijo in reintegracijo zasvojenih ter Stanovanjska skupina Katapult, katerih stalni del je finančno opismenjevanje (Labirint & Katapult Kranj, b.l.).

Uporabniki socialnovarstvenega programa Projekt Človek se v okviru skupine »Struktura časa in financ« učijo odgovorno in varčno ravnati s svojimi omejenimi finančnimi sredstvi (Projekt Človek, b.l.).

V okviru javnega socialnovarstvenega programa »Volja vselej najde pot« izvaja Zveza prijateljev mladine Ljubljana Moste-Polje od leta 2015 delavnice finančnega opismenjevanja za uporabnike (ZPM Moste – Polje, b.l.).

Zavod Franko v okviru storitve »pomoč pri upravljanju z denarjem« krepi finančno pismenost uporabnikov, ki imajo pri tem težave in pri katerih je možno tako zagotoviti manjši poseg v njihovo integriteto in samostojnost (Zavod Franko, b.l.).

7.1.4 Izbrani ponudniki svetovanja in izobraževanja

Marja Milič je ustvarjalka finančnega podcasta Money-How, katerega namen je zagotoviti širok dostop do finančnega znanja vsem generacijam (Money – How, b.l.). Podkasti so v obliki intervjuja oziroma pogovora s strokovnjaki iz področja financ. Najpogostejše teme so: borza, kriptovalute, nepremičnine, banke in davki. Poleg tega so na voljo tudi dve plačljivi delavnici, ena je namenjena vlagateljem oziroma tistim, ki vstopajo na trg investiranja, druga pa ženski populaciji (Biznisplace, b.l.). Vse delavnice potekajo na spletu, video vsebina je dostopna v

Money-How oblaku. Poleg teorije obljublajo tudi praktične primere (npr. odprtje trgovalnega računa) ter možnost vključitve v Money-How skupnost na Discord kanalu.

Samostojna podjetnica Petra Žagar piše blog, poleg tega pa tudi spletno predava. Njen tri mesečni spletni program »I love my money« obljublja znanje in veščine, kako ravnati z denarjem in upravljati z osebnimi financami, odstranitev podzavestnih blokad na finančnem področju ter spoznanja načinov, kako privabiti več denarja v svoje življenje (Žagar, b.l.). Program poteka po tedenskih modulih v obliki avdio predavanj. Skupno je 13 modulov, t. j. skupno več kot 20 ur predavanj: SKLOP MODULOV 1–6 (Zakaj nimamo več denarja: pomen miselnosti, prepričanj, občutkov, denarnega zapisa), SKLOP MODULOV 7-11 (Finančna pismenost in stopnice do finančne svobode) ter SKLOP MODULOV 12-13 (Kako do več denarja: postavljanje ciljev, strategije, tehnike,...). Na voljo sta tudi dve šolski uri individualne podpore. Poleg programa je na voljo tudi spletno predavanje Prebudite finančnega genija v sebi, ki se osredotoča na omejujočo miselnosti in prepričanja, ki posamezniku preprečujejo, da bi imeli več (finančnega) obilja v svojem življenju (prav tam).

Svetovalno podjetje s področja upravljanja osebnih financ Vezovišek se že vrsto let ukvarja z raziskovanjem finančne pismenosti v Sloveniji, poleg tega pa so tudi ustanovitelji Zavoda za finančno opismenjevanje FINPLAC (prej zavod Vem, da ne vem), preko katerega izvajajo izobraževanja. Ana Vezovišek, finančna mentorica, ima svojo spletno stran Anini finančni recepti, kjer bralcem svetuje na finančnem področju (Vezovišek, b.l.). Tako Ana kot Mitja Vezovišek sta avtorja številnih knjig in priročnikov, npr. Vem, da ne vem (Vezovišek in Vezovišek, 2016), Adijo, finančni stres (Vezovišek in Vezovišek, 2019). Mitja Vezovišek je v soavtorstvu s Samom Lubejem in drugimi izdal tudi dva priročnika za učitelje finančnega opismenjevanja mladih v osnovnih in srednjih šolah (Vezovišek idr., 2014; Vezovišek idr., 2016). Na spletni strani podjetja Vezovišek & Partnerji (b.l.) so na voljo gradiva in delavnice, blog, poleg tega pa si lahko posameznik izmeri tudi svojo finančno starost. Vprašalnik vsebuje 10 konkretnih vprašanj o finančnem stanju posameznika, zanima pa jih tudi, če ste že njihova stranka. Za pridobitev rezultata vprašalnika je potrebno oddati svoj kontakt, ki ga uporabljajo kasneje tudi obveščanje ter statistične, marketinške in druge analize ter raziskave.

7.1.5 Brezplačne finančne informacije in nasveti

V tem razdelku predstavljamo organizacije, ki na svojih spletnih straneh opravljajo vlogo ozaveščanja odraslih s tem, ko objavljajo in razlagajo finančne pojme, delijo nasvete za ustrezno upravljanje financ ipd. V andragoškem pogledu usmerjajo posameznike k splošni razgledanosti na finančnem področju in hkrati neformalnemu učenju.

Na spletni strani Združenja bank Slovenije je v ta namen pripravljen zavihek »Z banko skozi življenje«, na katerem so zbrane splošne informacije in nasveti pri ravnanju z denarjem. Informacije so strukturirano zbrane in predstavljajo vir samoizobraževalne dejavnosti odraslega. Pri tem pa avtorji opozarjajo, da gre za splošne informacije, ki v primeru osebnih potreb in okoliščin ne zadoščajo. Naslovi tem so sledeči: brezposelnost; odpiranje računa; izguba, kraja in zloraba bančne kartice; varčevanje in naložbe; nakup predmetov večje vrednosti – potrošniški krediti; nezgode; osebni stečaj; poroka; prezadolženost; sklenitev pogodbe; razveza; rojstvo; samozaposlitev; selitev; smrt; nakup in prenova nepremičnine; šolanje, študij; upokojitev; zaposlitev (Združenje bank Slovenije, 2022c). Na strani je tudi pregledna zbirka izrazov z naslovom »ABC bančnih izrazov« (Združenje bank Slovenije, 2022d).

Kanal A ima svoj portal Cekin.si, kjer so zbrani prispevki s področja financ pod rubrikami:

- novice (potrošnik; gospodarstvo, zeleno, igre na srečo),
- finance (davki, krediti, varčevanje, investicije, zavarovanja, banke, vzgoja za uspeh),
- nepremičnine (nakup, prodaja, najem, gradnja, nepremičninski trg),
- izobraževanje (štipendije, študenti, dijaki),
- zaposlitev (zaposleni, brezposelnost, prva zaposlitev, poklici),
- upokojitev (pokojnine, dodatki, bivanje starostnikov),
- podjetništvo (obdavčitev, subvencije, nasveti za podjetnike),
- kriptovalute,
- Štartaj, Slovenija! (Cekin.si, 2022)

Nova Ljubljanska banka z odraslimi deli svoje nasvete, kako poskrbeti za finančno varnost, ki se zaključi s kvizom. Pripravljen imajo tudi mali priročnik finančne vzgoje, kjer starši lahko preberejo nasvete pri navajanju otrok na samostojno in odgovorno ravnanje z denarjem. Redno objavljajo članke, ki bodisi pojasnjujejo določene finančne pojme, njihove storitve

bodisi so v obliki nasvetov za ravnanje z denarjem v različnih življenjskih obdobjih oziroma ob prijetnih in neprijetnih dogodkih (Nova Ljubljanska banka, 2022a).

Zveza potrošnikov Slovenije ima na svojih spletnih straneh vemvec.si informacije o kreditih, stvarni napaki, pravicah potrošnikov, pasteh spletnega nakupovanja. Na strani je tudi rubrika Video, kjer sta med drugim tudi posnetka: Štiri pravice, ki jih imate, ko najemate kredit ter Kako zamenjati banko (Zveza potrošnikov Slovenije, 2022).

FINGYM je podjetje, ki je usmerjeno k izobraževanju zaposlenih v podjetjih in športnikov v športnih organizacijah. Za odrasle pa je razvilo digitalno platformo 360finance.guru. Orodje je namenjeno posamezniku, da analizira finančno stanje in hkrati nadgradi lastno finančno pismenost do te mere, da je pozoren na lastne napake, tveganja ali nevarnosti pri upravljanju z denarjem. Ključne teme so:

- finančna prihodnost oziroma načrtovanje posameznika za financiranje študija otrok, nakup nepremičnine, brezskrbno upokožitev in zdravje v času pokoja ter drugih ciljev,
- dohodki in izdatki – njihovo obvladovanje, varnostna rezerva, zmanjševanje zadolženosti,
- trenutno premoženje – ustvarjanje prihodkov in premoženja, upravljanje in črpanje premoženja,
- finančna tveganja in zavarovanje – zaščita družine, premičnin in nepremičnin, zavarovanja v primeru bolezni in poškodb.

Po koncu ocene prejme posameznik tudi poročilo (FINGYM, 2022).

Radio Ognjišče je z Zavodom za finančno opismenjevanje FINPLAC v letih 2015-2018 pripravljalo oddajo Cent na cent, v kateri je gostilo dva neodvisna finančna strokovnjaka. V štirih letih so se zvrstile različne teme. Poslušalci so slišali vsega skupaj 201 oddajo, ki je trajala nekaj 5 do 10 minut. Teme oddaj smo grupirali v vsebinske sklope:

- krediti (kredit podjetij, potrošniški krediti, stanovanjski krediti, kreditne kartice, za stanovanje ne za dopust), limit, posojila, leasingi, ali je avto na leasing res cenejši, izogibanje limitom, kreditom, ne jemljimo kreditov);
- pasti potrošništva (ne tekmuje z drugimi, vklopimo razum izklopimo čustva, znebite se odvečne priltjage, bodite pripravljeni, ni vse zlato kar se sveti);
- nakup (stanovanja, daril, v trgovino z listkom, vzemi si čas, kupimo nov star avto);

- finančno načrtovanje in načrti financiranja (zastavljanje ciljev in planiranje vnaprej, osebni finančni načrt, načrt otrokove finančne osamosvojitve, pokojninski finančni načrt, urejanje družinskega poročna, šolanje otrok, pokojnina, nepremičnine, avtomobili, AMZS, pravi pripomočki, zahtevajmo največ za svoj denar, živeti v nepremičnini, ki si jo lahko privoščimo, skupne finance, načrtujmo dopust, rast prihodka, ostanimo nad gladino, plačajmo najprej sebi, bodite na preži, ne čakajmo na plačo, razmišljajmo v naprej, opazujmo kam gre naš denar);
- računi: bančni računi, vodenje računa;
- finančne prevare;
- naložbe (spremljanje, stroški, nakup delavnice ali sklada, alternativne naložbe, razpršitev premoženja, naložbeni paket, vzajemni skladi, kakšna naložba je zlato, kdaj kupovati kriptovalute, kriptomanija);
- investicije (investicijski načrt, stroški, tveganja, v nepremičnine);
- zavarovanja (pokojninska zavarovanja, naložbena in investicijska zavarovanja, premoženjska zavarovanja, zavarovanja zdravja, delovne sposobnosti, življenja, osebna zavarovanja, kaj mora zaščititi upokojenec, starejši par, mladi);
- zaščita (stebri zaščite, zaščita pred finančnimi tveganji, tri zlata pravila);
- varčevanje (kje varčevati, na banki, pomembnost časa pri varčevanju, za zdravstveno oskrbo, za stanovanje, za dopust, pasti varčevanja, varčuj vsaj 10%, varčujmo zdaj, porabi manj, kot zaslužiš, varčevalni račun);
- dolgovi (zdravo zadolževanje, poplačanje dolgov pravočasno);
- stroški (stanovanjski stroški, kako optimizirati stroške, davčna optimizacija);
- finančna abeceda, miti o denarju, učimo se od najboljših, bodimo vzor, dobre razvade, razmerje 10 10 80, ne posojamo denarja,
- osebna bilanca, likvidnostni portfelj, ločimo zasebno-poslovno, živimo brez minusa, finančna kondicija, nastavimo si finančno ogledalo;
- kategorija darila, kategorija razprodaje, kategorija avto, kategorija hrana in pijača;
- projekt Popolna finančna preobrazba in
- zgodbe (Radio Ognjišče, 2018).

Radio Val202 je v okviru oddaje Poslovne krivulje pripravil v letu 2019 in 2020 Tečajnice, ki so odpirale različne teme. Trajanje posamezne oddaje se je gibalo med 20 in 25 minutami. V nadaljevanju navajamo naslove oddaj: Kljub nihanjem na borznih trgih so donosi višji od varčevanja na banki; Hitri kredit za nakup kriptovalut: neumnost brez primere; Vlagatelji v kriptovalute naj ne bodo preveč požrešni; Je denar primerna nagrada za dober učni uspeh?; Življenjsko zavarovanje je temelj posameznikove finančne piramide; Finančna pismenost je temelj uspešne prihodnosti; Z vlaganjem v delniške sklade lahko prihranke najmanj podvojimo; Ukrep banke Slovenije zasleduje osnovno logiko osebnih financ; Družinske finance za lepši jutri; Iz generacije v generacijo; Borzni padec je (tudi) posledica odzivov na pandemijo; Beleženje osebne porabe kot temelj zdravih osebnih financ; Kako izračunati donosnost nepremičnine?; Zakaj (ne) nakupovati?; Nepremičninski trg v pokoronskem obdobju; Adijo, gotovina?; Naložbe v kriznih časih; kako do zlate rezerve?; ABC obveznic. Vse oddaje so še dostopne za poslušanje (Radio Val202, 2020).

Na koncu tega poglavja omenjamo še dva muzeja, in sicer muzej bančništva v Sloveniji Bankarium in Muzej Banke Slovenije. Medtem ko slednjega, ker je brezplačen, lahko štejemo v kategorijo brezplačnih finančnih informacij in nasvetov, pa Bankarium, ki je plačljiv, zares ne spada v nobeno od zgornjih kategorij. Oba seveda omenjamo, saj sta pomemben vir informacij o denarju, financah in bankah.

Muzej Banke Slovenije je namenjen vsem, ki bi želeli več izvedeti o centralni banki, njeni povezavi z Evrosistemom ter vplivom na življenje državljanov. V muzeju so vsebine prikazane preko avdio in vizualnih medijev, didaktičnih iger in klasičnih panojskih postavitvev. Vsebinsko pokriva muzej 30-letno delo Banke Slovenije (za stabilnost cen, nadzor bančnega sistema in skrb za banke v težavah), prikaz bankovcev, ki jih je v imela samostojna Slovenija v času do enotne valute EU evra, in najbolj zanimiv del: zlata palica, s katero se obiskovalci na igriv način поблиžje spoznajo.

Gre za 6 tematskih sklopov:

- nadzorna vloga Banke Slovenije,
- zagotavljanje stabilnosti cen,
- oskrba z gotovino,
- povezanost Slovenije z državami EU prek enotne valute,

- zgodovinska uvedba stabilne lastne valute,
- ozaveščanje bančniških pojmov (Banka Slovenije, 2022b).

Bankarium deluje pod okriljem Nove Ljubljanske banke oziroma njihovega NLB Zavoda za upravljanje kulturne dediščine. Program muzeja se sestoji iz:

- stalne razstave, ki popelje obiskovalca skozi zgodovino bančništva,
- finančnega labirinta z osrednjo temo, kako pametno ravnati z denarjem. Sestavljen je iz 6 postaj, na katerih udeleženec preko kvizov, finančnih igranic spoznava kako do zdravih osebnih financ. Teme so: denar, nadzor nad denarjem, pametno financiranje, finančna varnost, modro financiranje, test finančne pismenosti.
- muzejske trgovine, namenjeno predvsem zbirateljem,
- muzejskega vodenja
- finančnih delavnic, ki so na voljo kot individualno posredovanje znanja ali za skupino. Brezplačne finančne delavnice pa izvajajo kot dodatek k vstopnini enkrat mesečno (Nova Ljubljanska banka, 2022c).

7.1.6 Izobraževalni programi, ki so nastali v okviru mednarodnih projektov

V tem poglavju predstavljamo izobraževalne programe, ki so bili pripravljene v času mednarodnega sodelovanja posamezne slovenske inštitucije s tujimi organizacijami.

Projekt FINLIT

V duhu uresničevanja Nacionalnega programa finančnega izobraževanja Slovenije se je leta 2018 (do 2022) vključila Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK) v projekt FINLIT (Financial Literacy Through Public Libraries), ki ga je sofinancirala Evropska komisija v okviru programa ERASMUS+. Namen projekta je bil pripraviti model izobraževanja in usposabljanja za dvig ravni finančne pismenosti odraslih v štirih državah Srednje in Vzhodne Evrope. NUK je nato usposobila knjižničarje splošnih knjižnic za predajanje znanja¹³, da bi zvišali finančno pismenost odraslih pri svojem vsakodnevnem delu z odraslimi. Ciljna skupina, ki so jih splošne knjižnice nagovarjale, so bili starejši od 55 let, brez strokovne izobrazbe na področju financ ali ekonomije. Program izobraževanja so namenili tudi osebam, ki sami ali z drugimi družinskimi člani skrbijo za gospodinjski proračun.

Pripravljena izobraževalna programa za odrasle udeležence sta bila zasnovana na dveh zahtevnostnih ravneh, in sicer na osnovni in napredni ravni. Vsebina programa na osnovni ravni je obsegala 5 modulov z naslednjimi temami:

- MODUL 1: Finančno načrtovanje in osebni proračun
- MODUL 2: Finančni sistem
- MODUL 3: Krediti in posojila
- MODUL 4: Zavarovanja
- MODUL 5: Varstvo potrošnikov in njihove pravice

V okviru programa na napredni ravni pa so udeleženci spoznali 6 tem v 6 modulih. To so bile:

- MODUL 1: Spletno bančništvo
- MODUL 2: Spletno nakupovanje
- MODUL 3: Varnost financ na spletu
- MODUL 4: Varčevanja in naložbe

---

¹³ Več o izobraževanju knjižničarjev je med programi usposabljanja učiteljev (C. PROGRAMI USPOSABLJANJA UČITELJEV NA PODROČJU FINANČNE PISMENOSTI ZA OTROKE, MLADINO IN ODRASLE)

- MODUL 5: Dedovanje
- MODUL 6: Zaslужek v pokoju

Za posamezni izobraževalni program je predvidenih 12 ur (Narodna in univerzitetna knjižnica, 2022a).

Projekt FINALLY

RIC Novo mesto je sodeloval v mednarodnem projektu Grundtvig Multilateral - Finančna pismenost za Rome, katerega cilj je bil izboljšati finančno pismenost oziroma odnos do denarja in izkoristku razpoložljivega denarja med mladimi Romi ter jim predstaviti različne potrošniške storitve. Razvit je bil izobraževalni program kot tudi učna gradiva, napisana za potrebe romske manjšine, kot so: didaktična igra Romonopoly, kvizi itd. Program sestavljajo štiri vsebinski moduli:

- MODUL 1: Proračun gospodinjstva – načrtovanje vnaprej in pametna poraba denarja (naši družinski dohodki, potrebe in želje, kako pripraviti proračun gospodinjstva in kako preprečiti proračunsko izgubo, pomembnost dobrih potrošnih navad, nakupovalne navade, nadzorovanje porabe denarja)
- MODUL 2: Varčevanje za prihodnost (zastavljanje ciljev in osnove varčevanja, načini varčevanja, osnovna priporočila za varčevanje, kako pripraviti varčevalni načrt, možnosti varčevanja v uradnih finančnih inštitucijah – varčevanje v banki)
- MODUL 3: razumno izposojanje (upravljanje dolgov: previdno ravnanje s posojili, stroški posojila, izbira posojilodajalca in vrste posojila, nadziranje dolga)
- MODUL 4: Povečanje prihodkov (iskanje zaposlitve, samozaposlitev)

Poleg finančne pismenosti so razvijali še 4 temeljne spretnosti: matematično spretnost, samoiniciativnost in podjetništvo, komunikacijo v tujem jeziku in digitalno spretnost. Po zaključku so prejeli potrdilo. Program bi z manjšimi prilagoditvami bil primeren za usposabljanje drugih ranljivih ciljnih skupin.

Program je napisan v trajanju 56 ur (RIC Novo mesto, 2022c).

Projekt FINPOWER

Na tem mestu omenjamo tudi ravno začet projekt, usmerjen v krepitev trajnostne finančne pismenosti žensk, z nazivom Empowering women in sustainable finance through micro

learning ali krajše projekt FINPOWER. Gre za odziv na raziskave, ki so ugotovile, da imajo ženske šibkejše znanje na področju financ. Vodilni partner, FH Joanneum iz Avstrije, je k sodelovanju povabil še 6 drugih partnerskih institucij iz Italije, Litve, Portugalske, Romunije in Slovenije. Partnerica v Sloveniji je DOBA Fakulteta. Projekt se je v času priprave te analize dobro začel in bo trajal do leta 2024. Partnerji želijo izboljšati znanje žensk na področju financ vključno z novostmi, ki vplivajo na to področje (trajnost, virtualna plačilna sredstva, kriptovalute, itd.). Projektno delo bo najprej usmerjeno v definiranje manjkov v kompetencah žensk, povezanih s trajnostnimi financami, pri planiranju usposabljanj bodo naslovljene posebne potrebe žensk z opredelitvijo kompetenčne matrike, pripravo akademije za trajnostne finance ter smernic za odločevalce politik.

Projektne cilj je usposobiti o trajnostnih financah vsaj 210 žensk in 30 trenerjev iz centrov za usposabljanje in izobraževanje odraslih. Kot je zapisano že v samem naslovu projekta bo usposabljanje razdeljeno v mikro učne enote (DOBA, 2022).

Projekt FINMAN

V Erasmus+ projekt FINMAN (Program za upravljanje osebnih financ), ki poteka v letih 2020 do 2023, je vključena tudi Slovenija oziroma Ljudska univerza UPI Žalec. Poleg nje sodelujejo še Bolgarija, Ciper, Belgija, Španija, Grčija in Italija. Usmerjen je v krepitev finančne in digitalne pismenosti. Ciljna skupina so mladi, ki imajo malo znanja na finančnem področju, a so bolj tehnično podkovani, in starejši, ki imajo več finančnega znanja, a zaostajajo na področju tehnologije. Cilj projekta je opismeniti posameznike, da znajo pridobivati točne informacije na področju financ in se na podlagi teh odgovorno odločati. V ta namen bodo partnerske organizacije razvile modularni tečaj usposabljanja, vodnik za izobraževalce, spletno platformo za usposabljanje, pripravili bodo spletno bazo s finančnimi strokovnjaki in organizacijami in FINMAN načrt sodelovanja. Razvili bodo tudi didaktično igro.

V okviru projekta so zaznali vrzeli v znanju in veščinah pri odraslih in zato postavili 8 glavnih tem usposabljanja s področja finančne pismenosti:

- prihranki in naložbe,
- pokojnine, socialna varnost in zgodnje razmišljanje o prihodnosti,
- posojila in hipoteke,
- kibernetična varnost,

- spletno bančništvo,
- osebni in poslovni proračun,
- davki,
- plače in pogodbe o zaposlitvi (Ljudska univerza UPI Žalec, 2022).

7.1.7 Strnjen pregled vsebin izbranih izobraževalnih programov

Pri pregledu ponudbe izobraževalnih programov smo našli en program v obsegu 115 PU in dva po več kot 50 PU, peščica programov je dolgih med 20 in 30 PU, večina programov pa je sestavljenih za izvedbo med dvema in 12 urami. Za sledenje lahko rečemo, da gre za krajša predavanja, ki sama po sebi pri udeležencih ne morejo doseči finančne pismenosti, lahko pa informirajo in ob primernem vodenju tudi spodbujajo k nadaljnjem izobraževanju v smeri finančnega opismenjevanja.

Kot osnovo za primerjavo izobraževalnih programov smo vzeli Pojasnjevalno opombo k skupnemu okviru EU/OECD-INFE za finančno usposobljenost odraslih z leta 2022. Iz vseh naštetih kompetenc smo izbrali t. i. bistvene kompetence, ki so opredeljene kot pomembne za vsakodnevno življenje posameznika in njegovo sedanjo/prihodnjo finančno blaginjo ter hkrati veljajo za večino odraslega prebivalstva.

Pod drobnogled smo vzeli sledeče izvajalce in izobraževalne programe za finančno pismenost:

- Inkubator,
- Časnik Finance,
- ZLUS,
- NUK (projekt FINLIT),
- Omega Finance,
- RIC Novo mesto (projekt FINALLY).

Naše vodilo pri predstavitvi programov v pričujoči analizi je bilo poiskati in predstaviti tiste izobraževalne programe, ki finančno opismenjujejo laično publiko. V preglednici spodaj smo za posamezni program dodali opredelitev po kategorijah zahtevnosti vsebin za uporabnika. Lestvica, po kateri ločujemo programe je 1 – osnovno finančno znanje, 2 – osnovno finančno znanje s posameznimi zahtevnejšimi vsebinami, 3 – napredno znanje, ki zahteva določeno finančno predznanje.

Preglednica 13: Izbrani izobraževalni programi predstavljeni v okviru vsebinskih področij, tem in podtem bistvenih kompetenc za finančno usposobljenost EU/OECD-INFE

Vsebinsko področje	Tema	podtema - bistvene kompetence	Inkubator	ZLUS	FINLIT - osnovna raven in napredna raven	Omega Finance	RIC NM Finally	Časnik Finance
1. Denar in transakcije	1.1 Denar in valute	Oblike denarja in njegova uporaba, Bankovci in kovanci						
	1.2 Dohodek	Viri dohodka, Obračunski listi plače in izkazi poslovnega izida, Potrebe po dohodku, Vpliv poklicne poti na dohodek	Različni prihodki, Povečanje prihodkov			Načini ustvarjanja dohodkov	Povečanje prihodkov - iskanje zaposlitve, samozaposlitev	Prihodki Različni prihodki
	1.3 Cene, nakupi in plačila	Cene, Primerjava cen, Nakupi, Načini plačila in nakazilo denarja, Preverjanje in spremljanje plačil in nakupov, Posledice nakupov, Trajnostni vidiki cen in nakupov			Spletno nakupovanje	Optimalna poraba		Iskanje najboljših prodajnih ponudnikov
	1.4 Finančne evidence in pogodbe	Razumevanje in podpisovanje pogodb, Finančne evidence						
2. Načrtovanje in upravljanje financ	2.1 Oblikovanje proračuna	Spremljanje dohodkov in stroškov, Priprava proračuna	Načrtovanje in vodenje osebnega proračuna	Pomen finančnega načrtovanja, Osebni finančni načrt	Finančno načrtovanje in osebni proračun	Osebnne finance	Proračun gospodarstva - načrtovanje vnaprej in pametna poraba denarja	Upravljanje s prihodki
	2.2 Upravljanje dohodkov in odhodkov	Osnove upravljanja dohodkov in stroškov, Upravljanje nerednih in nepričakovanih dohodkov in stroškov		Upravljanje s financami in vodenje proračuna družine v Excelu, Kratkoročno planiranje		Upravljanje premoženja		Načrtovanje izdatkov
	2.3 Varčevanje	Cilji in prednostne naloge varčevanja, Rezervni prihranki, Obrestne mere, Izbira varčevalnih produktov			Varčevanje in naložbe	Varčevanje, Časovna vrednost denarja		Prihranki s prodajo, Varčevanja
	2.4 Vlaganje	Osnove vlaganja, Izbira in razpršenost naložb, Dejavniki, ki vplivajo na naložbene odločitve			Varčevanje in naložbe	Naložbe, Naložbe v nepremičnine, Spremljanje uspešnosti naložb		Naložbe
	2.5 Dolgoročnejše načrtovanje	Osnove dolgoročnega načrtovanja		Dolgoročno planiranje			Varčevanje za prihodnost	

	in povečanje sredstev							
	2.6 Upokojitev	Osnove pokojninskega načrtovanja, Kategorije pokojninskih produktov, Upravljanje pokojninskih produktov				Pokojnina		
	2.7 Kredit	Preudarki pred oddajo vloge za kredit, Izbira kredita, Tveganja pri najemu kredita, Vloga za kredit in kreditna ocena, Odplačevanje kredita, Ponovno pogajanje o kreditni pogodbi, Prekoračitve, Enostavno dostopni krediti z visokimi stroški			<i>Krediti in posojila</i>		Razumno izposojanje - upravljanje dolgov, posojila	Posojila, Kreditna kartica
	2.8 Dolg in upravljanje dolga	Upravljanje dolga, Dolg, nastal zaradi zamud pri plačilih, Težave pri odplačilu dolga						
3. Tveganje in korist	3.1 Prepoznavanje tveganj	Osnove tveganja, Viri tveganj				Upravljanje tveganj		
	3.2 Finančne varnostne mreže in zavarovanje	Oblikovanje varnostne mreže, Izbira zavarovanja, Digitalna zagotovitev zavarovanja			<i>Zavarovanja</i>			Zavarovanja
	3.3 Uravnoteženje tveganja in koristi	Razmerje med tveganjem in koristjo, Posledice trajnostnosti za tveganje in korist						
4. Finančno okolje	4.1 Regulacija in varstvo potrošnikov	Predpisi o varstvu potrošnikov, Pritožbe, Varstvo osebnih podatkov						
	4.2 Pravice in odgovornosti	Pravice in odgovornosti potrošnikov			<i>Varstvo potrošnikov in njihove pravice</i>			
	4.3 Finančno izobraževanje, obveščanje in svetovanje	Finančne informacije, Finančno izobraževanje, Finančno svetovanje, Razpravljanje o finančnih zadevah						
	4.4 Finančni produkti in storitve	Značilnosti finančnih produktov in storitev, Ponudbe nefinančnih subjektov, Preference glede trajnostnosti, Razkritje			Spletno bančništvo	Finančni trgi in finančni inštrumenti		
	4.5 Prezare in goljufije	Prezare in goljufije, Prezare in goljufije v zvezi z osebnimi podatki, Prijava prevar in goljufij			Varnost financ na spletu			Finančne prezare
	4.6 Davki in javnofinančni odhodki	Davki in davčne obravnave						Davki

	4.7 Zunanji vplivi	Zunanji vplivi, Makroekonomski vpliv na osebne finance, Oglaševanje	Promocije in trženjski triki					Trženjska hipnoza
Nerazvrščeno			Seznanjanje s programom Excel za potrebe vodenja osebnih financ, Razumevanje dobrega življenja	<i>Finančni sistem</i> Zaslužek v pokoju, Dedovanje (deloma v 2.2 kot vir porabe sredstev)	Finančni sistem in denarna politika	Povečanje prihodkov - iskanje zaposlitve, samozaposlitev		Ideja za posel, Ustanovitev podjetja
Kategorije zahtevnosti za uporabnika ¹⁴			1	1	1, 2	2	2	3

Vir: lastni

¹⁴ Lestvica: 1 – osnovno znanje, 2 – osnovno znanje s posameznimi zahtevnejšimi vsebinami, 3 – napredno znanje, ki zahteva določeno predznanje.

Iz preglednice opazimo, da so nekateri vidiki finančne pismenosti vključeni v praktično vsak v preglednici izpostavljen izobraževalni program, nekateri pa ostajajo spregledani. Tako lahko ugotovimo, da se udeleženci v vsakem srečajo s področjem načrtovanja in upravljanja financ in pri tem v največji meri spremljanja dohodkov, stroškov in pripravo proračuna oziroma vodenjem financ. V večini izpostavljenih izobraževalnih programov se udeleženci seznanijo z varčevanjem, naložbami in krediti. Tudi področje denar in transakcije je zlasti na temi prihodkih in načinih ustvarjanja/povečevanja prihodkov zastopan v večini izobraževalnih programov, kot tudi nakupi oziroma optimalna poraba denarja. Bolj skromno pa pokrivajo izobraževalni programi področje tveganj in koristi, kjer so izpostavljena zgolj zavarovanja, ter široko področje, ki so ga snovalci poimenovali finančno okolje. V okviru slednjega le posamezni programi poučujejo udeležence kot potrošnike z njihovimi pravicami, s finančnimi inštrumenti, varnostjo in prevarami, davki ter promocijo in trženjskimi triki. Popolnoma izpuščeni so vidiki:

- prepoznavanja in uporabe bankovcev in kovancev, kamor spada tudi ustrezno ukrepanje ob stiku s ponarejenim denarjem,
- razumevanja pogodb in (fizičnega in elektronskega) podpisovanja pogodb,
- dolgov in njihovega odplačevanja, odpravljanja težav predno postane dolg breme in posledice neodplačevanja dolga,
- razumevanja razmerje med tveganjem in koristjo, posledicami trajnosti za tveganje in korist,
- poznavanja regulacije in varstva potrošnikov (predpisov, možnostjo pritožbe, varstva osebnih podatkov),
- pridobivanja finančnih informacij iz različnih (zanesljivih) virov¹⁵.

---

¹⁵ Ta segment je verjetno vključen v izvedbo izobraževanja, vendar je kot ključni vidik samostojnega vseživljenjskega učenja pomemben dejavnik finančne pismenosti in bi zato moral imeti tudi v izobraževalnem programu svoj predviden čas in mesto.

7.2 Programi usposabljanja učiteljev na področju finančne pismenosti za otroke, mladino in odrasle

V tem razdelku predstavljamo najdene programe usposabljanja iz področja finančnega opismenjevanja, ki so namenjeni izobraževalcem. Začeli bomo s programi za učitelje, ki poučujejo otroke in mladino.

Pedagoška fakulteta (študijski program izpopolnjevanja)

Drugi program je v okviru študijskih programov izpopolnjevanja. Gre za celoletni študijski program za izpopolnjevanje iz gospodinjstva za učitelje, ki izpolnjujejo z zakonom določene pogoje za poučevanje vsaj enega od predmetov biologije in kemije v osnovni šoli. Ima 60 ECTS, udeleženci pa prejmejo javno veljavno listino za poučevanje gospodinjstva v osnovnih šolah, ne daje pa strokovnega naziva. Znotraj programa sta dva predmeta, ki sta namenjena izpopolnjevanju iz finančnih vsebin. To sta:

- **Ekonomika gospodinjstev z didaktiko in pedagoško prakso (150 ur)** – kjer udeleženci spoznajo upravljanje družinskega gospodinjstva (finančne naložbe, vrednost denarja, gospodarjenje z nepremičninami, davki in ravnanje s časom), tržne strukture in oblikovanje prodajnih cen ter obnašanje potrošnikov. Bolj podrobno pa je urejanje družinskih financ predstavljeno pri predmetu
- **Družinska ekonomika (90 ur)**. Teme, ki jih udeleženci obravnavajo so načrtovanja: finančno načrtovanje, stroški, dohodki, osebne finance, naložbe, varčevanje, davki in davčna politika, državna finančna intervencija.

Učitelj po opravljenem programu kompetentno pozna, prepozna ter rešuje probleme, ki se dotikajo finančnega stanja družine ter upravljanja premoženja, obnašanje v nakupnem procesu ter je sposoben uporabiti znanja in veščine potrošniške vzgoje in izobraževanja pri vzgoji in izobraževanju otrok in odraslih (Pedagoška fakulteta, 2022b).

Narodna in univerzitetna knjižnica (FINLIT)

Za izvajanje projekta FINLIT v splošnih knjižnicah je NUK organizirala usposabljanje za knjižničarje, ki so izvajali usposabljanja za odrasle. Poleg znanja, ki ga so ga nato knjižničarji-izobraževalci podali v okviru tečajev, je obsegal program za krepitev kompetenc podajanja znanja, ki jih je zahtevala nova vloga knjižničarja. Pri tem so v projektu poudarjali, da knjižničarji ne bodo nadomestili strokovnjake s področja financ, temveč bodo udeležence

informirali glede ponudnikov finančnih produktov, obveščali ter dvigali znanje na področju finančne pismenosti tudi z vprašanji in pogovorom. Gradivo tečaja je odloženo v učnem okolju Moodle, za knjižničarje pa so vnaprej pripravljene scenariji za izvedbo izobraževanj v živo ali prek spleta.

Z letom 2022 je tečaj FINLIT vključen v redne tečaje NUK za izobraževanje knjižničarjev in bo tako tudi izvedba tečajev za končne uporabnike lahko del redne ponudbe splošnih knjižnic. Knjižnice, ki imajo usposobljen kader, namreč pridobijo certifikat za izvajanje izobraževanj FINLIT. S tem so vsebine FINLIT še naprej lahko del rednega programa izobraževanja končnih uporabnikov v splošnih knjižnicah po celi Sloveniji in tako knjižnice aktivno vplivajo na dvig finančne pismenosti slovenskega prebivalstva v skladu s ciljem Nacionalnega programa finančnega izobraževanja Slovenije.

Program usposabljanja za knjižničarje izobraževalce je sestavljen iz več delov, in sicer se knjižničarje pripravlja na poučevanje, spremljanje in vrednotenje znanja, usposablja za uporabo orodij za spletno izvedbo, ugotavljanje izobraževalnih potreb skupnosti in udeležencev ter promocijo programa. Gre za tri programe usposabljanj. Prvi z naslovom Poučevanje odraslih: Spletni tečaj s šestimi moduli, se osredotoča na poznavanju vloge izobraževalce v tem kontekstu, dvig znanja o izobraževanju odraslih in o učnih stilih odraslih, kreiranju ustreznih učnih situacij, spoznavanju in uporabi orodij in tehnik, ki podpirajo izobraževanje odraslih. Tečaj je sestavljen iz 6 modulov in se zaključi s preverjanjem pridobljenega znanja:

- Modul 1: Kako se odrasli učijo?
- Modul 2: Uvod v poučevanje odraslih
- Modul 3: Preproste rešitve za boljše sodelovanje
- Modul 4: Reševanje konfliktov
- Modul 5: Uporabna spletna orodja za izobraževanje odraslih na področju razvoja finančne pismenosti
- Modul 6: Etični kodeks izobraževalca na področju izobraževanja za razvoj finančne pismenosti

Drugi program je namenjen predaji dodatnih navodil, informacij knjižničarjem, da bi izboljšali veščine za izvajanje tečajev, osvežili znanje o izobraževanju odraslih, metodah vključevanja

skupin in etičnih vidikih programa, seznanili knjižničarje z učnim okoljem za e-učenje kot orodjem za izobraževalce. Program usposabljanja je sestavljen iz naslednjih vsebin:

- Uvod v izobraževanje
- Kako ugotoviti potrebe lokalnih prebivalcev po finančni pismenosti - profil skupnosti (profil udeležencev/persona).
- Možnosti knjižnice za izvajanje usposabljanja - tim, oprema, prostor ...
- Delo v timu (finančno izobraževanje kot del dejavnosti knjižnice, delitev nalog v timu knjižničarjev, so-vodenje izobraževanj o finančni pismenosti v knjižnici ...).
- Mrežno povezovanje in sodelovanje z lokalnimi subjekti (društva, lokalna podjetja, lokalna samouprava).
- Promocija nove ponudbe knjižnice na področju financ za odrasle uporabnike knjižnic - metode in načrtovanje.
- Ugotavljanje/preverjanje znanja in veščin (na področju financ in digitalnih veščin) potencialnih udeležencev; metode in orodja.
- Uvod v poučevanje/vodenje tečajev - vloga izobraževalca in metodološke smernice Spremljanje in vrednotenje.

Zaradi pandemije in zaprtja knjižnic je nastal še dodatni spletni tečaj Kako poučevati prek spleta, s katerim so se knjižničarji poučili o metodah spletnega izobraževanja, oblikovanju spletnih učnih situacij, spoznali orodja, priporočena za spletno izobraževanje, in elemente usposabljanja, ki je v učilnici treba vključiti v izobraževanje na daljavo, ozavestili pogoste napake, ki se pojavljajo med spletnim usposabljanjem. Tečaj je sestavljen iz 5 modulov:

- Modul 1: Uvod in ključna priporočila.
- Modul 2: Kako načrtujem spletno usposabljanje?
- Modul 3: Izbrana orodja za podporo izvajanju spletnih usposabljanj. Pregled.
- Modul 4: Orodja niso vse.
- Modul 5: Ne naredite teh napak. (Narodna in univerzitetna knjižnica, 2022b)

RIC Novo mesto (FINALLY)

V okviru projekta FINALLY so se usposabljali učitelji in drugi strokovni delavci za izvajanje programa. Prejeli so priročnik s smernicami za uporabo orodij Finally skupaj s kurikulum

usposabljanja, ki opredeljuje strukturo in vsebino tega programa. Poleg tega so imel na voljo pripravljene prosojnice za vse 4 module, delovni zvezek.

Uspeli smo najti sicer kratko informacijo o vsebinah 24-urnega pilotnega programa za učitelje. Teme so bile predstavitev samega programa, ciljne skupine, didaktičnih pristopov, metod, dostopnim gradivom in pripomočki ter nenazadnje tudi seznanitev z vsebino vsakega od modulov (RIC Novo mesto, 2022d).

Časnik Finance

Časnik finance je pripravil 20-pedagoških ur dolgo usposabljanje za učitelje osnovnih, srednjih šol ter profesorje, ki želijo postati mentorji finančnega opismenjevanja mladih. Izobraževanje je razpisano v aplikaciji Katis in je del projekta Mladi in denar. Finančno opismenjevanje lahko učitelji izvajajo bodisi v obliki krožka, delavnice bodisi v okviru svojega predmeta. Program pa Časnik Finance ponuja tudi staršem in posameznikom, ki bi želeli slišati te vsebine, in ga izvaja v okviru lastne finančne šole.

Osrednja tema so osnove osebnih financ, ki jih udeleženci spoznajo skozi 32 vsebinskih sklopov.

Vsebina izobraževanj:

1. predavanje: 1. Rad bi šel na izmenjavo dijakov v tujino; 2. Po srednji šoli želim na študij v Anglijo ali ZDA, 3. Kako naj izberem svoj sanjski poklic? 4. Rad bi opravljal "zeleni poklic"! Kaj vse lahko počnem? 5. Rad bi postal mojster za domača popravila?

2. predavanje: 1. Kaj moram spremeniti, da bom imel več denarja? 2. S spletnim nakupom do športnih copat! Kje jih dobim najceneje? 3. Hm, zakaj v trgovini zapravim toliko denarja? (trženjska hipnoza) 4. Kako najti idejo za svoj posel?

3. predavanje: 1. Banka mi ponuja 300 evrov posojila za poletno potovanje! Hm, zakaj pa ne? 2. Kako iz 100 evrov v enem letu narediti 300 evrov? Finančne piramide in prevare! 3. S prodajo rabljenih stvari lahko lepo zaslužim! Kako pa? 4. Z zlatom bom zagotovo zaslužil! Pa res? 5. Rad bi vlagal v alternativne naložbe! Hm, kaj to sploh so? 6. Želim postati podjetnik! Kakšne veščine potrebujem? 7. Kako finančno uspeti in se ob tem lepo imeti?

4. predavanje: 1. Starši mi dajejo 100 evrov mesečne žepnine, a mi denarja vedno zmanjka! Zakaj? 2. Kako naj privarčujem za nov telefon, avtomobil, stanovanje? 3. Kako z načrtovanjem izdatkov prihranim 20 % na mesec? 4. Zakaj ne potrebujem kreditne kartice? 5. Katera zavarovanja sploh potrebuje mladostnik? 6. Osem napak, ki jih pogosto naredimo pri sklepanju zavarovanj.

5. predavanje: 1. Vlaganje v delnice, vzajemne sklade; 2. Alternativne naložbe; 3. Kako sestaviti portfelj naložb; 4. Varčevanje za pokojnino; 5. Nepremičnine - nakup, najem, naložba.

Učitelji so deležni tudi spoznavanja novih pristopov, oblike dela in strategij pri poučevanju o osebnih financah. Na voljo so jim tudi didaktična sredstva in pripomočki kot tudi priročnik (Časnik Finance, 2022c).

7.3 Povzetek

V pričujoči analizi smo pregledali aktualno ponudbo izobraževalnih programov za finančno opismenjevanje otrok, mladine in odraslih v Sloveniji. V prvi vrsti so nas zanimali programi, ki so dostopni vsem prebivalcem in hkrati zagotavljajo začetno opismenjevanje na področju financ. Obenem smo opravili tudi pregled obstoječih programov usposabljanja za strokovne delavce.

Ugotovili smo, da je mogoče tako za ciljno skupino otrok kot tudi mladih in odraslih najti izobraževalne programe, ki so prosto na tržišču, nekateri so tudi brezplačni. Pri tem pa opozarjamo, da je malo dejanske ponudbe, ki bi obetala uka željnemu odraslemu takojšen vpis v program finančnega usposabljanja. Prebivalcem so sicer na voljo brezplačne informacije za okrepitev finančne pismenosti, a bi veljalo razmisliti o e-tečajih, ki bi bili motiviranim odraslim dostopni vsak trenutek in bi tako zapolnili časovno vrzel čakanja na realizacijo oglaševanih programov s področja financ.

Ponudba izobraževalnih programov finančne pismenosti za usposabljanje strokovnih delavcev je skopa. Strokovni delavci, ki izvajajo izobraževanja finančne pismenosti za mlade, dobijo znanja s tega področja v sklopu študija na Pedagoški fakulteti oziroma 20-pedagoških ur dolgo usposabljanje za učitelje osnovnih, srednjih šol ter profesorje, ki želijo postati mentorji finančnega opismenjevanja mladih, nudi tudi časnik Finance. Za strokovne delavce, ki programe izobraževanja s področja finančne pismenosti izvajajo za odrasle, sta na voljo dva

programa usposabljanja, ki sta nastala v sklopu mednarodnih projektov. NUK organizira usposabljanja za knjižničarje –izobraževalce, ki bodo informirali glede ponudnikov finančnih produktov, obveščali ter dvigali znanje na področju finančne pismenosti tudi z vprašanji in pogovorom. Učitelji in drugi strokovni delavci za izvajanje programa finančne pismenosti so se usposabljali tudi v okviru projekta Finally.

Pokazali smo, da se v izobraževanje in svetovanje na področju finančne pismenosti različnih starostnih skupin vključujejo tudi banke. Študija, ki je bila izvedena v sodelovanju s tremi slovenskimi bankami, je pokazala, da aktivnosti, ki jih izvajajo bančne institucije z namenom izboljšanja finančnega položaja svojih strank, učinkovito dvigujejo finančno pismenost Slovencev (Trunk idr., str. 403). Finančno pismeni uporabniki bančnih storitev sicer ne uporabljajo večjega števila bančnih produktov kot finančno nepismeni, jih pa bolje poznajo (prav tam).

Uvodoma smo si zadali, da bomo ponudbo ocenili tudi s stališča vsebinske pestrosti. Ugotovili smo, da se večina programov za odrasle osredotoča na osvetljevanje nujnosti spremljanja lastnega proračuna in s tem optimalne porabe denarja, iskanja virov dohodka, nujnosti varčevanja (in naložb), odrasle pa seznanja tudi s krediti.

Podobno se programi za otroke in mladino usmerjajo v pravila osebnih financ, načrtnega varčevanja, vlaganja. Izpostavili pa bi dve večji tematiki, ki jim programi za odrasle posvečajo manj pozornosti – oziroma v navedenih naslovih tem niso opazni –, to je iskanje ustreznega poklica, kariere in opozarjanje na nevarnosti prevar.

Da bi lahko čim bolj objektivno ocenili ponujene programe, smo za skelet vzeli kompetence na področju financ, ki sta jih pripravili in izdali v začetku leta 2022 Evropska komisija in OECD. S tem je dobila finančna usposobljenost odraslih okvire, ki so na uporabo oblikovalcem politik in izvajalcem. Snovalci poudarjajo, da je nujno izbor navedenih kompetenc prilagoditi življenjski situaciji konkretne ciljne skupine, ki se znajde v konkretni življenjski situaciji ali ima zaradi svoje specifikke tudi posebne izobraževalne potrebe na področju financ. Iz dokumenta smo zato izbrali t. i. bistvene kompetence, torej tiste, ki jih za ohranjanje trenutnega finančnega blagostanja kot tudi z mislijo na prihodnjo prosperiteto večina ljudi potrebuje v vsakodnevem življenju. Primerjava opredeljenih vsebin bistvenih kompetenc z izbranimi programi izobraževanja za finančno pismenost je pokazala, da so ti osiromašeni nekaterih

ključnih plati finančne usposobljenosti, in sicer prepoznavanja in rokovanja z denarjem, razumevanja pogodb, dolgov in njihovega odplačevanja, razumevanja tveganj in koristi, poznavanja regulacije in varstva potrošnikov ter poznavanja zanesljivih virov finančnih informacij.

Na tem mestu omenjamo tudi dokument Nacionalni program finančnega izobraževanja, ki ga je leta 2010 pripravila medresorska delovna skupina, ustanovljena s Sklepom Vlade RS. V njem so jasno navedeni problemi, s katerimi smo se v Sloveniji srečevali pri finančnem opismenjevanju prebivalstva. Preberemo lahko, da so med njimi poleg slabe ozaveščenosti o pomenu finančnega načrtovanja in vodenja družinskega proračuna, na kar večina izobraževalnih programov odgovarja, tudi težave kot so: pomanjkanje neodvisnih informacij, ne seznanjenost z elementi pogodb (npr. pogoji v zavarovalni polici), slabo razumevanje strokovnega finančnega izrazoslovja (bančnega osebja)¹⁶, ne-zavedanje pasti na neurejenem trgu, premalo vedenja o davčnih vidikih transakcije, ipd. Na te primanjkljaja in očitne izobraževalne potrebe prebivalstva je potrebno odgovoriti sistematično z izbrano in jasno postavljeno izobraževalno ponudbo. Finančna pismenost postaja vedno širši pojem in zato sledenje preprostemu finančnemu nasvetu, da se denar hrani v »nogavici«, že dolgo ne ustreza več.

---

¹⁶ Organizacija NALA Irska, ki se ukvarja z opismenjevanjem prebivalstva, se je usmerila tudi na finančno pismenost. Njihova osrednja smernica je usposobiti osebje v bankah in finančnih inštitucijah, da uporabljajo preprost jezik s čim manj izrazi v žargonu. Menijo, da bodo te tako posamezniki z nizkimi spretnostmi razumeli storitve, promocijo in se samostojno odločali pri upravljanju s svojim denarjem.

8/ Analiza izbranih teoretskih konceptov, pristopov, kurikulov in ciljnih skupin

V nadaljevanju so predstavljeni teoretski koncepti in že oblikovani kurikulumi, ki so dobro izhodišče za pripravljavce novih programov finančne pismenosti. Iz sedmih različnih primerov je razvidno, da so nekatera področja v kurikulumu programov FPO zelo podobna ali skoraj enaka, da pa se v posameznih okoljih – skladno z opredeljeno ciljno skupino, lokalnimi izzivi in razvitostjo FPO – dotikajo tudi med seboj zelo različnih in drugačnih vprašanj. Dodana je analiza najpogosteje izpostavljenih ciljnih skupin, za katere je FPO še posebej pomembna.

Slika 40: Teoretski koncepti in kurikuli, ki smo jih vzeli v analizo

Vir: lastni

8.1 Podrobnejša predstavitev nekaterih konceptov

8.1.1 LIFE SKILLS

Eden izmed širših konceptov je koncept življenjskih spretnosti (LSE), ki ga kot prvega predstavljamo v poglavju. Le-ta nudi okvir za učenje življenjskih spretnosti, med katere spada tudi FPO. Mednarodni projekt Life Skills se je osredotočal na življenjske spretnosti odraslih, ki živijo v evropskem prostoru in so neobhodne tako za zasebno življenje kot aktivno sodelovanje v skupnosti in družbi nasploh. Finančno pismenost vidi kot enega od konstitutivnih elementov ustreznih življenjskih spretnosti in jo definira kot: »obvladovanje spretnosti, znanja in razumevanje, ki omogoča posamezniku, da upravlja z denarjem in uporablja informacije ter

nasvete storitev, ki so potrebni za učinkovito upravljanje z lastnimi financami.« (Življenjske spretnosti v Evropi 2018, str. 11).

Koncept življenjskih spretnosti v Evropi (LSE – Life Skills for Europe) nudi okvir za učenje življenjskih spretnosti. Cilj je vzpostaviti skupno razumevanje življenjskih spretnosti, ki zajema osem temeljnih zmožnosti in so potrebne za aktivno participacijo v vsakdanjem življenju (Življenjske spretnosti v Evropi 2018, str. 2). Projekt je bil financiran s podporo Evropske komisije (program Erasmus+ KA2, Strateška partnerstva za izobraževanje odraslih) (Javrh in Možina 2018, str. 3).

Finančne zmožnosti so poleg sporazumevalne zmožnosti, digitalne zmožnosti, zmožnosti, povezane s trajnostnim razvojem, državljske zmožnosti, osebne in medosebne zmožnosti, zmožnosti, povezane z zdravjem in matematične zmožnosti (Javrh in Možina 2018, str. 7), sestavni element življenjskih spretnosti, učinki dobro razvitih življenjskih spretnosti pa so pomembni tako za posameznika, kot tudi za družbo. Med glavne učinke dobro razvitih življenjskih spretnosti sodijo avtonomija in osebna učinkovitost, opremljenost posameznika s temeljnimi zmožnostmi za spopadanje z življenjskimi izzivi, opolnomočenje, izboljšana družbena vključenost in pridobitev državljskih kompetenc, povečana vključenost posameznikov na trgu dela, pozitiven učinek na lokalno skupnost ter motivacija posameznika za vključitev v nadaljnje učenje (Javrh in Možina 2018, str. 9-10).

Partnerji projekta Življenjske spretnosti v Evropi (LSE) opredelijo življenjske spretnosti kot kombinacijo »različnih zmožnosti, ki odraslim na splošno omogočajo postati osebe, ki se učijo vse življenje in rešujejo probleme, da bi lahko živele neodvisno in hkrati sodelovale v kolektivnem življenju v družbi«. Razumejo jih kot posameznikove učne in izobraževalne dosežke. Boljše življenjske spretnosti pomembno prispevajo k osebni učinkovitosti in zaposljivosti posameznika ter socialni in državljski vključenosti. Z razvojem življenjskih spretnosti si posamezniki zagotavljajo orodja, s katerimi se lahko spopadajo z novimi izzivi in nudijo praktično ter čustveno podporo v svoji okolici, pomembno pa prispevajo tudi k komunikaciji in prenašanju izkušenj med generacijami (prav tam, str. 5).

V sklopu projekta so oblikovali učne okvirje za učenje temeljnih zmožnosti. Ciljna skupina so odrasli. Vsaka zmožnost ima dva vidika, in sicer težavnost zmožnosti (osnovna, optimalna in

napredna) in poznavanje okoliščin (zasebno življenje, življenje v skupnosti in aktivno sodelovanje v skupnosti) (Življenjske spretnosti v Evropi 2018, str. 2).

Kurikulum: V okviru projekta so oblikovali učni okvir, ki gradi na Evropskem okvirju ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje (European Reference Framework of Key Competences for Lifelong Learning), hkrati pa upošteva že obstoječe učne načrte in druge relevantne vire ter raziskave dobrih praks, opravljene v okviru projekta LSE. Učni okvir je zamišljen kot pripomoček za začetek učenja, na katerem je mogoče graditi in ga prilagajati ter kot izobraževalni program za različne ciljne skupine odraslih (Življenjske spretnosti v Evropi 2018, str. 3).

V zasebnem življenju posameznik na osnovni ravni prepozna različne načine plačevanja, bere in razume izpiske in račune, razume pomen vodenja evidenc in se zaveda pomembnosti prihrankov ter načrtuje in opravlja osebni proračun. Na optimalni ravni zmožnosti uravnava prihodke in stroške, razume načela bančnega poslovanja, razume različne metode plačevanja, aktivno varčuje, pozna in razume svoje potrošniške pravice. Na napredni ravni izvaja posameznik učinkovito finančno načrtovanje in za doseganje ciljev uporablja kredite ter prihranke, razume in uporablja koncept investiranja v praksi ter razume primerne trenutke za nasprotovanje ponudnikom finančnih storitev in uveljavlja svoje potrošniške pravice (Življenjske spretnosti v Evropi 2018, str. 12).

V življenju v skupnosti na osnovni ravni prepozna lokalne proizvode in storitve, ki jih je mogoče kupiti, razume različne stanovanjske stroške in obveznosti, je osveščen glede prednosti in slabosti zavarovanja. Na optimalni ravni zahtevnosti v življenju v skupnosti primerja ponudbe, razume tveganja in nagrade, načrtuje in upravlja družinski proračun, aktivno izbira ustrezne zavarovalniške izdelke in upravlja plačila. Na napredni ravni uporablja in kritično vrednosti storitve finančnega svetovanja, razume in upravlja posojila, vnaprej načrtuje stanovanjske zahteve, vnaprej načrtuje za starost (Življenjske spretnosti v Evropi 2018, str. 12).

Med aktivnim sodelovanjem v skupnosti na osnovni ravni razume različne vrste kreditov in kreditnih pogodb. Na optimalni ravni pozna prednosti in slabosti kredita in dolga ter razume in ve, kako upravljati s kreditno oceno. Na napredni ravni razume odnos med javno politiko in osebnimi financami (Življenjske spretnosti v Evropi 2018, str. 12).

8.1.2 NA-MA POTI

Slovenski projekt Zavoda za šolstvo NA-MA POTI se je dotikal šolske populacije (otroci v vrtcih, učenci in dijaki) je FPO opredelil za potrebe izdelave ustreznih podlag za šolski kurikulum. Definira jo kot: Zmožnost posameznika, da na osnovi finančnega znanja v različnih življenjskih situacijah uporablja finančne pojme in postopke, hkrati analizira, utemeljuje, vrednosti in učinkovito sporoča svoje zamisli in dobljene rezultate pri oblikovanju in reševanju finančnih problemov, sprejema odgovorne odločitve s prepoznavanjem nujnih razlik med željami, zmožnostmi in dejanskimi potrebami ter pridobi zavedanje o vlogi finančnih veščin in pomenu ustreznega izobraževanja o omenjenem področju. (Bone 2022, str. 2).

V okviru projekta »NA-MA POTI – Naravoslovje, MAtematika, Pismenost, Opolnomočenje, Tehnologija, Interaktivnost« so želeli preizkusiti pedagoške strategije in pristope, ki bi tudi z vključevanjem novih tehnologij pripomogle k celostnemu in kontinuiranemu razvoju naravoslovne, matematične in drugih pismenosti otrok, učencev in dijakov. Projekt je financiran s strani Republike Slovenije in Evropske unije iz Evropskega socialnega sklada. V projektu sodeluje poleg Zavoda RS za šolstvo še 7 fakultet in 97 vzgojno-izobraževalnih zavodov, od tega 33 razvojnih in 64 implementacijskih (NA-MA POTI, 2021).

Razvojni tim je v omenjenem projektu pripravil gradnike za naravoslovno in matematično pismenost ter na podlagi slednjih pripravil tudi opredelitev in gradnike za finančno pismenost.

V projektu se zavzemajo za izboljševanje strategij interdisciplinarnega reševanja kompleksnih avtentičnih problemov in učenja z raziskovanjem ter vključujejo in uporabljajo tudi IKT za vzpostavitev prožnih inovativnih učnih okolij, igrifikacijo, programiranje ter logično in algoritmično mišljenje. Njihova ciljna skupina so otroci, učenci in dijaki in za njih oziroma za učitelje so zato pripravili podrobne in ločene opisnike za predšolsko vzgojo, osnovno šolo in srednjo šolo (Bone 2022, str. 2).

Kurikulum: Prvi gradnik finančne pismenosti sestavljajo finančne veščine, razumevanje in uporaba finančnih terminov, postopkov ter strategij in sporočanje kot osnova finančne pismenosti. Drugi gradnik finančne pismenosti pa opredelijo kot reševanje problemov na finančnem področju v raznolikih kontekstih (Bone 2022, str. 2).

Učeči se naj bi v sklopu prvega gradnika finančne pismenosti 1) razumel sporočila s finančno vsebino, 2) poznal in uporabljal finančno terminologijo in simboliko, 3) predstavil, utemeljil in vrednotil lastne miselne procese, 4) prepoznal, razumel in uporabljal matematične pojme v finančnih okoliščinah, 5) poznal in v različnih okoliščinah uporabljal ustrezne postopke in orodja, 6) napovedoval in presojal rešitve ter utemeljeval trditve in svoje odločitve in nenazadnje 7) uporabljal različne strategije pri reševanju problemov s finančnega področja (Bone 2022, str. 2).

V sklopu drugega gradnika je učeči se zmožen 1) obravnavati raznolike življenjske probleme in 2) obravnavati situacije z matematičnim modeliranjem. Drugi gradnik predstavljajo opisniki drugega gradnika matematične pismenosti (Bone 2022, str. 2).

8.1.3 FINLIT

V Mednarodnem projektu za knjižničarje FIN-LIT je FPO opredeljena kot kombinacija finančnih znanj in spretnosti, ki ljudem pomagajo razumeti finančna tveganja in priložnosti, da bi ozaveščeni znali poiskati pomoč ter sprejeti učinkovite ukrepe za povečanje svoje blaginje. Finančna pismenost je temeljnega pomena za blaginjo, podjetništvo, socialno mobilnost in vključujočo rast. (Bon in drugi 2021).

V okviru projekta FINLIT so se povezale države Bolgarija, Poljska, Romunija in Slovenija ter poskušale ustvariti in ponuditi model finančnega izobraževanja, ki bi se lahko izvajal v vsaki splošni knjižnici (Bon idr. 2021, str. 8). Projekt je sofinanciran s sredstvi programa Evropske unije Erasmus+. Pred pričetkom priprav in razvoja modela za finančno izobraževanje v splošnih knjižnicah, so partnerji projekta opravili celovit pregled ponudbe tovrstnega izobraževanja v svojih državah. V nadaljevanju so se posvetili raziskovanju splošnih knjižnic in njihovih izkušenj s finančnim izobraževanjem. Prišli so do precej skupnih točk in ugotovitev, in sicer naj bi splošne knjižnice v vseh štirih državah zaznale veliko zanimanje s strani skupnosti za povečanje finančne pismenosti in projekt FINLIT je odgovor na te potrebe uporabnikov splošnih knjižnic (Bon b. l., str. 5).

Pri programu FINLIT gre za niz izobraževalnih dejavnosti, ki se izvajajo v knjižnicah po metodi kombiniranega učenja. Del učenja torej poteka v obliki e-tečajev in del v obliki srečanj v knjižnicah (Bon idr. 2021, str. 45). Zakaj so si izbrali ravno knjižnice? Splošne knjižnice so središča kulture, informacij in izobraževanja in so v majhnih mestih ter podeželju običajno

edine ustanove, ki so dostopne in namenjene vsem ciljnim skupinam. Razširjene so po celotnem območju države in ne zaobidejo niti manjših mest. Pogosto, sploh v manjših lokalnih skupnostih, so knjižnice tudi edini centri neformalnega izobraževanja, ki so na voljo odraslim (FINLIT b. l. a, str. 1).

Odločili so se, da se posvetijo ciljni skupini starejših (+55 let), saj se trenutno v državah Evropske unije dogajajo številne spremembe v zvezi z digitalizacijo vseh finančnih in upravnih storitev, starejši imajo veliko težav pri obvladovanju novih digitalnih tehnologij, večinoma so upokojeni in ne sledijo vsem informacijam o novostih. Izobraževalne modele, ki so jih razvili pri projektu pa bi seveda lahko razširili tudi na druge ciljne skupine (Bon b. l., str. 5). Poleg tega so pripravili tudi program usposabljanja za knjižničarje izobraževalce prej omenjene ciljne skupine, in sicer z namenom, da le ti okrepijo svoje kompetence tako na področju poučevanja odraslih, kot tudi s področja financ in se tako odzovejo na potrebe časa (FINLIT b. l. a, str. 1).

Kurikulum: Za knjižničarje izobraževalce sta predvidena dva tečaja finančnega izobraževanja (osnovna in nadaljevalna raven), ter program usposabljanja za knjižničarje izobraževalce, ki je sestavljen iz več delov:

1. poučevanje odraslih, ki poteka v obliki spletnega tečaja in vsebuje šest modulov;
2. program usposabljanja za izobraževalce, ki vsebuje dodatna navodila in informacije;
3. kako poučevati prek spleta, ki prav tako poteka v obliki spletnega tečaja in je nastal kot odgovor na potrebe knjižničarjev v času korone (FINLIT b. l., str. 2).

Knjižničarji izobraževalci s pomočjo tečaja pridobijo naslednje kompetence: spoznali bodo finančne teme na osnovni in napredni ravni; naučili se bodo, kako poučevati starejše odrasle; pridobili bodo znanje o kombiniranem učenju; naučili se bodo, kako izvajati spletno usposabljanje ter usposabljanje v živo v knjižnici; s scenariji tečajev FINLIT bodo postali samozavestni kot učitelji in vodniki svojih uporabnikov po tečajih finančne pismenosti (Bon b. l., str. 8).

Za uporabnike knjižnic oziroma udeležence programa je program dostopen na osnovni in napredni ravni in poteka v obliki spletnih tečajev ter v živo. Osnovno raven sestavlja 5 modulov: finančno načrtovanje in osebni proračun, finančni sistem, krediti in posojila, zavarovanja ter varstvo potrošnikov in njihove pravice. Nadaljevalno raven tečaja pa sestavlja

6 modulov, ki pokrivajo naslednje sklope: spletno bančništvo, spletno nakupovanje, varnost financ na spletu, varčevanje in naložbe, dedovanje, zaslužek v pokoju (FINLIT b. l. b, str. 1).

8.1.4 CITIZENS CURRICULUM

V Angliji so na inštitutu Learning and work institute ustvarili poseben kurikulum in ga poimenovali »Kurikulum za državljane« (Citizens curriculum). Le-ta predstavlja inovativen in celovit pristop, ki ljudem zagotavlja ustrezne in potrebne zmožnosti na različnih področjih, in sicer na področju besedilnih, matematičnih, digitalnih, državljanskih, zdravstvenih in finančnih zmožnosti. Odrasle spodbuja k učenju, saj daje udeležencem glas pri sooblikovanju vsebin kurikuluma, pri tem pa zagotavlja učečim se, da se učijo zmožnosti, ki so pomembne za njihovo življenje in delo. Slabo razvite zmožnosti branja, računanja in slabe digitalne spretnosti onemogočajo ljudem aktivno participacijo v družbi in cilj omenjenega kurikuluma je sprememba le-tega (Learning and work institute, b.l.).

Oblikovali so okvir za učenje finančnih zmožnosti, v katerem gre za kombinacijo spretnosti, znanja in razumevanja tako denarja, kot tudi storitev, ki nudijo pomoč (Financial capability, b.l.). Med oblikovanjem le-tega so se sklicevali na »Okvir finančnih zmožnosti odraslih«, ki sta ga v skladu s priporočili Adult Financial Literacy Advisory Group in Skills for Life oblikovala The Basic Skills Agency in Financial Services Authority in izpostavlja spretnosti ter kompetence, ki jih posameznik potrebuje za dobro razvito finančno pismenost (Adult financial capability framework 2006, str. 3). Okvir za učenje finančnih zmožnosti v okviru Kurikuluma za državljane je namenjen ciljni skupini odraslih.

Kurikulum za državljane: Okvir je sestavljen in treh ključnih področij: osebne spretnosti, uporaba spretnosti in participacija v gospodarstvu. Osebne spretnosti sestavljajo naslednje teme: numerične spretnosti, viri dohodkov, upravljanje osebnega proračuna, bančništvo, plačila in plačilne kartice, prejemki in zapisi, blago in storitve, dohodkovna pomoč in prejemki ter finančni besednjak. Uporabo spretnosti sestavljajo: iskanje lokalnih storitev, proračun gospodinjstev, upravljanje računov, finančne ponudbe, finančno načrtovanje, digitalni denar, razumevanje tveganja, priznavanje dolžniških težav. Participacijo v gospodarstvu sestavljajo: pravice potrošnikov, razumevanje kredita in dolga, nasveti in navodila, pokojnine in življenjsko načrtovanje, poslovno financiranje, reševanje težav, kreditni izdelki, vrednotenje finančnih

možnosti in sprejemanje odločitev. Učeči se razvija svoje finančne zmožnosti po zahtevnosti, od ravni konsolidiranja, do razvijanja in do ravni razširjanja (Financial capability, b.l.).

Na ravni konsolidiranja učeči se prepozna in izvaja izračune z denarjem, prepozna različne načine plačila za stvari, opredeli vire dohodkov, razume načela bančništva, načrtuje in upravlja osebni proračun, razume pojem lastništva, opredeli lokalno blago in storitve, ki jih je mogoče kupiti, razume pojem ohranjanja zapisov, razume prihranke. Na ravni razvijanja opredeli lokalne ponudnike finančnega svetovanja, prihodke in odhodke v bilanci stanja, primerja ponudbe, bere in razume izjave in račune, upravlja račune na spletu in v fizični obliki, razume različne načine plačila, razume tveganja, opredeli nacionalne ponudnike podpore. Na ravni razširjanja razume različne oblike kreditov in kreditnih pogodb (pozna interes in prepozna razlike med krediti), pozna prednosti in slabosti kreditov in dolgov, pozna katera svetovanja in svetovalne storitve so na voljo, prepozna in razume potrošniške pravice, razume koristi finančnega načrtovanja, razume odnos med javnimi politikami in zasebnimi financami (dohodnine, prispevki, plače, ekonomija) (Financial capability, b.l.).

Okvir finančnih zmožnosti odraslih: Okvir oziroma smernice, ki so jih oblikovali, se ne osredotočajo zgolj na denar, temveč v naslavlajo širši spekter področij, kot so teme povezane z upravljanjem denarja in predlagajo aktivnosti, ki temeljijo na življenjskih dogodkih. Okvir sestavljajo tri med seboj povezana področja, ki skupaj tvorijo finančno pismenost:

1. Finančno znanje in razumevanje: Finančno znanje in razumevanje omogoča ljudem, da pridobijo znanja, ki jih potrebujejo za obravnavanje vsakodnevnih finančnih zadev in za sprejemanje pravih odločitev glede na svoje potrebe.
2. Finančne spretnosti in kompetence: V okviru finančnih spretnosti so posamezniki sposobni uporabe znanja in razumevanja tudi v nepredvidljivih situacijah. Sposobni so načrtovati, spremljati, upravljati in reševati finančne težave in priložnosti.
3. Finančna odgovornost: V okviru tretjega področja, finančne odgovornosti, so posamezniki sposobni ceniti širši vpliv finančnih odločitev v vseh okoliščinah. Razumejo in cenijo pravice in odgovornosti, potrebe in spretnosti (prav tam, str. 4).

Okvir sestavljajo tri zahtevnostne stopnje: osnovno razumevanje in razvoj zaupanja, razvijanje usposobljenosti in zaupanja ter razširitev usposobljenosti in zaupanja. Vsaka zahtevnostna stopnja je dalje razdeljena na devet komponent: 1) različne vrste denarja in plačil, 2)

ustvarjanje dohodka, 3) odtujitev dohodka, 4) zbiranje finančnih informacij in evidenc, 5) finančno načrtovanje – varčevanje, poraba, proračun, 6) tveganje in vrnitev, 7) osebne odločitve in finančne posledice, 8) pravice potrošnikov, odgovornosti in viri svetovanja ter 9) posledice financ (Adult financial capability framework 2006, str. 4).

Kurikul za državljane je postal osnova tudi za oblikovanje nabora življenjskih spretnosti v okviru mednarodnega projekta Življenjske spretnosti odraslih v Evropi (LSE for Europe). Življenjske spretnosti se ne pridobivajo vedno z izobraževanjem. Pogosto se pridobijo s pomočjo prakse in izkušenj iz vsakodnevnega življenja. Namen tega projekta je bilo izboljšanje izobraževalnih pristopov za razvoj temeljnih zmožnosti odraslih v Evropi. Projekt je definiral osem življenjskih zmožnosti, med njimi je bila tudi finančna zmožnost. Opredlili so jo kot: “Sposobnost upravljanja z denarjem in uporabe informacijskih in svetovalnih storitev za učinkovito upravljanje z lastnimi finančnimi sredstvi”¹⁷.

8.1.5 FINALLY

Finančna pismenost za Rome je projekt, katerega cilj je izboljšati finančno pismenost odraslih Romov in poznavanje različnih finančnih storitev, kar lahko pripomore k večji kakovosti njihovega življenja. Projekt je sofinanciran s strani Evropske unije v okviru Programa Vseživljenjsko učenje (Project FINALLY Leaflet, b.l.) in temelji na izsledkih Raziskave potreb WP2, ki so jo izvedle partnerske države (Ogulin Počrviva idr., 2015, str. 7). V okviru projekta so oblikovali »Priročnik za izvajalce programa finančna pismenost za Rome s smernicami za uporabo orodij Finally« in »Kurikulum izobraževalnega programa projekta Finally«. Izobraževalni program je bil oblikovan za mlade Rome, v starosti od 18 do 30 let, ki bodo kmalu odločali o finančnih zadevah v gospodinjstvu (Ogulin Počrvina 2015, str. 10).

Priročnik in kurikulum sta namenjena v obliki učnega pripomočka za usposabljanje izvajalcev izobraževalnega programa in za poučevanje ciljne skupine znotraj projekta Finally – Finančna pismenost Romov. S programom želijo pri udeležencih:

- povečati zavedanje o njihovih vsakdanjih dohodkih in analiziranje dobrih ter slabih praks ter ponuditi pomoč pri nadzoru družinskih izdatkov;

¹⁷ glej zloženko Kaj so življenjske spretnosti, https://eaea.org/wp-content/uploads/2018/01/LSE-leaflet_Slovenian.pdf

- z uporabo orodij za kratkoročno in dolgoročno načrtovanje izboljšati sposobnost načrtovanja in postavljanja prioritet;
- razviti pristope za varčevanje in vlaganje denarja in
- razviti sposobnost ocenjevanja tveganja pri posojilih in dolgovih (prav tam, str. 9).

Priročnik in kurikulum: Priročnik opisuje izobraževalni program, ki je sestavljen iz štirih modulov. Prvi modul se imenuje *Proračun gospodinjstva – načrtovanje vnaprej in pametna poraba denarja* in je, kot tudi preostali moduli, sestavljen iz več tem: 1) naši dohodki, 2) potrebe in želje, 3) kako pripraviti proračun gospodinjstva in kako preprečiti proračunsko izgubo, 4) pomembnost dobrih potrošnih navad, 5) nakupovalne navade ter 6) nadzorovanje porabe (Ogulin Počrvina 2015, str. 14-31). Drugi modul se imenuje *Varčevanje za prihodnost* in ga sestavljajo naslednje teme: 1) zastavljanje ciljev in osnove varčevanja, 2) načini varčevanja, 3) osnovna priporočila za varčevanje, 4) kako pripraviti varčevalni načrt ter 5) možnosti varčevanja v uradnih finančnih institucijah – varčevanje v bankah (prav tam, str. 33-45). *Razumno izposojanje* predstavlja tretji modul in vsebuje naslednje teme: 1) upravljanje dolgov: previdno ravnanje s posojili, 2) stroški posojila, 3) izbira posojilodajalca in vrste posojila in 4) nadziranje dolga (prav tam, str. 47-58). Ter zadnji, četrti modul *Povečanje prihodkov*, ki pokriva: 1) iskanje zaposlitve in 2) samozaposlitev (prav tam, str. 62-66).

V sklopu priročnika ustvarjalci opozorijo na nekatere značilnosti izbrane ciljne skupine. Pomembno je, da je izvajalec programa fleksibilen, uporablja metode aktivnega učenja in prilagodi posamezne vaje strukturi skupine, ravni pismenosti in ostalim veščinam. Izvajalec mora vedno preverjati razumevanje vsebine ter v primeru nerazumevanja nuditi usmeritev. Vsako srečanje naj bi trajalo 4-5 pedagoških ur in je pripravljeno na način projektnega učenja. Predlagajo tudi, naj bosta prisotna dva izvajalca programa, ki vodita skupino 12-15 udeležencev (Ogulin Počrvina 2015, str. 12).

Poleg priročnika so ustvarjalci oblikovali tudi Kurikulum izobraževalnega programa projekta Finally. Sestavljen je iz splošnega in posebnega dela. Ker je med Romi veliko brezposelnih posameznikov in po drugi strani velik delež prejemnikov denarne socialne pomoči, se je kot prva potreba po obravnavani temi pokazala obravnavanje virov dohodka. Obe skupini namreč potrebujeta določen način opravljanja dohodka, da bi lahko preživeli. Dalje bi bilo potrebno v sklopu finančne pismenosti naslavljati temo o družbenem kapitalu in mrežah, saj nekatere

kulturne lastnosti vplivajo na način, kako družine upravljajo s svojimi financami. Ker Romi svoj ekonomski uspeh povezujejo s potrošnjo, zlasti za statusne dobrine, bi bilo tretja specifična potreba po obravnavani temi o izdatkih in željenih dobrinah. Prav tako pa bi morali obravnavati tudi temo varčevanje in vlaganje ter dolgovi in krediti, saj je zaradi nerednih dohodkov omenjenih posameznikov težko načrtovati izdatke, prihraniti denar ali ga investirati. Veliko se zanašajo na svojo skupnost in si izposojajo denar (Ogulin Počrviva idr. 2015, str. 7-8).

V Kurikulu izobraževalnega programa projekta Finally so ustvarjalci opredelili in natančno opisali standarde znanja in veščine za vsak modul posebej ter priporočila, orodja in metode, ki se naj bi jih uporabljajo tekom izvajanja izobraževanja (Ogulin Počrviva idr. 2015, str. 13). Izpostavijo tudi prepletenost različnih kompetenc, saj bodo udeleženci programa, poleg finančne pismenosti, razvijali še štiri kompetence, ki so prav tako del Evropskega ovira ključnih kompetenc: matematično pismenost, samoiniciativnost in podjetništvo, komunikacija v tujem jeziku (njihov materni jezik je romščina) ter digitalna pismenost (Ogulin Počrviva idr. 2015, str. 20).

8.1.6 OECD projekti

Pomembnost finančne pismenosti, zaradi naglega razvoja v zadnjem obdobju, strmo raste. OECD in INFE v »Poročilu o finančni pismenosti odraslih v državah G20« ugotavljata, da je finančna pismenost ena izmed pomembnih življenjskih spretnosti, ki lahko bistveno spremeni življenja ljudi, a kljub temu veliko ljudi (manj kot 50 %) nima osnovnega finančnega znanja, ki je temelj za pomembne finančne odločitve (OECD, 2017c, str. 7-8). V omenjeni mednarodni raziskavi so želeli raziskati, v kolikšni meri imajo odrasli v državah G20¹⁸ razvito finančno pismenost. Pod nemškim predsedovanjem sta bili kot gostujoči državi vključeni še Nizozemska in Norveška. Podatki, pridobljeni z omenjeno mednarodno raziskavo, se uporabljajo za primerjavo finančnega znanja, vedenja, odnosov in vključenosti. V raziskavi je sodelovalo

---

¹⁸ G20 združuje finančne ministre in guvernerje centralnih bank iz 19 držav: Argentine, Avstralije, Brazilije, Kanade, Kitajske, Francije, Nemčije, Indije, Indonezije, Italije, Japonske, Republike Koreje, Mehike, Rusije, Savdske Arabije, Južne Afrike, Turčije, Združenega kraljestva, Združenih držav Amerike in Evropske unije, ki jo zastopata predsednik Evropskega sveta in vodja Evropske centralne banke. Dostopno na: <https://www.g20foundation.org/g20/what-is-the-g20>

101.596 odraslih, starih od 18 do 79 let. Podatki so bili zbrani s pomočjo »Zbirke orodij za merjenje finančne pismenosti in finančne vključenosti« (OECD, 2017c, str. 7).

V Poročilu se naslanjajo na opredelitev finančne pismenosti, ki so jo OECD/INFE oblikovali leta 2012 v Nacionalnih strategijah za finančno izobraževanje. Finančna pismenost je po tej opredelitvi predstavljena kot kombinacija zavedanja, znanja, spretnosti, odnosa in vedenja, ki ga posameznik potrebuje za premišljene finančne odločitve in doseganje finančne blaginje (OECD, 2017c, str. 13).

Tekom zbiranja podatkov o dejanskem finančnem znanju posameznikov je bilo ugotovljeno, da je v povprečju manj kot polovica odraslih iz sodelujočih držav (48 %) odgovorila na 70 % vprašanj o finančnem znanju, kar predstavlja minimum znanj za finančno pismenost (OECD, 2017c, str. 19). V povprečju med G20 državami le 3 od 5 gospodinjstev uporablja družinski proračun (60 %) (prav tam, str. 27). V sodelujočih državah v povprečju več kot 6 od 10 posameznikov aktivno varčuje (64 %) (prav tam, str. 30). V povprečju se je 37 % ljudi že znašlo v situaciji, ko njihov prihodek ni popolnoma zadostil dejanskim stroškom gospodinjstva, 22 % vseh sodelujočih v preteklosti že sposodilo denar (prav tam, str. 32). Le 48 % posameznikov je pokazalo ustrežnejši, bolj dolgoročen odnos do denarja (prav tam, str. 39).

V »Mednarodni raziskavi finančne pismenosti odraslih«, izvedene s strani OECD/INFE, je sodelovalo 26 držav¹⁹ na treh celinah (od tega je bilo 12 držav, ki so članice OECD). Podatki so bili zbrani z uporabo orodja OECD/INFE (Zbirka orodij za merjenje finančne pismenosti in finančne vključenosti), vključujejo pa tudi podatke, ki jih je zbral OECD kot del projekta tehnične pomoči za finančno izobraževanje na JV Evrope (OECD 2020b, str. 11) V raziskavi obravnavajo med drugim tudi pomembne razlike v finančni pismenosti in njenih elementih – znanje, vedenje, odnos ter finančna blaginja, med nekaterimi skupinami, ki so jih raziskovalci prepoznali v vzorcu. Identificirali so potencialno ranljive skupine posameznikov oziroma tiste, ki bi morebiti potrebovale več pozornosti (OECD 2020b, str. 57). Opredelijo naslednje ciljne skupine, ki dosegajo nižje dosežke pri vprašanih finančne pismenosti: ženske, mlajše odrasle,

---

¹⁹ Sodelujoče države in gospodarstva po abecednem vrstnem redu so: Avstrija; Bolgarija; Kolumbija; Hrvaška; Republika Češka; Estonija; Francija; Gruzija; Nemčija; Hong Kong, Kitajska; Madžarska; Indonezija; Italija; Koreja; Malezija; Malta; Moldavija; Črna gora; Peru; Poljska; Portugalska; Republika Severna Makedonija; Romunija; Rusija; Slovenija; in Tajska. Države članice OECD, ki so sodelovale v raziskavi so: Avstrija; Kolumbija; Češka; Estonija; Francija; Nemčija; Madžarska; Italija; Koreja; Poljska; Portugalska; in Slovenija (OECD 2020b, str. 11).

starejše, digitalno manj opremljene posameznike ter finančno manj odporne (prav tam, str. 58-60).

V Poročilu »Finančna pismenost odraslih v JV Evropi« dodajajo, poleg že omenjenih ciljnih skupin, še nekatere druge. Poročilo je del projekta tehnične pomoči OECD in INFE za Finančni izobraževalni program Nizozemskega ministrstva za finance, ki je tudi zagotovilo sredstva za to delo. OECD je izvedel raziskavo ravni finančne pismenosti v JV Evropi (vključene države so bile Bolgarija, Hrvaška, Gruzija, Severna Makedonija, Moldavija, Črna gora in Romunija). Anketa je bila izvedena na statistično reprezentativnem vzorcu dobrih 7.000 odraslih v starosti 18 do 79 let (OECD 2020c, str. 5). Izpostavljajo še migrante in njihove družine, lastnike mikro, malih ali srednjih podjetij, brezposelni, ljudje, ki imajo otroke manjše od 18 let (OECD 2020c, str. 55-68).

Svet OECD je leta 2020 sprejel Priporočilo o finančni pismenosti, ki predstavlja enoten in celovit instrument o finančni pismenosti, ustvarjen in namenjen za pomoč pri oblikovanju, izvajanju in vrednotenju politik finančne pismenosti (OECD 2022a, str. 3). Poleg tega je Evropska komisija v sodelovanju z OECD/INFE (Mednarodna mreža za finančno izobraževanje) oblikovala »Okvir finančnih kompetenc za odrasle«.

Priporočilo o finančni pismenosti

Priporočilo je bilo prvotno razvito v Mednarodni mreži za finančno izobraževanje (INFE), ki predstavlja mrežo 280 javnih institucij iz več kot 130 držav članic in nečlanic OECD. Priporočilo je nadgradnja in zamenjava za predhodna priporočila, saj upošteva nedavne raziskave ter lokalne in globalne trende, kot so na primer posledice covid-19 pandemije, digitalizacija financ ter druga, okoljska, gospodarska in socialna tveganja ter priložnosti, ki bi lahko od posameznikov in manjših podjetnikov zahtevala pomembnejše finančne odločitve in razvoj specifičnih finančnih kompetenc (OECD 2022a, str. 4).

Strinjali so se z uporabo definicije finančne pismenosti, pri kateri gre za kombinacijo finančne ozaveščenosti, znanja in spretnosti, potrebnih za sprejemanje pravih finančnih odločitev (OECD 2022a, str. 6).

V sklopu poročil priporočajo vzpostavitev in izvajanje nacionalnih strategij z usklajenim in trajnostnim pristopom k finančni pismenosti. Pri vzpostavljanju in izvajanju svojih nacionalnih

strategij, ob upoštevanju različnih nacionalnih, regionalnih in lokalnih okoliščin, bi morali upoštevajoči:

1. Strategije za finančno pismenost utemeljiti na ustreznih dokazih in analizah, zbranih pred sprejetjem strategije, za določitev njenih prednostnih nalog in ciljev;
2. Pred vzpostavitvijo strategije sprejeti druge potrebne in ustrezne pripravljalne ukrepe;
3. Vzpostaviti pregledne mehanizme za usklajevanje in upravljanje;
4. Upoštevati dejstvo, da se bo vrstni red elementov spreminjal in razvijal in je potrebno redno posodabljeni načrt za nacionalno strategijo;
5. Opredeliti ustrezna vprašanja finančne pismenosti in jih obravnavati po prednostnem vrstnem redu. Vprašanja lahko vključujejo naslednja področja: dostop do finančnih produktov in storitev, digitalizacija, proračun in kratkoročno ter dolgoročno upravljanje financ, varčevanje in naložbe, kreditno vodenje, načrtovanje in varčevanje za upokojitev, upravljanje s tveganji in zavarovanje;
6. Določiti ustrezne ciljne skupine in jih nagovoriti z učinkovitimi pobudami;
7. Upoštevati pomen veščin finančne pismenosti pri soočanju s sodobnimi finančnimi izzivi za sedanje in prihodnje generacije;
8. Upoštevati potrebe posebnih ciljnih skupin, med katere spadajo: ženske, mikro in majhna podjetja, migranti, starejši odrasli in druge ranljive skupine (OECD, 2022a, str. 7-11).

Nadalje priporočajo upoštevajočim razvoj programov finančne pismenosti za podporo odločanju o varčevanju, naložbah, upokojitvi in pokojninah, pri tem pa je potrebno:

- upoštevati nacionalne okoliščine in različen obseg varčevanja, naložb, dolgoročnosti, izzivov glede upokojitve;
- spodbujati razumevanje demografskih, socialnih, gospodarskih in finančnih sprememb v okolju, kot tudi morebitne spremembe v javni politiki, ki bi lahko vplivale na finančno stanje posameznika in njegove finančne odločitve;
- posameznikom zagotoviti jasne informacije in ustrezna orodja za razumevanje vseh procesov v povezavi z financami;
- spodbujati posameznikovo ozaveščenost o finančnih tveganjih, povezanih z varčevanjem in naložbenimi odločitvami, razumevanje možnih posledic naložbenih odločitev, ocenjevanje višine prihrankov ter pokojninske pravice;

- spodbujati razumevanje posledic varčevanja in naložbenih odločitev za družbo in okolje;
- zagotoviti in sprejeti ukrepe za zagotavljanje dostopa do informacij, ki posebej obravnavajo zapletenost varčevanja, naložb in odločanja o upokojitvi;
- spodbujati razumevanje ljudi o vedenju, ki lahko negativno vpliva na njihovo sposobnost varčevanja in vlaganja (OECD, 2022a, str. 11-12).

Ustvarjalcem priporočajo, da ustvarijo programe finančne pismenosti, ki bi podpirali zdrave odločitve s krediti in se izogibali prezadolženosti. To pri načrtovanju programov dosežejo tako, da:

- promovirajo in spodbujajo načrtovanje proračuna in varčevanje in spodbujajo ljudi k temu, da si v premeru ne zmožnosti izogiba kreditu, izposodijo zgolj toliko, kolikor si lahko privoščijo;
- posameznikom zagotovijo ustrezne informacije in orodja za primerjavo stroškov in kreditnih značilnosti;
- opozorijo posameznike na značilnosti in možna tveganja kratkoročnih kreditov z visokimi obrestnimi merami in skritimi provizijami ter jih opozorijo na naraščajoče dolžniške težave zaradi ponavljajoče se uporabe kreditov;
- zagotovijo informacije in smernice o načinih opravljanja z obstoječimi krediti in načinih za zmanjševanje skupnih stroškov ter tveganje neplačila;
- posameznike seznanijo s podatki njihove kreditne evidence in jih seznanijo, kako se njihovi podatki uporabijo pri kreditni sposobnosti in oceni ponudnikov, ter kaj lahko storijo, da popravijo lastno evidenco in oceno tveganja (OECD, 2022a, str. 12).

Prav tako naj ustvarjalci programov v njih podpirajo odločitve glede zavarovanja in to tako, da spodbujajo odgovornost za osebno zaščito in preventivo, kar dosežejo zlasti z razumevanjem pojmov v zvezi s tveganjem in zmanjševanjem tveganja, ter možnostmi, ki jih ponujajo zavarovalniška orodja. Poleg tega naj posameznikom zagotovijo ustrezne informacije in orodja za najboljšo uporabo zavarovalniških produktov. Spodbujajo in razvijajo naj preventivne in informacijske programe v zvezi s tveganjem (OECD, 2022a, str. 12).

Poleg učinkovitih programov je pomembno tudi učinkovito izvajanje le-teh, zato v sklopu priporočil ustvarjalcem priporočajo, da poskušajo dosežati širše množice in tudi ranljive skupine s širše in ciljno usmerjenimi kampanjami ozaveščanja javnosti o pomembnosti

finančnih vprašanj, ki vsebujejo tveganja, goljufije in finančno odpornost. Kampanje naj bodo redne, priporočeno je vključevanje pomembnih javno poznanih oseb, ki lahko delujejo kot vzorniki in povečajo prepoznavnost kampanj ter posledično povečajo udeležbo in možnosti za boljšo finančno pismenost ljudi. Pomembno je nepristransko obveščanje ljudi po kar se da ustreznih kanalih, da bi dosegli željeno občinstvo. Dobro je uporabljati tudi interaktivna orodja. Usposabljanje v programih mora biti prilagojeno in po potrebi individualizirano v obliki svetovanja za reševanje posebnih izzivov, s katerimi se soočajo potrošniki. Lahko gre tudi za usposabljanje ali svetovanje na daljavo. Nenazadnje pa je pomembno tudi podrobno spremljanje učinkovitosti programov in pridobivanje ustreznih informacij za morebitne izboljšave (OECD, 2022a, str. 12-13).

Kot drugo je za uspešnost programov pomembno implementiranje programov, ki omogočajo učinkovito dostavo potrebnih finančnih znanj. Oblikovanje programa mora temeljiti na dobro opredeljenih okvirih ključnih kompetenc, ki zajemajo znanje, stališča, spretnosti in vedenje. Razvijati je potrebno vsebine, ki upoštevajo posameznikove dosedanje izkušnje, pismenost ter matematične kompetence, če želimo, da posameznik na njih gradi nova znanja. Pred izvedbo je potrebno program preizkusiti v majhnem obsegu, da se pokažejo morebitne pomanjkljivosti. Ne smemo pozabiti niti na upoštevanje učnih trenutkov v povezavi s finančnimi odločitvami (poroke, nosečnost, nova služba, selitev, upokojitev itd.). Uspešnost determinira tudi združevanje programov finančne pismenosti z ustreznimi pobudami na drugih področjih, kot je dostop do nekaterih finančnih produktov, podjetništvo in zdravje, saj bo tako finančno znanje bolj učinkovito. Upoštevati je potrebno tudi psihološke vidike vedenja ljudi v določenih situacijah. Udeleženci naj se tekom programa učijo s pomočjo izkustvenega učenja, programi naj bodo dovolj dolgi, da v celoti obravnavajo predvidene teme. Potekajo naj v okoljih, ki spodbujajo učenje, kot so na primer šole, vodijo naj jih usposobljeni in zaupanja vredni izvajalci (OECD 2022a, str. 13-14).

Okvir finančnih kompetenc

Priporočilo o finančni pismenosti iz leta 2020 je izpostavilo bistveni dejavnik pri podpiranju posameznikove finančne odpornosti in blaginje ter krepitvi in dopolnjevanju politik za učinkovito finančno vključenost. Evropska komisija je tako v sodelovanju z OECD – INFE (Mednarodna mreža za finančno izobraževanje) oblikovala »Okvir finančnih kompetenc za

odrasle«. Okvir finančnih kompetenc za odrasle je pomemben korak naprej za EU države, saj bo osredotočanje na finančno pismenost pomagalo zagotoviti, da bo post-pandemična ekonomija bolj odporna na šoke. Je pravočasen in pomemben korak pri podpiranju finančne pismenosti, odpornosti in blaginje potrošnikov in vlagateljev v EU. Vključuje celotno paleto finančnih kompetenc za izgradnjo finančnih strategij, programov, ocen in evalvacij, ki so lahko prilagojene posamezni ciljni skupini v EU. Pokriva vse dimenzije finančne pismenosti, vključno z znanjem, stališči in vedenji. Obravnava vsa področja finančnih odločevalcev (Financial education, 2022).

V sklopu okvira ustvarjalci definirajo finančno pismenost kot znanje, veščine, stališča, ki jih vsi potrebujemo za sprejemanje pravih finančnih odločitev (EU/OECD, 2022, str. 5).

Okvir finančnih kompetenc nudi podporo razvoju, izvajanju in posodabljanju nacionalne strategije finančne pismenosti, podporo oblikovanju programov finančnega izobraževanja in razvoj učnih gradiv ter orodij finančnega izobraževanja in pridobivanje ocene ravni finančne pismenosti in vrednotenje pobud za finančno pismenost. Okvir ne predstavlja določenega učnega načrta, pač pa s svojo fleksibilnostjo nudi podporo pri oblikovanju lastnih politik in programov (EU/OECD, 2022, str. 6).

Okvir deli kompetence na štiri vsebinska področja, in sicer:

1. denar in transakcije, ki zajema znanje, spretnosti in odnos do različnih oblik denarja in valut, dohodek, cene, plačila in nakupe ter finančne evidence in pogodbe. Glavni cilj je vzpostaviti in opredeliti kompetence, potrebne za razumevanje značilnosti denarja, načine pridobivanja denarja, kako ga zamenjati za blago in pomembnost sledenja podatkom o tem, kako se ga pridobi in izmenjuje (EU/OECD, 2022, str. 8);
2. načrtovanje in upravljanje financ, ki zajema znanje, spretnosti in odnos v zvezi s proračunom, upravljanjem dohodkov in odhodkov, shranjevanje in vlaganje, dolgoročno načrtovanje, upokožitev in krediti. Glavni cilj je vzpostavitev kompetenc za upravljanje s finančnim stanjem posameznika ali gospodinjstva. Ne vključuje samo upravljanja vsakodnevnih dohodkov in odhodkov, pač pa zajema tudi načrtovanje prihodnosti, pristožnosti v zvezi z varčevanjem naložbami in krediti (EU/OECD, 2022, str. 9);

3. tveganja in nagrade, ki zajema znanje, spretnosti in odnos v zvezi z identifikacijo tveganja, finančne varnostne mreže, zavarovanje in uravnavanje tveganja in nagrad. Cilj tega vsebinskega področja je pokrivanje kompetenc povezanih z ocenjevanjem tveganj ter kako jih blažiti s pomočjo zavarovanja in finančnih varnostnih mrež (EU/OECD, 2022, str. 9-10);
4. finančni svet je četrto vsebinsko področje, ki zajema znanje, veščine in odnos v zvezi z urejanjem in varstvom potrošnikov, pravice in odgovornosti potrošnikov, uporabo finančnega izobraževanja, informacij in svetovanja, finančne produkte in storitve, goljufije, razumevanje davčne in javne porabe in vpliv zunanjih dejavnikov na finančne odločitve (EU/OECD, 2022, str. 10).

Pri vsakem vsebinskem področju upošteva okvir tudi tri dimenzije. Prva dimenzija zajema kompetence, ki so povezane z znanjem ali informacijskimi vidiki in se imenuje ozaveščanje, znanje in razumevanje. Druga dimenzija je spretnosti in vedenje in opisuje kompetence, ki so povezane z izboljšanjem posameznikove finančne blaginje. Tretja dimenzija zajema odločitve, ki lahko podpirajo ali ovirajo doseganje ali ohranjanje dobrega finančnega stanja in se imenuje zaupanje, motivacija in odnos (prav tam, str. 8).

Okvir med drugim poleg finančnih kompetenc izpostavi in spretno integrira še druge kompetence, ki so prav tako pomembne za dobro finančno pismenost posameznikov. Med njimi so digitalne finančne kompetence, saj je digitalizacija tudi na področju financ, sploh v času med in po pandemiji covid-19, v strmem vzponu. Digitalne finančne kompetence se nanašajo na digitalne finančne storitve, digitalna orodja za posameznikove finance ter druge kompetence, pomembne za uspešno delo z digitalnimi mediji in opravljanje z osebnimi financami (EU/OECD, 2022, str. 11). Prav tako zelo pomembne in dodane v okvir so tudi trajnostne finančne kompetence, ki se nanašajo na vpliv nakupov na okolje, trajnostne značilnosti naložb, zavajajoči okolju prijazni izdelki, tveganja povezana s podnebnimi spremembami in trajnostne oznake. Ob vsem tem pa je pomemben del okvirja tudi finančna odpornost, ki je bila slaba že pred pandemijo, saj se 1 od 3 gospodinjstev ni sposobno soočiti z nepričakovanimi izdatki, po pandemiji pa je stanje še veliko slabše. Posamezniki in gospodinjstva morajo imeti kompetence, ki jim omogočajo upor in soočenje z negativnimi pretresi in si po njih finančno opomorejo (prav tam, str. 12).

8.1.7 CURVE

Nemški inštitut za izobraževanje odraslih (DIE) je ustvaril kompetenčni model osnovne finančne izobrazbe, ki strukturira in določa zahteve na področju ravnanja z denarjem na ravni osnovne izobrazbe. Model je bil ustvarjen v okviru projekta »Dolžniško svetovanje kot izhodišče za osnovno izobraževanje – kurikularno mreženje in prehodi« (CurVe). Projekt je bil financiran s strani Zveznega ministrstva za izobraževanje in raziskave (Projekt CurVe, 2015).

Model predstavlja osnovo za razvoj programov, ker opisuje kompetenčno usmerjene učne cilje in učne vsebine. Načrtovalcem in učiteljem ponuja orientacijo glede izbora in strukturiranja vsebin, ter izbora učnih gradiv. Usmerjen je k realnim zahtevam iz vsakdanjega življenja (Mania in Tröster, b. l., str. 29). V raziskavo potreb so bile vključene tri skupine strokovnjakov, in sicer: strokovnjaki s področja osnovnega izobraževanja, svetovalci za dolgove ter osebje za vseživljenjsko učenje. Vsaka od teh treh skupin ima svoj pogled na finančno pismenost (Tröster in Bowien-Jansen, 2019, str. 15). Z vidika nemških državljanov je ravnanje z denarjem ena najpomembnejših veščin v vsakdanjem življenju (prav tam, str. 9).

Zaradi nagovarjanja različnih življenjskih dogodkov, je model primeren za različne ciljne skupine: nizko pismeni odrasli, migranti, begunci ali priseljenci, iskalci nasvetov, stranke zavodov za zaposlovanje, starši in družine, ljudje ob pomembnih tranzicijah, starejši, zaposleni v sektorju z nizkimi plačami (Deutsches Institut für Erwachsenenbildung 2019, str. 40).

V modelu je predstavljen poseben pristop k učenju, pri katerem je kot osrednji element oblikovano sidro oziroma pripovedna sidrna zgodba, ki vključuje in predstavi kompleksen problem. Sidro simbolizira »zasidranje znanja«, ki ne sme biti ločeno od konteksta. Na ta način bi se udeleženci lažje identificirali z zgodbo, kar bi pri njih vzbudilo več interesa in motivacije (Deutsches Institut für Erwachsenenbildung 2019, str. 14).

Po mnenju DIE je pristop primeren za poučevanje osnovnih finančnih znanj, zaradi osredotočenosti na problem in sodelovalne oblike učenja. Učitelji imajo v procesu učenja vlogo svetovalca, učnega spremljevalca in vodijo učenca do samostojnega učenja (Deutsches Institut für Erwachsenenbildung 2019, str. 15).

Kurikulum: Kurikulum je namenjen osebju na področju opismenjevanja in izobraževanja (Deutsches Institut für Erwachsenenbildung 2019, str. 7). Razvit je bil po vzoru kompetenčnega

modela za osnovno finančno izobraževanje, jedro katerega so realne zahteve in naloge iz vsakdanjega življenja družine Müller. Ukvarjanje z denarjem, kot osrednja tema učnega načrta, je vsebinsko strukturirana v kompetenčnem modelu s šestimi različnimi kompetenčnimi področji. V model so vključene tudi druge kompetence, ki so nujno potrebne za dobro finančno pismenost: znanje, branje, pisanje in računanje (Deutsches Institut für Erwachsenenbildung 2019, str. 15)

Model torej vključuje šest področij osnovne finančne pismenosti, med katere spadajo:

- prihodek, ki se dalje deli na podteme: dohodek iz dela, socialni prejemki, premoženje in finančna pomoč;
- denar in plačila, ki se deli dalje na: denarni sistem, plačilni promet, naložba, davek;
- trošenje in nakupovanje, ki vsebuje naslednje podteme: nakupovanje, ponudbe, izdatki in ugodnosti, popusti ter oprostitve;
- gospodinjstvo, z naslednjimi podtemami: pregled, tedensko in mesečno načrtovanje, letno načrtovanje, upravljanje tveganj in krize ter varčevanje;
- izposoja denarja in dolg, ki ga sestavljajo: kredit, nakup na obroke ter izposoja denarja;
- pokojnine in zavarovanja, z naslednjimi podtemami: pokojninsko zavarovanje, zavarovanja ter rezerve in investicije (Projekt CurVe, 2015).

Model na drugi strani vsebuje dimenzije znanja, branja, pisanja in računanja s pripadajočimi (delovalnimi) zahtevami v vsakdanjih situacijah. Posebnost modela je, da ni samo teoretično utemeljen, temveč tudi empirično zasidran. V okviru razvoja programov in ponudbe je mogoče iz zglednih zahtev za delovanje izpeljati učne cilje in vsebine za različne formate osnovnega izobraževanja (Projekt CurVe, 2015).

Priporočila pri oblikovanju programa

V primerjalni študiji »Finančna pismenost – Primerjalna študija v izbranih državah« so strokovnjaki izvedli celovit pregled finančnega izobraževanja v Mehiki, Bocvani, Južni Afriki, Namibiji in v Vietnamu. S celovitim pregledom so želeli prepoznati dejavnike, ki zagotavljajo uspeh in pripraviti načrt za Nemčijo (Financial Literacy 2007, str. 8). Študijo s izvedli po naročilu Sparkassenstiftung za mednarodno sodelovanje (Sparkassenstiftung für internationale Kooperation). Ugotavljajo, da so programi za spodbujanje finančne pismenosti v vseh petih državah usmerjeni v pravilno uporabo finančnih storitev, v ospredju so krediti, varčevanje,

zavarovanja in podobno, ne zanemarjajo pa niti področja tveganja oziroma preprečevanje in/ali zmanjševanje dolga (Financial Literacy 2007, str. 29). Za lažje doseganje že izpostavljenih ciljnih skupin in ciljev uporabljajo v izbranih državah različne distribucijske kanale: javne izobraževalne ustanove/kurikulumi, uporaba tiskanih medijev, uporaba drugih medijev, organizacija dogodkov z izobraževalno komponento, usposabljanje, osebni nadzor in svetovanje (prav tam, str. 9).

Ker so otroci in mladostniki ena izmed ciljnih skupin v katere so usmerjeni ukrepi, se organizacije posledično usmerjajo v šole kot izhodiščne točke finančnega izobraževanja za omenjeno ciljno skupino. Ideja je, da bi tekom šolskega izobraževanja otroke in mlade finančno izobrazili in preprečili zadolževanje v prihodnosti. V Južni Afriki, Bocvani in Namibiji nekatere finančne organizacije že sodelujejo pri oblikovanju kurikuluma v šolah. Medtem ko v Vietnamu o tem prav tako razmišljajo in to je izrednega pomena, saj starši v omenjeni državi na otroke ne morejo prenesti ustreznih znanj in kompetenc, saj so takrat odraščali še v socialističnem režimu, v katerem je primanjkovalo blaga in ne denarja. Kot drugo se za doseganje ciljnih skupin poslužujejo uporabe tiskanih medijev – priročnikov, brošur, letakov, plakatov in raznih glasil (Financial Literacy 2007, str. 30). Poleg tiskanih se poslužujejo tudi drugih – v Bocvani poteka opismenjevanje kar preko radia v obliki pogovora o denarju, v Južni Afriki uporabljajo tudi televizijo. Avdio-vizualni mediji so nenadomestljivi za posameznike, ki ne znajo brati in pisati. Še en način dostopanja in finančnega izobraževanja je organizacija izobraževalnih dogodkov oziroma prireditev. Med izbranimi državami zopet prednjači Južna Afrika, ki organizira tako imenovane »tedne bančništva« in gre za ceste in gledališke predstave, ki gledalcem na igriv in zabaven način sporočajo ključne aspekte finančne pismenosti. Pogosto vključijo tudi intervjuje z znanimi osebami, ki imajo vlogo vzornikov. V Namibiji po drugi strani organizirajo celo tekmovanja na temo finančne pismenosti. Med drugim se izbrane države pogosto poslužujejo tudi klasičnih usposabljanj, če lahko tako rečemo. Organizirajo delavnice in seminarje, ki pa so učinkoviti zgolj v primeru, da so udeleženci zainteresirani in že imajo nekaj predznanja (prav tam, str. 31). Nenazadnje je eden izmed načinov izobraževanja tudi osebno svetovanje, še posebej učinkovito za institucije pa je kombiniranje več pristopov (prav tam, str. 32).

Ob vsem tem se je pojavilo tudi vprašanje, kateri dejavniki so botrovali uspehom na področju finančne pismenosti v sodelujočih državah ter kako je uspeh sploh mogoče izmeriti. Problem

pri ciljni skupini otrok in mladih je težko preverjanje učinkovitost izobraževanja zaradi zapoznelega učinka na vedenjske spremembe, ki se bodo pokazale šele v prihodnosti (Financial Literacy 2007, str. 38). Težko je oceniti tudi povpraševanje po določenem izdelku, saj to ni realen pokazatelj uspeha in je lahko posledica drugih dejavnikov, kot je privlačnost izdelka in dobro oglaševanje. Merjenje uspešnosti finančnega izobraževanja je prav toliko težko, kot je težko ocenjevati vzgojne ukrepe. Poslužujemo se lahko vprašalnikov zadovoljstva, ki organizatorjem omogočajo nadgradnjo programov, ne merijo pa dejanskega učinka izobraževanja (prav tam, str. 38-39).

Organizacije so v študiji povprašali o dejavnikih za katere menijo, da so pomembno prispevali k uspehu njihovih programov in tako oblikovali so tudi listo faktorjev, ki naj bi pripomogli k uspešnosti programov za izboljšanje finančne pismenosti:

1. Uspešen program mora imeti jasen cilj in biti osredotočen na prednostne naloge. Finančna pismenost se ne sme tretirati kot stranski proizvod morebitnih drugih usposabljanj. Pomembno je načrtovati komu je program namenjen, kje in kdaj se bo izvajal, kakšen je namen programa ter načrtovanje organizacije in izvedbe, saj bo le v tem primeru program uspešen. Za razvoj uspešnih programov je pomembna osredotočenost na osnovna načela finančne pismenosti, ki so jedro celotne dejavnosti: dobro načrtovanje proračuna gospodinjstva, sposobnost pravilne ocene tveganja, sposobnost iskanja dodatnih informacij in podobno. Da pa bi udeleženci programa vse omenjeno osvojili, potrebujejo osnovne matematične kompetence (Financial Literacy 2007, str. 39-40).
2. Naslednji faktor je verodostojnost organizacij, ki ponujajo storitve finančnega izobraževanja. Prenos znanja in informacij je namreč uspešen le v primeru priznavanja in zaupanja organizaciji s strani udeležencev izobraževanja. Na tem mestu imajo nekaj prednosti državne institucije, ki jim splošna javnost načeloma zaupa v večji meri. Pri tem pa je pomembno jasno definiranje ponudbe: ali se ponuja program finančne pismenosti, ali gre zgolj za oglaševanje nekega finančnega produkta podjetja, ki ta produkt oziroma storitev tudi ponuja (prav tam, str. 40).
3. Pomemben faktor, ki narekuje uspešnost programa je tudi razumevanje povpraševanja in odgovarjanje na tržne potrebe ciljne skupine. Zato so podrobne analize predpogoj za načrtovanje in izvedbo programov finančne pismenosti. Dobre prakse drugih držav zato

ni mogoče zgolj prenesti na naša tla in pričeti z izvajanjem programov, potrebno jih je uskladiti v skladu s potrebami trga in potrebami potrošnikov. Sinergije lahko v večji ali manjši meri izkoristimo in obdržimo, vendar vedno ostane nekaj manjših sprememb, ki jih je potrebno narediti v skladu z nacionalnimi pogoji in so ključne za uspešnost programov (prav tam, str. 40-41).

4. Usklajevanje konteksta s ciljno skupino je četrti faktor za uspešen program. Ne gre le za tehnično znanje organizacije o finančni pismenosti, ki bi odpirala vrata do uspeha programa, temveč je pomembna tudi njegova občutljivost za družbene in kulturne prakse znotraj danih ciljnih skupin. Obravnavana tema mora biti pomembna za ciljno skupino, upoštevati je potrebno tudi karakteristike (spol, starost, etnična pripadnost, izobrazbeni status). Ranljive ciljne skupine je potrebno večinoma obravnavati z bolj individualiziranim pristopom – še tako strokovno usposobljen delavec ali brošura lahko ostane brez učinka, če je ciljna skupina ne razume ali niti ne zna prebrati. Dober primer so tudi razlike med programi za otroke in programi za odrasle – ne moremo namreč uporabiti enotnega programa za obe omenjeni skupini. Ali pa jezik, če gre za večjezična področja. Ob vsem tem pa ne smemo zapostavljati niti časa izvedbe – v Južni Afriki na primer ponudniki svoje cestne predstave uprizarjajo ravno v času pred božičem, saj je to čas, ko ljudje več trošijo in lažje zapadejo v dolg (prav tam, str. 41-42).
5. Zanimariti ne smemo niti uporabe ustreznih medijev, ki pa je večinoma odvisna od velikosti in potreb ciljne skupine. Načeloma lahko rečemo, da večja kot je ciljna skupina, manj intenziven je stik. Če je cilj doseči veliko ljudi, ki splošno dobro upravljajo s svojimi financami in želimo to le optimizirati, potem so dobre kampanje množičnega oglaševanja – kot na primer radio. Če pa je treba doseči ciljno skupino, ki se sooča z večjimi težavami, povezanimi z dolgovi in podobno, potem se je na primer bolj pametno poslužiti programov v okviru individualnega svetovanja, ki je še posebej učinkoviti v primeru, da so naš cilj spremembe v vedenju. Ponovno pa lahko poudarimo, da je za uspešen program učinkovita tudi kombinacija več medijev (prav tam, str. 42-43).
6. Kot pri vseh izobraževalnih programih je kakovost izvedbe odločilna in močno determinira uspešnost programa. Izvajalci morajo biti dovolj dobro usposobljeni in občutljivi za potrebe ciljne skupine. Pomembno se je posluževati interaktivnih pristopov, program pa naj bo razdeljen na več krajših delov. Pozitivna dodana vrednost

bo udeležence dodatno razvedrila in okrepila osvajanje znanja. Pri tem je zato pomembno spremljanje uspešnosti oziroma stopnje napredka (prav tam, str. 43).

7. Naslednji pomemben faktor je distribucija in organizacija. Programi finančnega izobraževanja namreč ostanejo brez pomena, v kolikor ne dosežejo ciljne skupine. Na primer programi za prebivalce podeželskih regij, ki morajo biti decentralizirani, saj se sicer prebivalci zaradi oddaljenosti lokacije izvajanja, izobraževanja ne bi mogli udeležiti (prav tam, str. 43-44).
8. Osmi faktor uspešnosti programa so mreže in partnerstva, saj je povezovanje organizacije na horizontalni ravni s ključnimi akterji in zasebni sektor ter njegovo vertikalno povezovanje z lokalnimi akterji za uspešnost še kako pomembno. To namreč omogoča uporabo znanja na različnih ravneh in zagotavlja nagovarjanje širših, tudi manj dostopnih množic (prav tam, str. 44-45).
9. Sledi trajnost in ponavljanje vsebin, saj enkratni ukrepi zagotovo ne bodo imeli dolgoročnega vpliva na vedenjske vzorce posameznikov. Programe je potrebno, tako kot na drugih področjih, ponujati dolgoročno, načelo vseživljenjskega učenja velja tudi za področje finančne pismenosti. Ob tem je potrebno razmišljati o spremembi trgov in posledično o spremembi potrošnikovih potreb ter nenehno razvijati programe za nadgradnjo finančnega znanja (prav tam, str. 45).
10. Nenazadnje je pomembno tudi ustrezno zavarovanje finančnih sredstev za dolgoročno izvajanje programov finančnega izobraževanja (prav tam, str. 45).

V spodnji preglednici smo primerjalno prikazali obravnavane koncepte in kurikule po kriterijih: kako definirajo FPO, kaj so ključna področja obravnave v kurikulah in kateri ciljni skupini se posvečajo.

Preglednica 14: Primerjalni prikaz različnih konceptov

Koncept	LIFE SKILLS
Definicija FPO	Obvladovanje spretnosti, znanja in razumevanje, ki omogoča posamezniku, da upravlja z denarjem in uporablja informacije ter nasvete storitev, ki so potrebni za učinkovito upravljanje z lastnimi financami.
Ključna področja v kurikulu	<p>Zasebno življenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - osnovna raven: načini plačevanja, izpiski in računi, vodenje evidenc, osebni proračun; - optimalna raven: prihodki in stroški, načela bančnega poslovanja, modeli plačevanja, aktivno varčevanje, pravice potrošnikov; - napredna raven: finančno načrtovanje, investiranje, uveljavljanje potrošniških pravic. <p>Življenje v skupnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - osnovna raven: proizvodi in storitve, stanovanjski stroški, prednosti in slabosti zavarovanja; - optimalna raven: primerjava ponudb, tveganja in nagrade, družinski proračun, zavarovalniški izdelki; - napredna raven: finančno svetovanje, posojila, načrtovanje stanovanjskih zahtev, načrtovanje za starost. <p>Aktivno sodelovanje v skupnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - osnovna raven: krediti in kreditne pogodbe; - optimalna raven: prednosti in slabosti kredita, kreditna ocena; - napredna raven: odnos med javno politiko in osebnimi financami.
Glavna ciljna skupina	Odrasli
Koncept	NA-MA POTI
Definicija FPO	Zmožnost posameznika, da na osnovi finančnega znanja v različnih življenjskih situacijah uporablja finančne pojme in postopke, hkrati analizira, utemeljuje, vrednosti in učinkovito sporoča svoje zamisli in dobljene rezultate pri oblikovanju in reševanju finančnih problemov, sprejema odgovorne odločitve s prepoznavanjem nujnih razlik med željami, zmožnostmi in dejanskimi potrebami ter pridobi zavedanje o vlogi finančnih veščin in pomenu ustreznega izobraževanja o omenjenem področju.
Ključna področja v kurikulu	<p>1. gradnik: Finančne veščine, razumevanje in uporaba finančnih terminov, postopkov ter strategij, sporočanje kot osnova finančne pismenosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumevanje pomena sporočil s finančno vsebino; - poznavanje in uporaba finančne terminologije; - utemeljitev in vrednotenje miselnih procesov;

	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznavanje, razumevanje in uporaba matematičnih pojmov v finančnih okoliščinah; - prepoznavanje in uporaba ustreznih postopkov in orodij; - napovedovanje in presojanje rešitev in odločitev; - uporaba različnih strategij pri reševanju problemov s finančnega področja. <p>2. gradnik: Reševanje problemov na finančnem področju v raznolikih kontekstih:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obravnava raznolikih življenjskih problemov; - obravnava situacij z matematičnim modeliranjem.
Glavna ciljna skupina	Otroci, učenci in dijaki
Koncept	FINLIT
Definicija FPO	/
Ključna področja v kurikulumu	<p>Osnovna raven:</p> <ul style="list-style-type: none"> - finančno načrtovanje in osebni proračun, - finančni sistem, - krediti in posojila, - zavarovanja, - varstvo potrošnikov in njihove pravice. <p>Napredna raven:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spletno bančništvo, - spletno nakupovanje, - varnost financ na spletu, - varčevanje in naložbe, - dedovanje, - zaslužek v pokoju.
Glavna ciljna skupina	Starejši odrasli, stari nad 55 let (in knjižničarji izobraževalci)
Koncept	CITIZENS CURRICULUM
Definicija FPO	/
Ključna področja v kurikulumu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osebnostne spretnosti: numerične spretnosti, viri dohodkov, upravljanje osebnega proračuna, bančništvo, plačila in plačilne kartice, prejemki in zapisi, blago in storitve, dohodkovna pomoč in prejemki ter finančni besednjak. 2. Uporaba spretnosti: iskanje lokalnih storitev, proračun gospodinjstev, upravljanje računov, finančne ponudbe, finančno načrtovanje, digitalni denar, razumevanje tveganja, priznavanje dolžniških težav. 3. Participacija v gospodarstvu: pravice potrošnikov, razumevanje kredita in dolga, nasveti in navodila, pokojnine in življenjsko načrtovanje, poslovno

	<p>financiranje, reševanje težav, kreditni izdelki, vrednotenje finančnih možnosti in sprejemanje odločitev.</p> <p>Učeči se razvija svoje finančne zmožnosti po zahtevnosti, od ravni konsolidiranja, do razvijanja in nazadnje do ravni razširjanja.</p>
Glavna ciljna skupina	Odrasli
Koncept	FINALLY
Definicija FPO	/
Ključna področja v kurikulumu	<p>1. Modul: Proračun gospodinjstva – načrtovanje vnaprej in pametna poraba denarja: naši dohodki, potrebe in želje, kako pripraviti proračun gospodinjstva in kako preprečiti proračunsko izgubo, pomembnost dobrih potrošnih navad, nakupovalne navade ter nadzorovanje porabe.</p> <p>2. Modul: Varčevanje za prihodnost: zastavljanje ciljev in osnove varčevanja, načini varčevanja, osnovna priporočila za varčevanje, kako pripraviti varčevalni načrt ter možnosti varčevanja v uradnih finančnih institucijah.</p> <p>3. Modul: Razumno izposojanje: upravljanje dolgov: previdno ravnanje s posojili, stroški posojila, izbira posojilodajalca in vrste posojila in nadziranje dolga.</p> <p>4. Modul: Povečanje prihodkov: iskanje zaposlitve in samozaposlitev.</p>
Glavna ciljna skupina	Odrasli Romi
Koncept	OECD
Definicija FPO	Kombinacija zavedanja, znanja, spretnosti, odnosa in vedenja, ki ga posameznik potrebuje za premišljene finančne odločitve in doseganje finančne blaginje.
Ključna področja v kurikulumu	<p>Okvir finančnih kompetenc:</p> <ol style="list-style-type: none"> <u>Denar in transakcije</u>: znanje, spretnosti in odnos do različnih oblik denarja in valut, dohodek, cene, plačila in nakupe ter finančne evidence in pogodbe. <u>Načrtovanje in upravljanje financ</u>: znanje, spretnosti in odnos v zvezi s proračunom, upravljanjem dohodkov in odhodkov, shranjevanje in vlaganje, dolgoročno načrtovanje, upokožitev in krediti. <u>Tveganja in nagrade</u>: znanje, spretnosti in odnos v zvezi z identifikacijo tveganja, finančne varnostne mreže, zavarovanje in uravnavanje tveganja in nagrad.

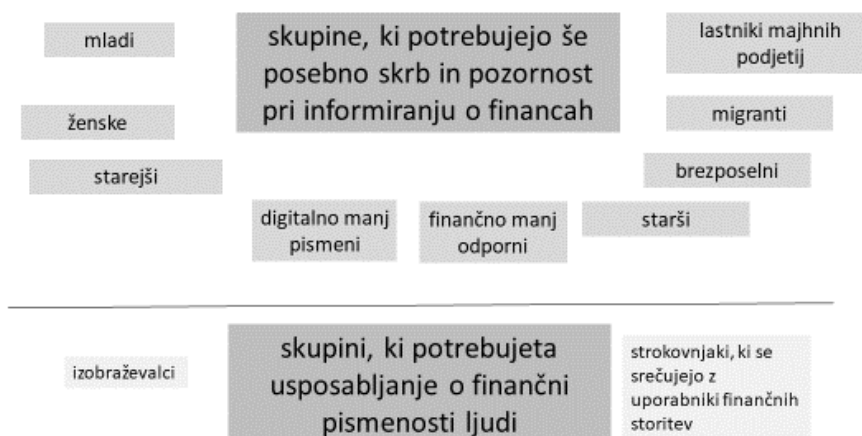
	4. Finančni svet: znanje, veščine in odnos v zvezi z urejanjem in varstvom potrošnikov, pravice in odgovornosti potrošnikov, uporabo finančnega izobraževanja, informacij in svetovanja, finančne produkte in storitve, goljufije, razumevanje davčne in javne porabe in vpliv zunanjih dejavnikov na finančne odločitve.
Glavna ciljna skupina	Ženske, mlajši odrasli, starejši, digitalno manj opremljeni posamezniki, finančno manj odporni posamezniki, migranti in njihove družine, lastniki mikro, malih ali srednjih podjetij, brezposelni, ljudje, ki imajo otroke manjše od 18 let
Koncept	CURVE
Definicija FPO	/
Ključna področja v kurikulumu	<ul style="list-style-type: none"> - prihodek: dohodek iz dela, socialni prejemki, premoženje in finančna pomoč; - denar in plačila: denarni sistem, plačilni promet, naložba, davek; - trošenje in nakupovanje: nakupovanje, ponudbe, izdatki in ugodnosti, popusti ter oprostitev; - gospodinjstvo: pregled, tedensko in mesečno načrtovanje, letno načrtovanje, upravljanje tveganj in krize ter varčevanje; - izposoja denarja in dolg: kredit, nakup na obroke ter izposoja denarja; - pokojnine in zavarovanja: pokojninsko zavarovanje, zavarovanja ter rezerve in investicije.
Glavna ciljna skupina	Nizko pismeni odrasli, migranti, begunci ali priseljenci, iskalci nasvetov, stranke zavodov za zaposlovanje, starši in družine, ljudje ob pomembnih tranzicijah, starejši, zaposleni v sektorju z nizkimi plačami

Vir: lastni

8.2 Ciljne skupine, ki bi potrebovale več pozornosti

V nadaljevanju se posebej osredotočamo še na posamezne ciljne skupine, ki jih izpostavljajo predstavljeni teoretski koncepti. Nekatere potrebujejo zgolj preventivne programe finančnega izobraževanja, medtem ko so druge opredeljene kot ranljive skupine in potrebujejo veliko več pozornosti. Med ciljnim skupinami posebej izpostavljamo: mlade, ženske, starejše, digitalno manj pismene, finančno manj odporne, migrante, lastnike majhnih podjetij, izobraževalce in drug kader, ki se srečuje z uporabniki storitev, brezposelni in starši.

Slika 41: Ciljne skupine finančnega izobraževanja

Vir: lastni

Med pregledom številnih izvedenih raziskav in študij je moč opaziti raznolike ciljne skupine, ki jih raziskovalci in avtorji izpostavljajo in jim namenjajo nekoliko več pozornosti, ter želijo na njih opozoriti tudi ustvarjalce novih programov. Nekatere skupine pogosto ocenjujejo tudi kot bolj tvegane skupine ljudi, ki so pogosto bolj podvržene številnim gospodarskim in okoljskim vplivom in posledično tudi večjim finančnim težavam, ki so lahko odraz slabše finančne pismenosti. Po navedbah raziskovalcev bi bilo potrebno programe za izboljšanje finančne pismenosti smiselno razdeliti na tiste, ki so namenjeni posebej tveganim ranljivim skupinam (revni posamezniki v prikrajšanih regijah, zadolženi ljudje ipd.) in na tiste, pri katerih se je bolj smiselno osredotočati na preventivo (Financial Literacy 2007, str. 25).

V »Mednarodni raziskavi finančne pismenosti odraslih«, izvedene s strani OECD in INFE obravnavajo pomembne razlike v finančni pismenosti in njenih elementih – znanje, vedenje, odnos ter finančna blaginja med nekaterimi skupinami, ki so jih raziskovalci kot posebne prepoznali v vzorcu. Identificirali so potencialno ranljive skupine posameznikov oziroma tiste, ki bi morebiti potrebovale več pozornosti (OECD 2020b, str. 57).

Po besedah raziskovalcev je potrebno upoštevati razlike med spoloma, saj ženske običajno živijo dlje kot moški in zaslužijo manj, zato je večja verjetnost, da se bodo v starosti soočile s finančnimi težavami. Moški v celotnem vzorcu imajo v povprečju boljše rezultate finančnega znanja in finančne blaginje (OECD 2020b, str. 58). Kot izhaja iz Poročila sekretariata OECD/INFE o finančni pismenosti sodelujočih držav G20 ter Nizozemske in Norveške, se je med moškimi

in ženskami pojavila pomembna razlika v doseganju točk glede finančnega znanja, saj je v povprečju 11 % več moških kot žensk doseglo minimalno število točk (OECD, 2017c, str. 24).

Sledi razdelitev vzorca sodelujočih po starostnih skupinah, in sicer mlajši odrasli (od 18 do 29 let), odrasli srednje starosti (od 30 do 59 let) in starejši odrasli (nad 60 let). Mlajši odrasli imajo po navadi malo izkušenj s financami, a bodo kmalu pričeli služiti in prejemati dohodek ter se srečevati s plačevanjem davkov in krediti. Ljudje srednjih let imajo večino razpoložljivega dohodka in tudi prihranke. Starejši pa so tisti, ki jih hiter razvoj na vseh področjih delovanja najbolj vznemirja, hkrati pa jih skrbi za finančne prihranke. Kaže se, da imajo mlajši odrasli slabšo finančno pismenost in slabše rezultate na področju finančnega znanja, manj preudarno finančno vedenje in slabši odnos do financ. Skupina odraslih srednje starosti dosega bistveno višje rezultate pri finančni pismenosti, pa tudi boljšo finančno blaginjo. Medtem ko imajo starejši odrasli slabo finančno pismenost in prav tako slabo finančno blaginjo (OECD, 2020b, str. 60).

Glede digitalne uporabe se delijo posamezniki na tiste, ki so digitalno pismeni oziroma tehnološko podkovani in so v zadnjem tednu uporabljali digitalno napravo ali storitev (za finančno transakcijo). Tisti, ki so digitalno napravo ali storitev v zadnjem tednu uporabili, imajo znatno višje ocene finančne pismenosti – znanja, vedenja in blaginje. Ocene odnosa do financ se bistveno ne razlikujejo med tistimi, ki so uporabili digitalno napravo ali storitev v zadnjem tednu in tistimi, ki je niso (OECD, 2020b, str. 60).

In še zadnja skupina in razdelitev posameznikov je glede na njihovo finančno odpornost. Delijo na tiste, ki so finančno bolj odporni (imajo prihranke za tri mesece) in tiste, ki niso (imajo prihranke za manj kot tri mesece). Posamezniki, ki so finančno manj odporni spadajo med najbolj ranljive ljudi na splošno, zlasti pa v času nepričakovanih gospodarskih kriz. V primerjavi s finančno bolj odpornimi dosegajo tudi nižje točke pri ocenjevanju finančne pismenosti. Finančna odpornost je tesno povezana tudi z zmanjševanjem finančnega stresa (OECD, 2020b, str. 61).

Zgoraj so torej definirane štiri ranljive skupine, ki bi jim morali nameniti nekoliko več pozornosti zaradi večjega tveganja na področju finančnih težav ter zaradi slabše finančne pismenosti: ženske, mladi in starejši odrasli, digitalno slabše podkovani posamezniki in manj finančno odporni. Mladim veliko pozornosti namenja tudi OECD, saj ugotavlja, da veliko

mladih ne razume ali ima težave z razumevanjem finančnih zadev. Na vzorcu 48.000 mladostnikov iz 15 držav²⁰, ki so sodelovale v najnovejšem testu finančne pismenosti programa OECD za mednarodno ocenjevanje dijakov (PISA), so namreč ugotovili, da eden od štirih 15-letnikov ni sposoben sprejemanja preprostih odločitev glede vsakodnevne porabe denarja, medtem ko zgolj eden od desetih dijakov iz sodelujočih držav razume kompleksne probleme v povezavi z denarjem, kot je na primer razumevanje davkov (OECD, 2017a).

Mladi se dandanes soočajo z zahtevnejšimi finančnimi odločitvami, hkrati tudi z bolj negotovimi gospodarskimi in zaposlitvenimi možnostmi. Družbe se hitro ekonomsko spreminjajo, hiter je porast digitalizacije in tehnoloških sprememb. Mladi pogosto niso opremljeni z ustreznimi orodji za sprejemanje premišljenih finančnih odločitev, kar močno vpliva na njihovo finančno blaginjo. Omenjeno podkrepljuje ustreznost zahtev po izboljšanju še kako pomembne življenjske veščine – finančne pismenosti (prav tam, 2017a).

Ob razmišljanju o finančni pismenosti ne smemo prezreti povezave, da se bodo učenci, ki dobro obvladajo finančno pismenost, verjetno bolje odrezali tudi pri ocenjevanju besedilnih in matematičnih kompetenc. Primerjalno med spoloma je sicer pri finančni pismenosti med fanti in dekleti razlika veliko manjša kot na primer pri branju ali matematiki. Ugotavljajo tudi pomembno povezanost social-ekonomskega položaja z rezultati na testu finančne pismenosti. Socialno-ekonomsko privilegirani mladi namreč v povprečju dosegajo boljše rezultate, uspešnejši pa so tudi domači dijaki, v primerjavi s priseljenimi. Vendar pa zgolj podpora staršev ni dovolj močan dejavnik za dobro finančno pismenost, veliko vlogo pri zagotavljanju enakih pogojev morajo namreč imeti prav izobraževalne ustanove (OECD, 2017a).

Raziskava je med drugim pokazala tudi, da ima v povprečju 56 % mladih bančni račun, vendar skoraj dva od treh nimata veščin za opravljanje z računom in ne znata ustrezno razložiti bančnega izpiska (OECD, 2017a).

K razreševanju omenjene problematike je potrebno pristopiti celostno. Prvič, sodelovanje staršev ostaja ključno, saj so mladi, ki imajo možnost pogovora o denarju s starši, tudi bolj finančno pismeni. Ker pa vsi mladostniki doma nimajo take podpore, morajo stopiti v ospredje

---

²⁰ Sodelujoče države in gospodarstva: Avstralija, Belgija (flamska skupnost), Brazilija, Kanada (Britanska Kolumbija, Manitoba, Novi Brunswick, Nova Fundlandija in Labrador, Nova Škotska, Ontario in Otok princa Edvarda), Čile, Kitajska (Peking, Šanghaj, Jiangsu in Guangdong), Italija, Litva, Nizozemska, Peru, Poljska, Ruska federacija, Slovaška, Španija in Združene države (OECD, 2017a).

tudi druge, med njimi izobraževalne ustanove. Drugič, čeprav so dobro razvite besedilne in numerične kompetence temelj finančne pismenosti, je še mnogo drugih lastnosti, ki prav tako pomembno prispevajo k zviševanju znanja in kompetenc v povezavi s financami. Med njih spadajo na primer: zavedanje, da so nekateri posli predobri, da bi bili resnični; razumevanje vloge davka na dohodek; prepoznavanje goljufij; poznavanje lastnih pravic in odgovornosti na finančnem trgu. Omenjene lastnosti predstavljajo dober razlog za uvedbo ciljno usmerjenih vsebin finančne pismenosti v učnih načrtih. In tretjič, mlade je potrebno podpirati pri raziskovanju finančnega trga, saj jim dostop do finančnih storitev v mladosti ponuja različne priložnosti za učenje z izkušnjami (OECD, 2017b).

Naj na tem mestu dodamo še ciljne skupine, ki jih izpostavijo v raziskavi »Finančna pismenost odraslih v JV Evropi«. Spol, oziroma nekoliko slabšo finančno pismenost med ženskami smo predhodno že izpostavili, prav tako tudi digitalno pismenost oziroma posameznike, ki so v zadnjem tednu (v poteku terenskega dela raziskave) uporabili pametno napravo in njihove višje dosežke pri finančni pismenosti. Nenazadnje smo izpostavili tudi starost oziroma različne starostne skupine ter njihove različne dosežke na področju finančne pismenosti in kot lahko vidimo, jih izpostavijo tudi pri tej omenjeni raziskavi (OECD, 2020c, str. 55-68).

Ob omenjenih skupinah raziskovalci izpostavijo še migrante in njihove družine, posameznike, ki prebivajo na podeželju in v primerjavi s posamezniki iz mesta dosega nižje število točk pri vprašanih finančne pismenosti, ter lastnike mikro, malih ali srednjih podjetij, ki konsistentno dosega boljše točke na področju finančnega znanja, vedenja in odnosa. Naslednja skupina so brezposelni, ki jih opredeljujejo kot ekonomsko ranljivo skupino posameznikov in bi, izhajajoč iz tega, potrebovali več pomoči in podpore, saj imajo zelo omejena finančna sredstva in bi posledično potrebovali še več finančnega izobraževanja za ustrezno ravnanje s svojim proračunom. Brezposelni imajo, v primerjavi z zaposlenimi, povprečno nižjo finančno pismenost. Nazadnje pa izpostavijo skupino ljudi, ki imajo otroke manjše od 18 let, saj je splošno znano, da se otroci marsikaj naučijo znotraj ožje družine, od svojih staršev. Starši imajo torej pomembno vlogo pri učinkovitem in pravilnem prenosu informacij in znanja o financah (OECD, 2020c, str. 55-68).

Ustvarjalci programa Finančna pismenost za Rome – FINALLY se osredotočajo na ciljno skupino Romov, katerih značilnosti najdemo v veliko že prej omenjenih ciljnih skupinah. Romi

predstavljajo največjo etnično manjšino v Evropi, njihov položaj pa je še vedno predmet diskriminacije in družbenega ter ekonomskega izključevanja. Med omenjeno populacijo je prisotno veliko revščine in brezposelnosti, na kar pa v veliki meri vpliva visoka nepismenost, slabo znanje o upravljanju z denarjem in izvajanju bančnih transakcij ter sprejemanju dolgoročnih odločitev. Potreba po izvajanju finančnega izobraževanja za Rome je torej več kot očitna (Ogulin Počrvina, 2015, str. 5).

Poleg usposobljenih posameznikov je pomembna tudi dobra finančna pismenost ljudi, ki izobraževalno delujejo znotraj posamezne ciljne skupine. To vključuje predvsem programe za socialne delavce in organizacije, ki prenašajo svoja spoznanja na ostale ranljive posameznike (Financial Literacy, 2007, str. 27). Projekt Finančno izobraževanje v splošnih knjižnicah – FINLIT na primer izpostavi knjižničarje, kot izobraževalce v programih finančne pismenosti za starejše. Knjižničarji delujejo v knjižnicah kot lokalni izobraževalci, čeprav njihova formalna izobrazba ne vključuje veliko znanj s področja poučevanja odraslih. Tako kot za uporabnike knjižnice in na sploh vse posameznike, je tudi za knjižničarje izziv delovanje v družbi, ki temelji na znanju. Vse se soočamo z vse bolj specializiranimi informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami, med pomembnimi področji, ki jih potrebujemo za uspešno delovanje v vsakdanjem življenju pa je med drugim tudi finančna pismenost (FINLIT, b. l. a, str. 1).

Med razmišljanjem o ciljnih skupinah, ki so posebej zanimive z vidika ustvarjanja novih programov, ki bi morali biti, kot smo videli tekom pregleda nekaterih raziskav, usmerjeni bolj ciljno. Zato ne smemo spregledati pandemije covid-19 in globalnih posledic, ki so sledile. Negativne finančne posledice, brezposelnost in manjši prihodki so nekatere ljudi prizadeli močnejše kot druge. V raziskavi »Finančno varstvo potrošnikov in finančna pismenost v Aziji kot odgovor na covid-19« so med skupine, ki so doživele največji udarec - in jih veliko omenjamo tudi kot ranljive ciljne skupine, ki bi jim bilo potrebno nameniti nekoliko več pozornosti na področju finančne pismenosti - uvrstili nekatere skupine in panoge, ki so med pandemijo doživele zaprtje oziroma prekinitev pri nujenju svojih storitev, sploh pa mlade ljudi, migrante, ženske ter digitalno izključene posameznike, kar seveda vključuje tudi starejše (OECD, 2021a, str. 21).

8.3. Povzetek

Tekom pregleda različnih teoretskih konceptov in kurikulumov, smo orisali obstoječo ponudbo in morebitne izzive za nove ustvarjalce programov. Koncept življenjskih spretnosti nam nudi okvir za učenje življenjskih spretnosti, med katere spada, poleg sporazumevalne zmožnosti, digitalne zmožnosti, zmožnosti, povezane s trajnostnim razvojem, državljanske zmožnosti, osebne in medosebne zmožnosti, zmožnosti, povezane z zdravjem in matematične zmožnosti, tudi finančna zmožnost. Dobro razvite življenjske spretnosti so pomembne za učinkovito spopadanje z življenjskimi izzivi, opolnomočenje in izboljšano družbeno vključenost. V sklopu projekta Life Skills so partnerji oblikovali natančne učne okvirje za omenjene zmožnosti, mi smo predstavili okvir za učenje finančne zmožnosti, ki temelji na Evropskem okvirju ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje in hkrati upošteva že obstoječe dobre prakse in učne načrte. Učni okvir je razdeljen na zasebno življenje, življenje v skupnosti in aktivno sodelovanje v skupnosti, ter zajema osnovno, optimalno in napredno raven.

Naslednji teoretski koncept, ki smo ga predstavili je nastal v okviru projekta NA-MA POTI – Naravoslovje, MAtematika, Pismenost, Opolnomočenje, Tehnologija, Interaktivnost. Gre za projekt, v sklopu katerega so ustvarjalci pripravili gradnike za učenje naravoslovne in matematične spretnosti. Na podlagi le-teh so pripravili nadalje gradnike za finančno pismenost posebej za tri ciljen skupine: otroke, učence in dijake. Prvi gradnik finančne pismenosti sestavljajo finančne veščine, razumevanje in uporaba finančnih terminov, postopkov ter strategij in sporočanje kot osnova finančne pismenosti. Drugi gradnik finančne pismenosti pa opredelijo kot reševanje problemov na finančnem področju v raznolikih kontekstih. V okviru projekta se zavzemajo za interdisciplinarno reševanje problemov ter učenje z raziskovanjem in uporabo IKT.

Slovenija je skupaj z Bolgarijo, Poljsko in Romunijo sodelovala še v enem projektu, in sicer v projektu FINLIT, pri katerem gre za niz izobraževalnih dejavnosti, ki se po metodi kombiniranega učenja izvajajo v knjižnicah. Knjižnice so si sodelujoče države izbrale zaradi dostopnosti in razširjenosti po celotnem območju držav. Njihova ciljna skupina so starejši (+55 let), saj pogosto ne sledijo toku novosti. Hkrati so oblikovali tudi model izobraževanja za knjižničarje, saj so oni tisti, ki izobražujejo ciljno skupino starejših. Za knjižničarje izobraževalce sta predvidena dva tečaja finančnega izobraževanja in program usposabljanja, ki izobraževalce

opremi z andragošskimi znanji. Za starejše je tečaj dostopen na osnovni in napredni ravni in poteka v obliki spletnih tečajev in v živo v knjižnicah.

V Angliji so prav tako oblikovali poseben kurikulum, poimenovali so ga »Kurikulum za državljane«, saj so njihova ciljna skupina vsi odrasli posamezniki. Kurikulum predstavlja inovativen in celovit pristop, ki ljudem zagotavlja ustrezne in potrebne zmožnosti na različnih področjih, in sicer na področju besedilnih, matematičnih, digitalnih, državljanskih, zdravstvenih in finančnih zmožnosti. Ob tem ima poseben način spodbujanja odraslih k učenju, saj so udeleženci hkrati tudi sooblikovalci vsebin kurikuluma. Kurikulum za državljane je sestavljen iz treh ključnih področij: osebne spretnosti, uporaba spretnosti in participacija v gospodarstvu. Med oblikovanjem kurikuluma so se sklicevali na »Okvir finančnih zmožnosti odraslih«, ki ga sestavljajo tri med seboj povezana področja, ki skupaj tvorijo finančno pismenost: finančno znanje in razumevanje, finančne spretnosti in kompetence ter finančna odgovornost.

Naslednji predstavljen koncept je namenjen ciljni skupini Romov. V projektu Finally – Finančna pismenost za Rome so oblikovali »Priročnik za izvajalce programa finančna pismenost za Rome s smernicami za uporabo orodij Finally« in »Kurikulum izobraževalnega programa projekta Finally«. Pri udeležencih želijo izboljšati finančno pismenost in poznavanje različnih finančnih storitev. Priročnik je sestavljen iz štirih modulov: proračun gospodinjstva – načrtovanje vnaprej in pametna poraba denarja, varčevanje za prihodnost, razumno izposojanje, povečanje prihodkov. V kurikulumu, ki je sestavljen iz splošnega in posebnega dela pa so predvidene nekatere obravnavane teme: obravnavanje virov dohodka, družben kapital in mreže, izdatki in željene dobrine, varčevanje in vlaganje.

Najobsežnejši koncept predstavljajo OECD, ki ugotavlja, da veliko ljudi (manj kot 50 %) nima osnovnega finančnega znanja, ki je temelj za pomembne finančne odločitve. Opredeljujejo nekatere ciljne in ranljive skupine posameznikov, ki bi potrebovali več znanja na področju financ. Med njih spadajo: ženske, mlajši odrasli, starejši, digitalno manj opremljeni posamezniki, finančno manj odporni, migranti in njihove družine, lastniki mikro, malih ali srednjih podjetij, brezposelni, ljudje, ki imajo otroke manjše od 18 let. Na podlagi raziskav so oblikovali »Priporočilo o finančni pismenosti« v sklopu katerega oblikovalcem proframov finančne pismenosti priporočajo, naj vzpostavijo in izvajajo nacionalne strategije z usklajenim

in trajnostnim pristopom k finančni pismenosti. Dalje priporočajo upoštevajočim razvoj programov finančne pismenosti za podporo odločanju o varčevanju, naložbah, upokojitvi in pokojninah. Ustvarjalcem priporočajo, da ustvarijo programe finančne pismenosti, ki bi podpirali zdrave odločitve s krediti in se izogibali prezadolženosti. Prav tako naj ustvarjalci programov v njih podpirajo odločitve glede zavarovanja in spodbujajo osebno zaščito udeležencev. Ob tem poudarjajo tudi učinkovito izvajanje programov ter doseganje širših množic in ranljivih skupin s ciljno usmerjenimi kampanjami ozaveščanja javnosti o pomembnosti dobre finančne pismenosti. Poleg tega je OECD oblikoval tudi »Okvir finančnih kompetenc«, ki vključuje celotno paleto finančnih kompetenc za izgradnjo finančnih strategij, programov, ocen in evalvacij, ki so lahko prilagojene posamezni ciljni skupini v EU. Pokriva vse dimenzije finančne pismenosti, vključno z znanjem, stališči in vedenji. Okvir deli kompetence na štiri vsebinska področja: denar in transakcije, načrtovanje in upravljanje financ, tveganja in nagrade, finančni svet. Poleg finančnih kompetenc okvir izpostavi in spretno integrira še druge kompetence, ki so prav tako pomembne za finančno odpornost posameznikov: digitalne kompetence ter trajnostne finančne kompetence.

Nenazadnje smo predstavili tudi nemški teoretski okvir, v sklopu katerega nemški inštitut za izobraževanje odraslih (DIE) predstavlja kompetenčni model osnovne finančne izobrazbe – CurVe. Model je zasnovan na edinstvenem pristopu, ki ga imenujejo »sidranje znanj« in temelji na pripovednih sidrnih zgodbah, ki predstavijo kompleksen problem iz realnega življenja, ki omogoča boljšo identifikacijo posameznikom in posledično večjo motivacijo za učenje. Zaradi nagovarjanja različnih življenjskih dogodkov, je model primeren za različne ciljne skupine: nizko pismeni odrasli, migranti, begunci ali priseljenci, iskalci nasvetov, stranke zavodov za zaposlovanje, starši in družine, ljudje ob pomembnih tranzicijah, starejši, zaposleni v sektorju z nizkimi plačami. Model vključuje šest področij osnovne finančne pismenosti: prihodek, denar in plačila, trošenje in nakupovanje, gospodinjstvo, izposoja denarja in dolg, pokojnine in zavarovanja. Ter štiri dimenzije: znanje, branje, pisanje in računanje.

9/ Ključne ugotovitve

Finančna pismenost prinaša koristi celotni družbi, saj zmanjšuje tveganje finančne izključitve in ozavešča uporabnike, da že vnaprej finančno načrtujejo in varčujejo. Vse skupaj pa pomaga ljudem, da ne bi zašli v globoke dolgove (EESC, 2011, str. 5). Koristi finančnega izobraževanja se torej odražajo tudi v finančni stabilnosti družbe ne le pri posameznikih.

Kot pa opozarjajo tudi domači analitiki, je »kapitalistična ureditev družbe na posameznika prenesla odgovornost za svoj življenjski potek« (Ule, 2018, str. 80). Ta trend je vse močnejši tudi na področju osebnih financ, saj se s staranjem populacije vse bolj sesuva pokojninski in socialni sistem. Hitra širitev uporabe digitalnih financ predstavlja vrsto novih tveganj in novih manifestacij obstoječih tveganj za potrošnike, zaradi česar so številni oblikovalci politik v težkem položaju. (Gradstein idr., 2021, str. 2).

OECD/INFE si s svojimi priporočili prizadevata, da bi države obveznost do izobraževanja na področju finančne pismenosti, kjer je to mogoče, uzakonile. Nekatere naše sosednje države, kot smo pokazali v analizi, so to že vsaj deloma storile²¹. Glede na to, kako drastične posledice ima zadolževanje ne samo na posameznika ampak tudi na vrsto socialnih problematik, je odgovornost demokratične družbe, da poskrbi za osveščene pripadnike.

9.1 Kako definiramo finančno pismenost

Finančno pismenost smo želeli razumeti predvsem z vidika posameznika in sicer kot eno izmed zelo pomembnih življenjskih zmožnosti, ki omogočajo aktivno participacijo v vsakdanjem življenju, ustrezne finančne odločitve in doseganje finančnega blagostanja. Zato smo oblikovali lastno (delovno) definicijo finančne pismenosti, ki nam bo služila za pripravo javno veljavnih programov.

Pregled literature je pokazal, da gre pri finančni pismenosti za novejši koncept s številnimi, raznorodnimi definicijami, ki so predvsem kontekstualizirane glede na interes oziroma primarno področje njenega tvorca.

---

²¹ V letu 2022 se je zakonodaje finančne pismenosti lotila tudi večina zvezdnih držav Združenih držav Amerike (National Conference of State Legislatures, 2022).

Ločujemo med izrazoma *finančna pismenost* in *finančna zmožnost*.

Finančna pismenost je sestavni del finančne zmožnosti, ki ena od pomembnih življenjskih zmožnosti. Razvita finančna pismenost omogoča sprejemanje ustreznih finančnih odločitev in doseganje finančnega blagostanja zase in za svoje bližnje. Omogoča finančno vključenost in aktivno participacijo v vsakdanjem življenju.

Finančna zmožnost je kombinacija finančne pismenosti in finančnega ravnanja (vedenja, angl. behavior), s katero želimo doseči finančno blagostanje (dobrobit, angl. well-being). Finančna zmožnost obsega ključne komponente: finančno znanje, finančne spretnosti, ustrezen odnos do finančnih vprašanj, finančno vzdržno vedenje/ravnanje in finančno odpornost.

Avtorji se večinoma strinjajo, da je za finančno pismenost specifična vsaj minimalna stopnja finančnega znanja, zmožnosti ali veščin uporabe tega znanja, ustrezno finančno odzivanje/obnašanje ter nujno posedovanje določenih finančnih izkušenj. Analizirali smo številne teoretske koncepte in že oblikovane kurikulume z željo priskrbeti dovolj strokovnih podlag ustvarjalcem novih programov finančne pismenosti. Med najbolj citiranimi avtorji na področju sta Lusardi in Mitchell (2014), ki med drugim poudarjata tudi, da je znanje o finančnem področju mogoče razumeti tudi kot vrsto naložbe v človeški kapital.

Med ciljnim skupinami, ki jih nagovarja večina analiziranih konceptov, so bili: mladi, ženske, starejši, digitalno manj pismeni, finančno manj odporni, migranti, lastniki majhnih podjetij, brezposelni, posredno pa seveda tudi starši in izobraževalci ter drug strokovni kader, ki se srečuje z uporabniki storitev.

9.2 Mednarodni podatki o stanju

Mednarodna merjenja kažejo, da je finančna pismenost splošne populacije na svetu pa tudi v državah razvitega sveta še vedno nizka. Raziskave na področju finančne pismenosti niso sistematične in se poslužujejo različnih metodologij, zato so tudi težko med seboj primerljive. Pri rezultatih raziskav je seveda treba upoštevati, kako velik vzorec je bil zajet, saj se pri

relativno majhnih vzorcih za celotno populacijo, lahko prikaže netočno stanje²². Večina analiz in raziskav pa vendarle konsistentno kaže na slabo stanje finančne pismenosti tako v Sloveniji kot po svetu, kar glede na to, da večina ljudi ni bila deležna izobraževanj s področja finančne pismenosti, tudi ni presenetljivo. Kaže se potreba po izobraževalnih programih, v katere bi družba oziroma država vložila javna sredstva, da bi bili dostopni celotni populaciji, tudi ranljivim ciljnim skupinam, ki so v tem oziru v najšibkejšem položaju.

Pomembne ugotovitve različnih raziskav finančne pismenosti poudarjajo:

da obstaja konsistentna razlika glede na spol (ženske so nekoliko manj finančno pismene); da sta glede na celotno populacijo skupini »mladi« in »starostniki« manj finančno pismeni kot osebe srednjih let (če ne upoštevamo otrok); da je dobra finančna pismenost (statistično) povezana z višjim dohodkom ter višjo stopnjo izobrazbe posameznikov; da nekatere rasne in etnične manjšine dosegajo nižjo stopnjo finančne pismenosti kot večinsko prebivalstvo; v razvitih državah so najdene povezave med finančno pismenostjo in načrtovanjem za pokojninsko varčevanje, med finančno pismenostjo in sofisticiranim investiranjem, med finančno pismenostjo in uspešnostjo odplačevanja hipoteke ter med finančno pismenostjo in drugimi makroekonomskimi posledicami; za države v razvoju velja, da obstaja povezava med finančno pismenostjo in posedovanjem bančnega računa, da finančna pismenost vpliva na to ali se bo posameznik zavaroval ali ne, da je podjetniška pismenost nizka ter da je interes za finančno izobraževanje velik (prim. Sardoč idr., 2017, str. 201).

Za nas posebej zanimivi pa so tudi rezultati študij, ki »nakazujejo, da je za potrošnike z nizkimi dohodki spodbujanje k zaželenemu finančnemu obnašanju/ravnanju, bolj pomembno od poučevanja o financah in finančnih spretnostih« (prim. Xiao in Porto 2021; Xiao in O'Neill 2016).

9.3 Domači podatki o stanju in zaznane potrebe

Prva raziskava finančne pismenosti v Sloveniji je bila izvedena leta 2011, sledilo je več parcialnih interesnih raziskav, ki pa niso imele reprezentativnega vzorca glede na splošno

---

²² Kar smo pri naši analizi vseskozi imeli v mislih, čeprav smo zaradi informativnosti upoštevali tudi analize z majhnimi numerusi in nereprezentativnim vzorcem.

populacijo. Konsistentni so bili zelo nizki rezultati v skupinah »mladi« (od 18 do 29 let) in »starejši« (od 56 do 65 let). Slovenski 15-letniki so preizkus iz področja finančne pismenosti v raziskavi PISA 2012 rešili podpovprečno glede na OECD povprečje.

Preglednica 15: Primerjava domačih analiz in raziskav, ki smo jih vzeli v obravnavo

Raziskava	Lastnosti respondentov	Področja finančne pismenosti, ki jih vprašalnik pokriva	Ugotovitve
2010: Raziskava o finančni pismenosti Slovencev	vzorec reprezentativen po starosti, spolu (18-65 let) in regiji, zamik v bolj izobraženo populacijo, N=508	varčevanje, varnost, investicije, davki, zadolževanje, inflacija, zavarovalništvo	povprečna ocena 2 (od 5), samo ¼ anketirancev dobila višjo oceno kot zadostno, najslabše odgovarjali mladi (18-29 let) in najstarejši (56-65 let)
2013: Finančna pismenost na področju zavarovalništva	odgovarjali predvsem stari 21 do 50 let, zaposleni s srednješolsko ali univerzitetno izobrazbo, N=906	zavarovalništvo	izrazito slabša samoocena pri mlajših od 21 let
2014: Raziskava finančne pismenosti Vezovišek & Partnerji	N=3618	varčevanje, zavarovalništvo, upravljanje financ	1/3 anketirancev ne zna upravljati z denarjem (dosegli manj kot 50 % točk)
2015: Raziskava o finančni pismenosti zavoda Vem, da ne vem	niso zbirali demografskih podatkov z izjemo starosti (25-60 let) N=25911 (z e-mailom 2219)	varčevanje, družinski proračun, zaščita, naložbe	2 % vprašanih je sposobnih samostojnega upravljanja z družinskim proračunom, 3 % pozna osnovna pravila investiranja, 4 % pozna pomen zaščite in štiri stebre socialne varnosti, 6 % ima osnovno znanje, kako se lotiti varčevanja
2016: Raziskava v sklopu diplomskega dela Gorazda Kereca	iz osrednje in severovzhodne Slovenije, večinoma stari 31-40 let, N=70	varčevanje	81,4 % vprašanih varčuje, več kot polovica na bančnem računu
2016: Raziskava v sklopu magistrskega dela Ane Vezovišek	60 % žensk, najbolj zastopana starostna skupina od 40 do 50 let (32,9 %), več kot polovica višje ali visoko izobraženih, N=456	finančna pismenost, osebni proračun, zadolženost	večina vprašanih pozna definicijo finančne pismenosti, redno najtežje poravnava mesečne obveznosti starejši od 60 let, medtem ko največ finančnih produktov uporablja starostna skupina med 30 in 40 let
2016: Raziskava v sklopu magistrskega dela Uroša Turka	upoštevani le odrasli med 20 in 45 letom, 57,07 % žensk, 39,95 % starih med 20 in 24 let in ravno tolikšen delež s srednješolsko izobrazbo N=383	varčevanje, finančna pismenost	80 % respondentov varčuje, predvsem na banki (68,85 %), 39,16 % respondentov je odgovorilo pravilno na »Big Three« vprašanja, pri merjenju finančne pismenosti mlajši anketiranci v povprečju slabši kot starejši
2018/2019: Finančna pismenost odraslih, FINPLAC	77,8 % žensk, predvsem stari med 30 in 50 let, 80 % s srednješolsko izobrazbo in z višješolsko/visokošolsko izobrazbo, N=1761 z demog. podatki, vseh zajetih N= 8652	varčevanje, družinski proračun, zaščita	6 % ima osnovna znanja iz finančne pismenosti, 14 % razume le nekatera področja finančne pismenosti, 80 % je finančno nepismenih
2019: Mednarodna raziskava o finančni pismenosti	odrasli med 15 in 75 let, vzorec utežen na spol, starost, regijo in tip naselja N=1019	aktivno varčevanje in finančni izzivi, planiranje in upravljanje s financami, finančni cilji, pokojninski načrti, shajanje z osebniimi financami, izbira in uporaba finančnih produktov in storitev, odnos in vedenje, povezano s finančnimi odločitvami, finančno in zavarovalniško znanje	indeks finančne pismenosti v SLO 14,5 (od 21), najbolj finančno pismeni so v najstarejši skupini (65 do 75 let), starostna skupina med 25 in 34 leti dosega nižji indeks finančne pismenosti
2019/2020: Raziskava finančne starosti, Vezovišek & Partnerji	N=1096	denarna sredstva, lastništvo nepremičnin in druge naložbe ter zadolženost	več kot polovica starih od 30 do 45 let zaostaja za svojo finančno starostjo, pri starih med 45 in 65 let kar 91,5 %
2022: Mnenje potrošnikov, SURS			upad kazalnika zaupanja med potrošniki
2022: Raziskava v sklopu zaključne strokovne naloge Urše Rode	77 % žensk, 53 % respondentov iz starostne skupine 21 do 30 let N=159	varčevanje in investiranje, finančne odločitve, izobraževanje na področju pismenosti	četrtnina vprašanih hrani denar doma, večina (66 %) respondentov, ko denar prejme, porabi del za sprotne stroške, ostalo pa prihrani, Vprašani so svojo finančno pismenost ocenili večinoma kot srednje dobro (38 %) in slabo (36 %)

Vir: lastni

Rezultati merjenja finančne pismenosti po mednarodni metodologiji OECD/INFE iz leta 2019 so bili izraženi s pomočjo splošnega indeksa finančne pismenosti. Slovenija je pri tej raziskavi dosegla nadpovprečen rezultat, pokazalo pa se je tudi, da splošni indeks finančne pismenosti pri nas s starostjo narašča. Vendar sta spet dve starostni skupini (od 25 do 35 let in od 55 do 65 let) odstopali od tega trenda, kar je dokaj konsistenten podatek s prej omenjenimi domačimi analizami. To kaže na upravičenost odločitev, da se pozornost posebej usmeri na ciljni skupini »mladih« in »starejših« v populaciji.

9.4 Zakonske osnove za finančno izobraževanje

Na primerih sosednjih držav smo si pogledali, kako se spoprijemajo s finančno pismenostjo. Tri od štirih, ki smo jih zajeli v analizo, imajo izdelano nacionalno strategijo in organ, ki nadzoruje ter koordinira njeno izvajanje. Analiza je pokazala, da se vse – tako kot Slovenija – skušajo sistemsko lotiti tega vse bolj perečega vprašanja.

Zakonske podlage v Sloveniji v zvezi z izobraževanjem odraslih na področju finančne pismenosti so skope. Vendar pa NOO in Strategija razvoja Slovenije 2030 vidita finančno pismenost kot sredstvo za krepitev odpornosti, družbene odgovornosti in za učinkovitejše delovanje finančnega sistema nasploh. V resoluciji o nacionalnem programu izobraževanja odraslih je finančna pismenost eno izmed številnih področij, na katerih je predvideno bolj sistematično pripravljati javnoveljavne in neformalne programe za odrasle.

9.5 Kakšno ponudbo na področju finančnega izobraževanja že imamo v Sloveniji

V analizo smo zajeli aktualno ponudbo izobraževalnih programov za finančno opismenjevanje otrok, mladine in odraslih v Sloveniji. Osredotočili smo se na programe, ki so vsebinsko nezahtevni ter so namenjeni in dostopni najširši publiki. Analiza je pokazala pestro ponudbo, ampak tudi, da gre večinoma za plačljive programe, ki so še posebej nedostopni ranljivim skupinam. Na drugi strani je zelo malo izobraževalnih programov, ki se financirajo iz javnih sredstev. V splošnih medijih informacije o izobraževanju na področju finančne pismenosti praktično niso dostopne. Ugotovili smo tudi, da se določene kompetence na finančnem področju pojavljajo praktično v večini analiziranih programov, druge, prav tako bistvene, pa so večinoma zapostavljene ali celo izpuščene. Na tej osnovi zaključujemo, da obstaja realna

potreba po pripravi celovitega izobraževalnega programa, ki bo zadostil potrebam posameznika po finančni usposobljenosti za obvladovanje vsakodnevnega življenja in finančno odpornost.

Glede na izkazano potrebo po finančni pismenosti in v pomanjkanju javnih izobraževalnih programov na tem področju, je svojo ekonomsko nišo našlo veliko privatnih organizacij in posameznikov. S tem sicer do določene mere prispevajo k dvigu finančne pismenosti v državi, potrebna pa je sistematična ureditev področja.

Ponudba programov usposabljanja za strokovne delavce na področju finančne pismenosti je skopa. Razen dveh programov za usposabljanje strokovnih delavcev odraslih, ki sta nastala v sklopu mednarodnih projektov FINLIT in FINALLY, tovrstne ponudbe v Sloveniji praktično ni.

9.6 Vodila za pripravo novih javno veljavnih programov

Namen demokratičnega finančnega izobraževanja bi torej glede na naše razumevanje finančne pismenosti moral biti, da posameznike pripravi na upravljanje z lastnim denarjem in lažje doseganje osebnih finančnih ciljev ter na uspešno izogibanje finančnemu stresu in ostalim finančnim težavam. Namen je pozitivno vplivati na finančno odpornost in izboljšati finančno kondicijo, tako da pomaga ljudem pri pridobivanju ustreznih kompetenc za dobro razvito finančno pismenost. Ustrezno finančno izobraževanje namreč prav najranljivejšim skupinam v družbi omogoča, da si z dobrim finančnim načrtom pridobijo več znanja za smotrno porabo že tako omejenih proračunov. Pomembno pa je razumeti ob tem tudi dejstvo, da se nevarnim dolžniškim razmerjem najrevnejši sloji prebivalstva samo s finančnim izobraževanjem ne morejo izogniti.

Naša analiza je pokazala, da bi bili potrebni novi kakovostni izobraževalni programi za odrasle, ki so jasno definirani in neodvisni od različnih – četudi skrbno prikritih - interesov institucij na področju financ. Vsekakor pa je potrebna tudi večja angažiranost in etika finančnih institucij samih (npr. bančnih), ki lahko s primernim načinom podajanja znanj pomembno prispevajo k spremembi finančnega vedenja ljudi²³.

---

²³ Na primer: predvsem na področju uporabe digitalnih financ so simulacije (npr. simulacija transakcije preko mobilne naprave) odličen način učenja na praktičnem primeru iz vsakdanjega življenja (prim. Gradstein idr., 2021, str. 35).

OECD/INFE in Evropska komisija sta z oblikovanjem okvirja finančnih kompetenc pomembno prispevala k poenotenju in sistemizaciji izobraževanja na tem področju. Pri naši analizi pa smo zapazili, da se trenutna ponudba programov osredotoča predvsem na spremljanje lastnega proračuna in naložbe, v veliki meri spregledane pa so vsebine prepoznavanja in rokovanja z denarjem, razumevanja pogodb, dolgov in njihovega odplačevanja, razumevanja tveganj in koristi, poznavanja regulacije in varstva potrošnikov ter poznavanja zanesljivih virov finančnih informacij.

Naj zaključimo s ciljem, ki bi ga želeli zasledovati pri oblikovanju novih javno veljavnih programov za finančno pismenost in ga povzemamo po usmeritvah iz empiričnih analiz (prim. OECD 2021):

Finančno pismena oseba bo znala načrtovati svojo finančno prihodnost, se znala izogniti zadolževanju in tudi prevaram ter goljufijam, razumela bo tudi pomembnost sprememb v svojem proračunu v primeru izrednih dogodkov in bo posledično utrdila svojo finančno odpornost.

10/ Viri in literatura

ABC bančnih izrazov. (b.l.a). Dostopno na: <https://www.zbs-giz.si/abc-bancnih-izrazov/>

Adult financial capability framework. (2006). Dostopno na: <https://learningandwork.org.uk/resources/research-and-reports/adult-financial-capability-framework/>

Akcijski plan za unaprjeđenje financijske pismenosti potrošača za 2021. i 2022. godinu. (2021). Narodne novine 68/2021, št. dokumenta 1317. Dostopno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2021_06_68_1317.html

Alesina, A. in Glaeser, E. L. (2004). *Fighting Poverty in the US and Europe: A World of Difference.* Oxford: Oxford University Press.

Anuiteta – Cekin.si. (2008). *Anuiteta.* Dostopno na: <https://cekin.si/slovar/anuiteta.html>

Atkinson, A. in Messy, F. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD/International Financial Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing. Dostopno na: <http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>

Banca d'Italia. (b.l.). *Alfabetizzazione finanziaria degli adulti in Italia.* Dostopno na: <https://www.bancaditalia.it/statistiche/tematiche/indagini-famiglie-imprese/alfabetizzazione/index.html?dotcache=refresh>

Banka Slovenije. (2022a). *Izobraževalni dan.* Dostopno na: <https://www.bsi.si/o-nas/izobrazevalni-dan>

Banka Slovenije. (2022b). *Muzej Banke Slovenije.* Dostopno na: <https://www.bsi.si/o-nas/muzej-banke-slovenije>

Batsaikhan, U. in Demertzis, M. (2018). *Finacial literacy and inclusive growth in the European Union.* Bruegel Policy Contribution, Issue n°8, May 2018. Dostopno na: https://www.bruegel.org/sites/default/files/wp-content/uploads/2018/05/PC-08_2018.pdf

Biznispace (b.l.). Delavnice z Marjo. Dostopno na: <https://biznispace.com/sl/workshops>

Bizovičar, M. (2015). »Brez zamere, ampak o financah nimate pojma«. Delo, spletna izdaja, 4. 9. 2015. Dostopno na: <https://old.delo.si/gospodarstvo/finance/brez-zamere-ampak-o-financah-nimate-pojma.html>

Bon, M., Dervarič, M., Kavčič-Čolić, A., Marian, M., Marian, T., Morawska, K., Tarnowska, B., Vartonick, R. in Zlateva, E. (2020). *Project FINLIT: financial literacy through public libraries: (Erasmus +): mapping report.* Ljubljana: Narodna univerzitetna knjižnica. Dostopno na: https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2020/2020_03_30_Finlit_MappingIO1.pdf

Bon, M., Henzler, P., Kavčič Čolić, A., Marian, M., Marian, T., Morawska, K., Stoyanov, E., Tarnowska, B., Vartonick, R. in Zlateva, E. (2021). *Finančno izobraževanje v knjižnici – model neformalnega izobraževanja za odrasle uporabnike splošnih knjižnic.* Dostopno na: https://finlit.eu/edu/pluginfile.php/64/mod_page/content/14/SI_FINLIT_Model.pdf

Bone, J. (ur.). (2022). *Finančna pismenost: opredelitev in gradniki.* Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.zrss.si/pdf/Financna_pismenost_gradniki.pdf

Briggs, A. (2011). The Welfarte State in Historical Perspective. V: *Welfare Theory and Development*, str. 9-39.

Cekin.si. (2022). *Finance*. Dostopno na: <https://cekin.si/finance/varcevanje/mesecni-stroski-gospodinjstva.html>

Center za dopisno izobraževanje Univerzum. (2022). *Finančna pismenost*. Dostopno na: <http://www.cdi-univerzum.si/financna-pismenost/>

Ciemleja, G., Lace, N. in Titko, J. (2014). Towards the Practical Evaluation of Financial Literacy: Latvian Survey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 156, str. 13-17.

Comitato per la programmazione e il coordinamento delle attività di educazione finanziaria. (2017). *Una traccia per una Strategia nazionale per l'educazione finanziaria, assicurativa e previdenziale*. Dostopno na: https://www.quellocheconta.gov.it/it/pdf/chi_siamo/Strategia.pdf

Comitato per la programmazione e il coordinamento delle attività di educazione finanziaria. (b. l.). *Linee guida per la realizzazione di programmi di educazione finanziaria per gli adulti*. Dostopno na: https://www.quellocheconta.gov.it/export/sites/sitopef/modules/linee_guida/Linee-guida-adulti.pdf

Consumer Financial Protection Bureau (CFPB). (2015). Measuring financial well-being: A guide to using the CFPB Financial Well-Being Scale.

Conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 23 dicembre 2016, n. 237, recante disposizioni urgenti per la tutela del risparmio nel settore creditizio. (2017). *Gazzetta ufficiale* 21 febbraio 2017, n. 43. Dostopno na: http://www.edizionieuropee.it/law/html/208/zn12_06_154.html

Cresus. (2022). Matjaž, kako postanem finančno pismen? Dostopno na: <http://www.cresus.si/storitev/izobrazevanje/#1475645562641-bbca29f8-b6c2>

Časnik Finance. (2022a). *Finančna šola za najstnike*. Dostopno na: <https://www.financna-sola.si/najstniki/>

Časnik Finance. (2022b). *Finančna šola PROAKTIVNI*. Dostopno na: <https://www.financna-sola.si/proaktivni/#program>

Časnik Finance. (2022c). *Finančna šola za učitelje in starše*. Dostopno na: <https://www.financna-sola.si/ucitelji/>

Danes, S.M. in Haberman, R. 2007. Teen financial Knowledge, self efficacy and behavior: A gendered view. *Financial Counseling and Planning*, Vol 18, issue 2, str. 48-60.

Davki, carine in druge dajatve. (b.l.). Dostopno na: <https://www.gov.si/podrocja/finance-in-davki/davki-carine-in-druge-dajatve/>

Demertzis, M. (2018). *Financial literacy. Why do we care?* Vienna Ministerial Conference, Vienna 27 November 2018 (ppt). Dostopno na: <https://www.ebf.eu/wp-content/uploads/2018/11/Maria-Demertzis.pdf>

Deutsches Institut für Erwachsenenbildung. (ur.). (2019). *Curriculum Finanzielle Grundbildung*. Bonn: DIE. Dostopno na: https://www.die-bonn.de/curve/content/PDF/Curriculum_Finanzielle_Grundbildung_zur%20webansicht.pdf

DOBA. (2022). *Projekt FINPOWER*. Dostopno na: <https://www.fakulteta.doba.si/novice/doba-fakulteta-partnerica-v-projektu-finpower>

Dovžak, K. (2020). *Izhodišča za pripravo javnoveljavnih izobraževalnih programov za odrasle* (E. Možina, T. Možina in N. Žalec, ur.; 1. natis). Ljubljana: Andrigoški center Slovenije.

Državne pomoči. (b.l.). Dostopno na: <https://www.gov.si/podrocja/finance-in-davki/drzavne-pomoci/>

EAEA. (2022). *Financial competence framework for adults in the European Union: We need a coordinated, comprehensive and inclusive approach (EAEA's statement), April 2022*. Dostopno na: https://eaea.org/wp-content/uploads/2022/04/EAEA-statement_Financial-competence-framework_April-2022.pdf

EBSN. (2022). *EBSN's Vienna Conference Declaration 2022*. Dostopno na: https://conference.basicsskills.eu/wp-content/uploads/2022/06/EBSN_Vienna_Conference_Declaration_final.pdf

EESC. (2011). *Financial Education and Responsible Consumption of Financial Products*. Dostopno na: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.eco-opinions.15375>

Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

E-uprava. (b. l.). *Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje*. Dostopno na: <https://e-uprava.gov.si/podrocja/delo-upokojitev/upokojitev/prostovoljno-dodatno-pokojninsko-zavarovanje.html>

Evropska unija/OECD. (2022). *Financial competence framework for adults in the European Union*. Dostopno na: <https://www.oecd.org/finance/financial-competence-framework-for-adults-in-the-european-union.htm>

Evropska komisija. (b.l.). *Financial literacy*. Dostopno na: https://finance.ec.europa.eu/consumer-finance-and-payments/financial-literacy_en

Evropska komisija. (2016). *Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the committee of the Regions. A new skills agenda for Europe. Working together to strengthen human capital, employability and competitiveness*. {SWD(2016) 195 final}. Dostopno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0381>

Evropska komisija. (2020). *European skills agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience*. Dostopno na: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/sites/default/files/2020-07/SkillsAgenda.pdf>

Evropska komisija (2023). *Flash Eurobarometer 525. Monitoring the level of financial literacy in the EU*. Dostopno na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2953>

Financial capability. (b.l.). Dostopno na: <https://learningandwork.org.uk/what-we-do/essential-life-skills/citizens-curriculum/>

Financial Consumer Agency of Canada. (2015). *National Strategy for Financial Literacy. Count me in, Canada*. Dostopno na: <https://www.canada.ca/content/dam/canada/financial-consumer-agency/migration/eng/financialliteracy/financialliteracycanada/strategy/documents/nationalstrategyforfinancialliteracycountmeincanada.pdf>

Financial Consumer Agency of Canada. (2021). *Make change that counts: National Financial Literacy Strategy 2021 – 2026*. Dostopno na: <https://www.canada.ca/content/dam/fcac-acfc/documents/programs/financial-literacy/financial-literacy-strategy-2021-2026.pdf>

Financial education. (2022). *Launch of the Financial competence framework for adults in the European Union, OECD* [Spletni seminar]. Dostopno na: <https://www.oecd.org/finance/education/financial-competence-framework-for-adults-in-the-eu-launch.htm>

Financial Literacy – A comparative study in selected countries. (2007). Dostopno na: https://www.sparkassenstiftung.de/fileadmin/160923_Sparkassenstiftungen_HTML/downloads/Finacial_Literacy_Study.pdf

Finančna piramida. (26.9.2007). Dostopno na: <https://www.finance.si/191962/Financna-Piramida>

Finančna uprava RS. (2022). *Davčno opismenjevanje mladih.* Dostopno na: https://www.fu.gov.si/o_financni_upravi/davcno_opismenjevanje_mladih/

Finančni trg – Računovodstvo Pavliha. (b.l.). Dostopno na: <https://pavliha.org/racunovodske-storitve/racunovodstvo/poslovne-finance/financni-trg/>

Finančno izobraževanje. (b.l.). Dostopno na: <https://www.gov.si/teme/financno-izobrazevanje/>

FINGYM. (2022). *Finančni wellness.* Dostopno na: <http://fin-gym.eu/#>

FINLIT – Učna pot za knjižničarje izobraževalce. (b.l.a). Dostopno na: https://finlit.eu/edu/pluginfile.php/5884/mod_page/content/17/SLO%20trainers.pdf

FINLIT – učna pot za končne uporabnike knjižnic. (b.l.b). Dostopno na: https://finlit.eu/edu/pluginfile.php/5881/mod_page/content/15/SLO%20users.pdf

Finplac. (2019). *Rezultati in komentar poglobljene raziskave finančne pismenosti odraslih Slovencev (ppt).* Ljubljana: Zavod Finplac.

Forum media. (b.l.) *Denarni tok in kako ga pravilno analiziramo.* Dostopno na: <https://forum-media.si/denarni-tok-in-kako-ga-pravilno-analiziramo>

Fran. (b.l.a). *Dobrina.* Dostopno na: <https://fran.si/iskanje?Query=dobrina>

Fran. (b.l.b). *Priporočilo.* Dostopno na: <https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=priporo%C4%8Dilo>

Fran. (b.l.c). *Digitalizacija.* Dostopno na: <https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=digitalizacija>

Fran. (b.l.d). *Resolucija.* Dostopno na: <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=resolucija&hs=1>

Fran. (b.l.e). *Zakon.* Dostopno na: <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=zakon>

Gradstein, H. L., Bint Abbas, S. in Tomilova, O. (2021). *Building a Financial Education Approach: A Starting Point for Financial Sector Authorities – Financial Inclusion Support Framework: Technical Note.* Washington: The World Bank Group. Dostopno na: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/883771629960132032/building-a-financial-education-approach-a-starting-point-for-financial-sector-authorities-financial-inclusion-support-framework-technical-note>

Grotlüschen, A., Buddeberg, K., Dutz, G., Heilmann, L. in Stammer, C. (2019). *LEO 2018 – Leben mit geringer Literalität.* Hamburg: Pressebroschüre. Dostopno na: <http://blogs.epb.uni-hamburg.de/leo>

Hager, J. (2021). *Wie viel wissen die Österreicher über Finanzen?* *Kurier*, 7. 3. 2021. Dostopno na: <https://kurier.at/politik/inland/wie-viel-wissen-die-oesterreicher-ueber-finanzen/401210161>

Hastings, J. S., Madrian, B. C. in Skimmyhorn, W. L. (2012). *Financial literacy, financial education and economic outcomes.* NBER working paper series, Working paper 18412. Cambridge: National Bureau of Economic Research. Dostopno na: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w18412/w18412.pdf

Hung, A. A., Parker, A. M. in Yoog, J. (2009). *Defining and Measuring Financial Literacy.* Dostopno na: http://www.rand.org/pubs/working_papers/WR708.html

Inkubator40. (2022). *Cikel: Finance za začetnike*. Dostopno na: <https://inkubator40.si/cikel-financna-pismenost-za-zacetnike/>

Javrh, P. (ur.), 2021. Doseganje in osveščanje ranljivih skupin. Strokovne podlage. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, elektronski vir. Dostopno na: https://www.acs.si/wp-content/uploads/2021/10/Doseganje_in_osvescanje_ranjivih_skupin.pdf

Javrh, P., Možina, E. in Volčjak, D. (2017). *Report on Life Skills Approach in Europe*. Dostopno na: <https://eaea.org/wp-content/uploads/2018/03/LSE-Report.pdf>

Javrh, P. in Možina, E. (2018). *Izobraževalni pristopi za razvoj življenjskih spretnosti v Evropi: Povzetek poročila o izobraževalnih pristopih v okviru projekta Življenjske spretnosti v Evropi (Life Skills for Europe - LSE)*. Dostopno na: https://eaea.org/wp-content/uploads/2018/03/LSE-Report-summary_Slovenian.pdf

Jelenc Krašovec, S. (2012). Izobraževanje za pismenost v luči kritične teorije izobraževanja odraslih. *Sodobna pedagogika*, 63, št. 2, str. 110–128.

Jevnikar, Ž. (2022a). *Razpoloženje potrošnikov na najnižji ravni po aprilu 2020*. Statistični urad Republike Slovenija. Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10100>

Jevnikar, Ž. (2022b). Mnenje potrošnikov (Metodološko pojasnilo). Dostopno na: <https://www.stat.si/statweb/File/DocSysFile/11118>

Kaiser, T. in Menkhoff, L. (2021). Maßnahmen zur finanziellen Bildung wirken: Deutschland sollte nationale Strategie für finanzielle Bildung entwickeln, DIW Wochenbericht, Vol. 88, Iss. 38. Berlin: Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW), str. 643-650. Dostopno na: https://doi.org/10.18723/diw_wb:2021-38-1

Kaj so finančni instrumenti. (b.l.). Dostopno na: <https://www.omegafinance.si/blog/infographics/kaj-so-financni-instrumenti/>

Kapitalski trg. (b.l.). *Investicijski skladi*. Dostopno na: <https://www.gov.si/teme/kapitalski-trg/#:~:text=Investicijski%20sklad%20predstavlja%20skupno%20premo%C5%BEenje%20vlagateljev.%20Kadar%20investicijski,dru%C5%BEba%20za%20upravljanje%20ali%20upravljavvec%20alternativnega%20investicijskega%20sklada>

Kavčič Čolić, A., Bon, M. in Dervarič, M. (2019). *Financial literacy through public Libraries (finlit)= finančno izobraževanje v splošnih knjižnicah (Ppt predstavitev)*. Dostopno na: https://iris.nuk.uni-lj.si/media/fp/iris/predstavite/2019/9_finlit.pdf

Kdo je etični potrošnik? (17.1.2011). Dostopno na: <https://viva.bhc.si/8995755/Kdo-je-etichni-potrosnik>

Keown, A. J. (2014). *Personal finance: Turning money into wealth*. New Jersey: Pearson Education.

Kerec, G. (2016). *Varčevanje v Sloveniji v obdobju med 2004 in 2014*. Diplomsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta. Dostopno na: <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=58731&lang=slv>

Klapper, L., Lusardi, A. in van Oudheusden, P. (2015). *Financial Literacy Around the World: Insights from the Standard & Poor's ratings services global financial literacy survey*. Dostopno na: https://gflec.org/wp-content/uploads/2015/11/Finlit_paper_16_F2_singles.pdf

Kriptovalute – Sturmit. (1.12.2021). Dostopno na: <https://sturmit.com/kriptovalute/>

Labirint & Katapult Kranj. (b.l.). Dostopno na: <https://www.labirint-kranj.si/sl/>

Learning and work institute. (b.l.). *Citizens' curriculum*. Dostopno na: <https://learningandwork.org.uk/what-we-do/essential-life-skills/citizens-curriculum/>

Lešnik, T. (2019). *Slovenka zmagala na tekmovanju finančne pismenosti*. Dostopno na: <https://maribor24.si/slovenija/slovenka-zmagala-na-tekmovanju-financne-pismenosti>

Ljubljanska borza. (2022). *Osnove financ za vsakogar*. Dostopno na: <https://ljse.si/si/izobrazevanja-osebne-finance/1297>

Ljudska univerza Jesenice. (2021). *Finančna varnost*. Dostopno na: <https://lu-jesenice.net/finacna-varnost/>

Ljudska univerza Slovenska Bistrica. (2022). *Finančna pismenost*. Dostopno na: <https://kampoznanje.si/programi/?programid=105311>

Ljudska univerza Škofja Loka. (2022). *Spletno bančništvo in spletno nakupovanje*. Dostopno na: <https://www.lu-skofjaloka.si/informacije-o-prijavi-na-izobrazevanja-za-digitalne-bone-22/>

Ljudska univerza UPI Žalec. (2022). *Projekt Erasmus+ FINMAN*. Dostopno na: <https://www.upi.si/portfolio/finman/>

Lusardi, A. in Mitchell, O. S. (2006). *Financial literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications*. Dostopno na: https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1548&context=prc_papers

Lusardi, A. in Mitchell, O. S. (2011). Financial literacy around the world: an overview. *Journal of Pension Economics & Finance*, Volume 10, Issue 4, oktober 2011, str. 497 – 508.

Lusardi, A. Mitchel S. O. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature* 2014, 52(1), 5–44.

Mania, E. in Tröster, M. (b.l.). *Finanzielle Grundbildung: Programme und Angebote planen*. Dostopno na: <https://www.die-bonn.de/doks/2015-oekonomische-grundbildung-01.PDF>

Medgeneracijska akademija Antona Martina Slomška. (2022). *Finančna pismenost*. Dostopno na: <https://www.z-ams.si/index.php/sl/kompetence-acs?highlight=WyJyZG8iLCJwcm9ncmFtaSJd>

Medresorska delovna skupina za pripravo NPFI. (2010). *Nacionalni program finančnega izobraževanja*. Dostopno na: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MF/Financni-sistem/DOKUMENTI/Financno-izobrazevanje/NPFI.pdf>

Merjenje finančnega tveganja. (b.l.). Dostopno na: <https://www.postposmo.com/sl/merjenje-tveganja/>

Mestna knjižnica Izola. (2022). *Finančni menedžment*. Dostopno na: <https://kampoznanje.si/programi/?programid=108119>

Mihajlovič, S. (2013). *Alarm! Finančna pismenost Slovencev: zd(2)*. *Moje Finance*. 19.01.2011, dopolnjeno: 17.12.2013. Dostopno na: <https://mojefinance.finance.si/300361/Alarm-Finan%C4%8Dna-pismenost-Slovencev-zd%282%29>

Ministrstvo za finance. (2021). *Finančni sistem*. Dostopno na: <https://www.gov.si/podrocja/finance-in-davki/financni-sistem/>

Mlekuž, A. (2016). *Vpliv finančne pismenosti na nakupno vedenje porabnikov v času gospodarske krize v Sloveniji*. Magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta. Dostopno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=91803&lang=slv&prip=dkum:9168231:d1>

Money – How (b.l.). Know – How osebnih financ. Money – How z Marjo. Dostopno na: <https://biznispace.com/sl/money-how>

Moretti, M. in Ropar, I. (2015). *Finančna pismenost na področju zavarovalništva v Sloveniji* (raziskava). 22. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 4.6.2015. Dostopno na: <https://www.zav-zdruzenje.si/wp-content/uploads/2017/11/Ropar-Ivan-Moretti-Melita-1.pdf>

Možina, E., Možina, T. in Žalec, N. (ur.). (2020). *Izhodišča za pripravo javnoveljavnih programov za odrasle*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Mundy, S. (2011). *Financial capability: Why is it important and how can it be improved?* Dostopno na: <https://www.educationdevelopmenttrust.com/EducationDevelopmentTrust/files/Of/Ofbddece-6d06-478f-abd7-4c40ce591d0d.pdf>

Nacionalna komisija za razvoj pismenosti. (2006). *Nacionalna strategija za razvoj pismenosti*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dostopno na: https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2017/11/Nacionalna-strategija-za-razvoj-pismenosti_2006.pdf

Nacionalni strateški okvir finanjske pismenosti potrošača za razdoblje od 2015. do 2020. godine. (2015). *Narodne novine* 11/2015, št. dokumenta 224. Dostopno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_01_11_224.html

Nacionalni strateški okvir finanjske pismenosti potrošača za razdoblje od 2021. do 2026. godine. (2021). *Narodne novine* 68/2021, št. dokumenta 1316. Dostopna na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_06_68_1316.html

Načini obračunavanja obresti. (2014). Dostopno na: https://www.racunovodja.com/clanki.asp?clanek=7806/Na%E8ini_obra%E8unavanja_obresti#:~:text=je%20obra%C4%8Dun%2C%20pri%20katerem%20se%20obrestna%20mera%20deli,obrestna%20mera%20pa%20je%201%2F365%20letne%20obrestne%20mere.

NA-MA POTI – Zavod RS za šolstvo. (2021). *NA-MA POTI*. Dostopno na: <https://www.zrss.si/projekti/projekt-na-ma-poti/#dejavnosti-v-projektu>

Narodna in univerzitetna knjižnica. (2022a). *Projekt FINLIT*. Dostopno na: <https://finlit.eu/edu/>

Narodna in univerzitetna knjižnica. (2022b). *Projekt FINLIT – program izobraževanja knjižničarjev*. Dostopno na: <https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2021/finlit.pdf>

National Conference of State Legislatures. (2022). *Financial Literacy 2022 Legislation*. Dostopno na: <https://www.ncsl.org/financial-services/financial-literacy-2022-legislation>

Nbanka. (2022). *Urejene osebne finance*. Dostopno na: <https://www.nbanka.si/priporocila/nasveti/urejene-osebne-finance>

Nefiks. (2022). *Kako obvladati osebne finance*. Dostopno na: <https://app.nefiks.si/activity/1603>

Nova Ljubljanska banka. (2022a). *Finančno opismenjevanje*. Dostopno na: <https://www.nlb.si/mentorstvo>

Nova Ljubljanska banka. (2022b). *Toli kotiček*. Dostopno na: <https://www.nlb.si/toli>

Nova Ljubljanska banka. (2022c). *Bankarium*. Dostopno na: <https://bankarium.si/bankarium/omuzeju/>

OECD. (b.l.). *OECD International Network on Financial Education - OECD/INFE*. Dostopno na: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-international-network-on-financial-education.htm>

OECD. (2005). *Priporočilo o načelih in dobrih praksah za finančno izobraževanje in ozaveščanje*. Svet OECD sprejel 23. junija 2005. Dostopna na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MF/Financni-sistem/DOKUMENTI/Financno-izobrazevanje/01_-_OECD_NACELA_osnovna_SLO.pdf

OECD. (2012). *OECD PISA Financial Literacy Assessment*. Dostopno na: <http://www.oecd.org/daf/financialmarketsinsuranceandpensions/financialeducation/oecdpisafinancialliteracyassessment>.

OECD. (2014a). *PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century (Volume VI)*, PISA, OECD Publishing. Dostopno na: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264208094-en>

OECD. (2014b). *PISA 2012 Results in Focus: What 15-year-olds know and 38 what they can do with what they know*. Pariz: OECD. Dostopno na: <https://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>

OECD. (2017a). *Many teenagers struggle to understand money matters*. Dostopno na: <https://www.oecd.org/newsroom/many-teenagers-struggle-to-understand-money-matters.htm>

OECD. (2017b). *Launch of PISA 2015: Volume IV Students' Financial Literacy*. Dostopno na: <https://www.oecd.org/education/launch-of-pisa-2015-volume-iv-students-financial-literacy.htm>

OECD. (2017c). *G20/OECD INFE report on adult financial literacy in G20 countries*. Dostopno na: <https://www.oecd.org/finance/g20-oecd-infe-report-adult-financial-literacy-in-g20-countries.htm>

OECD. (2017d). *PISA 2015 Results (Volume IV): Students' Financial Literacy*, PISA, OECD Publishing, Paris. Dostopno na: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264270282-en>

OECD. (2018a). *G20/OECD INFE Policy Guidance on Digitalisation and Financial Literacy*. Dostopno na: <https://www.oecd.org/g20/summits/buenos-aires/G20-OECD-INFE-Policy-Guidance-Digitalisation-Financial-Literacy-2018.pdf>

OECD. (2018b). *OECD/INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion*. Dostopno na: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/2018-INFE-FinLit-Measurement-Toolkit.pdf>

OECD. (2020a). *PISA 2018 Results (Volume IV): Are Students Smart about Money?*, PISA OECD Publishing, Paris. Dostopno na: <http://doi.org/10.1787/48ebd1ba-en>.

OECD. (2020b). *OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy*. Dostopno na: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>

OECD. (2020c). *Financial Literacy of Adults in South East Europe*. Dostopno na: www.oecd.org/daf/fin/financial-education/south-east-europe-financial-education.htm

OECD. (2021a). *Financial consumer protection and financial literacy in Asia in response to COVID-19*. Dostopno na: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Financial-consumer-protection-and-financial-literacy-in-asia-in-response-to-covid-19.pdf>

OECD. (2021b). *A national financial literacy strategy for Austria*. Dostopno na: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/austria-financial-literacy-strategy.htm>

OECD. (2022a). *Recommendation of the Council on Financial Literacy, OECD/LEGAL/0461*. Dostopno na: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0461>

OECD. (2022b). *OECD/INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion 2022*. Dostopno na: www.oecd.org/financial/education/2022-INFE-Toolkit-Measuring-Finlit-Financial-Inclusion.pdf

OECD. (2022c). *Evaluation of National Strategies for Financial Literacy*. Dostopno na: <https://www.oecd.org/financial/education/evaluation-of-national-strategies-for-financial-literacy.htm>

OECD/INFE. (2012). *High-level Principles on National Strategies for Financial Education*. Dostopno na: <https://www.oecd.org/finance/financial-education/OECD-INFE-Principles-National-Strategies-Financial-Education.pdf>

Ogulin Počrvina, G. (ur.). (2015). *Priročnik za izvajalce programa finančna pismenost za Rome s smernicami za uporabo orodij Finally*. Novo mesto: Razvojno izobraževalni center Novo mesto. Dostopno na: <http://finally.splet.arnes.si/files/2016/01/e-Trainers-Manual5.pdf>

Ogulin Počrvina, G., Christopoulou, P. in Marcu, O. (2015). *Kurikulum izobraževalnega programa Finančna pismenost za Rome*. Novo mesto: Razvojno izobraževalni center Novo mesto. Dostopno na: <http://finally.splet.arnes.si/files/2016/01/e-Curriculum5.pdf>

Omega Finance. (2022). *Osebne finance in njihovo učinkovito upravljanje*. Dostopno na: <https://www.omegafinance.si/blog/shop/financno-izobrazevanje/osebne-finance/>

Osebni stečaj. (b.l.). Dostopno na: <https://stecaj.si/osebni-stecaj>

Quello che conta. (b. l.) Dostopno na: <http://www.quellocheconta.gov.it/it/>

Pedagoška fakulteta. (2022a). *Denar – zakaj se o njem pogovarjati*. Dostopno na: <https://paka3.mss.edus.si/Katis/Katalogi/KATALOG1819.pdf> (str. 191)

Pedagoška fakulteta. (2022b). *Študijski program za izpopolnjevanje iz gospodinjstva za učitelje*. Dostopno na: https://www.pef.uni-lj.si/fileadmin/Datoteke/CNIU/Zborniki/Predstavitveni_zbornik_GO.pdf

Poroštvo – pojem in pravna ureditev. (23.3.2020). Dostopno na: <https://data.si/blog/porostvo-pojem-in-pravna-ureditev/>

Potočnik, N. (ur.). (2022). *Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2022–2030 (ReNPIO22–30)*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Pravni terminološki slovar. (b.l.). *Podzakonski pravni akt*. Dostopno na: <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/slovarji/pravni/iskalnik?iztocnica=p%C3%B2dzak%C3%B3nski%20pr%C3%A1vni%20C3%A1kt>

Programma Nazionale 2017 – 2019. (2017). Dostopno na: http://www.quellocheconta.gov.it/it/pdf/chi_siamo/Programma-Nazionale-2017-2019.pdf

Programma Nazionale 2021 – 2023. (2021). Dostopno na: http://www.quellocheconta.gov.it/it/pdf/chi_siamo/Programma-2021-2023.pdf

Projekt CurVe. (2015). *Kompetenzmodell „Finanzielle Grundbildung“*. Dostopno na: https://www.die-bonn.de/curve/content/pdf/die_kompetenzmodell.pdf

Projekt Človek. (b.l.). Dostopno na: <https://www.projektclovek.si/>

Project FINALLY Leaflet. (b.l.). Dostopno na: http://finally.splet.arnes.si/files/2013/07/Leaflet_FINALLY_Slovene_148x210mm.pdf

Radio Ognjišče. (2018). *Cent na cent*. Dostopno na: https://audio.ognjisce.si/oddaje/Cent_na_cent

Radio Val202. (2020). *Poslovne krivulje*. Dostopno na: <https://val202.rtv slo.si/iskalnik?q=te%C4%8Dajnica>

Republika Slovenija GOV.SI. (b. l.). *Finančno izobraževanje*. Dostopno na: <https://www.gov.si/teme/financno-izobrazevanje/>

Resolucija o Nacionalnem programu varstva potrošnikov 2012–2017. (2012). *Uradni list RS*, št. 47/12 z dne 14. 6. 2012. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2012-01-1963?sop=2012-01-1963>

RIC Novo mesto. (2021). *Računalniško digitalno opismenjevanje – RDO*. Dostopno na: https://www.ric-nm.si/media/store/DOKUMENTI/Projekti/Nacionalni/PTPK-2/2021/P65_Urnik_spremenjen.pdf

RIC Novo mesto. (2022a). *Finančna pismenost v družbi sprememb*. Dostopno na: <https://www.ric-nm.si/si/projekti/nacionalni/tpk/finan%C4%8Dna-pismenost/>

RIC Novo mesto. (2022b). *Finančna pismenost*. Dostopno na: <https://www.ric-nm.si/si/novice/financna-pismenost/>

RIC Novo mesto. (2022c). *Projekt FINALLY*. Dostopno na: <https://www.ric-nm.si/si/novice/prvi-udelezenci-zakljucili-program-financna-pismenost-za-rome/>

RIC Novo mesto. (2022d). *Projekt FINALLY – izobraževanje učiteljev*. Dostopno na: https://www.ric-nm.si/media/objave/dokumenti/2015/Predstavitev_programa_FINALLY_SSIO.pdf

Rode, U. (2022). *Analiza finančne pismenosti v Sloveniji*. Zaključna strokovna naloga visoke poslovne šole. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta. Dostopno na: http://www.cek.ef.uni-lj.si/vps_diplome/rode2033.pdf

Rothstein, B. (2010). Happiness and the Welfare State. V: A. Mack (ur.), *Social research. Happiness*, 77(2), 441-468.

Sardoč, M., Žagar, I. Ž. in Mlekuž, A. (ur.). (2017). *Raziskovanje v vzgoji in izobraževanju danes* (Vol. 12). Ljubljana: Pedagoški inštitut. Dostopno na: <https://www.pei.si/ISBN/978-961-270-258-8.pdf>

Skupnost slovenskih podjetnic. (2021). *ABC Finančne pismenosti*. Dostopno na: <https://skupnost-podjetnic.si/dogodek/financna-pismenost-tecaj/>

Služba vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. (2021). *Načrt za okrevalje in odpornosti (junij 2021)*. Dostopno na: https://www.eu-skladi.si/sl/dokumenti/rrf/01_si-rrp_23-7-2021.pdf

Smyczek, S. in Matysiewicz, J. (2015). Consumers' financial literacy as a tool for preventing future economic crisis. *Review of Business: a quarterly publication of the Business Research Institute*, St. John's University, 20015/16 (36), str. 19–33.

Socialna aktivacija Domažale – Kamnik. (2021). *Točka SoDELOVANJA, Delavnica finančna pismenost*. Dostopno na: <https://socialna-aktivacija.si/2021/05/19/delavnica-financna-pismenost/>

Subbarao, D. (2013). *Financial literacy and financial inclusion are integral to each other*. Uvodne besede dr. Duvvurija Subbarao, guvernerja Reserve Bank of India, na RBI-OECD-World Bank Regional Conference on Financial Education, New Delhi. Dostopno na: <https://www.bis.org/review/r130305j.pdf>

Svet Evropske unije. (2018). Priporočilo Sveta z dne 22. maja 2018 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2018/C 189/01). *Uradni list Evropske unije*. Dostopno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:189:FULL&from=FR>

Svet Evropske unije. (2021). Resolucija Sveta o novem evropskem programu za izobraževanje odraslih 2021–2030 (2021/C 504/02). *Uradni list Evropske unije*. Dostopno na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/AUTO/?uri=uriserv:OJ.C_.2021.504.01.0009.01.SLV&toc=OJ:C:2021:504:TOC

Svetina, M. (1998). *Izobraževalni program za odrasle od načrta do izpeljave*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Svetovna banka. (2021). *Building a Financial Education Approach: A Starting Point for Financial Sector Authorities*. Washington, DC: World Bank. Dostopno na: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/36212>

Svetovna banka. (2022). *Financial Inclusion*. Dostopno na: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/overview#2>

Swiecka, B. (2019). 1. A theoretical framework for financial literacy and financial education. V: Swiecka, B., Grzesiuk, A., Korczak, D., Wyszowska-Kaniewska, O.: *Financial literacy and financial education*. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH.

Šooš, T., Lautar, K., Urbančič, H., Kobe Logonder, N., Kmet Zupančič R., Fajčić, L. (ur.). (2017). *Strategija razvoja Slovenije 2030*. Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko.

Šterman Ivančič, K. (ur.). (2013). *Izhodišča merjenja finančne pismenosti v raziskavi PISA 2012 s primeri nalog: strokovna monografija*. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Dostopno na: <https://www.pei.si/ISBN/978-961-270-196-3.pdf>

Štraus, M., Šterman Ivančič, K. in Štigl, S. (2014). PISA 2012 Finančna pismenost. *Reševanje problemsko zasnovanih nalog* (ppt predstavitev, dne 9. 7. 2014). Ljubljana: Pedagoški inštitut. Dostopno na: <https://www.pei.si/wp-content/uploads/2018/12/ppt-predstavitev.pdf>

Termania. (b.l.). Dostopno na: https://www.termania.net/slovarji/Slovar_telesne_kulture/11470446/kurikulum?query=kurikulum&SearchIn=All

Titko, J. in Lace, N. (2013). Financial literacy: Building a coceptual framework. Paper at the 11th International conference Liberec Economic Forum 2013, Sychrov, Czech Republic, 16-17 September, str. 585-592. Liberec: Tehnical University of Liberec.

Tröster, M. in Bowien-Jansen, B. (ur.). (2019). *Sensibel für Finanzielle Grundbildung: Studienmaterialien und Handlungsempfehlungen (Perspektive Praxis)*. Bielefeld: wbv Media GmbH & Co. KG. Dostopno na: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/67023/ssoar-2019-troster_et_al-Sensibel_fur_Finanzielle_Grundbildung_Studienmaterialien.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2019-troster_et_al-Sensibel_fur_Finanzielle_Grundbildung_Studienmaterialien.pdf

Trunk, A., Kočar, S. in Trunk Širca, N. (2017). Education and training for financial Literacy: The role of banks – case study Slovenia. *International Journal of Innovation and Learning*, Vol. 22, No. 3, str. 385-406. Dostopno na: https://www.researchgate.net/publication/320018334_Education_and_training_for_financial_Literacy_The_role_of_banks-case_study_Slovenia

Turk, U. (2016). *Finančna pismenost Slovencev, starih od 20 do 45 let*. Magistrsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta. Dostopno na: <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/turk4883.pdf>

Una traccia per una Strategia nazionale per l'educazione finanziaria, assicurativa e previdenziale. (2018). Dostopno na: https://www.quellocheconta.gov.it/it/pdf/chi_siamo/Strategia.pdf

UNESCO. (2015). Recommendation on Adult Learning and Education, 2015. Dostopno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245179>

UNESCO. (2017). *Education for Sustainable Development Goals: learning objectives*. Pariz: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Dostopno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444?posInSet=4&queryId=a48e8d1b-63fd-404b-bfe5-0b0d994a81b0>

UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together. A new social contract for education*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris. Dostopno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707.locale=en>

UNESCO. (2022a). 5th global report on adult learning and education. Citizenship education: Empowering adults for change. Hamburg: UNESCO Institute for Lifelong Learning. Dostopno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381666>

UNESCO. (2022b). CONFINTEA VII Marrakech Framework for Action: harnessing the transformational power of adult learning and education. Dostopno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382306>

UNESCO. (2022c). *Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj*. Kažipot. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Dostopno na: https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2022/03/VITR_za_2030-1.pdf

Valicon. (2019). *Finančna pismenost odraslih v Sloveniji, Splošna finančna pismenost in poznavanje zavarovalništva*, Poročilo, april 2019. Dostopno na: https://www.zav-zdruzenje.si/wp-content/uploads/2019/06/SZZ_Finan%C4%8Dna-pismenost_PORO%C4%8CILO_za-objavo.pdf

Valicon. (2022). Finančna pismenost, Raziskava o naložbenih možnostih ter finančni pismenosti, marec 2022. Dostopno na: <https://zdu-giz.si/wp-content/uploads/2022/12/Financna-pismenost-Slovencev.pdf>

Vezovišek, A. (b.l.). Anini finančni recepti. Dostopno na: <https://www.anavezovisek.si/>

Vezovišek, A. (2017). *Vpliv finančne pismenosti na zadolženost posameznika v Republiki Sloveniji*. Magistrska naloga. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za management. Dostopno na: <https://repositorij.upr.si/lzpisGradiva.php?id=8910&lang=slv&prip=rul:9077180:d1&print=>

Vezovišek, A. (2021). Ali res potrebujemo finančnega svetovalca? *Svet kapitala*, 22.07. 2021. Dostopno na: <https://svetkapitala.delo.si/mnenja/ali-res-potrebujemo-financnega-svetovalca/>

Vezovišek, A. in Vezovišek, M. (2016). *Vem, da ne vem* (e-knjiga). Ljubljana: Zavod za finančno opismenjevanje Vem da ne vem.

Vezovišek, A. in Vezovišek, M. (2019). *Adijo, finančni stres. Mirna pot skozi obdobja finančne starosti*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Vezovišek, M., Puncer, T., Smrekar, L. in Lubej, S. (2014). *Priročnik za učitelje finančnega opismenjevanja mladih v osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Revija Moje finance, Časnik Finance.

Vezovišek, M. in Lubej, S. (2016). *Priročnik 2 za učitelje finančnega opismenjevanja mladih v osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Revija Moje finance, Časnik Finance.

Vezovišek & Partnerji. (b.l.). Izdelki Vezovišek & Partnerji. Dostopno na: <https://trgovina.vezovisek.si/trgovina/>

Vezovišek & Partnerji. (2020). *Raziskava finančne starosti Slovencev* (ppt), januar, 2020.

Vzajemci. (2022). *Finančne delavnice*. Dostopno na: <https://consult.vzajemci.com/page/financne-delavnice>

Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju – ZFPPIPP. (2013). *Ur. l. RS*, št. 63/2013. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/114176>

Zakon o izobraževanju odraslih. (2018). *Uradni list RS*, št. 6/18 z dne 2. 2. 2018. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2018-01-0222?sop=2018-01-0222>

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. (2022). *Uradni list RS*, št. 48/2022 z dne 04.04.2022. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2022-01-0978?sop=2022-01-0978>

Zakon o stambenom potrošačkom kreditiranju. (2017). *Narodne novine* 101/2017, št. dokumenta 2318. Dostopno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_10_101_2318.html

Zakon o varstvu potrošnikov. (1998). *Uradni list RS*, št. 98/04 z dne 26. 2. 1998. Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO513>

Zakon o varstvu potrošnikov. (2022). *Uradni list RS*, št. 130/22 z dne 11. 10. 2022. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2022-01-3083?sop=2022-01-3083>

Zavod Franko. (b.l.). Dostopno na: <https://zavodfranko.si/>

Zavod RS za šolstvo. (2022). *Finančna pismenost. Opredelitev in gradniki*. 2022. Dostopno na: https://www.zrss.si/pdf/Financna_pismenost_gradniki.pdf

Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj. (2022). *Kako do bolj debele in varne denarnice?* Dostopno na: <https://www.zik-crnomelj.eu/sl/novice/kako-do-bolj-debele-in-varne-denarnice/>

Združenje bank Slovenije. (2022a), *Dnevi odprtih vrat v finančni sektor*. Dostopno na: <https://www.zbs-giz.si/financno-opismenjevanje/>

Združenje bank Slovenije. (2022b). Dostopno na <https://www.zbs-giz.si/financno-opismenjevanje/>

Združenje bank Slovenije. (2022c). *Z banko skozi življenje*. Dostopno na: <https://www.zbs-giz.si/z-banko-skozi-zivljenje/>

Združenje bank Slovenije. (2022d). *ABC bančnih izrazov*. Dostopno na: <https://www.zbs-giz.si/abc-bancnih-izrazov/>

ZPM Moste – Polje. (b.l.). *Volja vselej najde pot*. Dostopno na: <https://www.zpmmoste.net/volja-vselej-najde-pot/>

Zveza ljudskih univerz Slovenije. (2017). *Kako obvladati osebne finance*. Dostopno na: <https://www.zlus.si/wp-content/uploads/2019/11/Kako-obvladati-osebne-finance.pdf>

Zveza potrošnikov Slovenije. (2022). *Novice*. Dostopno na: <https://vemvec.si/>

Žagar, P. (b.l.). *Petra Žagar. I love my money*. Dostopno na: <https://petrazagar.com/>

Življenjske spretnosti v Evropi: Učni okvir. (2018). Dostopno na: https://eaea.org/wp-content/uploads/2018/06/slo_lifeskills_framework_cc.pdf

What is financial planning. (2022). Dostopno na: <https://www.nerdwallet.com/article/investing/what-is-a-financial-plan>

Webley, P. (2005). Children's understanding of economics. V: M. D. Barrett in E. Buchanan-Barrow (ur.), *Children's understanding of Society*, str. 43–67. Hove: Psychology Press.

Xiao, J. J. in O'Neill, B. (2016). Consumer financial education and financial capability. *International journal of consumer studies*, Volume 40, Issue 6, str. 712-721. Dostopno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/ijcs.12285>

Xiao, J. J. in Porto, N. (2021). Financial capability and wellbeing of vulnerable consumers. *Journal of Consumer Affairs*, Volume 56, Issue 2, str. 1004-1018. Dostopno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/joca.12418>

11/ Seznam preglednic in slik

Preglednica 1: Primerjava nacionalnih programov finančnega izobraževanja med Slovenijo, Kanado in Italijo.....	60
Preglednica 2: Domače raziskave stanja finančne pismenosti in leto njihove izvedbe	63
Preglednica 3: Znanje, izraženo s šolsko oceno, po regijah (v odstotkih).....	71
Preglednica 4: Povprečna samoocena anketirancev za posamezno trditev s področja finančne pismenosti (razvrščene trditve od najslabše do najboljše ocene na pet stopenjski lestvici). .	72
Preglednica 5: Starostna struktura sodelujočih v raziskavi z oddanimi demografskimi podatki	86
Preglednica 6: Izobrazbena struktura sodelujočih v raziskavi z oddanimi demografskimi podatki.....	87
Preglednica 7: Število in % pravih/nepravih odgovorov na posamezna vprašanja (n=8652)	87
Preglednica 8: Skupni rezultati celotnega testa glede na posameznika	88
Preglednica 9: Kakšna je finančna starost Slovencev.....	92
Preglednica 10: Opis ravni finančne pismenosti	97
Preglednica 11: Domače raziskave, ki smo jih vzeli v obravnavo.....	115
Preglednica 12: Pregled področij, ciljnih skupin in definicije finančne pismenosti, ki jih določajo nacionalne strategije izbranih držav	125
Preglednica 13: Izbrani izobraževalni programi predstavljeni v okviru vsebinskih področij, tem in podtem bistvenih kompetenc za finančno usposobljenost EU/OECD-INFE	155
Preglednica 14: Primerjalni prikaz različnih konceptov	190
Preglednica 15: Primerjava domačih analiz in raziskav, ki smo jih vzeli v obravnavo	205
Preglednica 16: Rezultati raziskave sklopa Družinski proračun	228
Preglednica 17: Rezultati raziskave sklopa Zaščita	228
Preglednica 18: Rezultati raziskave sklopa Naložbe	228
Preglednica 19: Rezultati raziskave sklopa Varčevanje.....	228
Preglednica 20: Način varčevanja anketirancev danes in v zadnjih 10 letih.....	229
Preglednica 21: Varčevalni cilji anketirancev danes in v obdobju zadnjih 10 let	229
Preglednica 22: Starostne kategorije anketirancev	233
Preglednica 23: Ravnanje anketirancev ob prejetju denarja	234
Preglednica 24: Ravnanje anketirancev s prihranjenim denarjem	234
Preglednica 25: Samoocena finančne pismenosti anketirancev.....	235
Preglednica 26: Časovni potek raziskave PISA 2012 na šolah.....	236
Slika 1: Glavna vsebinska področja, ki jih obsega Analiza stanja potreb po finančni pismenosti odraslih.....	9
Slika 2: Finančna zmožnost je neobhodna komponenta finančnega blagostanja	31
Slika 3: Finančno pismena oseba in izobraževanje	33
Slika 4: Finančna pismenost po B. Swiecka (2019).....	34
Slika 5: Odnos med finančno pismenostjo in finančnim izobraževanjem, kot ga razume OECD	36

Slika 6: Vseh 21 vprašanj spletne ankete z odgovori in deležem (%) pravilnih odgovorov.	65
Slika 7: Ocena finančne pismenosti Slovencev	66
Slika 8: Rezultati raziskave glede na spol	67
Slika 9: Rezultati raziskave glede na doseženo znanje, izraženo s šolsko oceno, in starost	68
Slika 10: Rezultati raziskave glede na stopnjo izobrazbe in glede na doseženo znanje, izraženo s šolsko oceno	69
Slika 11: Rezultati raziskave glede na osebni mesečni neto dohodek in glede na doseženo znanje, izraženo s šolsko oceno	70
Slika 12: Starostna struktura anketirancev	77
Slika 13: Izobrazbena struktura anketirancev	78
Slika 14: Neto dohodek gospodinjstva anketirancev	79
Slika 15: Najvišja dosežena formalna izobrazba anketirancev (v %).....	81
Slika 16: Samoevalvacija finančne pismenosti	82
Slika 17: Finančna pismenost- merjeno s tremi vprašanji (Q8 – Q10).....	83
Slika 18: Pravilnost odgovorov na vprašanja Q8 – Q10 (v %).....	84
Slika 19: Delež anketirancev (v %), ki so odgovorili na vprašanja Q8 – Q10 z »ne vem«, po spolu	84
Slika 20: Finančna pismenost, merjena s tremi vprašanji (Q8 – Q10) v %, po spolu	85
Slika 21: Dosežene točke glede na spol v raziskavi z oddanimi demografskimi podatki	86
Slika 22: Indeks finančne pismenosti (glede na stopnjo finančne pismenosti in glede na starostno skupino).....	90
Slika 23: Shajanje s financami – Prihodek v zadnjih 12 mesecih ni zadostoval za pokritje osnovnih življenjskih stroškov (n=1019)	91
Slika 24: Finančna vs. Biološka starost	92
Slika 25: Mesečne spremembe kazalnikov mnenja potrošnikov, Slovenija, julij 2022	93
Slika 26: Posebni modul PISA o finančni pismenosti in rezultatih učencev pri matematiki, 2014.....	98
Slika 27: Relativna uspešnost pri finančni pismenosti	99
Slika 28: Delež odraslih, ki so v zadnjih 12 mesecih varčevali pri finančni instituciji (% vseh odraslih) v letu 2014 in ocena finančne pismenosti	101
Slika 29: Delež odraslih, ki so v zadnjih 12 mesecih vzeli posojilo pri finančni instituciji (% vseh odraslih) v letu 2014 in ocena finančne pismenosti	102
Slika 30: Delež gospodinjstev z negativnim neto premoženjem v izbranih državah EU po starostnih skupinah, 2014	103
Slika 31: Finančna pismenost in neenakost	103
Slika 32: Finančna pismenost in socialna mobilnost	104
Slika 33: Ocena pismenosti in možnost finančnega izobraževanja v šolah v državah OECD in partnerskih državah, 2012.....	105
Slika 34: Rezultati finančne pismenosti.....	107
Slika 35: Rezultati finančnega znanja	108
Slika 36: Rezultati finančnega vedenja	109
Slika 37: Rezultati odnosa do financ.....	110
Slika 38: Ocena finančne blaginje.....	111

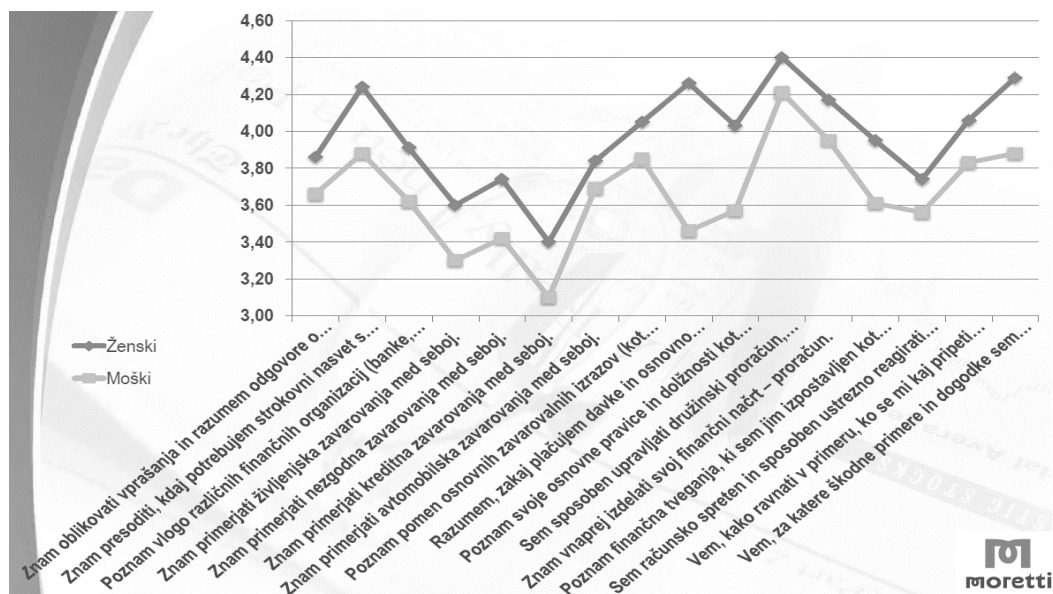

Slika 39: Vsebina analize ponudbe izobraževalnih programov finančne pismenosti za odrasle in programov usposabljanja za učitelje	127
Slika 40: Teoretski koncepti in kurikuli, ki smo jih vzeli v analizo	166
Slika 41: Ciljne skupine finančnega izobraževanja	194
Slika 42: Razlike v povprečni samooceni trditev glede na spol.....	226
Slika 43: Razlike v povprečni samooceni trditev glede na starost	226
Slika 44: Razlike v povprečni samooceni trditev glede na stopnjo pridobljene izobrazbe	227
Slika 45: Razlike v povprečni samooceni trditev glede na delovni status	227
Slika 46: Struktura vzorca sodelujočih v raziskavi	232
Slika 47: Rezultat finančnega znanja (Flash Eurobarometer 525) - Število pravih odgovorov na pet vprašanj o finančnem znanju (Q2, Q3, Q4, Q5, Q6).....	240
Slika 48: Ocena finančnega vedenja (Flash Eurobarometer 525) - Število "finančno zdravih" vedenj v zvezi z izbiro izdelkov, spremljanjem stroškov in prizadevanjem za doseganje finančnih ciljev (Q7).....	240
Slika 49: Splošna ocena finančne pismenosti (Flash Eurobarometer 525) - Vsota ocene finančnega znanja in ocene finančnega vedenja (z enako težo za vsako oceno)	241

12/ Priloge

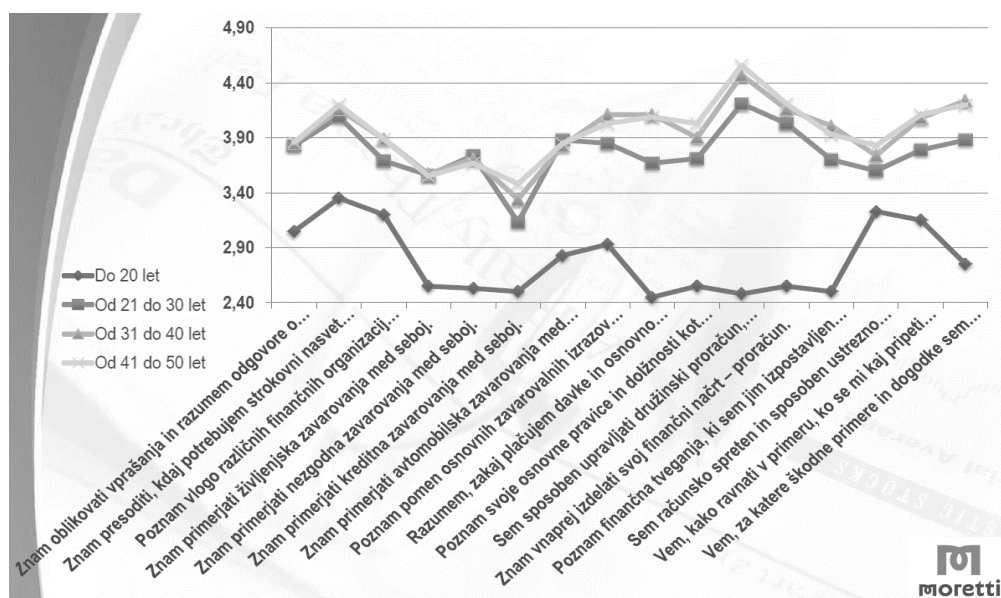
Priloga 1: Izbrani rezultati raziskave Finančna pismenost na področju zavarovalništva v Sloveniji, 2015

Slika 42: Razlike v povprečni samooceni trditev glede na spol

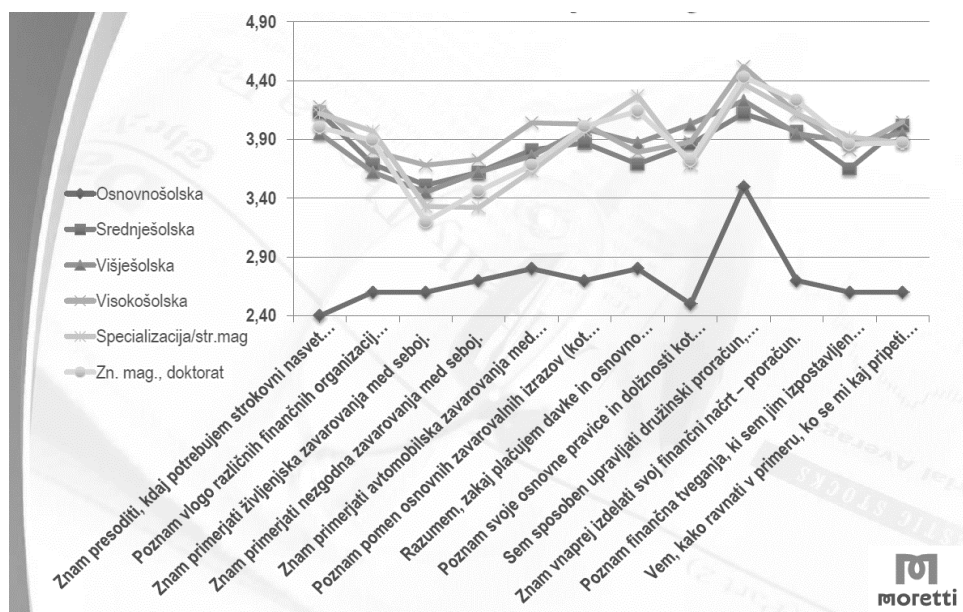
Vir: Moretti, M. in Ropar, I. (2015). Finančna pismenost na področju zavarovalništva v Sloveniji (raziskava). 22. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 4.6.2015, str. 9. Dostopno na: <https://www.zav-zdruzenje.si/wp-content/uploads/2017/11/Ropar-Ivan-Moretti-Melita-1.pdf>

Slika 43: Razlike v povprečni samooceni trditev glede na starost

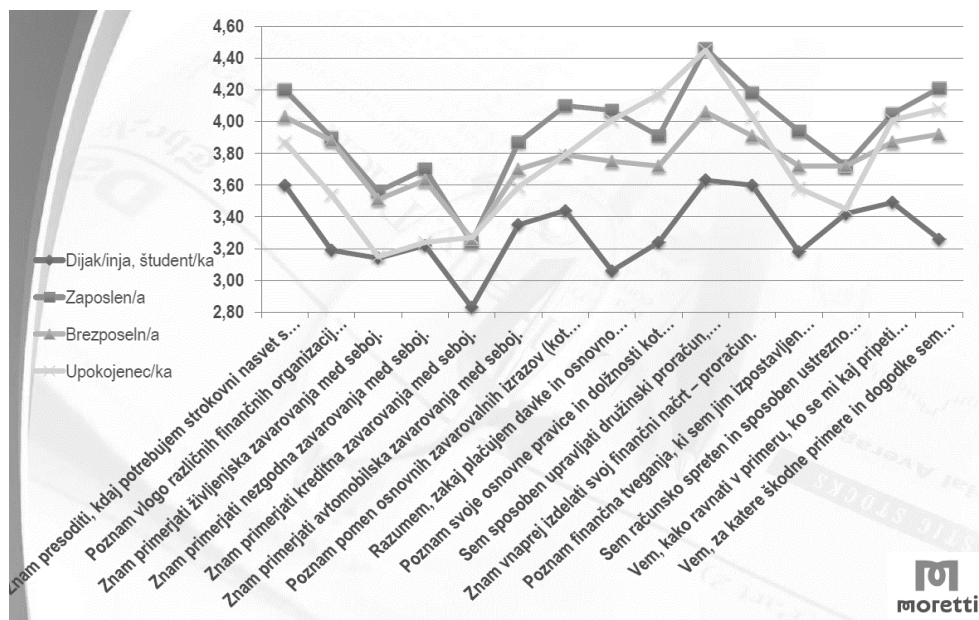
Vir: Moretti, M. in Ropar, I. (2015). Finančna pismenost na področju zavarovalništva v Sloveniji (raziskava). 22. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 4.6.2015, str. 10. Dostopno na: <https://www.zav-zdruzenje.si/wp-content/uploads/2017/11/Ropar-Ivan-Moretti-Melita-1.pdf>

Slika 44: Razlike v povprečni samooceni trditev glede na stopnjo pridobljene izobrazbe

Vir: Moretti, M. in Ropar, I. (2015). Finančna pismenost na področju zavarovalništva v Sloveniji (raziskava). 22. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 4.6.2015, str. 11. Dostopno na: <https://www.zav-zdruzenje.si/wp-content/uploads/2017/11/Ropar-Ivan-Moretti-Melita-1.pdf>

Slika 45: Razlike v povprečni samooceni trditev glede na delovni status

Vir: Moretti, M. in Ropar, I. (2015). Finančna pismenost na področju zavarovalništva v Sloveniji (raziskava). 22. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož, 4.6.2015, str. 12. Dostopno na: <https://www.zav-zdruzenje.si/wp-content/uploads/2017/11/Ropar-Ivan-Moretti-Melita-1.pdf>

Priloga 2: Izbrani rezultati raziskave o finančni pismenosti odraslih Slovencev zavoda Vem, da ne vem (danes preimenovan v Zavod za finančno opismenjevanje, FINPLAC), 2016

Preglednica 16: Rezultati raziskave sklopa Družinski proračun

Sklop: Družinski proračun				
Pravi odgovori	Reprezentativni	%	Vsi sodelujoči	%
0–40 %	936	80	9262	80
60 %	157	13	1554	13
80 %	59	5	584	5
100 %	19	2	188	2
	1171	100	11587	100

Vir: povzeto po Vezovišek, A. in Vezovišek, M. (2016). Vem, da ne vem (e-knjiga). Ljubljana: Zavod za finančno opismenjevanje Vem da ne vem, str. 80.

Preglednica 17: Rezultati raziskave sklopa Zaščita

Sklop: Zaščita				
Pravi odgovori	Reprezentativni	%	Vsi sodelujoči	%
0–40 %	194	78	4259	78
60 %	33	13	725	13
80 %	12	5	335	6
100 %	10	4	124	3
	249	100	5443	100

Vir: povzeto po Vezovišek, A. in Vezovišek, M. (2016). Vem, da ne vem (e-knjiga). Ljubljana: Zavod za finančno opismenjevanje Vem da ne vem, str. 82.

Preglednica 18: Rezultati raziskave sklopa Naložbe

Sklop: Naložbe				
Pravi odgovori	Reprezentativni	%	Vsi sodelujoči	%
0–40 %	227	66	4962	66
60 %	66	19	1443	19
80 %	41	12	896	12
100 %	12	3	262	3
	346	100	7563	100

Vir: povzeto po Vezovišek, A. in Vezovišek, M. (2016). Vem, da ne vem (e-knjiga). Ljubljana: Zavod za finančno opismenjevanje Vem da ne vem, str. 84.

Preglednica 19: Rezultati raziskave sklopa Varčevanje

Sklop: Varčevanje				
Pravi odgovori	Reprezentativni	%	Vsi sodelujoči	%
0–40 %	124	27	471	36
60 %	171	38	442	34
80 %	129	29	305	22
100 %	29	6	100	8
	453	100	1318	100

Vir: povzeto po Vezovišek, A. in Vezovišek, M. (2016). Vem, da ne vem (e-knjiga). Ljubljana: Zavod za finančno opismenjevanje Vem da ne vem, str. 86.

Priloga 3: Izbrani rezultati analize Varčevanje v Sloveniji v obdobju od 2004 do 2014 (Diplomsko delo, G. Kerec 2016)

Preglednica 20: Način varčevanja anketirancev danes in v zadnjih 10 letih

(možnih več odgovorov)	Način varčevanja anketirancev (število anketirancev)	
	danes	v zadnjih 10 letih
dobroimetje na TRR ali varčevalni račun	39	42
bančni depozit	11	24
v skladih in ostalih vrednostnih papirjih	17	20
z življenjskim, rentnim ali naložbenim zavarovanjem	26	31
nakup nepremičnin	3	5
ne varčujem	7	2

Vir: povzeto po Kerec, G. (2016). Varčevanje v Sloveniji v obdobju med 2004 in 2014. Diplomsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, str. 32, tabela 7 in 8. Dostopno na: <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=58731&lang=slv>

Preglednica 21: Varčevalni cilji anketirancev danes in v obdobju zadnjih 10 let

(možnih več odgovorov)	Varčevalni cilji anketirancev (število anketirancev)	
	danes	v zadnjih 10 letih
likvidnostna rezerva	23	31
financiranja osebne potrošnje	23	27
za pokojnino	20	16
za otroke	43	20

Vir: povzeto po Kerec, G. (2016). Varčevanje v Sloveniji v obdobju med 2004 in 2014. Diplomsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, str. 33, tabela 9 in 10. Dostopno na: <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=58731&lang=slv>

Priloga 4: Tri testna finančna vprašanja za merjenje finančne pismenosti –imenovana »Big Three« v analizi A. Lusardi in O. Mitchell (2011)

1/ Na varčevalnem računu imate 100 EUR, obrestna mera pa znaša 2 % letno. Če pustite denar na računu 5 let, koliko boste imeli?

1. **Več kot 102 EUR**
2. Točno 102 EUR
3. Manj kot 102 EUR
4. Ne vem

2/ Predstavljajte si, da je obrestna mera na vašem varčevalnem računu 1 % letno, inflacija pa je 2 % letno. Koliko boste lahko kupili z denarjem z vašega varčevalnega računa čez eno leto?

1. Več kot danes
2. Točno toliko kot danes
3. **Manj kot danes**
4. Ne vem

3/ Prosim, povejte, ali trditev drži ali ne: »Nakup delnic enega samega podjetja običajno predstavlja varnejšo naložbo kot pa nakup točk delniškega vzajemnega sklada.«

1. Drži
2. **Ne drži**
3. Ne vem

Opomba: odebeljeno so označeni pravilni odgovori, največ možnih skupaj: 3 točke. (po Turk, 2016, str. 58)

Priloga 5: Vprašalnik iz raziskave Finančna pismenost odraslih Slovencev 2018 v izvedbi Zavoda za finančno opismenjevanje, FINPLAC

Primeri vprašanj s področja osebnih financ v raziskavi Finančna pismenost odraslih Slovencev 2018 (Finplac, 2019, str. 20–29):

1. Za dosego katerega finančnega cilja je smiselno skleniti klasično življenjsko zavarovanje s premijo 50 € mesečno in zavarovalno vsoto za smrt in hude bolezni v višini 25.000€? (Na zakup avtomobila čez 8 let; Za zaščito zdravja; Za zaščito življenja; Nič od navedenega)
2. Janez Skrbni želi čez 18 let otroku podariti 20.000 evrov za polog za nakup stanovanja. Če 18 let varčuje in upošteva 7% letni povprečni donos, ga to »stane« 51 evrov mesečno. Koliko pa ga bo stalo, če se šele čez 18 let odloči, da najame kredit za isti znesek in ga odplačuje 18 let?
(Istih 51 evrov; 102 evra; 153 evrov; 204 evre)
3. Janez Novak je najel 20.000 € potrošniškega kredita za nakup avtomobila, ki ga je zavaroval s plačilom zavarovalne premije v znesku 642,48 €. Čez 6 mesecev po najetju kredita se je smrtno ponesrečil. Kdo bo na koncu plačal preostanek zneska kredita?
(Zavarovalnica; Zakoniti dediči; Banka; Ne vem)
4. Najeli smo avto kredit z mesečnim obrokom v višini 225 evrov. Vsi ostali mesečni stroški za avto znašajo dodatnih 150 evrov. Kolikšen je priporočljiv minimalni prihodek, da ne bomo presegli priporočljivega mesečnega proračuna za prevoz?
(2.500; 2.000; 1.500; 1.000)
5. Kakšno višino zlate rezerve naj oblikuje družina, kjer sta oba partnerja zaposlena, imata dva majhna otroka in kredit za stanovanje, povprečni mesečni družinski izdatek pa znaša 1.800 evrov?
(Ne potrebujejo rezerve; 1.800; 3.600; 10.800)

Priloga 6: Struktura vzorca v raziskavi Finančna pismenost odraslih v Sloveniji, ki ga je izvedlo podjetje Valicon 2019

Slika 46: Struktura vzorca sodelujočih v raziskavi

		Vsa sklenjena zavarovanja	
		n	%
Skupaj		1019	100%
Spol	moški	512	50%
	ženski	507	50%
Starost	15 do 24 let	126	12%
	25 do 34 let	185	18%
	35 do 44 let	167	16%
	45 do 54 let	262	26%
	55 do 64 let	62	6%
	65+ let	217	21%
Izobrazba	osnovna šola ali manj	39	4%
	poklicna šola	226	22%
	štiriletna srednja šola	528	52%
	višja, visoka šola ali več	215	21%
	ne vem / b.o.	11	1%
Delovna aktivnost	zaposleni	565	55%
	nezaposleni	89	9%
	upokojenci	252	25%
	šolajoči	98	10%
ne vem / b.o.		14	1%
Dohodki anketiranca	do 365 EUR	105	10%
	nad 365 EUR do 1100 EUR	548	54%
	nad 1100 EUR	226	22%
	ne vem / b.o.	140	14%

		Vsa sklenjena zavarovanja	
		n	%
Skupaj		1019	100%
Dohodki gospodinjstva	do 730 EUR	75	7%
	nad 730 EUR do 2200 EUR	553	54%
	nad 2200 EUR	213	21%
ne vem / b.o.		179	18%
Število članov gospodinjstva	1 ali 2	391	38%
	3 ali 4	491	48%
	5 in več	127	13%
ne vem / b.o.		9	1%
Regija	Pomursko - Podravska	222	22%
	Koroško - Savinjska	165	16%
	Osrednjeslovenska	289	28%
	Posavska	105	10%
	Gorenjska	99	10%
	Primorska	139	14%
Velikost naselja	manj kot 500 prebivalcev	190	19%
	500 - 10.000 prebivalcev	461	45%
	10.001+	191	19%
	Ljubljana	123	12%
ne vem / b.o.		53	5%
Segmenti glede na finančno pismenost	zelo nizka	256	25%
	nizka	263	26%
	visoka	245	24%
	zelo visoka	256	25%

Vir: Valicon (2019): Finančna pismenost odraslih v Sloveniji, Splošna finančna pismenost in poznavanje zavarovalništva, Poročilo, april 2019, str. 6. Dostopno na: https://www.zav-zdruzenje.si/wp-content/uploads/2019/06/SZZ_Finan%C4%8Dna-pismenost_PORO%C4%8CILO_za-objavo.pdf

Priloga 7: Nekateri rezultati spletnega vprašalnika o finančni pismenosti v Sloveniji, 2022

Za namene zaključne strokovne naloge visoke poslovne šole na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani (Rode, 2022) je bil pripravljen vprašalnik z zaprtim tipom vprašanj. Vprašanja so bila razdeljena na več sklopov: demografija, finančne odločitve, varčevanje in investiranje, izobraževanje na področju pismenosti. Avtorico ankete so zanimale predvsem splošne navade (Rode, 2022, str. 12).

Vprašalnik je bil aktiven dva tedna in izpolnilo ga je 159 respondentov, od tega 77 % žensk (123 žensk). Tudi starostne kategorije anketirancev niso bile enakomerno zastopane. Polovica (53 %) jih je bila iz starostne skupine od 21 do 30 let, starejših od 50 let je bilo samo 5 anketirancev.

Preglednica 22: Starostne kategorije anketirancev

Starostna kategorija	Število anketirancev	Odstotek anketirancev
do 20 let	31	20 %
21 do 30 let	84	53 %
31 do 40 let	23	15 %
41 do 50 let	16	10 %
51 do 60 let	2	1 %
61 let in več	3	1 %
Skupaj	159	100 %

Vir: Rode, U. (2022). Analiza finančne pismenosti v Sloveniji. Zaključna strokovna naloga visoke poslovne šole. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, str. 13, Tabela 1. Dostopno na: http://www.cek.ef.uni-lj.si/vps_diplome/rode2033.pdf

Več kot polovica anketirancev (57 %) ni odgovorna za sprejemanje skupnih finančnih odločitev v gospodinjstvu, na individualni ravni pa jih večina sprejema (91 %). Tretjina vseh vprašanih (34 %) načrtuje svoje finance. Tisti, ki jih ne načrtujejo, so kot razlog najpogosteje navedli pomanjkanje znanja ali potrebe. Večina (66 %) respondentov, ko denar prejme, porabi del za sprotne stroške, ostalo pa prihrani. Investira le slaba desetina (9 %) vprašanih.

Preglednica 23: Ravnanje anketirancev ob prejetju denarja

Kaj naredite s prejetim denarjem?	Število anketirancev	Odstotek anketirancev
Vse porabim takoj.	3	2 %
Vse porabim, vendar ne takoj.	29	18 %
Del porabim za sprotne stroške, ostalo prihranim.	105	66 %
Del porabim, del privarčujem, del investiram.	14	9 %
Ničesar ne zapravim.	8	5 %
Skupaj	159	100 %

Vir: Rode, U. (2022). Analiza finančne pismenosti v Sloveniji. Zaključna strokovna naloga visoke poslovne šole. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, str. 14, Tabela 3. Dostopno na: http://www.cek.ef.uni-lj.si/vps_diplome/rode2033.pdf

Pri vprašanju o ravnanju s prihranki, se je pokazalo, da jih kar četrtnina (25 %) hrani denar doma. Večina jih hrani prihranke na banki, a le 5 % vprašanih na varčevalnem računu. Vprašani najpogosteje varčujejo za varnostno rezervo (38 %).

Preglednica 24: Ravnanje anketirancev s prihranjenim denarjem

Kaj naredite s prihranjenim denarjem?	Število anketirancev	Odstotek anketirancev
Nimam prihranjenega denarja.	21	13 %
Nič, pustim na bančnem računu, ker ne vem kaj z njim.	27	17 %
Pustim na bančnem računu z namenom varčevanja.	47	30 %
Denar prenesen na temu namenjen varčevalni račun.	8	5 %
Pospravim »v nogavico« (denar hranim doma).	40	25 %
Investiram (delnice, obveznice, zlato, zavarovanja, vzajemni skladi ...).	8	5 %
Nekaj hranim v gotovini, varčujem na bančnih računih, preostanek investiram v različne naložbe.	8	5 %
Skupaj	159	100 %

Vir: Rode, U. (2022). Analiza finančne pismenosti v Sloveniji. Zaključna strokovna naloga visoke poslovne šole. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, str. 15, Tabela 4. Dostopno na: http://www.cek.ef.uni-lj.si/vps_diplome/rode2033.pdf

Velika večina (80 %) vprašanih se je strinjala, da se v osnovnih šolah ne posveti dovolj pozornosti finančni pismenosti in v podobnem deležu (75 %) tudi podpirajo umestitev izobraževanja o osnovah finančne pismenosti v izobraževalni sistem (Rode, 2022, str. 16). Po mnenju anketirancev, jih je 79 % pridobilo svoje dosedanje finančno znanje doma ali s pomočjo spletnih vsebin. Pri sprejemanju težjih finančnih odločitev se večina (79 %) obrne na svoje starše ali splet (Rode, 2022, str. 17). Vprašani so svojo finančno pismenost ocenili večinoma kot srednje dobro (38 %) in slabo (36 %).

Preglednica 25: Samoocena finančne pismenosti anketirancev

Osebo misliš, da je tvoja finančna pismenost:	Število anketirancev	Odstotek anketirancev
Odlična, ne more biti bolje.	3	2 %
Dobra, lahko bi bilo tudi bolje.	35	22 %
Srednje, imam nekaj znanja.	60	38 %
Slaba, lahko je samo bolje.	58	36 %
Nisem prepričan/a.	3	2 %
Skupaj	159	100 %

Vir: Rode, U. (2022). Analiza finančne pismenosti v Sloveniji. Zaključna strokovna naloga visoke poslovne šole. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, str. 17, Tabela 7. Dostopno na: http://www.cek.ef.uni-lj.si/vps_diplome/rode2033.pdf

Polovica respondentov je odgovorila, da izboljšanju svojega finančnega znanja ne namenjajo skoraj nič časa, redno (nekajkrat mesečno) ga nadgrajujejo 20 % vprašanih (Rode, 2022, str. 18).

Priloga 8: Raziskava PISA 2012 – časovni potek terenskega dela raziskave

Preglednica 26: Časovni potek raziskave PISA 2012 na šolah

Dejavnost	Čas
Razdelitev gradiva in branje splošnih navodil	10–15 minut (približno)
Reševanje delovnega zvezka	1 ura (točno)
Kratek odmor	5 minut (največ)
Reševanje delovnega zvezka	1 ura (točno)
Kratek vprašalnik na koncu delovnega zvezka	5 minut (največ)
Odmor	15 minut
Vprašalnik za dijakinje in dijake	35 minut (približno)
Zbiranje gradiva ob koncu izvedbe	3–5 minut (približno)
Skupaj	3 ure 20 minut (približno)

Vir: Šterman Ivančič, K. (ur.). (2013). Izhodišča merjenja finančne pismenosti v raziskavi PISA 2012 s primeri nalog: strokovna monografija. Ljubljana: Pedagoški inštitut, str. 27, Tabela 1. Dostopno na: <https://www.pei.si/ISBN/978-961-270-196-3.pdf>

Naloge finančne pismenosti niso bile vključene v vse delovne zvezke preverjanja PISA, ampak le v nekatere, ki jih je izpolnjevalo določeno število dijakov. Ker je preverjanje finančne pismenosti dijakov bila dodatna opcija, so na vsakem srednješolskem programu izbrali pod vzorec 4-8 dijakov (od skupno 31 ali 37), ki so izpolnjevali delovni zvezek z nalogami finančne pismenosti (Šterman Ivančič, 2013, str. 28).

Priloga 9: Primer vprašanj svetovne raziskave o finančni pismenosti (Financial Literacy Around the World), 2014

Vprašanja, ki so bila vključena v svetovno raziskavo o finančni pismenosti v letu 2014, so bila s področij (Klapper idr., 2015, str. 6):

RAZPRŠITEV TVEGANJA

Recimo, da imate nekaj denarja. Ali je varneje vložiti denar v eno podjetje/naložbo ali vložiti denar v več podjetij/naložb? [eno podjetje ali naložba; **več podjetij ali naložb**; ne vem; zavrnil odgovor]

INFLACIJA

Recimo, da se v naslednjih 10 letih cene stvari, ki jih kupite, podvojijo. Če se tudi vaš dohodek podvoji, ali boste lahko kupili manj, kot lahko kupite danes, enako, kot lahko kupite danes, ali več, kot lahko kupite danes? [manj; **enako**; več; ne vem; zavrnil odgovor]

RAČUNSTVO (OBRESTI)

Recimo, da si morate izposoditi 100 ameriških dolarjev. Kateri je nižji znesek za vračilo: 105 ameriških dolarjev ali 100 ameriških dolarjev plus tri odstotke? [105 ameriških dolarjev; **100 ameriških dolarjev plus tri odstotke**; ne vem; zavrnil odgovor]

OBRESTNO OBRESTOVANJE

Recimo, da na banko položite denar za dve leti in se banka strinja, da bo vašemu računu dodala 15 odstotkov na leto. Ali bo banka drugo leto na vaš račun dodala več denarja kot prvo leto ali bo obe leti dodala enak znesek denarja? [**več**; enako; ne vem; zavrnil odgovor]

Recimo, da imate 100 ameriških dolarjev na varčevalnem računu in banka na račun doda 10 odstotkov na leto. Koliko denarja bi imeli na računu po petih letih, če ne bi dvignili denarja z računa? [**več kot 150 dolarjev**; točno 150 dolarjev; manj kot 150 dolarjev; ne vem; zavrnil odgovor]

Priloga 10: Primeri vprašanj iz raziskave Spremljanje ravni finančne pismenosti v EU in izbrani rezultati (Flash Eurobarometer 525), 2023

Vprašanja, ki jih je vseboval vprašalnik Flash Eurobarometra 525 (Evropska komisija, 2023):

Q1 Kako bi ocenili svoje splošno znanje o finančnih zadevah v primerjavi z drugimi odraslimi v [DRŽAVI]? Zelo visoko / Precej visoko / Povprečno / Precej nizko / Zelo nizko / Ne vem

Q2 Predstavljajte si, da nekdo položi [100 €] na varčevalni račun z zjamčeno obrestno mero 2 % letno. Na ta račun ne vplačujejo več in ne dvigujejo denarja. Koliko bi bilo na računu ob koncu petih let, ko bi bile obresti plačane? Več kot [110 €] / Natanko [110 €] / Manj kot [110 €] / Ne vem

Q3 Zdaj pa si predstavljajte naslednjo situacijo. V enem letu boste prejeli darilo v vrednosti [1000 €] in v tem letu bo inflacija ostala 2-odstotna. Čez eno leto boste s [1000 €] lahko kupili: Manj kot danes / Enako / Več kot danes / Ne vem

Q4 Če se obrestne mere dvignejo, kaj se bo običajno zgodilo s cenami obveznic? Bodo padle / Ostale bodo enake, saj med ceno obveznic in obrestno mero ni povezave / Se bodo dvignile / Ne vem

Q5 Kaj od naslednjega drži? Naložba z višjim donosom bo verjetno: Bolj tvegana kot naložba z nižjo donosnostjo / Enako tvegana kot naložba z nižjo donosnostjo / Manj tvegana kot naložba z nižjo donosnostjo / Ne vem

Q6 Naložba v širok nabor »delnic podjetja« bo verjetno: Manj tvegana kot naložba v eno vrsto delnic / Enako tvegana kot naložba v eno vrsto delnic / Manj tvegana kot naložba v eno vrsto delnic / Ne vem

Q7 V kolikšni meri se strinjate ali ne strinjate z naslednjimi trditvami? P popolnoma se strinjam / Do neke mere se strinjam / Popolnoma se ne strinjam / Do neke mere se ne strinjam / Ne vem

Q7_1 Preden nekaj kupim, dobro premislim, ali si to lahko privoščim.

Q7_2 Spremljam in vodim evidenco svojih stroškov.

Q7_3 Postavljam si dolgoročne finančne cilje in si jih prizadevam doseči.

Q8 Če bi danes izgubili glavni vir dohodka, kako dolgo bi lahko še krili svoje življenjske stroške, ne da bi si izposodili denar ali se preselili? 6 mesecev ali več / Vsaj 3 mesece, vendar ne 6 mesecev / Vsaj 1 mesec, vendar ne 3 mesece / Vsaj 1 teden, vendar manj kot 1 mesec / Nimam varnostnih prihrankov / Ne vem / Ne želim odgovoriti

Q9 Katere od naslednjih finančnih produktov imate trenutno ali ste jih imeli v zadnjih dveh letih? [VEČ ODGOVOROV]

Zasebni pokojninski ali upokojitveni produkt

Življenjsko zavarovanje

Neživljenjsko zavarovanje (npr. zavarovanje gospodinjstva, avtomobilsko zavarovanje)

Hipoteka ali stanovanjsko posojilo

Drugo potrošniško posojilo

Naložbeni produkt (skladi, delnice ali obveznice)

Kripto vrednostni papirji (vključno s kriptovaluto)

Nič od tega

Ne vem/ne želim odgovoriti

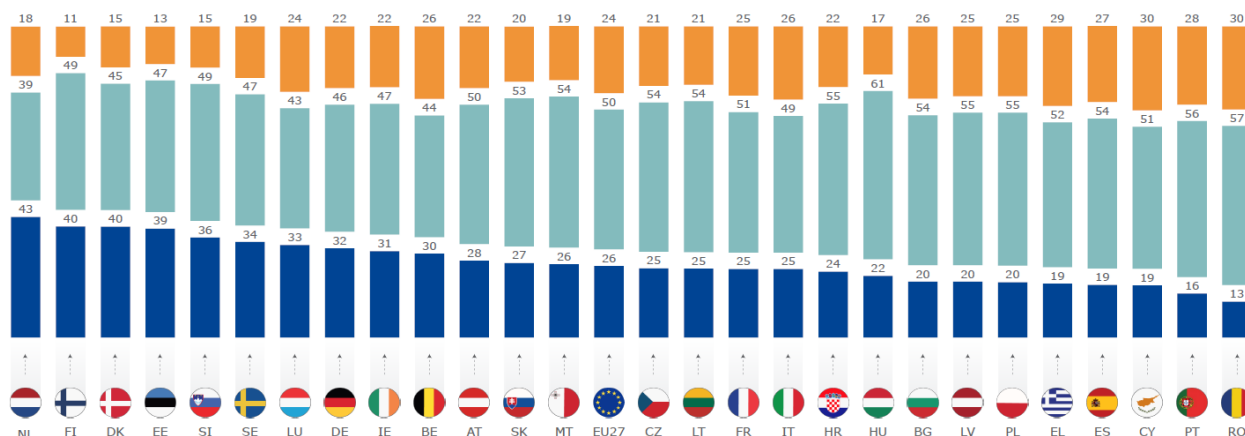
Q10 Kako prepričani ste na splošno, da boste imeli dovolj denarja za udobno življenje tekom celotne upokojitve? Zelo prepričan / Nekoliko prepričan / Ne preveč prepričan / Nisem prepričan / Ne vem

Q11 Kako udobna vam je uporaba digitalnih finančnih storitev, kot je spletno bančništvo ali mobilno plačevanje? Zelo udobna / Nekoliko udobna / Ne preveč udobna / Prav nič udobna / Ne vem

Q12 Kako prepričani ste, da je naložbeni nasvet, ki ga prejmete od vaše banke / zavarovalnice / finančnega svetovalca, predvsem v vašem interesu? Zelo prepričan / Nekoliko prepričan / Ne preveč prepričan / Sploh ne prepričan / Ne uporabljam / Ne vem

Slika 47: Rezultat finančnega znanja (Flash Eurobarometer 525) - Število pravih odgovorov na pet vprašanj o finančnem znanju (Q2, Q3, Q4, Q5, Q6)

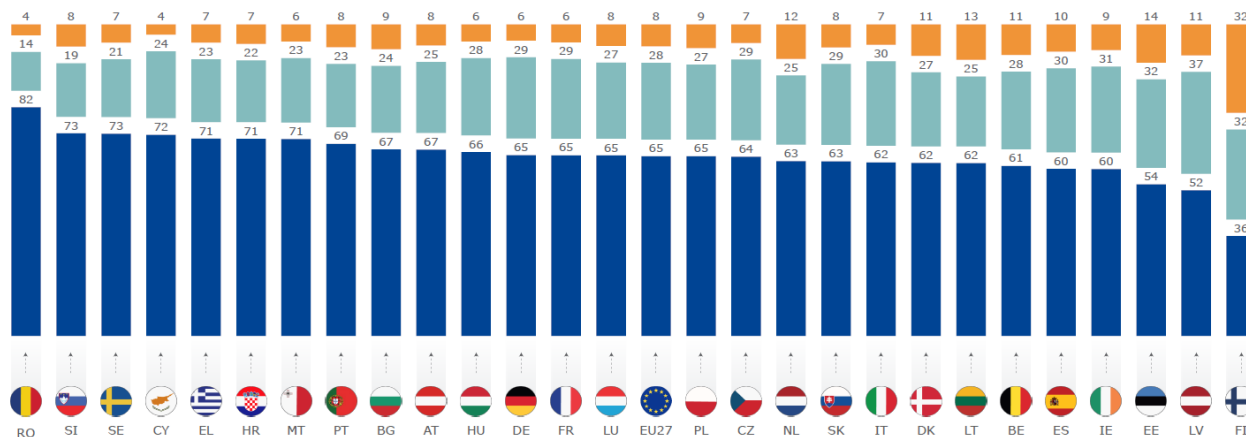
Legenda: visok rezultat (4 ali 5 pravih odgovorov)
 srednji rezultat (2 ali 3 pravilni odgovori)
 nizek rezultat (0 ali 1 pravih odgovor)

Vir: Evropska komisija (2023). Flash Eurobarometer 525. Monitoring the level of financial literacy in the EU. Dostopno na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2953>

Slika 48: Ocena finančnega vedenja (Flash Eurobarometer 525) - Število "finančno zdravih" vedenj v zvezi z izbiro izdelkov, spremljanjem stroškov in prizadevanjem za doseganje finančnih ciljev (Q7)

Legenda: visok rezultat (se strinja z vsemi trditvami)
 srednji rezultat (se strinja z dvema trditvama)
 nizek rezultat (se strinja z največ eno trditvijo)

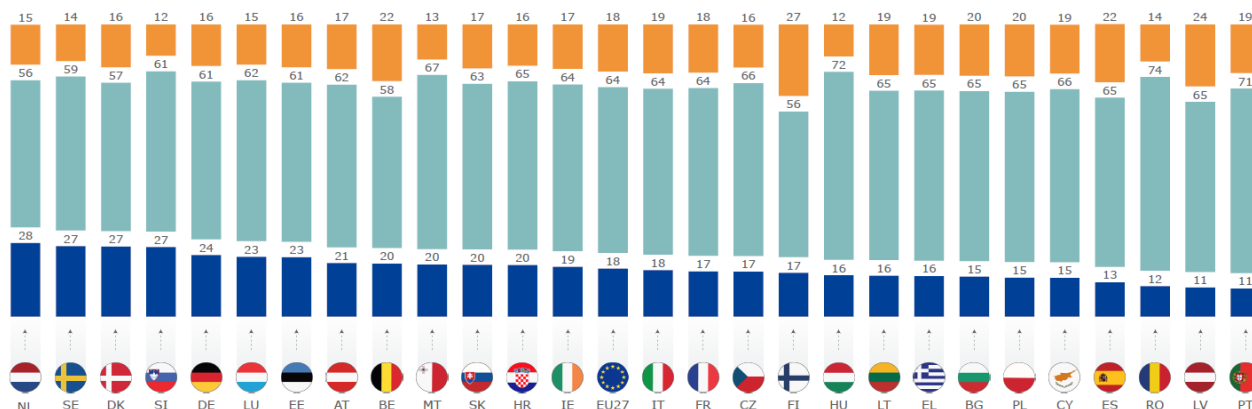

Vir: Evropska komisija (2023). Flash Eurobarometer 525. Monitoring the level of financial literacy in the EU. Dostopno na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2953>

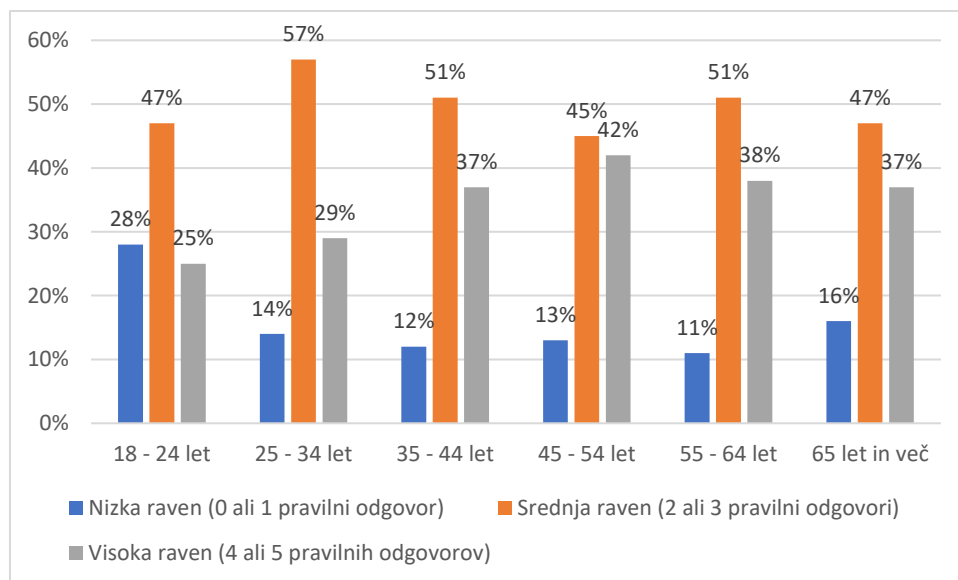
Slika 49: Splošna ocena finančne pismenosti (Flash Eurobarometer 525) - Vsota ocene finančnega znanja in ocene finančnega vedenja (z enako težo za vsako oceno)

Legenda: ■ visok rezultat (rezultat 9 ali 10)
■ srednji rezultat (rezultat >5 in <9)
■ nizek rezultat (rezultat ≤ 5)

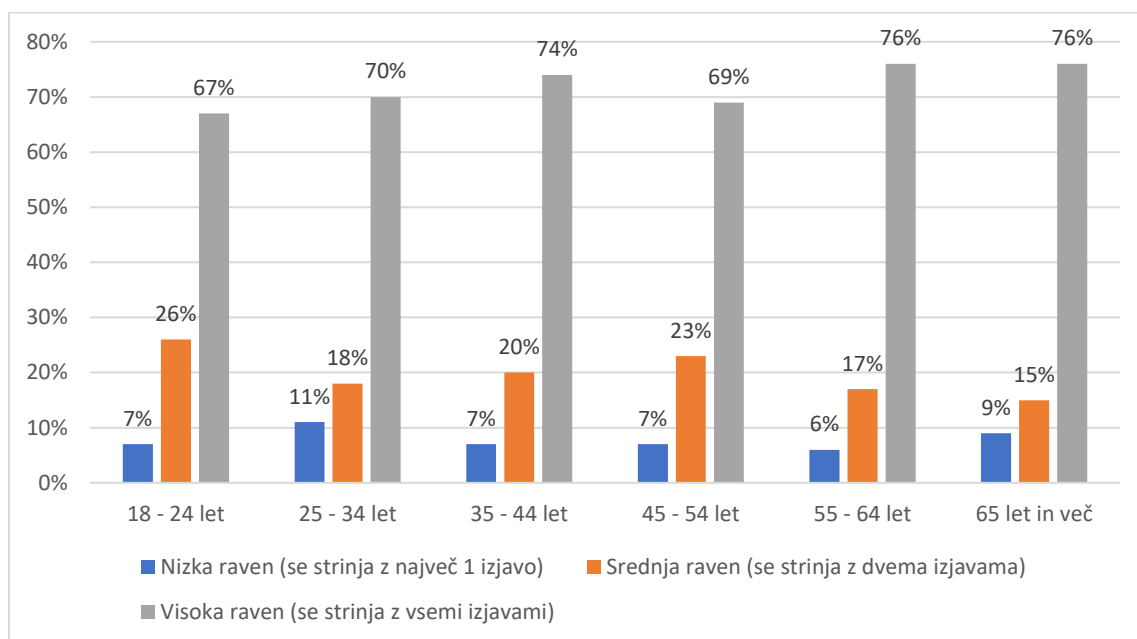
Vir: Evropska komisija (2023). Flash Eurobarometer 525. Monitoring the level of financial literacy in the EU. Dostopno na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2953>

Slika 50: Raven finančnega znanja in starost v Sloveniji (Flash Eurobarometer 525)

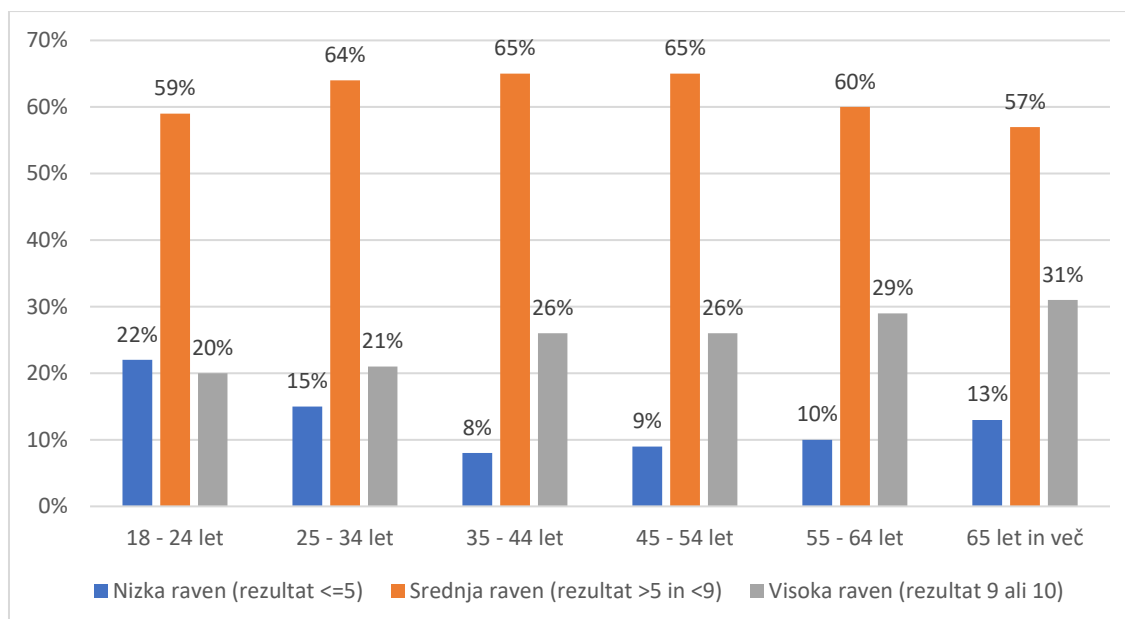
Vir: izdelano na podlagi baze podatkov raziskave Flash Eurobarometer 525 - Monitoring the level of financial literacy in the EU, ki je dostopna na: https://data.europa.eu/data/datasets/s2953_fl525_eng?locale=en

Slika 51: Raven finančnega vedenja in starost v Sloveniji (Flash Eurobarometer 525)

Vir: izdelano na podlagi baze podatkov raziskave Flash Eurobarometer 525 - Monitoring the level of financial literacy in the EU, ki je dostopna na: https://data.europa.eu/data/datasets/s2953_fl525_eng?locale=en

Slika 52: Raven finančne pismenosti in starost v Sloveniji (Flash Eurobarometer 525)

Vir: izdelano na podlagi baze podatkov raziskave Flash Eurobarometer 525 - Monitoring the level of financial literacy in the EU, ki je dostopna na: https://data.europa.eu/data/datasets/s2953_fl525_eng?locale=en